תלמוד בבלי · ראשונים · ריטב״א · סדר נשים

ריטב"א על נדרים

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ריטב"א על נדרים

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ריטבא-על-נדרים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 9
דף ג. 10
דף ז. 12
דף ז: 12
דף ח. 13
דף ט. 14
דף י. 16
דף י: 17
דף יא: 18
דף יג. 19
דף יג: 21
דף יד. 25
דף יד: 34
דף טו. 36
דף טו: 37
דף טז. 39
דף טז: 43
דף יז. 47
דף יח. 48
דף יח: 48
דף יט: 50
דף כ. 50
דף כ: 52
דף כא. 53
דף כא: 53
דף כג. 54
דף כד. 58
דף כד: 59
דף כה: 60
דף כו. 70
דף כז. 73
דף כז: 78
דף כח. 82
דף ל. 84
דף ל: 85
דף לא. 86
דף לא: 87
דף לב: 88
דף לג. 89
דף לד. 91
דף לה: 92
דף לח: 96
דף לט. 98
דף לט: 100
דף מ. 100
דף מ: 102
דף מא: 106
דף מב. 108
דף מב: 109
דף מג. 109
דף מה: 114
דף מו. 114
דף מו: 117
דף מז: 120
דף מח. 120
דף מח: 122
דף מט. 125
דף נ: 125
דף נא. 126
דף נא: 127
דף נב. 130

דף נב: 131
דף נג. 135
דף נג: 136
דף נד. 137
דף נד: 138
דף נה. 139
דף נה: 141
דף נו. 143
דף נו: 146
דף נז. 146
דף נט. 148
דף ס. 150
דף סא: 152
דף סב. 152
דף סב: 153
דף סג. 153
דף סג: 154
דף סד. 156
דף סד: 157
דף סה. 162
דף סה: 165
דף סו. 166
דף סו: 171
דף סז. 171
דף סז: 172
דף סח. 172
דף סח: 174
דף סט: 175
דף עא. 176
דף עא: 178
דף עב: 179
דף עג. 179
דף עג: 180
דף עד. 180
דף עד: 181
דף עה. 181
דף עו: 182
דף עז. 182
דף עז: 184
דף עח. 186
דף עח: 186
דף עט. 187
דף עט: 187
דף פא: 189
דף פב. 189
דף פב: 190
דף פג: 190
דף פה. 192
דף פה: 192
דף פו: 193
דף פז. 194
דף פז: 195
דף פח: 195
דף פט. 196
דף פט: 196
דף צ. 197
דף צ: 199
דף צא. 200

דף ב.

כל כנויי נדרים כנדרים חרמים כחרמים שבועות כשבועות נזירות כנזירות. פי' שני ענייני נדרים הם. האחד נדרי הקדשות והוא כל שמקבל עליו לתת דבר לגבוה הן קדשי שמים הן קדשי בד"ה וכן הנודר לצדקה או הנודר המקבל עליו לעשות שום מצוה וזה הוא שאמר הכתוב מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך לא תאחר לשלמו ודרשינן להו בפ"ק דר"ה בקדשי גבוה וצדקה. ונדר זה בשני פנים או שאומר הרי זה או שאומר הרי (זה) עלי. והענין הב' הוא נדרי איסר שהוא אוסר על עצמו דברים המותרים לו הן מדברים שלו או של אחרים (א) שאוסר על אחרים דברים שלו וזש"ה כי ידור נדר לה' וכו' לאסור איסר על נפשו (ב) והיינו נדרי הקדש מפורשין בסדר קדשים ודיני נדרי איסר מפורשין במסכת זו ושלשה מיני נדרים הם נדר גמור ויד הנדר וכינויי הנדר נדר גמור הוא כל שגומר לשון נדרו כולו בלשון מתוקן והוא שאוסר דבר המותר כדבר האסור מחמת נדר או הקדש כגון שאומר ככר זה אסור עלי באכילה כקרבן או כהקדש וכיוצא בו א"נ ככר זה אסור עלי כקרבן ולאפוקי האומר ככר זה עלי אסור כנבלה שלא אמר כלום כדאי' במכילתין [דף יג:] ובכה"ג שתולה איסור נדרו בהקדש לא חשיב מתפיס בנדר דלא חשיבא התפסה אלא כשאומר זה עלי כזה (מה) אבל כשאומר איסור נדרו בפירוש או בידות שהוא כמפרש אע"פ שתולה איסורו בדבר אחר שיהא כקרבן אינו אלא כמפרש איסור נדרו ואיסורא מנפשיה חיילא אככר זה ולא מחמת התפסתו של זה וזה מבואר: ויד הנדר הוא כל שלשונו מתוקן אלא שלא גמר לשון נדרו אבל יש במשמע מה שפירש ללמד על מה שלא פי' ונלמוד ממנו (ג) והא ידות הכלים שכל הכלי נאחז מחמתו וזה על ג' דרכים. יש מהם ידים מוכיחות והוא כשיש במשמע לשונו או הוכח בענייננו ועסקיו שנתכוון לאיסור אכילה או הנאה כגון שאמר ככר זה עלי קרבן או אסור וכאומר מודרני ממך שאני אוכל לך וכן בנזיר שאמר אהא והיה נזיר עובר לפניו הוי ידים מוכיחות דאהא נזיר קאמר וכן כל כיוצא בזה. והשני הוא ידים שאינן מוכיחות כלומר שאין הוכח גמור בעניינו ולא בלשונו שנתכוון לאיסור כגון האומר ככר זה עלי שהוא יד לקרבן ולא לנדרי איסר כדאיתא בגמ' במתני' וכן האומר מודרני ממך מרוחקני ממך כדאיתא לקמן. והג' שאפילו יד כלל לא חשיב ולא הוי כלום לכ"ע כגון האומר ככר זה או שאומר חבירו קונם ככר זה עלי ואמר הוא אחר זמן ועלי. וכדאמרינן [נזיר דף כ:] באומר הריני נזיר ואמר חבירו אחר כדי דבור ואני דלא הוי נזיר ואפילו למ"ד ידים שאין מוכיחות הויין ידים וכן [שם דף ב:] מי שאמר אהא ולא היה נזיר עובר עליו דדילמא אהא בתענית קאמר ואפילו יד שאינו מוכיח לא חשיב כדפרישית בפ"ק דקידושין וקי"ל

דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ואפילו ידים מוכיחות דהויין ידים היינו מן הסתם או שאמר שנתכוון באיסור כראוי אבל אם פי' שלא נתכוון לכך ה"ז מותר ולא חשיב דברים שבלב כדתנן [לקמן דף כ.] נדר בחרם ואמר לא נתכוונתי אלא לחרמו של ים הרי הוא מותר הלכך מי שאמר ככר זה עלי אסור ואמר לא נתכוונתי אלא שיהא אסור כחזיר וכנבלה הרי זה מותר שאינו סותר לשון נדרו וקולר תלוי בצוארו וכן כל כיוצא בזה:

וכינוי הנדר הוא שגומר לשון נדרו אלא שאינו לשונו מתוקן שאומרו בלשון אחרת והוא מלשון המכנה שם לחבירו כלומר שקורא אותו בשם אחר שאינו שמו (אפאבן) [אף כאן] כיוצא בו שקורא לקרבן קונם או קונח או קונס ולנזיר נזיח נזיק פזיח. וקורא לשבועה שבותה שקוקה ולחרם חרק וחרף כדמפרש ואזיל במתניתין לקמן ובגמרא [לקמן דף י.] איפליגו בה דר"ל סבר דכינויים לשון שבדו חכמים להיות נודרים בו בכל מקום ובכל זמן כי היכי דלא לימא קרבן לה' דילמא אמר לה' קרבן והוא אסור שהוא קרוב להוציא שם שמים לבעלה ורבי יוחנן סבר לשון אומות שקורין לקרבן קונם ולשבועה שבותה ואם באותו מקום בלבד נדר או נשבע בשמות אלו הרי זה נדר או שבועה גמורה מן התורה והלכתא כר"י ובמקומות אחרים שאין נוהגין בכינויין אלו לא הוי נדר ולא שבועה אבל אם יש להם כנויים אחרים חייב בהם:

ומסתברא דלשון לע"ז וער"ב וכיוצא בו ככינויין חשיבי ואסור בהן והוי יודע דכי היכי דיש ידות וכינויין לנדרי איסר ושבועות ונזירות הוא הדין לנדר הקדש שאומר אתן כך וכך לגבוה או לעניים או אעשה מצוה זו אע"פ שלא אמר הרי עלי חייב משום ידות וכדאמרינן לקמן בפרקין [דף ח.] האומר אשנה פרק זה נדר גדול נדר לה' אלהי ישראל והיינו משום ידות דנדרי הקדש וכן (ד) בב"כ וכן הדין באומר הרי עלי להביא קונם קונח חייב בקרבן משום כינויין וכדתנן כל כינויי חרמים כחרמים דחרמים הוי לישנא דהקדש מלשון כל חרם בישראל וסתמן לכהנים עד שיפרש לבדק הבית [דף יח:]. ומשמע נמי לישנא דאיסורא כדכתיב [עזרא י] יחרם כל רכושו שפירושו שיאסרו כל נכסיו וכדתנן הריני עליך חרם הרי את עלי חרם שפירוש אסור והוי יד נדרי איסר הילכך כל האומר הרי זה חרם או חרך היינו חרמי כהנים וכל האומר הרי זה איסור כחרם הוי נדר איסור גמור דבחרמי כהנים קאמר והוי כאומר ה"ז אסור כקרבן וכל האומר ה"ז עלי חרם פירוש הרי זה עלי אסור והוי ידות נדרים ומתני' דקתני חרמים כחרמים לענין חרמי כהנים איירי ולומר דבנדרי הקדש נמי איכא ידות וכינויין ונקט לשון חרמים טפי משאר הקדשות משום דדמי לנדרי איסור שיש במשמעות איסר דודאי לא איירי בחרמי נדרי איסור דהא תו למה לי כיון דקתני כל כינויי נדרים כנדרים לענין נדרי איסר דהוי עיקר מכלתין ובתר

הכי קתני חרמים כחרמים לענין נדרי הקדש וסמכו לו למה שאמר בגמרא [לקמן ע"ב] דאיידי דתנא נדרים מידי דמיתסר חפצא תנא חרמים מידי דמיחסר חפצא עליה כלומר חרמים דעלמא ובגמרא מוכח שלוקין על ידות נדרים כנדרים והוא הדין על הכינויין:

שבועות כשבועות. פרש"י ז"ל בסוף משנתינו כגון שאמר שבותה שבוקה וכן נדר (ה) נמי הוי כינוי לשבועה מפני שהוא כינוי למומי כדמתרגמינן שבועה מומתא וכי תנן דשבותא ושבוקה לא מיחייב אלא משום כינויין דוקא כשלא הזכיר את השם אפילו אבל אם הזכיר את השם לא הזכיר שבועה כלל הרי זו שבועה גמורה בין שהזכיר את השם או אחד מן הכינויין וכדאמרינן במכלתין מארי כולא לא אכילנא ואמרינן בפרק אין מעמידין במס' ע"ז לאלהא דישראל לא מגלינא וכן כשהזכיר שבועה מפיו אע"פ שלא הזכיר השם ולא כינויו שבועה חמורה היא ומיחייב עלה קרבן בין בשבועת בטוי בין בשבועת העדות לרבנן [שבועות דף לה:] דלא גמרי אלה אלה מסוטה לשבועת העדות ואף לר' חנינא בר אידי לא פליג אלא בשבועת העדות לענין קרבן דגמר אלה אלה מסוטה מה להלן בשם אף כאן בשם אבל בשבועת בינווי מודה דמיחייב קרבן ואף בשבועת העדות מודה דחיילא שבועה עליה אלא דפטר ליה מקרבן ורבנן פליגי עליה ומיחייבי ליה קרבן וכדתנן [שם ע"א] משביע אלי עליכם בשבועה אוסרכם אני בשבועה וכדאמרינן בפ' שבועת תניין [דף כ.] מבעא שבועה איסר שבועה מאי דתנן התם [שם דף לה.] בחנון ורחום ובכל הכינויין ה"ז חייב ה"ה בשלא [הזכיר] שום כינוי כל שמזכיר שבועה ולא אתינן אלא לאפוקי ממאן דאמר בשמים ובארץ דלא הויא שבועה:

מיהו סברא דמרן הראב"ד ז"ל דאף על גב דבלאו הזכרת השם חיילא שבועה ומיחייב קרבן מילקא לא לקי עד דאיכא הזכרת השם דבכולהו לאוין דאורייתא דכתיבי בשבועה איכא שם כדכתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ולא תשבעו בשמי לשקר ואע"ג דלוקין על ידי נדרים אין לוקין על זו כיון שלא הזכיר את השם אבל כל שהזכיר השם או אחד מן הכינויין דרך שבועה אע"פ שלא הוציא שבועה מפיו היה לוקה. והא דאמרינן [שבועות דף לט:] גבי שבועת הדיינין שאם לא הזכיר בה השם טועה בדברי משנה הוא וחוזר לאו למימרא דשבועה שאין בה הזכרת השם לא הויא שבועה דודאי שבועה גמורה היא כדאמרן אלא חומר הוא שהחמירו מטעם זה שאם נשבע שלא בנקיטת חפץ שחוזר אע"פ דשבועה בלא נקיטת חפץ שבועה:

וידות שבועה היינו כההיא דאמרינן בפרק שבועת העדות [שם דף לו.] שהאומר הן הן תרי זימני הוי שבועה פירוש בשנתכוון לשבועה ומשום ידות וכן בשבועה שאמר בלשון נדר ואיכוון לשבועה כגון שאמר ככר זה עלי בשבועה נהי דלא הוי שבועה גמורה ידות

מיהא הוי אם אמר שנתכוון לשבועה דבכולהו ידות דאסיר היינו בשנתכוון בהם לנדר או לשבועה הא לאו הכי לא כדכתיבנא לעיל:

האומר מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור. פי' ידות נדרים קא מפרש דמתני' חסורי מחסרא והכי קתני כל כינויי נדרים כנדרים וידות נדרים כנדרים ואלו הן ידות האומר לחבירו מודרני ממך וכו' ואלו הן כינויין קונם קונח וכו' ופתח בידות ברישא לפרושינהו משום דחביבא ליה דאתיין מדרשא ואסיקנא בגמ' [לקמן דף ד.] דכי מיחייב במודרני ממך משום ידות דוקא במודרני ממך שאני אוכל לך מופרשני ממך שאני אוכל לך מרוחקני ממך שאני אוכל לך אבל משום מודרני ממן או מופרשני ממך או מרוחקני ממך לא מיחייב כלל אפילו נתכוון דהוו להו ידים שאינם מוכיחות ולא הויין ידים ודוקא במודרני ממך אבל באומר מודרני מנכסיך או מככר זה ידים מוכיחות הם וכן באומר הדרני נדר בככר זה. ופי' שאני אוכל לך מה שאני אוכל משלך וכן כל לי ולך שבמסכת זו פירושו משלי או משלך:

וכתבו מקצת רבנן ז"ל דה"ג (ו) שאני אוכל לך ופי' שאני בהבלעת האל"ף ולא גרסינן שאיני אוכל לך שאיני טועם לך דכל איני אוכל ואיני טועם איסור גברא הוא ונדרים בעינן איסור חפצא שיאסור הדבר על עצמו כדאיתא במכילתין [לקמן ע"ב] וכן רבינו ז"ל גורס אותו בהלכות שני אוכל לך וכן הוא במקצת הגמרות אבל ספרים יש דגרסי שאיני אוכל לך ויש לפרש דאע"ג דבנדרים בעיא איסור חפצא היינו בנדר גמור אבל הכא ידות נינהו:

ולמאן דאמר ידים שאין מוכיחות הויין ידים [לקמן דף ה:] במודרני ממך סגי דמפרש ליה מודרני מנכסיך אלא למ"ד ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים שרי ליה דילמא מודרני ממך דלא משתעינא בהדך קאמר הילכך השתא דמפרש שאיני אוכל לך הוה ליה יד מוכיח במודרני (ז) מכל מקום מנכסיך שלא אוכל מהם קאמר ולהקל על נדרו בא שאילו אמר מודרני מנכסיך שיאסרו עלי הוו אסירי ליה בהנאה להכי פריש שאיני אוכל לך שלא אסר על עצמו מהם הנאה אלא אכילה. מיהו בגמרא מוכח דבשאיני אוכל לך או איני טועם לך לחוד מיחייב משום ידים מוכיחות אפילו לשמואל ורבא דבעו ידים מוכיחות דהא מתניתא. קתני מודרני ממך אסור איני טועם לך אסור ולא חש שמואל לתרוצי אלא מודרני ממך אבל איני טועם לך ניחא ליה (אי) [א"ו] דיד מוכיח הוא דמאכילה קאמר והוי יד ולהכי לא שקלינן וטרינן בכולה סוגיין אלא מודרני מרוחקני ומופרשני ממך וכי תימא הא איני טועם ואיני אוכל איסור גברא הוא והוי כאומר איני מדבר ואיני מהלך דלא חייל מדאורייתא כדאי' בפירקין [דף יג:] ואיכא למימר דנהי

דאיני אוכל איסור גברא הוא כיון דגופיה דמאכל יש בו ממש הרי נדר חל על גוף המאכל ומיחייב משום ידות דכל ידות דעלמא לאו משום מאי דפריש מיחייב אלא משום דמתרצי לדבוריה מאי דלא פריש והכי חשבי' ליה כאילו אמר איני אוכל משלך דהנאת אכילה שלך אסור עלי כקרבן ואילו הוה מסיים הכי הוה נדר גמור והשתא דלא מסיים ליה מיחייב משום ידות נדרים מדאורייתא מה שאין כן באומר קונם שאיני מדבר לך דגופיה דדיבור הוי דבר שאין בו ממש דלא חייל ביה נדרא ולפיכך אפילו חאמר דה"ק קונם איני מדבר לך לפי שהנאת דבורך עלי אסור כקרבן לא מהני וכיון דכן השתא נמי לא מיחייב משום ידות מדאורייתא עד דאסר ליה דבר שיש בו ממש שיאמר קונם פי מדבר לך רגלי מהלכת לך וזה מבואר גכון [מפי] רבינו נר"ו:

מנודה אני לך רבי עקיבא היה חוכך בזה להחמיר. פי' דחייש דילמא לישנא דרחוקא הוא והוי כמרוחקני ממך אבל לא עדיף מיניה ולא מחמיר אלא באומר מנודה אני לך שאיני אוכל לך למאן דבעי ידים מוכיחות ואפילו באומר כן פטרי רבנן משום דלישנא דשמתא הוא והכי בעי למימר הריני מתנהג עמך כמנודה שלא לאכול ולעשות (ח) מצות עמך כמו שמתנהגין עם המנודין וקיימא לן כרבנן:

גרסינן בירושלמי ר"ע (בא) היה חוכך בזה להחמיר לאסור כל נכסיו כמא דתימא יחרם כל רכושו כלומר וההוא מנודה הוא כדכתיב (וגם הוא) [והוא] יבדל מקהל הגולה אלמא בכלל מנודה ממש דשמתא יש איסור נכסים הילכך כי אמר מנודה אני לך יש במשמע איסור נכסים ואמרי מה עבדו ליה רבנן חומר הוא בנידוי בית דין ולא למימרא דסברי רבנן דמנודה בעלמא ליאסור ליהנות מנכסיו כדכתב הרב ר' ברוך בר' שמואל ז"ל בפירושיו דא"כ אמאי שרו רבנן הכא דהא שפיר קאמר רבי עקיבא ותו הא קי"ל [מו"ק דף טו.] דמנודה שונה ושונין לו נשכר ונשכרין לו ואין בו איסור הנאת גוף ונכסיו אלא אדרבה הכי קאמרי רבנן לר"ע דסתם מנודה אין בו אסור הנאה מן הסתם ולא משמע נמי הכא איסורא בלשון מנודה והתם דכתיב בה יחרם כל רכושו חומר הוא שהחמירו בית דין באותו הנידוי (ט) שהחמירו כל נכסיו אבל אין במשמע מנודה או מוחרם סתם וכל [זה] כתיבנא בשילהי פרק הזהב מס' ר"י מפי רבינו נר"ו:

דף ב:

גמ' **תריצנא למתני' הכי כל כינויי נדרים וכו'** פירוש דבגמרא אקשי' ידות מאן דכר שמייהו ופרקינן דחסורי מחסרא והכי קתני כל כינויי נדרים כנדרים וכו':

דף ג.

וידות היכא כתיבא דכתיב איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' והתניא להזיר לעשות ידות נזירות כנזירות פי' מלישנא יתירא דכפליה ללישנא. אין לי אלא בנזירות בנדרים מניין ת"ל כי יפליא וכו' ואמרינן בגמרא [דף ג:] דלא מצי יליף לה מדכפליה ללישנא דכתיב לנדור נדר דבנזירות דכתיב נזיר מעיקרא והדר כתיב להזיר אתי לדרשא אבל הכא דכתיב לנדור נדר אמרינן דברה תורה בלשון בני אדם:

וכי תימא אכתי למה לי היקשא תיתי במה מצינו מנזירות הא לא קשיא דא"כ היכי לקי אידות דהא אין עונשין אמה מצינו אלא בגזירה שוה או בהקישא. וא"נ דאיכא למפרך מה לנזירות שכן יש בו כמה דברים שאינם בנדרים הילכך כתיב רחמנא היקשא למידרש ידות:

אמר שמואל בכלן עד דאמר שאני אוכל לך. פי' דהוו ידים מוכיחות אבל מודרני ממך לחוד לא משמע דאמר אסור דילמא מודרני ממך דלא משתעינא בהדך קאמר כלומר דלהרחקה נתכוון ולא לאיסור נכסים והוו להו ידים שאינם מוכיחות דלא הויין ידים וכן במרוחקני ממך ומופרשני ממך כדמפרש ואזיל:

וכתב רבינו ז"ל דלא חייל לנדרא כלום כלומר דאפילו בדיבור ומשא ומתן והרחקה ד' אמות דאיכוון בהני לישני לא מחסר וטעמא משום דכל הני דבר שאין בו ממש הוא ולא חייל ביה קונם אפילו אמר ביה קונם בפירוש והשתא דאמריה בהאי לישנא לא נתכוון אלא להרחקה בעלמא ואפילו בל יחל דרבנן ליכא דאיכא בנדרים שהם דבר שאין בו ממש:

ועוד כתב רבינו ז"ל דאפילו אמר מודרני ממך שאני אוכל לא חייל נדרא דדילמא ה"ק מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אם אני אוכל היום דשאני שפיר משמע אם אני והיכא דאמר נמי מודרני ממך (א) שאני אוכל לא חייל נידרא דילמא הכי קאמר מודרני ממך שאיני אוכל במקום א' אפילו משלי והוי הרחקה ולא איסור נכסים אבל אמר מודרני ממך מאכילה נראה מדברי רבינו ז"ל לקמן דאסור דיד מוכיח הוא דלאיסור הנאת נכסיו לאכילה נתכוון אבל מורי נר"ו כתב דהא נמי יד שאין מוכיח הוא דאיכא למימר דהכי נמי קאמר מודרני ממך מאכילה משלי עמך ולא הוי ידים מוכיחות עד דאמר שאיני אוכל (ב) דמשמע משלך והשתא הוי יד מוכיח אפילו לא אמר נמי מודרני ממך וכדכתיבנא לעיל:

ודייק לה רבא לשמואל ממתניתין וכו'. פירוש דאילו הוה סבירא ליה לתנא דמתניתין דבמודרני ממך בלחוד מיתסר אע"ג דהוי יד שאינו מוכיח הוא הדין דהוה סני ליה

בשאיני אוכל דהוי נמי יד שאין מוכים ומדבעי לך מכלל דסבר דידים שאין מוכיחות (ג) הויין ידים והלכתא כשמואל דסתם מתני' כוותיה:

ותו דרבא סבירא ליה כשמואל דאיתמר ידים שאין מוכיחות אביי אמר הויין ידים רבא אמר לא הויין ידים ואמרינן בגמ' לימא בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן קא מפלגי דתנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מנאי וכו' לימא אביי דאמר כרבנן דלא בעי ודן ורבא דאמר כר"י דבעי ודן דבלאו ודן הוי יד שאין מוכיח דבהאי גיטא מגרש לה ולא בדבורא ולאו מנאי הוי יד שאין מוכיח דמניה קא מגרש לה ופרקי' אביי אמר לך אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר ר' יהודה אלא לגבי גט דבעי' גט כריתות וליכא אבל בעלמא ביד שאין מוכיח סגי ורבא אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן אלא גבי גט דאין אדם מגרש אשת חבירו אבל בעלמא לא והכי פירושא דבין לרבנן בין לרבי יהודה ידים (ד) בעיא וגבי גט פליגי דרבנן סברי דבלאו ודן נמי ידים מוכיחות הוא דמיניה מגרש לה דאין אדם מגרש אשת חבירו ופשיטא מילתא דלא בדבורא קא מגרש לה אלא בהאי גיטא מגרש לה וקיימא לן כרבא דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים דאביי ורבא הלכתא כרבא והא דאיבעיא לן התם בפרק המגרש [גיטין דף פה:] מי בעינן ודן או לא היינו מטעמא דפריש רבא הכא דפלוגתא דרבנן ורבי יהודה היינו אי הוי ידים מוכיחות בלאו ודן או לא ולהכי איבעיא לן מי בעינן ודן או לא כלומר מי הוי בלא ודן ידים מוכיחות כרבנן או לא ולא איפשיטא ומאי דאמרינן התם דרבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ור' יהודה סבר לא הויין ידים לאו דפליגי בפלוגתא דאביי ורבא אלא הכי פירושא רבנן סברי הכא ידים שאין מוכיחות בדבור כי האי הויין ידים דהא איכא הוכחת ענין דלאו בדיבורא קא מגרש לה ושאין אדם מגרש אשת חבירו וכידים מוכיחות חשיבי ורבי יהודה סבר דהכא ידים שאין מוכיחות הן ולא הויין ידים וכן פי' שם רבינו ז"ל וכמו שכתבתי שם:

בעי רב פפא יש יד לצדקה או אין יד לצדקה. פי' מי אמרינן כיון דאיתקש לנדרי הקדש בקרא דמוצא שפתיך כי היכי דיש יד לקרבן יש יד לצדקה או דילמא לבל תאחר הוא דאיתקש בלחוד ואין יד ואמרינן היכי דמי אילימא דאמר הדין זוזא ליהוי לצדקה והדין נמי. פירוש תוך כדי דבור:

הא צדקה גופא היא. וכל דבוריה אסיק:

אלא כגון דאמר הדין זוזא ליהוי לצדקה וחזר תוך כדי דבור ואמר והדין ולא אמר נמי מאי מי אמרינן והדין נמי קאמר או דילמא והדין לנפקותא קאמר ודבוריה הוא דלא אסקיה. פירוש דאע"ג דכל תוך כדי דבור הוי הוכחה דלצדקה קאמר כיון דאמר והדין

בוא"ו דילמא ליכא לצדקה ידות כלל ואפילו מוכיחות דאילו שאין מוכיחות לא מיבעי לן דהנהו אפילו בנדרים לא הוו ידים אליבא דהלכתא וסוגין אליבא דהלכתא אזלינן:
כתב רבינו נר"ו ובעיין לא איפשיטא וסוגיין דיש יד לצדקה. פי' מדאמרינן בגמ' את"ל יש יד לצדקה יש יד להפקר או לא ונקטינן מרבוותא ז"ל דכל את"ל הלכה ותו דהא איכא טעמא רבא דאין היקש למחצה ותו דהא קיימא לן נמי דכל תיקו דאיסורא לחומרא:
מנודה אני לך ר"ע היה חוכך בזה להחמיר. פי' חוכך מלשון נתחכך בכותל או מטעים לחכו ועניינו שהיה מסתפק בדבר להחמיר אבל לא פשיטא ליה מילתא והיינו דאמרינן אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה פי' משום [במדבר ל] לא יחל דברו דספוקי מספקא ליה כדמפרש ואזיל. כתב רבינו ז"ל מיהא שמעי' ידות נדרים כנדרים מדאורייתא אפילו למלקות פי' דהא אמר אביי דמשום דמספקא ליה אי הוי יד דנדר הוא דלא לקי הא כל היכא דהוי יד מוכיח ודאי לקי ולא אמרינן דלאיסורא רבי רחמנא ידות בנזירות ולא למלקות:

דף ז.

אמר רב פפא נדינא ממך דכולי עלמא אסור. פי' כשאמר נדינא ממך שאני אוכל לך דאי לא ידים שאין מוכיחות הוא דלא אתינן למימר אלא דנדינא לישנא דרחוקה הוא כמרוחקני ממך ולא עדיף מיניה וכדמפרש רבינו ז"ל וכל לשונו מבואר בעצמו ואינו צריך פי':
כתב רבינו ז"ל ואשכחן לחד מרבוותא דכתיב בפסקין דיליה מנודה אני לך שאני אוכל לך אסור פי' פסק הלכה כר"ע שחוכך בו להחמיר ולפי' אסור ואינו לוקה דקסבר דלא דחי רב חסדא לדר' עקיבא אלא במשמתינא אבל במנודה אני לך הלכתא כוותיה. אמר לו נדינא מינך הרי זה אסור ליהנות לו פי' ואע"ג דלא קאמר שאני אוכל לך דסבר הרב ההוא דמאי דאמרינן בגמרא אמר רב פפא נדינא מינך דכולי עלמא אסיר כפשטיה הוא אע"ג דלא אמר שאני אוכל לך וליכא למימר שכוונת הרב. ההוא כשאמר שאני אוכל לך וארישא דמילתא סמך דא"כ לא הוה ליה לאיתסורי אלא מאכילה ואמאי כתב אסור ליהנות לו אלא ודאי כדאמרן ולית הלכתא כוותיה אלא כמו שכתב רבינו ז"ל נכון ועיקר:

דף ז:

אמר רב גידל אמר רב מנין שנשבעין לקיים את המצוה. פירוש ולא הויא שבועת שוא מהאי לישנא דנקטי' מנין שנשבעין ולא אמרינן מנין שחלה שבועה לקיים את

המצוה שמעינן דהיתרא הוא דאיכא לישבע לקיים את המצוה וליכא משום שבועת שוא וכדאמרי' דשרי לזרוזי נפשיה אבל מכל מקום לא חיילא שבועה עליה ללקות עליה משום שבועת ביטוי:

דף ח.

שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך. ופריך והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא פי' דאין שבועה חלה על שבועה אפי' לקיים שהאומר שבועה שאוכל ככר זו שבועה שאוכלנה אין השניה חלה עליו לשעתה אלא שאם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו אבל אם לא נשאל על הראשונה לוקה על השניה משום שבועת שוא והיינו דאמרינן והלא מושבע מהר סיני הוא על המצות והיאך דוד נשבע עליהם לקיימם [הא] הויא שבועה לבטלה ולאו פירכא דתלמודא הוא אלא לישנא דרב גידל הוא דמפרש ואזיל קרא ודכוותה בתלמודא הוא:

אלא הא קמ"ל קרא דשרי לזרוזי נפשיה. כלומר אי חזי דמיאש מן המצות שרי לזרוזי נפשיה לקיומינהו בשבועה כיון דמצוה דגופיה וקים ליה דמוקים שבועתו ולא הויא שבועת שוא:

ואמר רב גידל אמר רב האומר אשנה פרק זה אשנה מסכת זו נדר גדול נדר לה' אלהי ישראל. יש אומרים דלאו דוקא נדר דהא הכא ליכא מידי דמיתסר חפצא עליה ותו מדמקשי' בגמרא והלא מושבע מהר סיני הוא ואילו הוי נדר מאי קושיא דהא קיימא לן דנדרים חלים על המצות בין לבטל בין לקיים וה"ה על השבועות דשבועה ומצות איסור גברא ונדרים איסור חפצא אלא שבועה היא ואע"ג דלא הזכיר לא שם ולא שבועה הוי יד לשבועה והא דנקט לישנא דנדר גדול נדר עבידי רבנן דקרי נדר לשבועה וכדתנן בסמוך [דף ט.] כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה. והנכון דמילתא כפשטה ונדר ממש הוא ולא נדרי איסור אלא נדרי הקדש שמקבל עליו מצוה לעשות ודיניה דלא (א) חיילא מצות דומיא דשבועות משום דהא נמי חיוב גברא הוא ולא איסור חפצא ופשוט הוא ונדר גדול דאמרינן לאו דוקא נדר גמור דהא לא אמר הרי עלי לשנות אלא יד נדר שיש יד לקרבן ולהקדשות ולמצות ומשום דלא משמע להו לאינשי דאיכא בהו משום נדר להכי קאמר דרך גוזמא להחמיר הענין שהוא נדר גדול:

ושמעי' דסבירא ליה לרב גידל דיש יד לצדקה דלא גרעא משאר מצות והיינו דכתב רבינו ז"ל לעיל וסוגיין דיש יד לצדקה:

ואמרי' בגמ' על הא דרב גידל בתרייתא והלא מושבע מהר סיני מאי קמ"ל דשרי לזרוזי נפשיה היינו דרב גידל קמייתא ומהדרינן דכיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית חיילא שבועה עליה פי' הא דאמרינן דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית ונפיק מחובת והגית בו יומם ולילה [יהושע א] היינו בדלא אפשר ליה טפי שצריך להשתדל קצת היום בפרנסתו הא לאו הכי לא מיפטר כדאיתא במנחות:

ונראה עוד לפרש דלאו דוקא נקט ק"ש אלא לומר דשבועת והגית בו יומם ולילה היינו שיתעסק בתורה בכל מקום שירצה בתורה שבכתב או שבע"פ ואינו מושבע על פרק זה ועל מסכת זו הילכך בנשבע או נדר בפרק זה או במסכת זו חיולי חיילא הרי זה כמי שנשבע שיאכל פת היום ואח"כ נשבע שיאכל ככר זו היום דחיילא עליה שבועה שניה נמי דלאו עלה אשתבע בקדמייתא אלא על כל לחם שירצה ואף זו כיוצא בה וזה נראה לי נכון:

אמר רב גידל אמר רב האומר לחבירו נשכים ונשנה פ' **זה עליו להשכים**. פירשו בו דאע"ג דלא אמר אידך מידי אלא ששתק הויא קבלה וחייב להשכים ולא דייק שפיר לישנא דעליו להשכים ונראה לפרש שעל האומר כן להשכים תחלה ונפקא ליה מדכתיב ויאמר אלי בן אדם קום צא אל הבקעה ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד נמצא שהקב"ה שא"ל קום צא השכים תחלה כי כשהלך שם הנביא כבר היה שם כבוד ה':

דף ט.

מתני' **כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה**. פי' רשעים לאו ממש דאינון לית להו עסק בנזירות ובקרבנות אלא משום דרגילין בנדרים קרו להן רשעים בענין זה לפי שאין זו מדת כשרים וכדאמרי' בגמ' כל הנודר אע"פ שמקיים נקרא רשע כלומר רשע בענין זה כדאמרינן קרא [דברים כ] והרשיעו את הרשע כלומר שהוא רשע וחייב בדין ההוא ופרישנא בגמרא דהכי קתני באומר כנדרי רשעים הריני עלי הימנו שלא אוכל פי' שאם היה נזיר עובר לפניו ואמר כנדרי רשעים הריני הוי יד לנזירות וכן אם היתה בהמה לפניו או שהיה מדבר בענייני קרבן ואמר כנדרי רשעים עלי הוי יד לקרבן וכן אם היה ככר לפניו ואמר כנדרי רשעים הימנו שלא אוכל הוי יד מוכיח לשבועה שאנשים שאינם כשרים רגילים בנדרים ושבועות אלו ולפיכך כשאומר כנדרי רשעים בכל אחד מלשונות אלו הוי יד לענייננו והוא שנתכוון לכך דכולהו ידות לא הוו כלום אלא בשנתכוון לכך כדכתיבנא:

ואם אמר כנדרי כשרים לא אמר כלום. ולא הוי יד כלל שאין כשרים רגילין בדבר זה והוי כתולה נזירותו במי שאינו נזיר וקרבנו כחולין:

אבל אמר כנדבת כשרים נדר בנזירות וקרבן. פי' באומר כנדבת כשרים הריני או עלי כדכתיבנא לעיל דהשתא יד מוכיח הוא שנתכוון לכך כי לפעמים שהכשרים עושין נדבה בקרבן כר' יהודה שהיה מביא כבשתו חולין לעזרה וסומך עליה דהשתא לא אתי לידי תקלה ובנזירות נמי איכא נדבת כשרים דפעמים שהנזירות מצוה וראוי לכשרים לנהוג בו כשראה שיצרו מתגבר עליו וצריך להכניעו קודם שיהא טורדו מן העולם כדאמרינן בגמ' [דף ט:] תניא שמעון הצדיק אומר לא אכלתי מימי אלא אשם אחד של נזיר טמא פעם אחת בא אדם אלי מן הדרום ראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו בני מה ראית להשחית שער נאה כזה אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאת מים מן המעין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז יצרי עלי ובקש לטרדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך העבודה אני מגלחך לשמים כלומר שידור בנזירות ומתחייב תגלחת בסוף נזירותו עמדתי מיד ונשקתיו על ראשו אמרתי כמוך ירבו נודרי נזירות בישראל עליך הכתוב אומר [במדבר ו] איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' כלומר שנתכוון לשם שמים ולאפוקי הנודרים בנזירות כדי לצער עצמם ואין זו מדת כשרים ואילו בשבועה לא משכח תנא שבועת כשרים בשום אנפא משום שיש בה הזכרת השם על הרוב ויש במעילתה מכשול גדול לו ולכל העולם כדאיתא בפרק שבועת הדיינים [דף לט.] וקרוב הדבר לבא לידי תקלה ולפיכך אין רגילין בה בשום צד אלא אם כן כשנשבעין לקיים המצות שהוא דבר שבחובת גופם ואין לאחרים אתם ומכירין עצמן שיתקיימו שבועתם אבל בדברים אחרים אין נשבעין כלל ומשום הכי לא הוי יד לשבועה כלל:

גמרא **מאן תנא דשני ליה בין נדר לנדבה**. דכשרים רגילין בנדבת קרבן ולא בנדר קרבן כדקתני כנדבת כשרים נדר לקרבן אלמא נדבה מותרת לכשרים:

לימא לא ר"מ ולא ר' יהודה דתניא טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם טוב מזה ומזה נודר ומקיים דברי ר' יהודה. פי' דקרא כתיב לעיל את אשר תדור שלם טוב אשר לא תדור וכו'. ודריש ליה ר' יהודה הכי את אשר תדור שלם הוא טוב מאשר לא תדור וכ"ש משתדור ולא תשלם ר"מ אומר טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר פי' דלר' מאיר קרא דטוב אשר לא תדור נדרש לפניו ולאחריו והכי קאמר קרא אם נדרת שלם אבל טוב היה לך שלא תדור כלל ממה שנדרת ושלמת שמא תדור ולא תשלם מיהא אמרינן דלר'

מאיר אין נודרין ונודבין כלל ולר' יהודה אפילו נדר מותר ומתני' דלא כחד מנייהו דהכי משמע פשטא דפלוגתיהו דלא שאני לר' מאיר ולר' יהודה בין נדר ונדבה:

ואוקימנא כר' יהודה וכי שרי ר' יהודה דוקא נדבה דלא שכיחא בה תקלה כולי האי אבל בנדר דאיכא תקלה דמשתלי ולא מיפריש לא שרי ואתיא ממתני' ופרכי' דהא קתני נודר פי' בשלמא קרא לא קשיא דבלשון תורה קרי לנדבה נמי נדר אבל לישנא דמתני' קשיא דקתני נודר אלמא אפילו נודר מותר ופריק תני נודב ואקשי' והא נדבה נמי אית בה תקלה שימעול בה ליהנות ולהשתמש בה ואמאי שרי ופרישנא דר' יהודה לא שרי אלא בנדבה דהלל שמביא כבשתו חולין לעזרה ואח"כ מקדישה וליכא למיחש לתקלה ומתני' דשרי נדבת קרבן בכי האי גוונא ואפילו בכי האי פליג ר"מ ואסר שמא מתוך כך יהא רגיל בנדבות ונדרים בעלמא והלכתא כר' יהודה דסתם מתני' כוותיה:

דף י.

כתב רבינו ז"ל שמעי' מיהא דלא מיבעי ליה לכשר למינדר או לאשתבועי וכו' עד והוא הדין לשבועות וקשיא לן היכי אמרינן דנדר אסור והלא מקרא מלא דבר הכתוב [תהלים עו] נדרו ושלמו לה' אלהיכם וכל נדר במשמע וכתיב [בראשית כ] וידר יעקב נדר ולא הוי נדבה אלא נדר דהא כתיב [שם] כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך וכתיב וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתון תתן וכו' תירצו בתוספות דשעת צרה שאני דאמרינן בהגדה וידר יעקב נדר לאמר לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה פי' אם הוא חולה או בנו וכיוצא בו מותר לו לאמר כך וכך אתן אם אתרפא או אם אנצל מצרה זו וזה היה נדרו של יעקב ונדרים של ישראל לפי שהיו בצרה ומפני זה נהגו במקצת מקומות ליתן צדקות ושמן למאור בראש השנה ויום הכפורים בלבד לפי שהוא יום הדין שספרי חיים פתוחים לפניו יתברך והוי עת צרה ולפיכך נודרין כדי להנצל מן הדין (ב) ונודרין למחרתו לאלתר:

ובשאר מקומות שנהגו לידור צדקות בשבתות וימים טובים יש ליישב מנהגן שעושים כן מפני שיש מעצור לעניים ואם לא ידרו להם היום שהוא יום כנופיא לא יהיה לעניים די צרכם ולפיכך סומכין להקל בדבר מפני מחסור העניים שעומדין בצער ועוד שהרי ממנין גבאים לגבותה לאלתר למחרת וכיון שנדר חובה ברבים יתבייש הוא ולא יאחר אותה כלל ואם רצה לאחר הממונים מוציאין ממנו בזרוע:

גרסי' (א) בפ"ד הוי זהיר בנדרים שסופך למעול בשבועות. פי' שהן חמורות יותר לפי שיש בהם הזכרת השם:

ירושלמי. מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר התחיל אדם לנדור פנקסו נפתחת. פי' שמחפשים אחר מעשיו מפני שהרגיל פיו ולשונו בקדושה לנדרים:
ד"א מוקש אדם איחר אדם נדרו פנקסו נפתחת. פי' דריש ואחר מל' איחור:

דף י:

מתני' **לחולין שאוכל לך לכשר לדכי אסור**. פי' כלן בפתחות הלמ"ד ואע"פ שכשאומר כן בפיו דומה תיבה אחת תולין להחמיר שרוצה בו שתי תיבות לא חולין לא כשר לא דכי וטעמא דאסור משום דהכי קאמר מה שאוכל משלך לא יהא חולין ולא כשר ולא דכי אלא קרבן והוי יד הנדר ואע"פ שהיה אפשר לפרש לחולין תיבה אחת כאומר חולין שאוכל לך שהוא מותר סתם נדרים להחמיר עד שיפרש להקל וכן בשאומר לכשר או לא כשר ר"ל שלא יהא מה שאוכל משלו כשר אלא פסול ואמרינן דעל פסולי המוקדשים נתכוין שהוא דבר הנדור וכן כשאומר לא דכי אלא טמא אמרינן דעל קדש טמא קאמר ולא לחזיר טמא שהוא איסור גברא דסתם נדרים להחמיר וכן כשאומר טהור יהא מה שאוכל לך לא אמרינן (ב) דלעוף טהור נתכוין דאסור גברא אלא לקדש טהור דהוי אסור חפצא ואסור ובכלן אם פירש להקל מותר כדכתיבנא לעיל:
פגול נותר ה"ז אסור. דפגול ונותר דבר הנדור הם וכן אם אמר דבר זה אסור עלי כאימרא אסור דעל כבש התמיד דיינינן ליה דקאמר שהוא קדש וכן כדירים על הבהמות המוקדשות שהם בדיר ולא על של חולין וכשאמר כעצים אמרינן דכעצי המערכה קאמר וכן כירושלים אסור דקסבר אבני ירושלים קדושות הן:
נדר באחד מכל משמשי מזבח. פי' מכלי שרת שהם קדש אע"פ שלא הזכיר קרבן הרי זה נדר:
ר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום. פי' משום דלא אמר כירושלים דאסר ת"ק אבל אמר כירושלים מודה ר' יהודה ובמתניתא אמרי' לר' יהודה דאפילו אמר כירושלים לא אמר כלום דקא סבר ירושלים לא מקדשא ותרי תנאי נינהו אליבא דר' יהודה ולית הלכתא כוותיה בחדא מינייהו:
והא דאסרינן באומר כאימרא כדירים לא תיקשי לך למאי דקי"ל כרבא בפ' שבועות שתים בתרא [דף כ.] דליכא התפסה בנדר ושבועה דהתם הוא באמר זה כזה אבל הכא מיירי בנזכר שם איסור בככר זה שאומר ככר זה אסור עלי כאימרא והוי נדר גמור אי נמי אפילו באומר ככר זה כאימרא ולאו למימר דחשיבה התפסה וליהוי נדר גמור אלא לומר דמיחייב משום ידות דדיינינן דיבוריה דבעי למימר זה אסור כזה ובהא מודה רבא

דמיחייב משום ידות ולא קאמר אלא דמתפיס בנדר לא חשיב נדר גמור משום דלהתפיס ביה קדושה דאידך דאתפיס ביה דהא לא תפיס וכדבעינן לפרושי קמן אבל דעת רבינו ז"ל דמתני' התפסה גמורה היא ונדר גמור כשאמר זה כזה ולא פליג רבא אלא במתפיס בשבועה דלאו שבועה היא מפני שהשבועה איסור גברא ואין איסור בגוף הדבר אשר יתפיס בו כשיאמר זה כזה ואי אמרינן דבעיא למימר לא יאכל זה כזה הא לאו מידי דמתפיס הוא אבל בנדר דאיסור חפצא שפיר מתפיס ביה קדושתיה שאומר זה כזה ומודה ביה רבא ואביי סבר דאפילו בשבועה שייכה התפסה שלא יאכל זה כזה וכמו שהאריך רבינו ז"ל לקמן באידך פירקא ואין זו שיטתנו כמו שנפרש במקומו בע"ה:

דף יא:

גמ' **תניא החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר**. פי' רב' שאמר חולין שאוכל פי' שיהא חולין מה שיאכל ולא אסר כלום וכשאומר מה שלא אוכל לך חולין מותר דמתני' ר' מאיר דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו ומכלל לאו אתה שומע הן אבל לרבנן דאית להו מכלל לאו אתה שומע הן ומכלל הן לאו חולין לא אוכל לך אסור דה"ק מה שלא אוכל יהא חולין הא מה שאוכל משלך יהא קרבן והילכתא כרבנן:

לא חולין שאוכל לך אסור. פי' דכיון דלא הוי מה שיאכל חולין ממילא הוי קרבן דלשון לא חולין כאומר קרבן (ג) (כאומר לא מהם) ומשום הכי מודה ביה ר"מ דבהא לא בעי לימא מכלל לאו אתה שומע הן כלומר אינו חולין אלא קרבן דלשון לא חולין תאר עומד בעצמו הוא במקום קרבן ודבר זה פשוט מאד ומאי דאקשינן בגמ' מתניתא לר"מ לא גרסינן לא חולין שאוכל לך אסור סברוה מאי לא חולין לא חולין ליהוי אלא קרבן יהא אלא ה"ג לא חולין לא אוכל לך אסור כלומר מה שלא אוכל יהא חולין אבל מה שאוכל קרבן אלמא מכלל הן אתה שומע לאו מתני' דלא כר"מ וכן אתה אומר בלא כשר ולא דכי השנויין במשנתנו כולן תארים הם לקדשים ומודה בהן ר"מ והראב"ד ז"ל הולך בשיטה אחרת וגריס במתניתא דא ובאוקימתיה דרב אשי חלין בפתח ומפרש אותו מלשון חלות תודה וה"ק לחלין אוכל לך אסור וא"צ לשבש הגירסא והסוגיא כי מה שכתבנו מבואר בעצמו וכן למדתיה מפי מורי נר"ו:

לחולין לא אוכל לך מותר. פירשה רב אשי דהכי קאמר לחולין לא אוכל לך מותר דהא לא אסר עליה מידי כדבעינן למימר. ומתניתא לחולין קתני בשו"א ונדון תיבה אחת כמו שאמרנו:

כתב רבינו ז"ל הא מתניתא הוינן בה בגמ' וכו' עד אימא סיפא לחולין לא אוכל לך מותר והא תנן לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר והוינן בה וכו' פי' קס"ד דטעמא דמותר משום דאמרינן לא חולין ליהוי מה שלא אוכל וגרסינן ליה בפתחות הלמ"ד ודייניגן ליה כשתי תיבות ולהכי אקשינן אמאי אמרינן דהאי לא חולין אלא אוכל קאי ומותר נימא דאגופיה דמאכל קאי והכי קאמר לא חולין ליהוי מאכלך לפיכך לא אוכל לך דשוי נכסיה קרבן לאכילה דהא דכוותה דהאי פרישנא בדר' מאיר גופיה דקתני (לא קרבן) לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר וקס"ד דהאי לקרבן שהוא כאומר לא קרבן אשלא אוכל קאי וקאס"ד ר"מ [אוסר] משום דהכי בעינן למימר מה שלא אוכל לא יהא קרבן אבל מה שאוכל יהא קרבן ואקשי' עלה דהא ליכא למימר דר"מ לית ליה מכלל הן אתה שומע לאו ופריש ר' אבא דהאי לקרבן תיבה אחת היא ולא קאי אשלא אוכל אלא אגופיה דמאכל והכי קאמר לקרבן יהא מאכלך לפיכך לא אוכל לך ולקרבן גרס בשו"א הלמ"ד הילכך הכא דגרסינן לחולין שהוא לא חולין נימא נמי דה"ק לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך וניזל לחומרא דהא סתם נדרים להחמיר וכ"ש לר"מ דסבר שאין אדם מוציא דבריו לבטלה ופריק רב אשי דלא גרסינן במתניתא לחולין דאם כן הוה משמע לא חולין יהא לפיכך לא אוכל לך אלא הכי גרסינן לחולין לא אוכל לך בשו"א דהשתא ממה נפשך דאי דרשינן לחולין ליהוי מאכלך הא לא אסר מידי כיון דלית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן אבל לרבנן לחולין לא אוכל לך אסור דה"ק חולין ליהוי מה שלא אוכל הא מה שאוכל קרבן ומיחייב עליה משום ידים מוכיחות ובאומר לא חולין לא אוכל לך שרו רבנן כי היכי דשרו (ד) כל קרבן לא אוכל לך דלא מפרשינן לקרבן ליהוי לפיכך לא אוכל לך דההוא פירושא דחיקא הוא לרבנן ור"מ הוא דפריש לישניה הכי משום דסבר אין אדם מוציא דבריו בנדרים והקדשות לבטלה הילכך הכא נמי לא דרשי רבנן לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך אלא הכי מפרשינן לא חולין ליהוו מה שלא אוכל נמצאת אומר מאי דשרי לרבי מאיר אסור לרבנן דהיינו לחולין [בשו"א] ומאי דאסור לר"מ שרי לרבנן דהיינו לחולין [בפת"ח] וקי"ל כרבנן בתרוייהו בין (א) בלחולין משום דקיימא לן מכלל הן אתה שומע לאו דיחיד ורבים הלכה כרבים ולית הלכתא כר"מ בתנאי כפול לא שנא בגיטין וקדושין ולא שנא בממון:

דף יג.

ומאי דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם מתי ואם לא מתי לאו דבעי הכי מדינא אלא דחייש לחומרא דאשת איש דילמא איכא בית דין טועין דסברי כר"מ ואי לא הוה כפיל

תנאה אמרינן דבטיל תנאה והגט גט מחיים אפילו עמד ושרו אשת איש לעלמא ואנן נמי חיישינן כשמואל בגיטין למכתב תנאי כפול לחומרא אבל לא לקולא למשרייה לעלמא אי ליכא תנאי כפול ואע"ג דקי"ל דבעיא תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח ומעשה קודם לתנאי כתנאי בני גד ובני ראובן אפילו הכי לא גמרינן מזה למבעי תנאי כפול דדילמא תנאי כפול דבנ"ג ובנ"ר צריך היה הדבר לכופלו מפני דבר שנתחדש בכפולו כדקאמר רחב"ג אי נמי דהוה ליה תנאי בני גד ובנ"ר בהדין תנאין כפולין אחרים שיש בתורה שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין כרשב"ג הילכך אע"ג דבאידך תרתי גמרינן מבני גד לית לן הכרחי למיגמר מיניה תנאי כפול כר"מ ולמיפסק הלכתא כיחידאה בלא ראיה.
זה תורף דברי רבינו ז"ל וכבר פרשתיה יפה במקומות אחרים:
הא דאמרינן דאיסורא דלית ביה ממונא מודה ר"מ דאמרינן ביה מכלל הן אתה שומע לאו היינו היכא דהוי דרך אזהרה ושלא בדרך תנאי כההיא דאמרינן [שבועות דף לו:] גבי שתויי יין שהן במיתה אפילו לרבי מאיר מדכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו הא אם תשתו תמותו אבל היכא דהוי דרך תנאי לא אמר ר"מ מכלל הן אתה שומע לאי אפילו באיסורא דלית ביה ממונא כדמוכח במסכת קדושין [דף סב.] דפרכינן בשלמא לר"מ היינו דכתיב הוא יתחטא בו לא יתחטא פי' דכפליה לתנאיה דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן ואע"ג דהאי איסורא דלית ביה ממונא וכדפרישנא התם:
כתב רבינו ז"ל הילכך חולין החולין כחולין לא אוכל לך אסור. פירוש דאמרינן הא מה שאוכל קרבן:
לא חולין או לחולין שאוכל לך נמי אסור. פי' דהא קאמר (דלא קאמר) דלא יהא חולין מה שיאכל אלא קרבן והיינו מציעתא דר"מ דאיהו נמי מודה בהא כדכתיבנא לעיל:
לחולין לא אוכל לך מותר. פירוש משום דמשכחת לה בהדיא בשתי תיבות דמשמע דמה שלא יאכל אינו חולין הא מה שיאכל חולין ולאפוקי היכא דאמר לחולין בתיבה אחת דהשתא דרשינן לישניה להחמיר חולין ליהוי מה שלא אוכל הא מה שאוכל קרבן אבל השתא דאמר לא חולין בהדיא מותר דרבנן לא דרשי לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך כדכתיבנא לעיל ור"מ הוא דאית ליה האי סברא ולא לרבנן:
וכדקאמר לחולין. פי' בשו"א שהוא ודאי תיבה אחת אי אמר לחולין שאוכל לך מותר פירוש ואפילו רבי מאיר מודה בהאי. לחולין לא אוכל לך אסור פירוש כרבנן דדרשי כפילא הא מה שאוכל קרבן וכרישא דמתניתא דקתני (ב) בחולין לא לך אסור משום כפילא:

והא דתנן לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר בדאמר לקרבן היא. בשו"א ומשום דמפרש לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ולרבנן לא דרשינן הכי ומשום הכי שרו והכי מפרשי לישניה לקרבן יהא מה שלא אוכל שלא אסר כלום במה שיאכל אבל (ג) באוכל לא קרבן לא אוכל אסור לרבנן דדרשי כפילא הא מה שאוכל קרבן וכן באומר לקרבן בפתח שתולין בשתי תיבות לחומרא:

מתני' **האימר קרבן עולה מנחה חטאת תודה שלמים שני אוכל לך אסור**. פי' דהכי קאמר מה שאוכל משלך יהא כקרבן או כעולה והוי יד נדר ולפיכך אסור ולאו משום דהוי מתפיס בנדר כדפרישנא לעיל:

ר' יהודה מתיר. פירוש דלא חשיב ליה יד מוכיח עד שיאמר כקרבן כעולה וכדפליג לעיל באומר ירושלים שלא אמר כלום:

הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך אסיר. פירוש דאומר קרבן הוי כאומר כקרבן ואתאן לת"ק דלא בעי כ"ף הדמיון:

לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר. ורבנן פליגי עליה מטעמא דפרישנא לעיל:

גמ' **והא תניא מודים וכו' עד דאמר הקרבן**. כלומר בתיבה אחת אסור שלשון איסר הוא ולא לשון שבועה כאומר העבודה:

דף יג:

הא דאמר הי קרבן מותר. דהי קרבן הוי כאומר (ד) הי קרבן שהוא לשון שבועה ולא מידי קאמר ובאומר הא קרבן בה"א קמוצה י"א שהוא כמו הקרבן שהוא אסור וי"א שהוא כמו הי קרבן שהוא מותר ויותר נראה כלשון ראשון מדלא שבקינן מתני' כפשטה בהא ואוקימנא באומר הי קרבן:

מתני' **האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך ורגלי מהלכת עמך אסור**. פירוש אסור לדבר עמו ולעשות עמו מלאכה ולהלך עמו ובגמ' מפרש לה:

גמ' **ורמינהי חומר בנדרים מבשבועות**. פי' קס"ד דכי קאמר קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך לאו אפה ויד קאי דעביד ליה קונם אלא אדבור ומעשה קאי כאילו אמר קונם מה שפי מדבר עמך ומה שידי עושה לך ומה שרגלי מהלכת לך ולהכי קשיא ליה דהא דבור ומעשה והילוך דבר שאין בו ממש הוא והיכי חייל עליה קונם (ה) דהתנן שהנדרים אינם חלין על דבר שאין בו ממש כגון שינה ודבור והלוך וכיוצא בו א"נ באומר קונם שלא אוכל ולא אעשה דכלם דבר שאין בו ממש וטעמא דלא חייל קונם בדבר שאין בו ממש משום דנדרי איסר הוי מידי דאיסור חפצא ודבר דלית ביה ממש לאו מידי דתפיס

ביה איסורא אבל שבועה דהוי איסור גברא לעשות או שלא לעשות חיילא אפילו על דבר שאין בו ממש ופריק רב יהודה מתניתין באומר יאסר פי לדבורי ידי למעשי רגלי להלוכי פירש ר"ח ז"ל דלאו תרוצי מתרצינן מתניתין דמיירי באומר כן דוקא דא"כ היכי אמרינן בסמוך דיקא נמי דקתני קונם פי דהא אנן מתרצינן לישנא דמתני' דלאו הכי קתני אלא שאומר יאסר פי לדבורי והיכי דיקא לן מיניה מידי אלא ודאי דמתני' לא מתרצינן לה אלא כדקיימא קיימא דאמר קונם פי קונם ידי אלא דמפרשינן דקונם לאו אדבור ומעשה והלוך קאי דהוי דבר שאין בו ממש כדהוה קס"ד אלא אפה ויד ורגל קאי שהם דברים שיש בהן ממש וחייל בהו איסורא והוי כאילו אמר בפירוש יאסר פי לדבורי ידי למעשי רגלי להלוכי:

ואשכחן דכוותה במסכת גיטין [דף עג:] באומר מעת שאני בעולם כדכתיבנא התם וזהו מה שכתב רבינו ז"ל כלומר נעשה כאומר יאסר פה לדבורי וכו':

והא דתנן חומר בנדרים מבשבועות שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות מה שאין כן בשבועות. פירוש שאם אמר קונם מצה בלילי פסח עלי או קונם סוכה עלי אסור לאכול מצה בלילי הפסח ואסור לישב בסוכה ואם אכל או ישב עובר על בל יחל משא"כ בשבועה שאם אמר שבועה שלא אשב בסוכה ושלא אוכל מצה בלילי פסח לא חיילא עליה שבועה והיה לוקה משום שבועת שוא והיו כופין אותו לאכול מצה ולישב בסוכה כמו שהיו כופין על קיום המצות עד שתצא נפשו. מיהו דוקא כשנשבע לבטל המצוה ממש אבל אם נשבע בכולל על דברים מותרים ואסורים מגו דחיילא שבועה אדברים מותרים חיילא נמי אדברים אסורים לענין בל יחל מיהת וכדאמרינן בירושלמי דשבועות שבועה שלא אוכל מצה בליל הפסח היה לוקה ואוכל מצה בלילי פסח שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בליל הפסח:

מיהו כי אמרינן דשבועה חיילא בביטול מצות בכולל דוקא בשנשבע לבטל מצות עשה דכי מקיים שבועתו ובטיל עשה הוה ליה שב וא"ת והא עדיף מלבטל שבועה בידים בקיום עשה כיון דהוי בכולל דחיילא אבל אם נשבע לבטל לא תעשה אפילו בכולל כגון שנשבע שיאכל נבלות ושחוטות לא חיילא שבועה שיאכל נבלה דלא אמרינן דלידחי ל"ת של תורה ומוטב הוא שישב ואל יקיים שבועתו:

וטעמא דלא חיילא שבועה על מצות עשה וחייל עלייהו קונם משום דמצות חיוב גברא ושבועות איסור גברא ולהכי לא חיילי עליה שכבר הוא מושבע מהר סיני וחייב עצמו לעשות אבל קונם הוא איסור חפצא שאסר המצוה והסוכה עליו וקיום המצוה חיוב גברא ואין מאכילין את האדם דבר האסור לו ומהאי טעמא נמי חייל קונם על מצות ל"ת

או על שבועה לקיים שאם נשבע שלא יאכל ככר זו ואח"כ אסרה בקונם אסור לאכלה ואין שבועה חלה על איסור קונם אם נשבע שלא יאכלנה אחר שאסרה בקונם שאין שבועה חלה על מה שנאסר באיסור גברא ולא באיסור חפצא וכן אמר בירושלמי אבל בדבר אחד מכיון שהזכיר עליו שבועה עשאו כנבלה מכאן ואילך כמחל שבועות על האיסורין ואין שבועות חלין על האיסורין כלומר שאין שבועה חלה על שבועה א"ר יודן והוא שהזכיר נדר ואחר כך הזכיר שבועה כלומר שאסרו בקונם ואחר כך נשבע שלא יאכלנו אבל אם הזכיר שבועה ואח"כ הזכיר נדר נדרים חלין על האיסורין פירוש שאם נשבע שלא יאכל ככר זה ואח"כ אסרו בקונם א"נ שאסר נבלה עליו חייל עליה קונם לקיים לא תעשה שבו ואם אכלו לוקה נמי משום בל יחל דקונם אע"ג דאין שבועה חלה על שבועה אפינו לקיים:

וטעמא כדאמרן דנבלה זו או ככר זה שנשבע שלא יאכלנו לא חל על עצמו איסור אלא הוא נאסר בהן הילכך חייל עלייהו איסור קונם דהוי איסור חפצא ואסר להו נמצאת אומר שהנדרים הבאים שלא לעשות חלין על שבועות ועל המצות כשאסרם עליו שלא לעשות בין לקיום השבועה והמצוה של לא תעשה בין בבטול השבועה והמצוה של עשה אבל נדר עשה ליכא כלל בדבר הרשות דליכא מידי דמיתסר עליה ושבועה אינה חלה על ביטול מצות של ל"ת אפילו בכולל ולא על ביטול שבועה ולא על הנדר אבל שבועה חלה על קיום מצות עשה מדרב גידל [לעיל דף ח.] וכדכתיב נשבעתי ואקיימה וחלה על ביטול מצות עשה בכולל:

ודין נדר על נדר אם הוא חל אם לאו יתבאר לפנינו במשנת יש נדר בתוך נדר דנדר נזירות חיילא על נזירות כדילפינן לעיל בפרקין [דף ג.] מדכתיב נזיר להזיר ומסתברא דה"ה לנדרים מכיון דאתקוש וכדבעינן למימר קמן וקשיא לן הא דאמרינן במסכת נזיר בפ"ק [דף ד:] מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין הרשות ופרכינן מאי ניהו יין מצוה אי לימא קדושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא דאלמא אין נזירות חלה על ביטול מצות עשה ואמאי והא אמרינן דנדרים חלין על ביטול מצוה משום דהוי איסור חפצא ונזירות נמי איסור חפצא הוא תירץ רת"ם ז"ל דהתם איתמוהי אתמהי אי לימא קדושא ואבדלתא וכי מושבע מהר סיני הוא למשתי יין קדושא ואבדלתא מדאורייתא דאמרינן דאתא קרא למיסריה אנזיר והא מדאורייתא ליכא מצוה לקדש ולא להבדיל על היין דמדאורייתא בקדוש בברכה סגי ורבנן הוא דתקון על היין או על הפת ובמקום סעודה והיכי איצטריך קרא לריבויא ואוקימנא [שם דף ה.] כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני

נזיר אתא נזירות חייל על שבועה משום דנזירות איסור חפצא וקבלנו מרבותינו ז"ל דאפילו במצות של דבריהם אין השבועה חלה והכי משמע במכילתין קצת בשבועות:
דיקא נמי דקתני פי מדבר עמך וכו' ולא קתני שאיני מדבר עמך. פירוש דכי האי גוונא הוי דבר שאין בו ממש ואפילו ידות לא הויין ולא מיחייב מדאורייתא כלל ולא דמי לאיני אוכל ואיני טועם לך דמיחייב משום ידות מיהת מטעמא דפרישנא לעיל:
וכתב רבינו ז"ל ונדרים שאין בהן ממש נמי עובר עליהם בבל יחל דרבנן אלא דקושטא דמילתא שני ליה דקונם הוי מדאורייתא כדדייקא מתניתין:
כתב רבינו ז"ל ירושלמי אם אמר ידי עושה עמך וכו'. פירוש מי שאסר ידיו למעשיו על חבירו שחבירו אסור ליהנות ממעשה ידיו והאוסר ההוא עשה לו מלאכה למודר ממנו ויש לו לפרוע לו שכרו כדי שלא יהנה ממעשה ידיו כמה הוא חייב ליתן לו כדי שכרו כפועל מן השוק או כדי מה ששוה הקרקע אי הכלי יותר מפני אותה מלאכה דהשתא לא אתהני מיניה כלום ולא איפשיטא הילכך נקטינן לחומרא ונותן לו כדי הניית הקרקע וכדי גדירת תנור:
חולין שאוכל לך כבשר חזיר כע"ז כעורות לבובין וכו'. פי' שאומר מה שאוכל משלך יהא אסור עלי כאחד מכל אלו שהן דברים האסורין לא אמר כלום ואפילו משום ידות לא מיחייב מפני שתלה איסורו בדבר האסור איסור גברא והתורה אמרה [במדבר ל] כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור שהוא איסור חפצא ואע"ג דכי אמר דבר זה עלי אסור לחוד מיחייב משום ידות התם משום דאמרינן מסתמא דאסור כקרבן קאמר אבל השתא דפירש כחזיר הפסיד דבורו הראשון וטעמא דמילתא משום דחזיר ונבלה אין גופן אסור איסור חפצא אלא כי האדם אסור לאכלן וא"כ קונם דהוי איסור חפצא היכי שייך לומר שיהא אסור כנבילה שהרי נבלה אין איסור בגופה יותר מהיתר דעלמא והוי כאומר ככר זה אסור כבשר חולין שלא אמר כלום ומטעם זה אומר מורי נר"ו דדוקא נדרים הוא דלא חיילי כי מתפיס להו בדברים האסורים אבל שבועות שהתפיסם ותלה איסורם באיסור חפצא הויא לה שבועה שאם אמר שבועה שלא אוכל ככר זה כקרבן שבועה הוי אף על גב דשבועה איסור גברא וקרבן איסור חפצא מכל מקום הוא אינו מדבר בגוף הככר ואינו משוה אותו לקרבן דהא לא קאמר אלא שלא יאכלנו כמו שאינו אוכל הקרבן מאיזה טעם שאיני אוכל הקרבן ודבר ברור הוא זה ואף על גב דכתיב [שם] או השבע שבועה לא דרשינן ליה עד שישבע בדבר המושבע כדדרשינן מכי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור דהתם איכא טעמא והכא ליכא טעמא וקרא דהשבע שבועה הא דרשינן ליה בספרי ללמד שהשבועה חלה על דבר שאין בו ממש ובירושלמי דרשינן

ליה לרבות שהידות כשבועות וכי תימא כיון דאיכא האי הפרשה בין נדרים לשבועות אמאי לא מני לה בדברים שיש בין נדרים לשבועות ולימא חומר בנדרים שאינן נתפסין בדבר האסור משא"כ בשבועות שנתפסין בין בדבר האסור בין בדבר הנדור איכא למימר משום דנדרים זימנין דמיתלו בדבר האסור כגון שאמר ככר זה עלי אסור שלא אוכלנו כנבלה דהשתא לא מדמי איסור ככר לנבלה אלא שהככר אסר עליו כקרבן שלא יאכלנו כמו שאינו אוכל נבלה אבל יהא מותר לו בהנאה דהשתא דמי לשבועה שתולה אכילה זו באכילה זו. רבינו נר"ו:

והא דקתני מתני' (בלי כ"ף) בשר חזיר ונבלה וע"ז וכולהו אידך פירש"י ז"ל דפתח בדברים המותרים בהנאה כבשר חזיר והדר אמר ע"ז שהיא אסורה בהנאה והדר קתני דברים שיש להם טומאה דאורייתא דהיינו נבלה וטרפה והדר קתני שטומאתן חמורה יותר כשקצים ורמשים שמטמאים בכעדשה והדר קתני דברים שיש מיתה באכילתן כגון חלות ותרומות ולא הוו דבר הנדור שקודם שקרא להם שם חלה או תרומה היו אסורים משום טבל:

האומר לאשתו הרי את עלי כאימא. פירוש ותולה איסורה בדבר האסור ולא מהני מדאורייתא כלל אלא דרבנן אמור שיהא אסור עד שיפתחו לו פתח התרה כדי שלא יקל ראשו לכך שאם אתה מתירו בזה יהא רגיל בכך ויבא לאסרה איסור גמור כקרבן ובאשתו מיהת קפדינן בהכי משום שלום ביתו אבל באידך דרישא שבינו ובין חבירו לא גזרו חכמים להצריכו היתרא שמא יקל ראשו בכך דמה לנו אם יאסור נכסי חבירו עליו לגמרי ולקמן [דף יד:] דגזרינן בעם הארץ שנודר בתורה דמחתא אארעא התם משום דעם הארץ לא ידע בין הנודר בה או במה שכתוב בה ואי שרית כשנדר בה שרי איהו כשנדר במה שבתוכה אבל בהני דמתני' לא טעי דמשרי נמי כשאומר כקרבן:

דף יד.

והא דקתני הרי את עלי כאימא. משום דהויא ערוה דשייכא בביאה נקט הכי והוא הדין באומר כעבודת כוכבים או כערלה ושאר איסורין וכדתניא בהדיא במתניתא:

גמ' **מנא הני מילי**. פי' דתולה בדבר האסור לאו נדר הוא:

אמר קרא כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור ופרכינן אי הכי דדרשי' כפילא אפי' בדבר האסור נמי דהא כתיב [במדבר ל] לאסור איסר עד שידור בדבר האסור. ההוא וכו' דהאי לאסור איסר מיבעיא ליה לכדתניא איזהו איסר האמור בתורה וכו' עד אמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום כלומר שאסר עליו בקונם מתחילה אותו יום שמת

בו אביו לעולם שלא יאכל בו בשר ולא ישתה יין דהשתא כי אמר יום זה עליו כיום שמת בו אביו תולה אותו בדבר הנדור ובאסורא דחפצא ודאי מתפיס שהרי יום שמת בו אביו אסור הוא עליו לעולם ולאפוקי מאוקמתא קמייתא דאמר בפרקא קמא דמכילתין [דף יב.] אמר שמואל והוא שנדור מאותו יום כלומר שלא היה אסור עליו אלא אותו חד בשבא ממש שמת אביו או רבו ושאר חד בשבא מותרין ואי אמרת דכשאמר יום זה עלי כיום שמת בו אביו אסור שמעת מינה במאן דתלי נדריה במידי דאיסורא והיתרא דבאיסורא קא מתפיס דהכא חד בשבא שמת אביו היה אסור ואידך מותרים וקאמרינן דכשאמר על יום אחד שיהא כיום שמת בו אביו שהוא אסור אלמא כוונתו על היום האחד עצמו שמת בו אביו והכי אתינן למיפשטה מינה בפרקא קמא [שם] דבעי רמי בר חמא היכא דמחית בשר חולין קמיה ומחית קמיה נמי בשר זבחי שלמים שנזרק דמו והותר ואמר בשר זה עלי כזה מהו בהיתרא קא מתפיס שכוונתו לומר שהוא בשר חולין כמות שהוא עכשיו בשר זבחי שלמים שהוא מותר ולאו מידי קאמר או באיסורא קא מתפיס שכוונתו לומר שיהא בשר זה כמו שהיה בשר זבחי שלמים קודם זריקת דמים שהיה אסור מחמת נדר ואתינן למיפשטה מהא דתניא איזהו איסר וכו' עד ואמר שמואל והוא שנדור באותו היום אלמא באיסורא מתפיס ודחינן דהכא כולה איסורא הוא דהכי אמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום [ואילך] שהיום שמת אביו או רבו או שנהרג גדליה בן אחיקם אסור עליו לעולם: והא דנקיטינן הכא והתם בפרק שבועות בתרא האי לישנא בתרא דשמואל לאו משום דקים לן דהכי הוא ותפשוט בעיין דפרקא קמא דמכילתין דהא לאו הכי בהיתרא מתפיס דהא ליתא אלא דהכא והתם בשבועות נקטינן האי לישנא בתרא לרווחא דמילתא דלאו אהא שקלי' וטרינן אי באיסורא מתפיס או בהיתרא מתפיס ודכוותה טובא בתלמוד ובלישנא בתרא דשמואל אם איתא * אשמועינן דדוקא בשנדור ובא מאותו יום אסור אבל נדור באותו יום לחוד מותר דבהיתרא מתפיס ובלישנא קמא אשמעינן דדוקא שהיה נדור עליו דתולה נדרו בדבר הנדור הא אילו לא היה נדור עליו אע"ג דהוה אסיר ביה בבשר בעוד שמתו מוטל לפניו וביום גדליה בן אחיקם מפני התענית לא אמר כלום דתלי נדריה בדבר האסור ואשמעינן נמי דכי האי גוונא באיסורא מתפיס ובעיין דרמי בר חמא לא איפשיטא:

כתב רבינו ז"ל הא דמייתי גמרין האי ברייתא איזהו איסר האמור בתורה. פירוש דש"מ דבכי ה"ג הוי איסר של תורה האמור בנדר ובשבועה על ידי התפסה לפום ריהטא הוא דגריס לה כדמשכח לה אבל בפ' שבועות שתים בתרא מידחי האי לישנא דגרסי' התם ת"ר מבטא שבועה וכו' עד אמר אביי ה"ק מבטא שבועה איסר מתפיס בשבועה הפי'

הנכון כמו שפי' ר"ח ז"ל דהכי קאמר מבטא האמורה בתורה שבועה עצמה היא שכל שנשבע שבועת ביטוי שאמר שבועה שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי קרי קרא מבטא ואיסר שאמרה תורה הוא המתפיס בשבועה כגון שנשבע על ככר ראשון שלא יאכלנו ואח"כ אמר על השני זה כזה דאיסר לשון קישור הוא שמקשר שני דברים לעשותם דבר אחד וקרא אשמעינן דמתפיס בשבועה חזר כשבועה עצמה ומתפיסין עליו ככר שלישי וכן רביעי בשלישי עד לאין סוף וכלן בראשון:

והיינו דקאמר איסר איסר. כלומר שהתפיס שלישי על השני הנתפס ואמר זה כזה אם אתה אומר כמוציא שבועה מפיו דמי חייב ואם לאו פטור נראה מדברי רבינו ז"ל דס"ל דמאן דסבר דמתפיס בנדר או בשבועה לאו כמוציא נדר או שבועה מפיו דמי לא חיילא שבועה ולא נדר כלל ושרי בה ואפילו משום ידות לא מיחייב דכיון דלאו כמוציא שבועה מפיו דמי הא לא אמר כלום. ואביי הכי קאמר אם אתה אומר דמתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי הא חיילא ביה שבועה בככר שני ונתפס בו השלישי ואם אינו כמוציא שבועה מפיו לא חיילא ביה שבועה בשני ולא מתפיס ביה שלישי דהא בהיתרא תלי ליה ורבא דאמר לאו כמוציא שבועה מפיו דמי הככר השני מותר גמור וכ"ש השלישי. ותימא מאי אתא תנא למימר שאם אומרים דמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי דפטור על השלישי. פשיטא דכיון דלא חיילא שבועה בשני לא מיתסר שלישי דאיתלי ביה ואפילו במפרש ואומר ככר ג' זה אסור עלי כב':

עוד כתב רבינו ז"ל דרבא לא פליג בהכי לאביי אלא בשבועה דלית בה התפסה משום דשבועה איסור גברא ואינהו גופייהו לא אסירי ולא שייך למימר בהו זה כזה אבל בנדר דאיסור חפצא מודה הוא דמיתפיס בנדר כמוציא נדר מפיו דמי והיינו דלא פליג אלא בשבועה ורבא הכי תריץ מתניתא איזהו איסור נדר כלומר קישור נדר דהיינו התפסת נדר שאע"פ שאינו נדר מפורש דינו כנדר עצמו האומר יום זה כיום שמת בו אביו אבל הא לא מיקרי איסר בתורה עד שיאמר דהיינו נמי איסר האמור גבי שבועה ומוכח מינה כדמוכח אביי דאיסר בכל מקום היינו התפסה אלא תנא דמתניתין לא איירי בלשון איסר של תורה אלא דיני נדר קא מפרש שיש דבר שהוא כנדר ואינו נדר עצמו והיינו מתפיס משא"כ בשבועה דלית בה התפסה כלל:

ועלה קאמרינן התם מאי איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור כלומר דמכי אתפסיה בדבר הנדור חשיב כנדר אע"פ שלא הזכיר בו שום נדר ולא יד נדר:

וכתב רבינו ז"ל בזה כמה ראיות דמודה רבא דמתפיס בנדר שהוא כנדר כמו שכתוב בהלכות:

ואנו בעניותנו לא ירדנו לסוף דעתו ז"ל ואית לן על האי סברא פירכי טובא חדא דכל כה"ג דאמר תלמודא בהדיא לאביי לא שני ליה בין התפסת נדר לשבועה אם איתא דרבא מפליג ביניהו הוה ליה לפרושי ותו היכי אמר רבינו ז"ל דלמאן דאמר דמתפיס בנדר או מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה ונדר מפיו לא חיילא שבועה כלל ואמאי לא מיחייב משום ידות כאומר איני אוכל לך וכאומר אהא בשהיה נזיר עובר לפניו ונימא דכשאמר זה כזה יד מוכיח הוא דזה אסור כזה קאמר ואי משום דאמר רבא לאו כמוציא שבועה מפיו דמי אדרבה מדנקיט האי לישנא איהו ואביי ולא אמרו חיילא שבועה או לא חיילא משמע דלכולי עלמא חיילא משום ידות אלא דאביי מוסיף בה חומר לומר שהוא כשבועה ממש והשלישי נתפס בו כשם שנתפס שני בראשון שהרי חזר כמוהו ורבא אמר לאו כמוציא שבועה מפיו הוא אלא ידות בעלמא ולפיכך אין שלישי נתפס בו שאין התפסה אלא בנדר גמור והשתא אתי שפיר לישנא דאביי דקאמר אם אתה אומר מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי והשני חשוב מושבע גמור תופס בו ג' וחייב עליו ואם אינו כמוציא שבועה מפיו אלא שאסור משום ידות אין הג' נתפס בו וקמ"ל אביי דאין התפסה אלא בדבר הנדור ומושבע גמור ותו תיקשי לן למאי דפריש רבינו ז"ל דרבא פריש מתניתא דאיזהו איסור נדר בהתפסה מאי האי דאתמהינן עליה התם בשבועות פשיטא ופרקינן גדליה בן אחיקם אצטריכא ליה ומאי פשיטא ולמה לן לתרוצי הכי נימא דהא קמ"ל דיש התפסה בנדר אע"פ שאינו בשבועה ודלא כאביי:

ותו קשיא לן הא דדרשינן טעמא דמתניתין מדכתיב כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור מאי עד שידור ותו דהא האי קרא מיבעיא לן למאי דאמר לעיל [דף יד.] תולה קונמו בדבר האסור דבעינן עד שידור בדבר הנדור וכי תימא תרוייהו ש"מ הא לא חזינן הכי ותו דהוה ליה למכרע ולתרוצי בגמרא הכי אלא ודאי רבא לא בהתפסה מוקים מתני' אלא בנדר גמור שאומר יום זה אסור עלי כיום שהוא נדור ובא עליו שלא אוכל בו בשר ולא אשתה בו יין ותנא במתני' לישנא קלילא נקט ואין השנוי כאן לשון הנודר אלא לשון התנא אבל הנודר יום זה אסור עלי כיום פלוני קאמר וכדפירש רבינו ז"ל לפירושו דיום זה כזה קאמר ואף אנן מתרצינן לה הכי ודכוותה בתלמודא:

ולפום האי פירושא לא אשמעינן תנא אלא דדוקא שהיה יום שמת בו אביו נדור עליו אבל אם לא היה נדור אלא אסור לא מהני דהוי כתולה בנבלה וחזיר דלא מהני ועלה בעינן התם כדבעינן לעיל מ"ט בעינן בדבר הנדור לא בדבר האסור ופשטינן לה כדלעיל מדכתיב כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור אלמא דא ודא אחת היא דאע"ג שיש בתלמוד לשונות שעניינם מתחלף לא אמרינן הכי אלא מתוך הדחק אבל בכאן לישנא דעד

שידור ועניינא מוכח דתרוייהו חדא דרשא נינהו דאייתי תלמודא בתרי מסכתי כארחיה בתלמודא והשתא מתמהינן שפיר פשיטא דכיון דלא אשמעינן תנא אלא דתולה בדבר האסור לא אמר כלום למה ליה כולי האי הא תנן הכי במתני' דנדרים וכולי עלמא בקיאי במתני' טפי ממתניתא. ותו לישני כלישנא דמתני' בהדיא כבשר חזיר כנבלה אמאי נקט יום זה אסור כיום שמת בו אביו או רבו וכו'. ומהדרינן דגדליה בן אחיקם איצטריך ליה דסלקא דעתך אמינא לא חייל עליה נדר דהא בלא נדר שאסרו עליו אסור מעצמו משום תענית איסור גברא וכשתולה בו דעתו על איסור שיש לו מעצמו והוי תולה בדבר האסור ולא אמר כלום קמ"ל דכיון דאיסור עצמו אינו אלא מדרבנן אין דעתו אלא על איסור נדר שבו שהוא מדאורייתא ותולה בדבר הנדור משא"כ במי שאסר עליו אכילה ביום הכפורים בנדר ואח"כ אמר יום זה עלי כיום הכפורים דודאי דעתיה אאיסור יום הכפורים עצמו דחמור שהוא בכרת ולא באיסור נדר והוי תולה בו כתולה בדבר האסור שלא אמר כלום:

הילכך נראין הדברים דבין לאביי בין לרבא לא שני בין מתפיס בנדר למתפיס בשבועה ואביי סבר דהוי כנדר וכשבועה גמורים ונתפס בהם שלישי ורביעי בשלישי וכן כמה ואם התרו בכל אחד מהם משום שבועה עצמה לוקה ורבא סובר דל"ש בנדר ול"ש בשבועות ליכא בהתפסה להיות נדון כנשבע ממש אלא דמיחייב עלה משום ידות ואין שלישי תופס בו כלל ואי פריש בשני מידי להקל שיש במשמעותו שומעין לו דומיא דידות ומתני' הכי קתני מבטא שבועה שהאומר מבטא שלא אוכל ככר זה או איסר שלא אוכל ככר זה הרי הוא כאומר שבועה שלא אוכל ככר זה דאיסר שאמרה תורה היינו שבועה ראשונה או נדר ראשון עצמו ואיסר זה הטילו הכתוב בין נדר לשבועה דכתיב (במדבר ל':י"א) ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבועה לומר לך הוציאו בלשון נדר שאמר ככר זה עלי איסר הוי נדר וחייל על המצות משא"כ באומר שבועה ככר זה עלי דלא מיחייב בה אלא משום ידות שבועה ולא חייל אמצות. ואם הוציאו בלשון שבועה שאומר איסר ככר זה הוי שבועה גמורה ולא חיילא אמצות מה שאין כן באומר קונם שלא אוכל ככר זה שאינו אלא ידות דנדר וחייל על מצוה:

ואותבינן מדתניא איזהו איסר האמור בתורה וכו' אלמא איסר האמור בנדר בתורה מתפיס הוא וה"ה לאיסר האמור בשבועה ומאי שנא:

ואיסר של תורה דכולי עלמא דינו כנדר או שבועה ממש וכיון דאשמועינן תנא דאיסר היינו מתפיס שמעינן דמתפיס בנדר נדר ומתפיס בשבועה שבועה ורבא דחי לה דמתפיס לאו שבועה גמורה היא אלא ידות ואיסר שאמרה תורה בנדר ושבועה אינו מתפיס

בשבועה אלא שבועה שאמרה בלשון איסר או נדר גמור שאמרו בלשון איסר ומתני' לאו פירוש דאיסר אתא לאשמועינן אלא איסור נדר עצמו שהוא כשתולה אותו בדבר האסור. וגדליה בן אחיקם איצטריך ליה והא דקתני הרי עלי שלא אוכל בשר ולא אשתה יין לאו לישנא דנודר הוא דכל כי האי גוונא אינו עיקר נדר אלא ידות אלא לישנא דתנא הוא וקיצר בו דלאו הא קמ"ל אלא דין תולה בדבר הנדור ולישנא דנדור הכי הוי הרי עלי בשר ויין אסורין שלא אוכל בשר ולא אשתה יין (א) ביום הכפורים וכו' שהוא נדור עליו:

ומה שהביא רבינו ז"ל לראיה דמתפיס בנדר נדר מדתנן [לעיל דף י:] כאימרא כדירים לאו ראיה היא דההיא באומר דבר זה עלי אסור כאימרא כדירים דלאו מתפיס הוא שהרי פירש איסורו ותלה אותו באימרא וקמ"ל דסתם נדרים להחמיר ועל כבש תמיד קאמר ואפילו תאמר שלא אמר אלא ככר זה כאימרא משום (ב) הוא הוא דמיחייב ולא הוי כמוציא נדר מפיו וכן אתה אומר בההיא דקרבן כקרבן וכן בבעיא דרמי בר חמא בשאמר בפירוש בשר זה אסור עלי כזבחי שלמים (אלא) דלא חשיב מתפיס אלא איסור גמור:

ומאי דאמרינן עלה באיסורא מתפיס או בהיתרא מתפיס לאו דוקא מתפיס גמור אלא אם תולה נדרו בהיתרא או באיסורא. ואי נמי הוי מתפיס ממש היינו לאחיובי משום ידות וההיא דהריני כשמשון כבעל דלילה דילמא כשאמר הריני נזיר ואפילו לא אמר אלא הריני הוי ידות ועדיף מהא דנזיר עובר לפניו דהוה יד מוכיח כדאמר (ג) פ"ק דמכילתין ופ"ק דקדושין. וכן ההיא דתנן הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני וכו' הא פירשו טעמא כשהתפיסו כלן תוך כדי דבור דחשיב נזירות גמורה כאילו פירש כל אחד מהם ואני נזיר כמותך ולא חשיבא התפסה אלא שתלה נזירותו בו שכשיהא מותר הוא יהיו הם מותרים וכדאמרינן הותר הראשון הותרו כולן אבל לאחר כדי דבור לא מהני משום דליכא התפסה ולא הוי נמי יד כלל דילמא ואני שותה יין כל היום קאמר עד שיאמר ואני כמותך דהוי יד לנזירות. והאומר פי כפיו ושערי כשערו ידות הם ולא התפסה בנדר וההיא דמניא נמי התם האשה שנדרה בנזיר וכו' כלן ידות נזירות הם ולא נזירות עצמה ומשום הא מיקרו מיתפיס כדכתיבנא לעיל מיהו גרעא מנזיר דכולי עלמא דאמרינן באידך מתני' שאם הותר הראשון הותרו כלם משום דהתם הותר ע"י חכם ועוקר מעיקרו כמאן דלא הוה מעולם ואיגלאי מילתא למפרע שתלה נזירותו במי שלא היה נזיר אבל הכא דעל ידי הפרת בעל לא עוקר מעיקרו דבעל גאיז מיגז ואיהי ברישא תלתה נדרה עד דאמרה כמותך דאתפיסה לגמרי ומותרת בהתרתה וזה מבואר והשתא להאי שיטתא דבין לאביי בין לרבא ליכא הפרש בין מתפיס בנדר למתפיס בשבועה אתי שפיר דלא תנן גבי חומר שבין נדרים ושבועות שהנדרים יש בהן התפסה מה שאין כן בשבועות:

ומאי דכתב רבינו ז"ל דלהכי לא תאני לה משום דלאו קולא וחומרא הוא אלא דבנדר דאיסור חפצא שייכא התפסה שיהא זה כזה אבל בשבועה דהוי איסור גברא (ד) וחפצא ליכא איסור נדר וקדושה ולא מידי וכי אמר נמי זה כזה לאו כלום קאמר כדמפרש ואזיל בהלכות האי טעמא לא נהירא לן כל צרכא חדא דאם איתא דהיינו טעמא דרבא הוה ליה לפרושי הכי בגמרא ולמימר נמי לאביי היכי שייכא ליה התפסה בשבועה דהא לאו גזרת הכתוב הוא דהא מצי דריש קרא כרבא דאיסר היינו נדר או שבועה אלא ודאי דאביי סבר דיש התפסה בשבועה נמי ואיפשר בה וזהו איסר שאמרה תורה וכיון דאיכא פלוגתא במילתא ואפשר דשייכא התפסה בשבועה להיות תופסת שבועה שנשבע על הככר הראשונה על זה השני כאילו נשבע עליו בפירוש ויהא זה אסור לו כאיסור גברא בזה הוה ליה לתנא דמתני' אליבא דרבא למימני הא בחומר בנדרים משבועות [דן. טז.] תדע דהא מני שהנדרים אינם חלין על דבר שאין בו ממש משא"כ בשבועות והתם נמי איכא למימר טעמא רבא נדרים איסור חפצא הוא ובדבר שאין בו ממש ליכא מידי דמתסר ושבועות איסור גברא וחזי למיסר נפשיה מכל דבר בין שיש בו ממש בין אין בו ממש לעשות ושלא לעשות ולאו קולא וחומרא היא בגופייהו אלא משום דאתי מינה קולא להאי וחומרא להאי דהאי מיחייב והאי לא מיחייב קרי ליה חומר והכי נמי איכא למימר בהא:

הילכך קושטא דמילתא לפום עניות דעתין הוא דלרבא דקי"ל כוותיה לא שנא בנדר ולא שנא בשבועה מתפיס לאו כמוציא שבועה מפיו דמי אלא ידות בעלמא הוא ולא תפיס ביה שלישי כלל אא"כ הוא תוך כדי דבור שהוא כדבור גמור דלאו מדין התפסה היא כההיא מתני' דהריני נזיר ושמע חבירו וכו' והכי אתאן שמעתתא ומתניתין ומתניתא שפיר וזו שיטת מורי הרב נר"ו והיא הנכונה בעיני מן הטעמים שכתבתי והאל ברחמיו יורנו דרך האמת ומה שלא חלקו אביי ורבא במתפיס בנדר ושבועה אלא בשבועה לחוד משום דקים ליה לתלמודא דכי הדדי נינהו ששם איסר כתוב בשניהם וכדאמרינן התם (שבועות דף כ.) מדמתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה ונקט עיקר פלוגתייהו בשבועה משום כחו דאביי דאפילו בשבועה איכא התפסה וכמה יש בתלמוד כיוצא בזו כמו שלמדנו מרבינו ז"ל בכמה מקומות בפירושיו:

וכיון דמטינן להכא להגדיל תורה הדרינן לפרושי דברי רבינו ז"ל שצריך פירוש לפירושם כ' רבינו האי ז"ל ותו הא מילתא דרבוותא מעיקרא פריכא דאיסר דנדרא לאו מידי דתפיס הוא כי אמר הרי עלי שלא אוכל בשר כיום שנדור בו אמאי מתפיס הוה ליה כמ"ד כיום אסור פירוש דהא לא תפיס ביה איסור הראשון ואיהו לא אסריה בפירוש אלא שאמר

הרי עלי כיום זה לאו כלום קאמר ולא עדיף טפי היכא דתלי ליה ביום נדור מהיכא דתלי ליה ביום אסור ואי אמרת משום דכי נדור באותו יום ואמר הרי עלי שלא אוכל כאותו יום כמאן דאמר הרי עלי נדר שלא אוכל כמו שנדרתי באותו יום דמי פירוש דלאו משום התפסה הוא דאסור אלא דחשבינן ליה כאילו פירש הרי עלי יום זה נדור כיום פלוני שהוא נדור עלי דאילו אמר הכי הוי נדר גמור והשתא דלא פירש כל כך אלא דאמר הרי עלי חשיב ידות כאילו פירש הרי עלי נדור ואילו הוה תלי ליה בדבר האסור לא הוה מהני אבל השתא דתלי ליה ביום נדור מהני מדין נפשיה ולא משום התפסה. אי ס"ד הכי א"כ היכי קרו ליה בגמרא מתפיס הכא והתם פירוש א"כ דנדר הוא באנפיה נפשיה ולא מיתפיס הוא היכי קארי ליה בגמ' הכא במכילתין גבי בעיא דרמי בר חמא דמתפיס דאמרינן בהיתרא מתפיס והתם בשבועות גבי פלוגתא דאביי ורבא דהא אמרת דלא מתפיס ביה כלום אלא נדר הוא עד כאן פירוש דברי רבינו ז"ל שהשיב על דברי הרב ז"ל. ולאו קושיא דלעולם לרבא נדר גמור הוא שאמר הרי עלי יום זה אסור באכילת בשר ושתיית יין כיום פלוני שהוא נדור וכדפרישנא לעיל ולישנא דמתניתא לאו לישנא דנודר הוא אלא לישנא דתנא הוא איזהו נדר של תורה המקבל עליו שלא יאכל בשר ולא ישתה יין יום זה כיום שמת בו אביו והוא שנדור ובא מאותו היום ומאי דקרי ליה בגמ' מתפיס לשון משותף הוא ולא מתפיס ממש אלא תולה נדרו ביום נדור או בהיתרא או באיסורא דהא בבעיא דרמי בר חמא דמחית בשר חולין וזבחי שלמים ואתפסיה ביה דבעי בהיתרא מתפיס או באיסורא מתפיס לא נחית השתא לדין התפסה אלא לאיזה נתכוין אם לתלותו בזבחי שלמים כמו שהן עכשיו או כמות שהיו קודם זריקת דמים ולעולם כשפירש בשר זה עלי כזה דאיכא ידות דבשר זה אסור עלי כזה קאמר ואשכחן גבי מתני' דהאומר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני וכו' דקאמר תלמודא והוא שהתפיסו כלן תוך כדי דבור והתם לא בעיא התפסה כיון דתוך כדי דבור הוא כדפרישית לעיל אלא אורחא דתלמודא דקרי התפסה למי שתולה נדרו בדבר אחר:

כתב רבינו ז"ל ואיכא מאן דפליג לאידך גיסא וכו' ודברי רבינו ז"ל מפורשים וברורים בזה וכדין וכהלכה דחה דברי הרב דהא איסר דפליגי ביה אביי ורבא בפרשת נדרים הוא לגבי בל יחל הוא ולא לענין קרבן ואין צריך להאריך. כתב ז"ל ועוד שהרי לתלמודו הוא נדרש בספרי דתניא התם את שהסמיך את נדרו בדבר שאפשר לו וכו' פירשו בו תלמידי רבינו ז"ל בשמו שאם אמר קונם פירות עלי אם אוכל או לא אוכל בזה נדר שהרי תלה בדבר שאפשר לעשותו וכן הדין בנודר אם אכלתי אם לא אכלתי אבל אם אמר קונם פירות עלי אם לא ראיתי גמל פורח באויר שא"א והוא נמנע אינו נדר שלא נתכוין לאסור

הפירות אלא לאמת דברו שכך ראה אבל בשבועות אם אמר שבועה שלא אוכל פירות עולם אם לא ראיתי גמל פורח באויר חיילא עליה שבועה למלקי עלה אשבועת שוא [והרמב"ן בחי' לשבועות בס"פ ש"ש בתרא לא פי' כן אלא דבשבועה אפילו הסמיכה לדבר שא"א שבועה הויא ולא לקי ומיירי במעמיד. המלי"ץ] ונפקא לן מייתורא דקרא דכתיב או השבע שבועה מכל מקום:

כתב רבינו ז"ל והיכא דמדיר ליה אינש לחבריה כגון דנדר חד מן מידי ואמר קונם מילתא פלונית עלי ואמר לחבריה ואת כלומר תוך כדי דבור ואמר אמן או כיוצא בו מילתא דמשמע קבלת דברים פי' דאי לא לא מיתסר עליה בעל כרחיה אם הוא דבר שאינו של מדיר אלא של אחרים שאין אדם אוסר נכסי חבירו על חבירו אלא מדעתו שיקבל עליו:

אי נמי והוא הנכון דהכא מיירין [דמידי] דמדיר הוא ואפ"ה בעי דליקבל עליה אידך משום דהאי מדיר לא בעי למיסריה בעל כרחיה מדא"ל ואת ולא א"ל ולך ודרך שאלה הוא דאמר ליה ואת תאסר כן על עצמך וכיון דהכי הוא אי לא קביל עליה לא מיתסר ולהכי כתב רבינו ז"ל דאי קביל עליה חייל עליה נדרא וכמאן דמוציא נדר מפיו דמי פי' והדין אמת אפילו לרבא ולאו משום מתפיס אלא משום דהא תוך כדי דבור הוא עכ"פ כדאמרינן גבי נזיר והוא שהתפיסו כלן תוך כדי דבור דלאחר כדי דבור ליכא הוכחה דאיסור ואפילו למאן דאית ליה התפסה בנדר כמו שכתב רבינו לעיל הילכך היכא דתוך כדי דבור בדבור מפורש מודה ביה רבא כי היכי דמודה בההיא דנזיר ומה לי אומר ואני או שאמר לו חברו ואת וקבל עליו הוא כל העונה אמן וכיוצא שהוא קבלת דברים הרי הוא כאומר כן בפירוש. נמצא דין רבינו ז"ל אמת ויציב:

וצריך את למידע דאביי דאית ליה מתפיס בנדר ובשבועה שהוא נדר או שבועה דוקא בשהיה ככר אסור או מושבע עליו מקודם ואמר על ד"א שיהא כמוהו וכן כל כיוצא בזה אבל אם לא היה עליו דבר נדור או מושבע אע"פ שאמר יהא ככר זה מותפס בנדר ובשבועה לא אמר כלום שהרי לא היה עליו נדר ושבועה מעולם ושלא כדעת רבים:

ואע"ג דלא קיימא לן כאביי נפקא מינה למאי דכתב רבינו ז"ל דאיכא האפסה בנדר לכולי עלמא דאע"ג דלא נחתנא לסבריה בהאי חובה עלן למיקם אמימריה ולמידק ביה ולפרושיה עוד אמר מורי נר"ו דכל הני דתנן במתני' כע"ז כנבלות כחזיר וכו' שלא אמר כלום מפני שתלה בדבר האסור ואפילו ידות לא הוי משום דהאי איסור גברא והאי איסור חפצא ודוקא בשנתכוין לנדר אבל נתכוין לשבועה אע"פ שאמר לשון נדר שאמר הרי עלי ידות (ה) כשבועה הוי שכן נדרים שאמר בלשון שבועה כגון שאמר איני אוכל ואיני טועם ונתכוין לנדר הוי יד לנדר וכן שבועה שאמר בלשון נדר נהי דלא הויא שבועה

גמורה הוי יד לשבועה כשנתכוון לשבועה כגון שאמר שבועה עלי ככר זה ומהאי טעמא אלו בני אדם שנודרים כל היום שלא לעשות דבר או לעשות דמדין נדרי איסר לא הוי כלום דלית במילתא מידי דאיסורא דאסר עליה ולא על אחריני וליכא במילתא נמי מידי דמצוה כי היכי דליהוי נדר דהקדש מכל מקום יד לשבועה הוי דחיישינן שנתכוון לשבועה דעמי הארצות לא בקיאי במאי דאיכא בין נדר לשבועה הילכך דייניגן להו כידות דשבועה ופותחין להם פתח ממקום אחר. מפי מורי נר"ו:

גרסינן בפרקא קמא בעי רמי בר חמא וכו'. כבר פירשתיה לעיל וכתבינן נמי לעיל דמסוגיא דהכא ודשבועות ליכא ראיה למיפשט בעיין דתלמודא נקט בלאו דוכתיה לישנא רווחא כאורחיה הילכך נקטינן מילתא בספיקא ולחומרא ומילקא לא לקי ולא מיחייב קרבן:

דף יד:

תניא הרי עלי כבכור רבי יעקב אוסר ור"י מתיר. ופרישנא טעמא דר' יוסי חשיב ליה תולה בדבר האסור כיון דבכור קדושתו מרחם ורבי יעקב חשיב ליה דבר הנדור כיון דמצוה להקדישו כדכתיב הזכר תקדיש והלכתא כרבי יוסי ותו לא מידי:

הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר. כלומר צריך התרה ע"י פתח כשאר נדרים ורמינהי הרי את עלי כבשר חזיר וכו' לא אמר כלום פירוש אלמא אינו צריך התרה כלל ופרקינן אמר אביי לא אמר כלום מדאורייתא ומתני' דקתני שצריך שאלה היינו מדרבנן כדי שלא יקל את ראשו רבא אמר לעולם לא אמר כלום דקתני מתניתא לא אמר כלום אפילו מדרבנן הוא ומתניתא בת"ח ומתני' דבעי שאלה מדרבנן בעם הארץ דאי שרית ליה השתא בלא שאלה ירגיל עצמו בדבר עד שיתלה נדרו בדבר הנדור דהוי נדרו נדרא וסבור לא בעי שאלה כי האי ונמצאת אשתו אסורה עליו ובת"ח דליכא למיחש דטעי לא גזרי רבנן ואשכחן בעלמא דאפליג רבנן בין ת"ח לע"ה בנדרים:

והתניא הנודר בתורה לא אמר כלום. פירשו רבותינו ז"ל דנודר לאו דוקא דהא לא שייך בתורה לא נדרי הקדש ולא נדרי איסר אלא פירושו הנשבע דאשכחן תלמודא דמדכר נדר במקום שבועה כדתנן כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה והכי פירושה הנשבע בתורה כלומר שלא היתה מונחת בידו כדפירש לקמן ולא הזכיר לא שבועה ולא שם ולא כינוי אלא שאמר כן בתורה שאוכל ושלא אוכל לא אמר כלום דדעתו אגוילי:

וא"ר יוחנן וצריך שאלה לחכם. פי' מדרבנן ואמר (א) רבינו נראה דדוקא בעם הארץ אבל בת"ח אינו צריך דאיהו לא טעי בין אומר בתורה לאומר מה שכתוב בתורה ואסיקנא

לקמן דאי מנחא בידיה אפילו אמר בתורה הויא שבועה דדעתיה אאזכרות שבה וכ"ש היכא דאמר במה שכתוב בה דאע"ג דלא נקיט לה כלל הויא שבועה שהרי כתובים בה כמה אזכרות ושבועה גמורה היא ללקות עליה כאילו הזכיר השם אבל היכא דלא נקיט לה ולא אמר אלא בה בהא מדינא לא אמר כלום אלא דרבנן אצריכו התרה בעם הארץ משום דלא ידע בין אמרו בה למה שכתוב בה ואי שרית ליה בלא התרה כשאומר בה אתי למנהג (ב) התרה היכא דאמר במה שכתוב בה והביא רבינו ז"ל בהלכות ירושלמי כתורה ה"ז מותר ככתוב שבה ה"ז אסור. כתורה ה"ז מותר כקדושת תורה ככתוב שבה הרי זה אסור כקרבנות הכתובים בה ע"כ ולפום האי לישנא דגרסינן ליה בכ"ף הדמיון ע"כ בנדרי איסור מיירי וה"פ האומר ככר זה אסור כתורה לא אמר כלום דדעתיה למימר כקדושת תורה ונמצא שלא תלה נדרו בדבר הנדור אלא בדבר קדושה מאיליו אבל אם אמר ככתוב בה ה"ז אסור שהרי כתובים בה קרבנות ותולין להחמיר דכקרבנות הכתובים בה קאמר והוי כאומר ככר זה אסור עלי כקרבן ויש לדחוק ולפרש סוגיא דגמרא דילן נמי בכי האי גוונא בנדר ממש כפשטיה והנודר בתורה היינו שתלה נדרו בתורה וכי נקיט לה בידיה אי נמי דאמר במה שכתוב בה דעתיה על האזכרות כלומר על כל הנכתב ונזכר שם ויש קרבנות בכלל אבל כי לא נקיט לה בידיה ואמר בה כלומר שאמר ככר זה אסור עלי בתורה דעתיה אגוילי ולא אמר כלום אלא דבעם הארץ צריך שאלה ומסתברא דדינא איתיה בתרוייהו פירוש בין בנדר בין בשבועה מיהו לא מיחייב אלא משום ידות בשנתכוון לכך אבל היכא דאמר בה ולא נתכוון אלא לגוילי אע"ג דנקיט לה בידיה לא אמר כלום בת"ח והרמב"ם ז"ל פירשה גם כן לענין נדרים:

כתב רבינו ז"ל חזינן לחד מרבוותא דכתב באומר הרי פירות האלו עלי כבשר חזיר וכו' וכבר פרישנא הכי במתני' ובאומר הרי את עלי כאימא על דעת רבים וכל פתח שאין לו היתרא צריך עיון אם מתירין אותו כדי שלא יצטרך לגרש את אשתו ונראה לי דמתירין לו ע"י פתח אחר שמייסרין אותו שלא יקל בכך:

מתני' **קונם שני מדבר שני ישן שני מהלך**. פי' האומר קונם מה שאני מדבר עמך מה שאני ישן מה שאני מהלך הרי זה בבל יחל דברו ואע"ג דהלוך ודבור ושינה דבר שאין בו ממש פרישנא בגמ' דה"ק הרי זה בבל יחל דברו (ג) מדרבא דאתי לאיחלופי בשאני אוכל דהוי נדר גמור ומסתברא דדוקא באומר שאני ישן ושאני מהלך אבל באומר שאיני ישן דאפילו הוי שינה דבר שיש בו ממש כיון שאמר איני ישן הדר (ד) דבר שאין בו ממש ודכוותה באומר איני אוכל איני טועם לא מיחייב אלא משום ידות וכדפרישנא בפרקא קמא הכא בשינה והילוך כולי האי לא מסקינן לה ומותר אפילו מדרבנן דיקא

נמי דקתני שאני ישן שאני מהלך ולא קתני שאיני שמע מינה וכן גירסת רבינו ז"ל ועיקר אע"פ שמצינו במקצת נוסחאות שאיני והא דגרסינן בפרק אע"פ [דף נט.] קונם שאיני עושה לפיך כבר כתב שם ר"ש ז"ל דה"ג קונם שאני עושה לפיך:

האומר לאשה קונם שאני משמשך הרי זה בבל יחל דברו. ובגמרא מפרש לה לקמן:

גמ' **איתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר**. פירוש דהשתא נדריה נדר גמור מדאורייתא דהא עין דבר שיש בו ממש הוא וכדאיתא בפ"ק [דף יג:]:

אמר רב יהודה אל יישן היום שמא יישן למחר. פי' וכי יישן למחר הוי איסור היום למפרע מחמת קונמו הילכך חוששין שמא לא יזהר למחר בתנאי ואשתכח למפרע דישן היום באיסור ואע"ג דתנאיה בשינה דלמחר קום עשה הוא ולא חיישינן בעלמא בקדושין וגיטין לבטול תנאי בידים שהאומר הרי גיטך על מנת שלא תשתה יין או על מנת שלא תנשא לפלוני תנשאי לאלתר ואין חוששין שמא תעקור התנאי להנשא לאותו פלוני או לשתות יין קא סבר רב יהודה דשינה דבר שאין בידו הוא וממילא אתי וחיישינן שמא תאנסנו שינה. ור"נ אמר יישן היום ואין חוששין שמא יישן למחר דקסבר דמזהר זהיר בתנאיה (ה) למדיר ולאונס שינה לא חיישינן דאפשר דמזריז נפשיה וכדאיתא בפ' המגרש וכדפרישנא התם:

ומודה רב יהודה באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום. פי' דהיום תלוי בתנאו ולמחר אסור בקונם דיישן הוא היום ואין חוששין שמא יישן למחר דכי אמרינן דלא זהיר למחר היינו בההיא קמייתא דלא אסיר למחר אלא מחמת תנאי ובתנאי לא זהיר בכי האי גוונא דלאו בידיה לגמרי ולא חמיר ליה אבל בהא דשינה דלמחר איסור קונם אם יישן היום כי יישן היום. מזהר זהיר למחר באיסוריה שלא יישן ותנאין בגיטין להא (ו) רמז כדכתיבנא התם ולא כתב רבינו ז"ל פסק הלכה בזה משום דפשיטא ליה מילתא דהלכה כרב יהודה חדא דר"נ ורב יהודה הלכה כרב יהודה ועוד דסוגיין כוותיה וכן כתבו הגאונים ז"ל:

דף טו.

אמרינן בגמרא א"ר יוחנן שבועה שלא יישן ג' ימים מכין אותו ויישן לאלתר. פירוש מכין אותו לאלתר משום שבועת שוא דמילתא דלאו בידיה ולא אפשר היא וכל מי שנשבע שבועה שא"א להתקיים הויא שבועת שוא הילכך לוקה לאלתר משום שבועת שוא ויישן לכשירצה וליכא משום בל יחל דשבועת ביטוי דלא חיילא שבועה עליה ודכוותה דהאי לישנא איכא בפרק אלו מציאות (ז) כדכתיבנא התם:

ושבועת שוא הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא שבועת שוא נאמרת על ג' עניינים. האחד מי שנשבע לשנות את הידוע לג' בני אדם וכדתנן במסכת שבועות [דף כט.] איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב ועל האשה שהוא איש ואמרינן עלה בגמ' [שם] אמר עולא והוא שניכר לשלשה בני אדם ואמרינן בירושל' [שבועות פ"ג ה"ח] דה"ה מי שנשבע על האמת בדבר הידוע לג' בני אדם דהוי שבועת שוא ולוקה עליו דאמרינן התם אהן דאשתבע על תרין דאינון תרין לוקה משום שבועת שוא וכן אמר שם והאי מה דחמי מטרא דאזיל ואתי ואמר קירי (ח) פלי ברכסון לוקה משום שבועת שוא מיהו לא קתני במתניתין נשבע על האמת הידוע אלא נשבע לשנות את הידוע לאשמועינן רבותא דאפי' בהא שהוציא שבועה מפיו לשקר לא לקי משום שבועת ביטוי אלא משום שבועת שוא דאידך פשיטא דשבועת שוא היא והענין השני מי שנשבע על דבר שאי אפשר שנשבע שראה גמל פורח באויר או נחש כקורת בית הבד טרוף כדאיתא התם ובכלל זה הנשבע על דבר שאי אפשר לקיימו מפני שאינו יכול לעמוד בו שנשבע שלא יאכל מכל פירות שבעולם שמנה ימים או נשבע שלא יישן ג' ימים וכיוצא באלו. והענין הג' כל מי שנשבע שבועה שאינה חלה כגון שנשבע לבטל את המצות הן לבטל מצות עשה בפרט הן לבטל לא תעשה אפילו בכולל וכן האומר שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכלנה שאין השניה חלה עליו וכן הנשבע שלא יאכל נבלה וכיוצא בהמדברים האסורים דלא חיילא עליה שבועה מפני שכבר הוא נשבע ועומד לוקה משום שבועת שוא והיינו דתנן התם [שבועות כט.] גבי שבועת שוא אמר לעדים בואו והעידוני אמרו לו שבועה שלא נעידך פי' מפני שנשבעו לבטל מצות עשה של תורה שהוא חייב לו כיון שיודע לו עדות:

דף טו:

והא מן התורה משועבד לה דכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע. פי' ואין אדם יכול לישבע שלא לפרוע חובו וכי משתבע הכי לוקה משום שבועת שוא וא"ת מאי קושיא דהא אמרינן בפרק אף על פי דקונמות קדושת הגוף נינהו ומפקיעין מידי שעבוד דמדינא נכסי הלוה אע"פ שמשועבדין למלוה נכסי דלוה חשיבי דבעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה ויכול הלוה לאוסרם איסור חפצא על המלוה ועל כל אדם ואיכא למימר דהא בצדה תברה התם דאמרינן דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל דאית ליה באשתו ועשאוה כנכסים דידיה דלא מציא איהי לאפקועי בקונם וכיון דכן בהא נמי אלמוה רבנן לשעבודא דאשה דאית לה אבעלה דלא מצי לאפקועיה בקונם ואוקימנא באומר הנאת תשמישך עלי

פירוש דגופה דידה הוא דאסר עליה ואדם יכול לאסור על עצמו כל דבר ואפילו נכסי חבירו ואע"ג דמבטל מצות עונה הא קיימא לן דנדרים חלין לבטל את המצות משום דאתי איסור חפצא ודחי איסור גברא ולאו דוקא באומר הנאת תשמישך עלי דהנאה דבר שאין בו ממש הוא אלא כגון שאמר גופך אסור עלי בתשמיש בקונם אי נמי באומר קונם מה שאני משמשיך דהיינו גופה ויש מפרשים אותה כפשטה ואף על גב דהנאה דבר שאין בו ממש הוא הא איכא משום בל יחל דרבנן ודכוותה ברישא דמתני' דאוקימנא בהכי ולא מסתבר לי דכיון דאיכא מצות עונה דאורייי' לא מידחי משום בל יחל דרבנן:

דאמר רב כהנא הנאת תשמישי עליך כופין אותה ומשמשתו. פירוש דלא חייל נדרא לאפקועי שעבודיה דבעל וכיון שכן יכול לכופה לשמשו וליכא משום ולפני עור לא תתן מכשול והיינו דאמרינן דשעבודי משתעבדא ליה כלומר אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל:

תשמישך עלי אסור. פי' וחייל נדרא ואינו יכול לכוף משום ולפני עור לא תתן מכשול שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו והא נמי באומר גופי אסור עליך בתשמיש כדכתיבנא לעיל:

מתני' **קרבן לא אוכל לך הי קרבן לא אוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר.** אמרינן עלה בגמרא מני מתני' רבי מאיר היא דלא שני ליה בין אומר לקרבן לאומר כקרבן אימא סיפא לקרבן לא אוכל לך מותר והתניא לקרבן לא אוכל לך (מותר)ר' מאיר אוסר וא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך וה"ה דקשיין נמי אידך דקתני קרבן לא אוכל לך הקרבן לא אוכל לך מותר דבהני נמי איכא למימר הכי קרבן יהא לפיכך לא אוכל לך דהא ליכא טעמא דמפליג רבי מאיר בין אומר קרבן לאומר לקרבן כדסברי מקצת רבנן ז"ל אלא דאקשי מסיפא דמפרש בהדיא וה"ה לאידך ופריק הא דאמר לקרבן תיבה אחת בהא ר"מ אוסר ומתני' דשרי באומר לא קרבן לא אוכל לך ומתני' ר"מ היא דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו וכולה מתני' מיירי בהכי דאמר לא קרבן לא אוכל לך לא הקרבן לא אוכל לך (ומתני' מיירי) לא לקרבן לא אוכל לך מותר והא קמ"ל תנא דמתני' דלא שנא קרבן או הי קרבן או לקרבן לא אוכל לך כיון דאיסורא ליכא בהדיא במה שאוכל אלא מתוך במה שאינו אוכל מותר דלא אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו ולהכי אקיל תנא בלישניה דלא קתני לא קרבן בחד מינייהו משום דהא אתא לאשמועינן כך פי' רבינו נר"ו בשם רבותינו ז"ל ולא נהירא לי דא"כ היכי עריב תנא דמתניתין בהדי הני הא דהי קרבן לא אוכל לך דההיא ודאי כפשטה היא כדאיתא בפ"ק [דף יג.] משום דהוי כנשבע בחיי קרבן ותו דכולה סוגיין לא אתי שפיר להאי פירושא לכך נראה לפרש כפשטן של דברים דרישא כפשטה קרבן לא אוכל לך הקרבן לא אוכל לך מותר דהא לא

קאמר מידי ובכי האי לישנא דאתי שפיר בחד טעמא לא דחיק למדרשיה בתרי טעמי אבל באומר לקרבן לא אוכל לך דלא אתי שפיר כפשטיה בחד טעמא משום דאיכא למ"ד יתירא דריש לה בתרי טעמי דה"ק לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ולהכי אקשינן מסיפא דוקא ופריק אביי דסיפא דמתני' באומר לא קרבן בשתי תיבות דעביד חולין מה שלא יאכל ואע"ג דמכללא [משמע] דיהא קרבן מה שאוכל לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ומתניתא דאסר ר"מ באומר לקרבן בתיבה אחת דדריש ליה בתרי טעמי לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך (א) (מותר) באומר קרבן לא אוכל לך דלא דרשי ביה בתרי טעמי והאומר לא קרבן לא אוכל לך אסור דדרשינן מכלל לאו הן הא מה שאוכל יהא קרבן:

גירסת רש"י ז"ל לא שבועה לא אוכל לך אסור. ופי' דטעמא משום דאמרינן וזה שלא יאכל לא יהא בשבועה הא מה שאוכל יהא בשבועה וליתא דהא מתני' ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו הן אבל הגרסא הנכונה כמו שכתוב בהלכות רבינו ז"ל שבועה לא אוכל לך השבועה שאוכל לך לשבועה לא אוכל לך אסור ואוקימנא בגמ' מציעתא באומר שבועה שאי אוכל לך והא דהשבועה לאו דוקא אלא דנקיט לה תנא אגב ריהטא דרישא דקתני קרבן כקרבן לקרבן הילכך בין באומר שבועה שלא אוכל לך בין באומר שבועה שלא אוכל או שבועה שאי אוכל אסור ורישא פשיטא אלא משום מציעתא נקט ליה ובסיפא דאמר לשבועה לא אוכל לך אשמועינן דהא נמי דרשינן ליה בתרי טעמי לרבי מאיר לשבועה יהא לפיכך לא אוכל לך ואית נסחי דגרסי נמי הי שבועה לא אוכל לך אסור ואיכא לפרושי דהא קמ"ל דאע"ג דאמר הי דמשמע חיי ודכוותיה באומר הי קרבן לא אמר כלום הכא גבי שבועה אסור דבשבועה ליכא למימר דליהוי דעתיה לאישתבועי בחיי שבועה וכן פי' מורי נר"ו והשתא דפרישא סיפא דמתני' דמיירי בשבועה דלא אתא באומר לא שבועה אלא כפשטה בשלא אמר לא היא הנותנת דרישא נמי בקרבן דכוותה בשלא אמר לא קרבן כפירוש בתרא דפרישנא לעיל:

דף טז.

גמ' **מכלל דשבועה שאוכל דלא אכילנא משמע**. פי' דקתני עלה אסור ורמינהי שבועות שתים שהן ד' פי' שתים להבא והם אבות דכתיב להרע או להיטיב דהיינו שאוכל ושלא אוכל שהן ארבע עם שתי תולדות שיש להן לשעבר דהיינו שאכלתי ושלא אכלתי אלמא שאוכל דאכילנא משמע מדקתני שאוכל ושלא אוכל:

ופריק רב אשי שאוכל דמתני' דהכא שאי אוכל הוא פי' שאמר כן בפי' שאי אוכל ולהכי משמע דלא אכילנא אבל באומר שאוכל דאכילנא משמע ואומר שלא אוכל דלא אכילנא

משמע בין במסרבין בו לאכול בין בשאין מסרבין בו לאכול דרב אשי לית ליה אוקמתא דאביי [לחלק] בין מסרבין בו לאכול לשאין מסרבין בו לאכול:

מ"מ נדרים דאיסור חפצא הוא שאוכל משמע מה שאוכל והוי כאומר לא אוכל דהא אסר ועביד בקונם מה שיאכל ואסור למיכל מניה אבל שבועות דאיסור גברא הוא שאוכל ושלא אוכל דעבידנא ולא עבידנא קאמר וכן הלכתא ובגמ' פריך על מציעתא דאוקימנא באומר שאי אוכל א"כ למה ליה למימר כלומר פשיטא וליכא בסיפא דמתני' שום רבותא בהא ומאי קמ"ל דהא תנא ליה רישא שבועה לא אוכל לך ומהדרינן מהו דתימא לישניה הוא דאתעקים ליה כלומר (שהצריך) שהאריך בתנועות שי"ן שאוכל ודאמי כאומר שאי אוכל ולעולם שאוכל קאמר פי' דכי אמר דשאוכל קאמר אלא דאתעקם ליה לישניה וליהמניה בהכי דתניא לקמן [דף יח:] בנדרים שסתמן להחמיר ופירושן להקל קמ"ל דלא מהימני' ליה מיהו דוקא בעם הארץ אבל לצורבא מרבנן מהימנינן ליה וכן כתבו גדולי רבותינו ז"ל:

מתני' **זה חומר בשבועות**. מפרש בגמרא דאקונם שאני ישן קאי דקתני שאין נדר חל עליו מן התורה משום דהוי דבר שאין בו ממש ומשום הכי קתני הכא דבזה יש חומר בשבועות מבנדרים שהשבועה משום דהויא איסור גברא חלה אפילו על דבר שאין בו ממש:

וחומר בנדרים מבשבועות כיצד אמר סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח בנדרים אסור. פי' משום דנדר חל על ביטול מצות עשה דמצות חיוב גברא ונדר איסור חפצא ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו:

ובשבועות מותר. פי' שאם נשבע שלא ישב בסוכה ושלא יטול לולב לוקה משום שבועת שוא ונוטל לולב ומניח תפילין שאין שבועה חלה לבטל מצות עשה דהא והא איסור גברא והוי כנשבע שאוכל ככר זה ואח"כ נשבע שלא יאכלנה דלא חיילא שבועה בתרייתא עליה ולוקה עליה משום שבועת שוא. מיהו פירשו בירושל' [שבועות פ"ג ה"ד] דכי אמרינן דאין שבועה חלה לבטל מ"ע דוקא בנשבע על המצוה בפרט אבל ע"י כולל חיילא כנשבע שלא יאכל מצה ושלא ישב בצל ושלא יניח כלום על ראשו מגו דחייל השבועה אהיתרא חיילא נמי אמצוה כמו שכתב הרי"ף ז"ל בשלהי הלכות פסח שני ומיהו מגמ' דילן בפ' שבועות שתים בתרא [דף כה:] משמע דדוקא לענין בל יחל אבל לא מיחייב עלה קרבן אפילו בכולל אי מנח תפילין כיון דהוי מושבע להניח והיינו דאקשינן התם והא ליתא לשבועה בלא אניח תפילין דאלמא ליתא בלא אניח כלל ואפילו בנשבע בכולל שלא יניח כלום על ראשו לא חיילא שבועה להתחייב קרבן אי הניח תפילין. ואפי' לענין מיחל שבועה נמי כי אמרינן דשבועה חלה בכולל דוקא

על ביטול מצות עשה דכי מקיים שבועתיה ולא עביד מצוה דרמי עליה הוה ליה יושב ואינו עושה מצותו והא עדיפא מלמיעבד מצותו ולבטל שבועתו בידים בקום עשה אבל הנשבע לבטל מצות ל"ת בכולל כגון שנשבע שיאכל נבלות ושחוטות לא חיילא שבועה אנבלות כלל ומוטב שישב ולא יקיים שבועתו משידחה איסור לאו דנבלה שיאכלנה בידים והיינו דאמרינן התם [דף כד.] בשלמא לאו משכחת לה דחיילא שבועה בכולל שלא יאכל נבלות ושחוטות לרבי יוחנן אלא הן היכא משכחת לה דאלמא לא חיילא שבועה אפילו בכולל בהן כלומר בנשבע שיאכל לבטל מצות ל"ת והיינו דתנן התם [דף כה:] תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן דאלמא ליתא בהן כלל אפילו בכולל וזו שטת רבינו ז"ל כמו שכתוב בפירושי שבועות שלו:

ויש מרבותינו ז"ל שאומרים דשבועה לא חייל (אפילו) אבטול מצות עשה כלל ואפילו בכולל ולוקה עליה משום שבועת שוא ומאי דאמרינן דליתיה בלא אניח לאו לענין קרבן שבועה בלחוד אלא לענין בל יחל נמי הוא דשבועה על המצוה כשבועה על שבועה הוא כדאמרי' בכנ דוכתא [דף ח.] והלא מושבע מהר סיני הוא ואילו שבועה לא חיילא על שבועה כלל אפילו בכולל ומחו אמוחא להההיא ירושלמי דכתב הרי"ף ז"ל ומסתברא דלית לן למדחי ההוא ירושלמי בכדי ושלא בטענה מכיון דאיכא לפרושי סוגיין כוותיה ואשיטתא דרבינו ז"ל סמכינן. וכי היכי דנדרי איסור חלין על המצות אפילו לבטלן הוא הדין נמי דחיילא על שבועה לבטלה שאם נשבע שיאכל ככר זה ואחר כך אסרו בקונם הרי אסור בו כדכתיבנא בפרקא קמא דף יג ע"ב:

ומיהו בשבועה על הנדר איכא מאן דאמר דשבועה חלה על הנדר לקיים שאם אסר עליו ככר ואח"כ נשבע שלא יאכלנו חיילא עליה שבועה נמי בין למלקות בין לקרבן דכיון דנדר איסור חפצא ושבועה איסור גברא ועניינים חלוקין הם כשם שהנדר חל על השבועה בין לקיים בין לבטל כך השבועה חלה על הנדר לקיים דאילו לבטל לא אפשר שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו וזו היא שטת מורי נר"ו (נ"ל מאמר מרדכי שהוא הריטב"א שכ"כ בחידושיו למס' שבועות דף כב ע"ב גבי (א) בני רבא נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן) אבל בירושלמי משמע דשבועה לא חיילא אנדר כלל כיון דאסריה איסור חפצא הא איתסר ליה ממילא באיסור גברא משום בל יחל דברו ותו לא חיילא עליה שבועה כשם שאין שבועה חלה על שבועה אפילו לקיים דגרסינן התם בירושלמי דפ"ק (ב) דנזיר גבי הא דאמרינן דאין שבועה חלה על שבועה אבל בדבר אחד מכיון שהזכיר עליו שבועה עשאו כנבילה מכאן ואילך כמיחל שבועה על האיסורין פירוש לא לבטל ולא לקיים וה"ה לשבועה על שבועה אמר ר' יודן והוא שהזכיר נדר ואח"כ הזכיר

שבועה פירוש דלא חיילא שבועה אנדר אפילו לקיימו דהוי כמו שבועה על שבועה דבנדר קיימא שבועה נמי אית ביה שכבר נשבע בהר סיני לקיים את נדרו ולעשות ככל היוצא מפיו אבל שבועה ואח"כ נדר נדרים חלין על האיסורין פי' דמעיקרא איתסר איסור גברא והשתא איתסר איסור חפצא נמצאת למד מן הירושלמי הזה דשבועה לא חיילא על נדר כלל אבל נדר חל על שבועה לבטל ולקיים וה"ה שחל הנדר על האיסורין דאיסורין ושבועות חד טכסיסא נינהו ושלא כדברי ר' זרחיה שכתב שאין נדר חל לקיים א' מאיסורי תורה כגון שאסר עליו נבלה או בשר חזיר או דבר שנשבע עליו שלא לאוכלו ותמוהים דבריו היאך חל הנדר על מצות של תורה לבטל ולא יהא חל לקיים אלא ודאי כדאמרינן וכדאיתא בירושלמי דכתיבנא בהדיא:

וגרסינן נמי התם בריש פ"ק דנזיר הל"ב ר' חמי בשם ר' יוסי בר חנינא הריני נזיר מיין של ערלה לא אמר כלום חברייא אמרי מחלוקת כר"ש פי' הא מני ר"ש היא דסבר אין איסור חל (ג) איסור אבל לרבנן דפליגי עליה אסור וא"ר יודן כאן בנדרים כאן בשבועות נדרים חלין על האיסורין ואין שבועות חלות על האיסורין פי' דלעולם הא אפילו לר"ש אסור ומודה הוא דנדרים חלין על האיסורין ונזירות נדר הוא ואיסור חפצא ומתניתא לא נאמרה בנזירות אלא בשבועה לפי שאין שבועה חלה על שבועה ולא אשכחן דשבועה חלה על דבר מצוה כלל אלא בנשבע לקיים המצות או במצות ל"ת בכולל או במצות עשה דעביד לזרוזי נפשיה (מהכא מוכח דהגירסא הנכונה בירושל' הוא הריני נזיר מיין של ערלה וכ"ה גירסת הרמב"ן במלחמות בפ' שבועות שתים בתרא ואף זאת שמעינן דלהירושלמי ס"ל דנזירות הוי איסור חפצא ואזדא לה מה שתמה הרב פ"מ בפי' על רש"י דס"ל דנזירות הוי איסור גברא ואלו הירושלמי ס"ל דהוי איסור חפצא וברור הוא. המלי"ץ) ובהא נמי סברא דכולהו רבנן ז"ל דלאו למימרא דלקי עליה או דמיחייב קרבן שבועת ביטוי אלא דלא לקי עלה משום שבועת שוא דשרי לזרוזי נפשיה וכדכתיבנא בפרקא קמא וכלל גדול הוא בידינו דנדרים איסור חפצא וחיילי אבל לא הוו איסור גברא והיינו דליתנהו אלא באיסור שאוסר על עצמו שיש בו ממש ולא בדבר שאין בו ממש ולא בקיום שום דבר כגון שאמר בנדר שיאכל או שישתה שאין כאן מקום לנדר לחייבו באכילה או בשתיה מדין נדרו וכן כל כיוצא בזה אלא כשהוא נודר לעשות צדקה או לפרוע חובו וכל דבר מצוה דחייב משום נדרי הקדש וזה מבואר:

ואיכא דקשיא ליה להא דאמרינן נדרים חלין על המצות לקיימן מדאמרינן במס' מכות פ' אלו הן הלוקין [דף כב.] וליחשב נמי שבועה שלא אחרוש ביו"ט ופרקינן דלא חיילא שבועה עליה דמושבע מהר סיני הוא ואם איתא אכתי אמאי לא אקשינן וליחשוב

קונמות כגון דאמר קונם שדי לחרישה ביו"ט דהא במכילתין [דף מג.] אמרינן כי האי גוונא קונם שדי שלא אחרוש בה לעולם ולאו קושיא היא חדא דאי מקשינן הכי הוה דחי דאיסור חפצא לא קתני ותו דהא הדר אקשינן התם בשבועה גופה וליחשב שבועה בכולל שלא אחרוש בין ביו"ט בין בחול דהשתא חיילא שבועה עליה אפילו ליו"ט דומיא דשלא אוכל נבלות ושחוטות ופרקינן [מכות שם] דמידי דאפשר דמשתרי בשאלה לא קתני וכיון דפריק הכי תו לא הוה אפשר לן למקשי מקונמות דאינהו נמי אפשר בשאלה ומידי דשאלה לא קתני:

דף טז:

גמ' **רב כהנא מתני אמר רב גידל אמר רב ורב טביומי מתני אמר רב גידל אמר שמואל מניין שאין נשבעין לעבור על המצות**. כלומר שאין שבועה מעכבת שלא לעשות המצות אם נשבע עליהן שלא לעשותן:

שנאמר לא יחל דברו דברו הוא דלא יחל אבל חפצי שמים מיחל. פי' כדי לקיים על דברו שהוא דבר הרשות אינו מיחל שבועתו אבל מיחל הוא שבועתו בנשבע לעבור על חפצי שמים:

ואמרינן מאי שנא נדר דלא דכתיב איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו שבועה נמי הא כתיב או השבע שבועה לא יחל דברו. פירוש מאי שנא דגבי נדר אמרינן דחייל לעבור על המצות ולא דרשינן כדקאמרת בשבועה דברו הוא דאינו מיחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים אי משום דבנדר כתיב לה' דמשמע דאפילו בנשבע על חפצי שמים לא יחל דברו הא גבי שבועה נמי איכא למימר הכי דהא ההוא לה' כי היכי דנדרש לפניו לגבי נדר נדרש לאחריו לגבי שבועה:

ופרקינן בגמרא אמר אביי הא דאמר הנאת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אהנה מן הסוכה ופריך ליה רבא וכי מצות ליהנות ניתנו אלא אמר רבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה. פרש"י ז"ל דהיכא דאמר ישיבת סוכה עלי בשבועה דאפקה לשבועה בלשון נדר הויא כנדר וחיילא אמצות דדרשינן לה' לא יחל דברו אפילו לחפצי שמים אבל היכא דאפקה בלשון שבועה דאמר שבועה שלא אשב בסוכה לא חיילא אמצות ודרשינן דברו הוא דאינו מיחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים ולדברי רבינו ז"ל הא דתנן חומר בנדרים מבשבועות שהנדרים חלין על דבר מצוה משא"כ בשבועות. פי' משא"כ בשבועות שהוציאן בלשונן אבל בשהוציאן בלשון נדר חיילי וההיא משום חומרא דנדרים היא שחלה על דבר מצוה ולא נהירא אבל הנכון כמו

שפי' הרב ר' ברוך ב"ר שמואל ז"ל דבין אביי ורבא יהבי טעמא אמאי דרשינן לה' דקרא גבי נדר דחייל לחפצי שמים ולא דרשינן ליה גבי שבועה דהיינו הוה בעיין ועלה מהדרי תרוייהו ואמרי דבנדר דהוה בלשון עלי והוי איסור חפצא הוי דינא דליחול אפילו על המצות דכיון דמצות איסור גברא ונדר איסור חפצא אין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל שבועה שאינה אלא איסור גברא שהרי לשון השבועה הוא שאהנה ושלא אהנה שאשב ושלא אשב לא חיילא אמצות דתרוייהו איסור גברא ולא דחי חדא אחדא וליכא בטעמא דמילתא פלוגתא בין אביי ורבא כלל אלא בלישנא בעלמא דאביי נקיט פירושיה כשאמר הנודר או הנשבע לשון הנאה ואהאי לישנא פריך רבא דכל היכא דאדכר בנדריה לשון הנאה לא מימנע משום הא מלקיים מצותו ולית בהא חלול שבועתו דאיהו נדר שלא יהנה והרי אינו נהנה דמצות לאו ליהנות ניתנו אלא הכי אית לן למנקט לישנא הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה דכי אמר ישיבת סוכה עלי אסור שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו וכבר אסרו בנדר איסור חפצא דכיון דלא הזכיר הנאה אלא ישיבה אפילו ישיבה שאין בה הנאה לו כגון ישיבת סוכה של מצוה שנכנס בה למצוה ולא על דעת ליהנות כלל כי הנדרים חלין על כל דבר שיש בו ממש אפילו אין בו הנאה שכן האוסר עליו עפר באכילה הרי הוא אסור ולאו דקיימא בהאי לישנא ישיבת סוכה עלי דהא ישיבה דבר שאין בו ממש הוא שאין הנדר חל עליו אלא מדרבנן והיכי חייל מדרבנן למדחי מצוה של תורה אלא כדקאמר לישנא תריצא קונם סוכה עלי שלא אשב בה אלא דרבא לא נחית השתא להא אלא לפרושי דכל היכא שלא אסר עליו אלא הנאה לא מימנע מלישב בה ישיבה של מצוה כל זמן שאינו מתעכב שם עד כדי שנהנה דבמצוה גופה ליכא הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו:

ואל זה הפי' כוון רבינו ז"ל בהלכות (ד) שבת בפי' מימרא דרבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה כלומר נדר מידי דמיתסר חפצא עליה הוא דקאמר ליה בלשון עלי ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו. שבועה מידי דאסר נפשיה מן חפצא הוא כגון שלא אשב בסוכה והא משועבד לה מהר סיני ומש"ה לה' נדרש לפניו ולא לאחריו לשבועה ע"כ והיינו כדפרישית וקי"ל כרבא דכל היכא דאסר עליה מידי בהנאה עושה בו מצותו כל זמן שמתעסק להמשך המצוה ההיא להנאתו דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל כל היכא דבלאו קיום מצוה הוא נהנה בעשייתה הרי הוא אסור בה וכדאמרינן (במכילתין) [ר"ה דף כח.] המודר הנאה ממעין טובל בו בימות הגשמים דלית ביה הנאה מטבילה אבל לא בימות החמה דאית ליה הנאה מן המים שהוא מיקר. והוי יודע דכי אסרינן ליה כשנהנה במצותו דוקא בנהנה במצוה ממש כגון טבילה בימות

החמה או ישיבת סוכה מפני החמה או מפני הגשמים אבל בשאינו נהנה בגופה אע"פ שגורם קיומה לו שהוא נהנה מצד אחר לא אסרינן ליה בהכי והיינו דשרינן במודר הנאה ממעין לטבול בו בימות הגשמים ואע"פ שבטבילה זו יש לו הנאה שעולה בה מטומאתו והיינו נמי דאמרינן בפרק מצות חליצה [יבמות דף קג:] דסנדל של עבודת כוכבים דהוא איסור הנאה לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואע"פ שבחליצה זו יש לה הנאה שהיא מותרת לשוק לא חשיבא הנאה כיון שאין ההנאה בגופו של סנדל עצמו וכדפריש תמן רביט ז"ל בפירושיו והיינו דאסיק רבא במס' ר"ה בפרק ראוהו ב"ד [דף כח.] גבי שופר ולולב של עבודת כוכבים הדר אמר רבא אחד זה ואחד זה יצא מ"ט מצות לאו ליהנות ניתנו כדקאמר הכא נמי והלכתא כוותיה:

כתב רבינו ז"ל ברם צריך את למילף דנדר שאמרו בלשון זה פי' בלשון שבועה כגון שאמר קונם שלא אוכל ככר זה. ושבועה שאמרה בלשון עלי פי' כגון דאמר ככר עלי בשבועה: **מי** חיילי כלל או לא מיפלג פליגי בה בירושלמי דגרסינן התם איסר שבועה מבטא שבועה וכו' ר' יוסי פתר לה כלה באיסור איסר הרי עלי איסר אסור [כו'] שבועה הרי היא עלי אסור הרי הוא עלי בשבועה אסור. פי' דאפילו בשבועה שהוציאה בלשון עלי בין שהזכיר עלי בתחלה או בסוף חיילא שבועה ואסור בה א"ר יודן בנדרים אסור בשבועות מותר פי' ר' יודן פליג אדר' יוסי לומר דשבועה שהוציאה בלשון עלי בתחלה או בסוף לא אמר כלום ואפילו משום ידות ליכא ומותר בה א"ר מונא איסר הרי הוא מותר הרי עלי איסר אסור שבועה הרי הוא [עלי] אסור הרי עלי שבועה מותר פי' ר' מונא נותן דבריו לחצאין ואומר דנדרים שאומרם בלשון שבועה אינם כלום אבל שבועה שאמרה בלשון עלי אם אמר עלי בתחלה מותר ואם בסוף אסור וכן פירוש הירושלמי הזה רבינו ז"ל בפירושי שבועות שלו נמצא ששלש מחלוקת בדבר דר' יוסי אסר בין בנדרים שאמרן בלשון שבועה בין בשבועות שאמרן בלשון נדר משום ידות מיהת ור' יודן שרי בכולהו ור' מונא שרי בנדרים ואסר בשבועות שהזכיר עלי בסוף:

וכתב רבינו ז"ל ואע"ג דר' יוסי דמחמיר חד הוא ור' יודן ור' מונא סברי אין נדר אלא בלשון נדר ואין שבועה אלא בלשון שבועה וקיי"ל שאין דבריו של אחד במקום שנים אפ"ה כיון דבגמרין לא פרישו הכי נקטינן לחומרא כר' יוסי דסוגיין בעלמא כוותיה דלא מימנעי רבנן בגמ' דילן לאדכורי נדר בל' זה ושבועה בלשון עלי כדאי' בפ' שבועות שתים (ה) תנא אכילה משתיהן עלי שבועה פי' הא מילתא אמרה התם גבי הא דתניא (ו) שם קונמות מצטרפות שתי שבועות אין מצטרפות פי' שאם היו ב' ככרות אסורות עליו בקונם ואכל משתיהן כזית הוא שיעור אכילה מצטרפות אע"ג דלא אכל מחדא

מנייהו כזית אבל אם היו אסורות עליו בשבועה אין מצטרפות וקא סלקא דעתין מעיקרא שאינו חייב מלקות ולא קרבן עד שיאכל מאחת מהן כזית ושקלינן וטרינן עלה ואמרינן דאי דאדכר ל' אכילה בכל חדא מינייהו כשאסרה הא לא אסר מינה פחות מכזית ואפי' בקונמות נמי לא מצטרפי אלא הכא באומר אכילה משתיהן עלי בשבועה אכילה משתיהן עלי קונם אכילה מזו ומזו עלי קונם אכילה מזו ומזו עלי בשבועה דהשתא הוי להו שתי קונמות ושתי שבועו' מתוך שחלוקו' לחטאות אין מצטרפו' פי' דנדרים דאיסור חפצא דינו כהקדש ולפיכך כשאומר שתי קונמות אפילו בזה אחר זה חדא מילתא היא כמקדיש חצי בהמה וחזר והקדיש חציה שהוא הקדש אחר אבל שבועות דאיסור גברא כל חדא וחדא מילתא באפי נפשה שעל כל אחת מהן מושבע בפני עצמה כבשר חזיר ונבלה שהוא מושבע על כל אחת בעצמה מהר סיני ולפיכך שבועות חלוקות לחטאות שאם אכלן שתיהן בהעלם אחד חייב שתים ולפיכך דין הוא שלא יצטרפו אבל בקונמות אפילו למ"ד יש מעילה בקונמות והם חמורים שאם צירף את המעילה לזמן מרובה חייב כדאי' בכריתות [דף יח:] מ"מ משום דהוו איסור חפצא אין חלוק בין קונם אחד לשתי קונמות שאפי' בקונם אחד אם אכלן ממנו בהעלם אחד שני שיעורים חייב בשני אשמות ולפיכך מצטרפין כשהוציא אכילה אחת על שתיהן ואסיקנא התם דהא מתני' לענין קרבן איתניא דבעינן שוה פרוטה ושתי קונמות מצטרפות לשוה פרוטה ושתי שבועות אין מצטרפות לכזית אבל לענין מלקות לא בעינן צירוף בקונמות דבקונמות דברי הכל כל שהוא חייב מלקות (בקונמות) כיון דלא מדכר שמא דאכילה דהא לא קאמר אלא קונם בשר זה עלי כבריה דמי ובכל שהוא שאכל ממנו לוקה אבל קרבן לא מיחייב על מעילתו למ"ד יש מעילה בקונמות אלא בשוה פרוטה דלא עדיפי מהקדש דלא אית בהו מעילה בפחות מש"פ ואם הזכיר לשון אכילה אפילו בקונם לא לקי בפחות מכזית כדרבנן דהתם דקי"ל כוותייהו היינו פירושא דהאי מימרא התם ומייתי מינה רביט ז"ל ראיה דשבועה שאמרה בלשון עלי הויא שבועה מדקאמר אכילה משתיהן עלי בשבועה ולאו ראיה היא דהתם אגב ריהטא דנקט תלמודא אכילה משתיהן עלי קונם נקט נמי בשבועה (נמי) עלי ולא דק:

עוד כתב רבינו ז"ל והכא והתם נמי אמרינן יאסרו פירות עולם עלי בשבועה ולא דחקינן לאפוקי לישנא דגמ' מדיוקא כלומר למימרא דלאו דוקא משום פלוגתא דמערבאי כלומר דר' יודן ור' מונא:

ולא חזינן להו לרבנן דכתבי הכי. פירוש משום דסברי דהני לישני דגמ' דילן לאו דוקא וכולהו כשאמר לשון שבועה ואינם לשון הנשבע אלא לשון התנא כדפרישנא גבי מתניתא דהרי עלי יום זה שלא לאכול בשר כיום שמת בו אביו:

הלכך צריכין שאלה לחכם דחייל בהו נדר ושבועה ולא גרעי מידות. ומיהו כל שהזכיר נדר בין שאמר זה כלומר לשון שבועה בין שאמר עלי איסור חפצא עליה וכל דיני נדר עליו. פי' לחול על המצות ושלא לחול על דבר שאין בו ממש וכל שאמר שבועה איסור נפשיה הוא ודיני שבועות עליו. פי' לחול על דבר שאין בו ממש ושלא לחול על המצות וליכא למיפתר בה טפי מן הכין:

דף יז.

מתני' **יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה**. פי' דנדר חל על נדר ואין שבועה חלה על שבועה כדמפרש ואזיל:

כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת. איכא מרבנן ז"ל דס"ל דכיון דנקיט תנא רישא דיש נדר בתוך נדר בנדר של נזירות ולא נקיט ליה בנדרים דעלמא למתני קונם עלי ככר זה אם אוכלנו ואכל (אינו) חייב על כל אחת ואחת דדוקא בנדרי נזירות הוא שהנזירות חלה על הנזירות כדילפינן בפ"ק [דמכילתין דף ג.] מנזיר להזיר אבל בנדרים דעלמא אפי' מנדרי איסור אין נדר חל על נדר כשם שאין שבועה חלה על שבועה דשני נדרים חד מינא נינהו דומיא דשבועות ואע"ג דנזירות איסור חפצא הוא כנדרי איסר דעלמא ולפיכך חלה על דבר מצוה ועל שבועה כדאיתא במס' נזיר [דף ג:] וכדכתיבנא [בסוף] פ"ק לא גמרינן מינה לנדרים דעלמא דהוו נמי איסור חפצא דהא דגלי קרא בנזירות שתהא חלה על נזירות אע"ג דתרוייהו חד מינא הוא חדוש הוא ולא גמרינן מינה לנדרים דעלמא אלא דינא דנדרים כדינא דשבועות והאי פירושא ליתיה דכיון דנדרים דעלמא דמו לנדרי נזירות דהוו איסור חפצא ולא דמו לשבועות דאינון איסור גברא היכי שבקינן למילף נדרים מנזירות וילפינן ליה משבועות ותו דהא מהיקשא דאיש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר גמרינן בפ"ק [דף ג.] ידות נדרים כידות נזירות וה"ה דמקשינן להו להא דנדר על נדר דאין היקש למחצה וגזירת הכתוב הוא באיסור חפצא לחול זה על זה אע"ג דהוו חד מינא משא"כ בשבועות ואשכחן נזירות דדמי לנדר לחול על שבועה ועל דבר מצוה משא"כ בשבועה אלמא כי הדדי נינהו והא דנקט תנא הכא נדר של נזירות משום דלא מיתני ליה שפיר לישנא דאם אוכל לנדרים דעלמא א"נ

והוא הנכון דעיקר דינא בנזירות כתיב ומינה ילפינן לנדרים דעלמא ומשום הכי נקט נזירות שהוא אב ומיהו מודינא בנדרי הקדש דאיסור גברא נינהו ודינייהו כשבועה ואין נדר חל [על] נדר כשם שאינו חל על שבועה כדמוכח מההיא דרב גידל דפרק קמא [דף ח.] כדפרישנא התם וכן עיקר וליכא למינדע מינה וכן דעת מורי נר"ו ופרישנא בגמ' דבדין הוא דמצי למיתני רישא הריני נזיר הריני נזיר ואכל ענבים או שתה יין חייב על כל אחת ואחת אלא דאיידי דבעי למתני סיפא אם אוכל תני נמי רישא אם אוכל וכבר פירשנו למעלה דגבי שבועה דלא חיילא בתרייתא לוקה עליה משום שבועת שוא אם התרו בו בכך:

דף יח.

גמ' **אמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו.** פירוש אסיפא קאי דקתני דאין שבועה חלה על שבועה שאם נשאל על הראשונה והתירו לו כראוי חכם עוקר הוא את הנדר מעיקרו וכמאן דליתא כלל דמיא והדרא שניה וחיילא עליה למפרע משעה ראשונה ולוקה עליה משום שבועת ביטוי והלכתא כרבא מיהו מסתברא דאפילו דקא אתשיל אראשונה לוקה על שניה משום שבועת שוא דהשתא בשעת שבועתו היתה יצאת שבועה מפיו לשוא ואע"ג דאפשר דמתשיל אקמייתא והויא לה התראת שניה התראת ספק הא קי"ל [פסחים דף סג:] דהתראת ספק שמה התראה ותו דכל כה"ג שמעוכב מעשה שהוא ביד אחרי' לעשו' לא חשיבא התראת ספק דמי יימר דמזדקקי ליה ב"ד וכן כתב רבינו ז"ל בפירוש כתובות בפרק קמא ודין הוא שאם אי אתה אומר כן נזיר ששתה היאך לוקה הא אי בעי אתשיל אנזירותיה אלא ודאי כדאמרן:

דף יח:

מתני' **סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל כיצד אמר הרי עלי כבשר מליח כיין נסך אם בשל שמים נדר אסור ואם בשל ע"ז מותר ואם סתם אסור עד תרומת הלשכה.** יש שפירשו סתם נדרים שיש לפרשם להיתר או לאיסור דנין אותם להחמיר אף על פי שהיה אפשר לדון פירושן להקל ומפרש תנא ואזיל כיצד מי שאמר הרי עלי ככר זה כבשר מליח או כיין נסך אם אמר בפירוש כבשר מליח של קרבן וכיין נסך של מזבח שהם כדבר הנדור ה"ז אסור שהרי תלה נדרו בדבר הנדור ואם אמר בפירוש כבשר מליח של עבודת כוכביס או כיין נסך של עבודת כוכבים הרי זה מותר מפני שתלה נדרו בדבר האסור איסור גברא והוי כאומר כבשר חזיר ואפילו משום ידות ליכא כדתנן בריש פרקין

[דף יג:] ואם אמר סתם כבשר מליח או כיין נסך ולא פירש יותר אע"פ שהיה אפשר לפרש סתמו להקל דכבשר מליח וכיין נסך של עבודת כוכבים קאמר אפ"ה דנין אותו להחמיר ואומרים דבשל שמים קאמר והוא אסור וכן אתה מפרש בנודר בחרם ובמעשר ובתרומה כדמפרש תנא ואזיל והדר מפרש תנא ענין אחר דלא שייך ברישא כלל והיינו נדר בחרם ואמר לא נתכוונתי אלא לחרמו של ים שאע"פ שנדר סתם והיו דנין אותו להחמיר על הסתם אם פירש להקל שהוא נאמן ואינו צריך שאלה לסתור נדרו כדמפרש ואזיל ולא מחוור הא פירושא שפיר חדא דלא אתי שפיר לישנא דקתני ופירושן להקל והו"ל למתני אע"פ שאפשר לפרשם להקל ותו כיון דהאי כללא דסתם חרמים להחמיר ופירושם להקל לא קאי אבבא דנדר בחרם וכו' כי הדר קתני ליה תנא נדר בחרם ואמר לא נתכוונתי אלא לכך הו"ל לתנא למתני בהדיא ה"ז נאמן דהא עד השתא לא איירי בהאי דינא ואע"ג דקא תני ועל כלן אין נשאלין לחכם הו"ל למתני על כלם בלא וי"ו לכך יש לפרש דכללא דרישא דסתם נדרים להחמיר ופירושן להקל אכולהו בבי דמתני' קאי והכי פירוש' סתם נדרים שיש להם שתי משמעיות לקולא ולחומרא ולא אמר הנודר מה היתה כוונתו דנין אותו להחמיר אבל אם פירש שהיתה כוונתו להתירא דנין אותו להקל ומעיקרא פריש תנא כיצד סתם נדרים להחמיר נדר בבשר מליח וכו' ואם סתם אסור והדר פריש וכיצד פי' להקל נדר בחרם ואמר לא נתכוונתי אלא לחרמו של ים דהני תולין להקל ולא אצטריך לפרושי שהוא נאמן דכבר פריש הכי בכללא דרישא דקתני ופירושם להקל ועלה קאי ותנא רבותא אשמעינן בתרוייהו בבי דבסתם נדרים להחמיר אשמעינן רבותא דיין נסך שהרי לשון זה על הרוב בפי בני אדם על של עבודת כוכבים הוא נאמר ואפי' הכי תולין להחמיר מן הסתם דבשל שמים קאמר וכל שכן באומר בחרם שאין תולין מן הסתם בחרמו של ים ולא בחרמי כהנים וסיפא אשמעינן רבותא דכי פריש נדריה להקל אפי' בדבר רחוק כגון חרמו של ים וקרבן של מלכים ועצם שהניח בבית שומעין לו דאיסורא דנפשיה הוא וקולר תלוי בצוארו ודוקא בהני שהם בכלל לשונו אף על פי שהם בדרך רחוק דכיון שמשמעות הלשון כן ונשמע כן ממה שהוציאו בפיו לא חשיבי דברים שבלב אבל כשהוא מפרש בנדרו ושבועתו ענין שאינו בכלל לשונו ואע"פ שאנו מאמינים אותו בכך שכך היתה כוונתו אין פירושו כלום שכל שאינו בכלל לשונו אף על פי שהיה בלבו אינו כלום דדברים שבלב אינם דברים ובעינן פיו ולבו שוים וכההיא דאמרינן התם בשבועות [דף כו:] גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים מותר מה"ט הוא שאין פיו ולבו שוים כדאיתא התם שהרי בלבו היה לומר חטים ונכשל לו לשונו ואמר שעורים ובשעורים מותר שלא נתכוון לו אפי' לאמירה ובחטים

מותר לפי שלא הוציאם בפיו ודברים שבלב אינם דברים וכבר הארכתי בזה במסכת קדושין בפ' האיש מקדשי והוי יודע דנדר ושבועה וחרם בדבר זה דינם שוה:

הרי עלי כמעשר אם כמעשר בהמה נדר. אסור פי' דמעשר בהמה דבר הנדור הוא שאינו קדוש עד שיקראנו עשירי כדכתיב העשירי יהיה קדש:

ואם כמעשר דגן ה"ז מותר. ואפי' לר"מ דסבר מעשר ראשון אסור לזרים אינו דבר הנדור דעד שלא הפרישו איסורו בתוכו אלא שמחוסר הפרשה:

הרי עלי כתרומה אם כתרומת הלשכה. פי' שקלים שבכל שנה השנויים במס' שקלים והם דבר הנדור ה"ז אסור:

ואם בשל גורן מותר. דהיינו תרומה גדולה שאינו דבר הנדור דבלא קריאת שם מתסרא דהוי כל הכרי טבל מחמתה ולפיכך מותר:

ואם סתם אסור. שתולין בתרומת הלשכה אע"ג דלא שכיח כולי האי דברי ר"מ:

דף יט:

וחכ"א סתם תרומה ביהודה אסור. שרגילים בתרומת הלשכה ובגליל מותר שאין אנשי גליל מכירים את תרומת הלשכה ואינם רגילין בה וכשאומר ככר זה עלי כתרומה לתרומת גורן שהוא דבר האסור נתכוון מיהו אם פי' דלתרומת הלשכה נתכוון הא ודאי אסור:

דף כ.

נדר בחרם. גם שאמר ככר זה בחרם וסתמו להחמיר והוא פי' אחר זמן ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים פי' מצודות דגים או מה שמטילין מהספינות לים כשהוא סוער להקל מעליהם וכל שכן אם אמר לחרמי כהנים והרי הוא נאמן כדמפרש ואזיל והא כן באומר ה"ז חרם או ה"ז עלי כחרם וכן באומר ה"ז עלי חרם:

נדר בקרבן ואמר לא נתכוונתי אלא שיהא זה עלי כקרבן וכקרבן של מלכים. אמר הרי עצמי אסור עליך ואמר לא נתכוונתי אלא לעצם שהנחתי לי בביתי להיות נודר בו:

נאמן בכולם. פי' להקל:

ועל כלן אין נשאלין לחכם. מפרש בגמ' [דף כ.] דה"ק אין צריכין שאלה לחכם ומותרין הן מאיליהן במה דברים אמורים בת"ח דליכא למיחש ביה דאתי למיסרך אבל בע"ה דאתי למ"ד ה"ז חייב לנהוג איסור בנדרו עד שישאל ויתירו לו ולא עוד אלא שכשבאין לישאל עונשין אותן ומפרש בגמרא שאם הקל בנדרו לנהוג בו היתר קודם שאלה אין מתירין לו עד (שישאל) שינהג איסור במספר הימים שנהג היתר:

ומחמירין עליו. מפרש בגמ' דאע"ג דבנדרים דעלמא מתירין בפתח חרטה הכא אין מתירין לו אלא בפתח אחר דברי ר"מ:

וחכ"א פותחין להם פתח ממקום אחר. פי' רבנן אתרווייהו פליגי שאין עונשין אותו לנהוג איסור כימים שנהג היתר כיון שאינו נדר מה"ת אבל בנדר מה"ת מודו רבנן דעונשין וסברין נמי דאין מחמירין בזה יותר משאר נדרים שלא להתירו בפתח חרטה דכיון דמדינא לא בעי שום פתח וממילא שרי מסתייה דנצרכיניה שאלה. ופתח ממקום אחר לאו דוקא אלא ה"פ שאין מתירין לו מצד שאין הנדר כלום כפירושו אלא מצריכין לו התרה ע"י פתח כשאר נדרים ואפי' בפתח חרטה שהוא קל יותר משאר פתחים דחרטה נמי פתח הוא כדבעינן לפרושי באידך פרקין:

גמ' **פריש רב יהודה דה"ק וכו'**. כבר פירשנוה במשנתינו והלכתא כרבנן דבהא אין עונשים אותם ולא מחמירין עליהם אבל בנדרים דאורייתא עונשין אותן:

כדתניא מי שנזר. פי' שנדר בנזיר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו להתירו ע"י שום פתח עד שינהוג איסור אחר שעבר על נזירותו כימים שנהג היתר דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר בנזירות מועטת שאינה יותר משלשים יום אבל בנזירות מרובה שהיא יותר משלשים יום אע"פ שנהג היתר בעבירה כמה ימים דיו לקנסו לנהוג איסור שלשים יום כסתם נזירות שהוא שלשים יום וכן הלכה:

אמר רב יוסף הואיל ואמרי רבנן דבנדרים דאורייתא אין נזקקין לו. עד שינהוג איסור כימים שנהג היתר או שלשים יום האי בי דינא דמזדקקי ליה למשרייה מקמי הכי אע"ג דאהני לא עבדי שפיר:

רב אחא בר יעקב אמר משמתינן ליה להוא בי דינא. וכתב רבינו ז"ל דה"ה דמשמתינן להוא ב"ד דלא פתח להני נדרים דמתניתין פתח ממקום אחר אלא שמלמד אותן שהן מותרים ע"כ ומסתברא דהא חמיר דמשמתינן לב"ד דעבדו הכי לפי שנהגו קלות ראש לעמי הארץ בנדרים והנודר אסור עד שיתירוהו ע"י פתח חרטה או פתח אחר משא"כ באידך דשרו ליה לאלתר מקמי דליענשוה דהיתרם היתר ומענשינן לבי דינא:

כתוב בתוס' וז"ל מעשה באחד שנדר מכל פירות שבעולם חוץ מדגן ועבר על נדרו ובא לישאל לפני הרב ונזקק לו לאלתר [והתירו] ולא הזקיקו לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר ולכאורה לא היה ליה לאזדקוקי ליה אפי' לרבנן דהא נדרא דאורייתא הוא אלא שטענת הרב היתה שאם אתה מזקיקו לנהוג איסור אתה מכשילו שהרי נדר בדבר שא"א לו לעמוד עליו ועוד שאם לא יהנה מפירות שבעולם יתרפה וסר כחו ולא יוכל להתעסק במלאכת שמים לכך נזקק לו מיד אך החמיר עניו במקום העונש שלא להתירו בחרטה

אלא בקש לו פתח ממקום אחר והחמיר עליו בכך לפי שעבר על נדרו הא למי שלא עבר על נדרו ובא לישאל עליו פותחין לו בחרטה דהכי קי"ל בפרקין דלקמן [דף כב:]:

דף כ:

ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זירוזין נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין. פי' דייקינן בגמ' [דף כא:] מדקתני התירו דמותרין לגמרי אפילו לע"ה ולא בעי שאלה כלל דהני מילתא דמינכר הוא דלאו כלום נינהו ולא אתי ע"ה למסרך מהא למילתא אחריתי מיהו לא מיבעי ליה לאיניש להיות נוהג בהם ובהא ליכא הפרישא בין נדר לשבועה וכדקתני (א) (סיפא) [דף כד: ע"ש] כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרו' וה"ה לאידך נדרים ולרבותא נקט נדרי הבאי כדבעינן לפרושי קמן וארבעה נדרים אלו מפרש להו ואזיל במתניתין ופתח במאי דפתח מעיקרא. נדרי זירוזין כיצד היה מוכר חפץ לחבירו ואומר קונם שאני פוחת לך מסלע. פי' קונם פירות עולם עלי אם אני מוכרו לך בפחות מסלע שהוא ד' דינרים ופי' שאני כמו אם אני והלוקח אומר קונם *שאיני מוסיף לך על שקל שהוא ב' דינרים ושניהם רוצים בג' דינרים פירשו בו שאנו אומרים מן הסתם שמתחלה היה רצונם בג' דינרים שהמוכר היה רצונו ליתנו בשלשה והלוקח היה רצונו ליתן בו ג' וכו' אלא שמתוך שהפליגו בדברים זה בזה נדר זה שלא ליתנו בפחות מד' ונדר הלז שלא לתת לו אלא שנים דאין נדריהם נדר כלל שלא גמר אחד מהם בדעתו לשם נדר אלא לזרז את חברו למושכו לרצונו הלכך אם נתרצו אחר כך זה לזה בג' דינרים הרשות בידם ואין עליהם קונם. ומסתבר נמי דאפילו מימלכו ומתרצו למעבד חד מאי דאמר חבריה הרשות בידם דהא קונם דידהו אארבעה או אשנים הוה וכיון דאההוא סך לא חייל קונם דמצי מימלכי בשלשה ה"ה בפחות או ביותר וכן דעת מורי נר"ו. מיהו דוקא דמעיקרא שניהם רוצים בשלשה שלא גמרו בדעתם על מה שהוציאו בפיהם ואין פיהם ולבם שוים ולא נתכוון אחד מהם אלא לזרוזי לחבירו למושכו לרצונו אבל היכא דמעיקרא לא היו שנים רוצים בג' דינרים אלא על מה שנדר ובדוקא נדר אע"ג דהשתא מימלכי בג' או בסך אחר נדרם נדר ובעו שאלה וכי תימא וכי שניהם רוצים מעיקרא מאי הוי דמ"מ לא פירשו בשעת נדרם והוו להו דברים שבלב דקי"ל [קדושין דף נ.] שאינם דברים איכא למימר דחכמים ירדו לסוף דעתם של בני אדם כשנודרין על דרך זה אינם נודרים כדי שיתקיים נדרם אלא לזרז חבירו ואלו הם דברים שבלבם ובלב כל אדם ואומדנא דמוכח דכי האי גוונא הוי כמאן דפריש בין בנדרים בין בממונות כדפרישית במסכת קדושין ובדוכתי אחריני:

דף כא.

גמ' **א"ל רבינא לרב אשי א"ל מוכר טפי מסלע וא"ל איהו בציר משקל נדרא הוי או זרוזין הוי**. פירוש מי אמרינן כיון דרחיקי כולי האי ודאי בדוקא נדרו וגמרו לנדר דלא נדר חד למשכיה לחבריה למאי דבעי דכיון דרחיקי כולי האי מסתמא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה דלא ממשיך חבריה לדעתיה ואפילו לשלשה דינרים שהיה בלבו או דילמא דמסתמא כל נדר שבמקח וממכר אפילו מרחקי טובא קים לן דלזרוזי מכוונ ולא הוי נדרא מסתמא עד דפריש לן דדוקא נדר ולא איפשיטא ולחומרא וכל דמרחקי טפי מכדי שקל עד סלע וכיוצא בו בעי שאלה:

דף כא:

אמר רב יהודה אמר רב אסי ד' נדרים הללו צריכים שאלה לחכם. פי' בעם הארץ כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים וכאידך דנדרים דשלהי פרקין דלעיל וכי קתני התירו חכמים היינו דמדינא מותרין ובת"ח לא בעי שאלה:

כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי תנא תני התירו. דמשמע התירו לגמרי בכל אדם ואת אמרת צריכין שאלה לחכם:

רב יוסף מתני לה להאי שמעתא בהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם מתיר אלא כעין ארבעה נדרים. פי' דאפשר להו בפתח דעלמא שלא בחרטה אבל בד' נדרים הללו לא בעי שאלה כלל וכן הלכה:

קסבר אין פותחין בחרטה. שהוא פתח קל אלא בפתח אחר:

ורב הונא סבר פותחין בחרטה. והלכתא כוותיה ולשון חרטה שגור בפי הכל ואין הכל בקיאין בפירושו והנכון הוא דחרטה שמתחרט על נדרו מעיקרו ואומר שלא נדר אלא מחמת כעס ואילו היה לו באותה שעה לבו של עכשיו והיה יודע בצערו של עכשיו לא היה נודר אבל אם אינו מתחרט מעיקרו כלומר שידע צערו כשנדר אלא דהשתא הדר ביה אין זו חרטה שאם לא כן אין לך פתח בעולם שאין בו חרטה שכל הנשאל מנדרו מתחרט הוא נמצא שבחרטה לא נתחדש דבר בנדרו לגמרי משעת נדרו עד שעת שאלתו אלא שנדר מחמת כעסו ושלא הרגיש בצער של עכשיו ועבר כעסו ונתחרט על שנדר מפני הצער המגיע לו וזה הצער הראוי היה לבא ומש"ה חשיב פתח קל ומ"מ פתח הוא שע"י פתח זה שאומר שאילו היה לו לב של עכשיו לידע בצערו לא היה נודר ולביה דההוא דעתא אטעייה שרינן ליה. פתח בעלמא יש בנדרו דבר שנתחדש לגמרי אחר נדרו והוא אומר אילו הייתי יודע בשעת נדרי שזה הדבר יתחדש לא הייתי נודר והוו

כעין נדרי טעות מיהו אם אמר דבשעת נדריה דעתיה הוה אכל מאי דאפשר דמתחדש ואפ"ה נדר תו לית ליה התרה מהאי טעמא אבל אפשר בפתח חרטה ובפתח חרטה נמי ודאי לא סגיא דלא ידע בשעת נדריה דמטי ליה צערא מחמת נדריה ואדעתא דהכי נדר אלא דלא אסיק אדעתיה מחמת כעסיה דמטי ליה כולי האי צערא דמטי ליה השתא ומ"מ כיון דהוא ידע מעיקרא דהיה ליה צערא והצער הגדול ראוי לבא לא חשיב דבר המתחדש לגמרי ומש"ה חשיב פתח קל דאף על גב דנדר אדעתא דצערא שרינן ליה:

דההוא דאתא לקמיה דרב הונא א"ל לבך עליך. פי' עדיין לבך עליך שהיה לך בשעת נדרך כלומר שבשעת נדרך היה לך לב של עכשיו וידעת בצער הגדול שיגיעך עכשיו אלא שאתה מתחרט דכי האי גוונא לא חשיבא חרטה דהא ליכא פתחא כיון דאדעתא דהאי צערא נדר:

א"ל לא. כלומר לא היה לי באותה שעה לב של עכשיו וע"י כעסי לא ידעתי בצער זה ולפיכך אני מתחרט מעיקרי:

דף כג.

ושרייה רב הונא. ע"י פתח חרטה זה בלבד והיינו נמי דתניא ר' יהודה אומר אומרים לו לאדם לב זה עליך ואם אמר לאו מתירים אותו דקסבר פותחין אף בחרטה:

ר' ישמעאל בר' יוסי משום אביו אומר אומרים לו לאדם אילו היו עשרה בני אדם שפייסוך באותה שעה כלום נדרת. פירוש דר' ישמעאל בר' יוסי סבר אין פותחין בחרטה ובעינן פתח אחר ואומרים לו אילו פייסוך באותה שעה כולן אלו בנ"א שפייסוך אחרי כן כלום נדרת ואילו אמר הן נמצא שעל דעת כן נדר שאפילו יפייסוהו אחר נדרו לא יתפייס להם ואיו כאן פתח אבל אם אמר לאו נמצא שלא נדר על דעת כן והוי פתח שהרי יש כאן דבר שנתחדש לגמרי שיפייסוהו בנ"א אלו אחר נדרו ואפילו היה דעתו בשעת נדרו שיפייסוהו מקצתם ועכשיו פייסוהו כלם אפילו בזה אחר זה א"נ שהיה דעתו שיפייסוהו כלם כאחד הוי פתח שהרי לא עלה על דעתו בשעת נדרו ודבר מחודש הוא וי"מ בענין אחר וזהו הנכון:

א"ר אסי אין נזקקין לאלהי ישראל. פי' אין נזקקין להתיר ע"י שום פתח שבועה אפי' בלא הזכרת השם או נדר בהזכרת השם (שיש בהם הזכרת השם) שהוא דבר חמור. דשבועה אפי' בלא הזכרת השם היא חמורה דאית בה לא ינקה וכן נדר שיש בו הזכרת השם הוא חמור:

חוץ מן קונם אשתי שגנבה את כיסי. וקא סבר רבי אסי כרב אסי דלעיל [דף כא:] בד' נדרים צריכי שאלה אי נמי דשאני הכא דאית בה הזכרת השם ומש"ה בעי שאלה ומשום דהוה בטעות אית לה התרה מיהת אע"ג דאית בה הזכרת השם והכי מוכח בהדיא בגמ' דר"א בשבועה לא בעי הזכרת השם ובכל שבועה הוא מחמיר שלא להתירה אע"פ שאין בה הזכרת השם דאמרינן התם ההוא דאתא לקמיה דרבי אסי א"ל במאי נדרת א"ל באלהי ישראל פי' שהזכיר השם בנדרים ולאו דאדכריה בהאי לישנא שזה לשון שבועה הוא ואין לשון נדר אלא בלמ"ד א"ל אי נדרת במומי לא מזדקיקנא לך פירוש בתמיה בשבועה אפילו אין בה הזכרת השם לא מזדקיקנא לך. לאלהי ישראל מזדקיקנא לך כלומר גבי נדר משמע מהא דבכל שבועה אין נזקקין לר' אסי וכן בנדר שיש בו הזכרת השם חוץ מנדרי טעות שנזקקין להתירם אפילו יש בהן הזכרת השם וצריכין היתר מחמת כן הא בנדרי טעות דעלמא מודה הוא דלא בעו שאלה כנ"ל:

אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא פותחין בחרטה. פי' אף בפתח חרטה לחוד:

ונזקקין לאלהי ישראל. פי' בין בנדר בין בשבועה כדכתב רבינו ז"ל לקמן חוץ מנשבע או נודר על דעת רבים שאין לו התרה אלא אם כן לדבר מצוה כדבעינן למימר קמן:

ההוא דאתא לקמיה דר' אסי א"ל וכדו תהית. פי' גאון ז"ל עכשיו אתה תוהה ומתחרט אבל כשנדרת מתחלה על דעת כן נדרת:

א"ל לא. פי' בתמיה וכי איני מתחרט מעיקרי כלומר הא ודאי אילו ידענא דמצטערנא כולי האי לא נדרתי והו"ל חרטא מעלייתא:

ושרא יתיה. דקסבר ר' אסי פותחין בחרטה ופליג אדרב אסי דלעיל דרבי אסי לחוד ורב אסי לחוד וכן עיקר וכתב רבינו ז"ל תהית כדאמרינן [קדושין דף מ:] בתוהה על הראשונות:

ההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר א"ל בעית נדור. כלומר מרצונך נדרת וידעת בצער של עכשיו אלא שאתה חזרת בך עכשיו א"ל ואילו לא מרגיזין לי לא בעיא כלום נדור פי' ע"י כעס נדרתי ואילו ידעתי שאצטער בלבי לא נדרתי:

א"ל תהא כבעית. כלומר א"כ חרטה גמורה היא ויהא הנדר מותר כרצונך. כתב רבינו ז"ל במה שנדרת וכו' עוד כתב זה לשונו הדין הוא דינא דגמ' ומנהגא דרבנן אבל האידנא אמר רבינו הגאון ז"ל אנן השתא אי עבדינן קרוב לדרב אסי עבדינן דאמר אין חכם מתיר אלא כעין ארבעה נדרים פי' שיש לו פתח ברור נראה לעולם עד שדומה לנדרי טעות או נדרי שגגות וחבריהם ועוד אמר דלא מזדקקי רבנן לשבועות כלומר להתירם אלא כד מתרמיא מילתא דאית בה תקנתא או מצוה כגון עשיי' שלום בין איש לאשתו או

שלמא בצבורא דכנישתא וכדומין לזו מזדקקים במילי דמוכחן וברירן קרוב לדרב אסי. אבל פתחי כי ההוא דאתא לקמיה דרב וכדר"ש בר' וכר' ישמעאל בר' יוסי וכדביתהו דאביי וכההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר וכיוצא בהן לא עבדינן. פי' הני עובדי איתנהו בגמ' דרב (א) שרייה להההוא גברא בפתחא דאיזו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והא רתח ר' נחמן ואילו הייתי יודע דרתח ר"נ לא נדרתי. ור"ש ברבי שהתירו לו נדרו משום דהוו מצטערי רבנן דלא הוו משכחי פתחא לנדריה דהוה אמר דאדעתא דכולהו נדר וא"ל אדעתא דמצטערי רבנן מי נדרת אמר להו לא ושריוה דהני הוו פתחים קלים שאינם ניכרין לעולם. ודר' ישמעאל בר' יוסי דלא הוו משכחי רבנן פתחא לנדריה והוו מצטערי רבנן משמשא לטולא ומטולא לשמשא והוה תמן ההוא קצרא ומחייה ואמר ליה אדעתא דמחי לך קצרא מי נדרת אמר להו לא ושרייה פי' והאי נמי פתח קל ואינו נראה ברור לבני אדם שהרי אחר שבא לישאל על נדרו נתחדש לו וגם לא היה אלא חדוש דבר קל ואפ"ה משום דאמר דאילו ידע הכי בשעת נדריה לא נדר שריוה:

ודביתהו דאביי הויא לה ברתא הוא אמר לקריבאי והיא אמרה לקריבאי ואמר לה תתסר הנאת תשמישך עלי אי עבדת הכי. ומזה נראה דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו. אתא לקמיה דרב יוסף א"ל אילו ידעת בשעת נדרא דעברת אדעתך מי נדרת א"ל לא ושרייה. פי' אע"ג דהוה פתחא מגופיה דנדרא דנדר עליה:

וההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר היינו עובדא דכתיבנא לעיל דאיתא במכילתין:

כתב רבינו ז"ל היתר נדרים בשלשה הדיוטות ואם היה מומחה אפילו ביחיד. פי' מורי נר"ו ג' הדיוטות לאו הדיוטות ממש אלא דגמרי הלכות נדרים באיזה פתח ראוי להתיר ובאיזה פתח אין מתירין לו אלא דלא סברי ולא פקיחי בתלמודא מיהו כי מסברי להו סברי דהא כולהו ישראל דהוו בימי משה גמרי הלכות נדרים ממשה ומסברי להו וסברי ומהתם גמרינן דהיתר נדרים בג' הדיוטות כדאיתא בפ' יש נוחלין [דף קכ:] וכן יחיד מומחה דקאמרינן לאו היינו מומחה ממש דלהוי סמוך כדאמרינן האי לישנא בשאר דוכתין אלא מומחה דהכא היינו מומחה בתלמוד ובקי בהלכות נדרים דגמיר וסביר בכל דוכתא כגון ר"נ וחביריו דהא גבי דינין וכל דוכתא דבעינן סמוך אלי"ם כתוב בפרשה וכאן לא כתיב אלא ראשי המטות ומראשי המטות ילפינן יחיד מומחה ומבני ישראל ילפינן הדיוטות וראשי המטות לא הוו סמוכין והיינו דגרסי' במס' בכורות פרק כל פסולי המוקדשים אמר רב חייא בר אבין אמר רב עמרם ג' מתירין את הבכור במרום שאין מומחה. ג' מפירין את הנדר במקום שאין חכם. ר' יהודה אומר אחד מהן חכם ואמרינן

במקום שאין חכם כגון מאן א"ר נחמן כגון אנא פי' דגמיר וסביר בכל דוכתא בתלמוד מיהו לא הוה סמוך כדמוכח בפ"ק דסנהד' [דף ה.] וכן אמר בירוש' [פ"א דחגיגה הל"ח] רב הונא ראש לראשי המטות כלומר דחזי להתיר נדרים ביחיד כיון דגמיר וסביר אע"ג דלא סמיך ור' יהודה דקאמר ואחד מהם חכם לאו חכם דגמיר וסביר בכל דוכתא דא"כ הוא לבדו יתיר אלא חכם בהלכות נדרים ואידך דמסברי להו וסברי ורבנן פליגי וסברי דאפילו כלם הדיוטות שאינם בקיאין בתלמוד נדרים כולי האי אלא שיודעים בקבלה קצת ראויים להתיר וכי מסברי להו וסברי בהכי סגי וקי"ל כרבנן מפי מורי נר"ו וכן נראה ממה שכתב רבינו ז"ל בהלכות אלא שלא בירר דין יחיד מומחה כל הצורך:

כתב רבינו ז"ל ומיהו במקום מומחה נמי. פי' דלית להו להדיוטות למשרי נדרא כי שרו הדיוטות אשתרי ליה נדרא שלא אמר אלא לכתחלה משום כבודו של חכם ע"כ ואמרינן במכילתין בפ"ק [דף ח:] דלא יאי למשרי תלמידא נדרא באתרא דרביה ושמתא אפי' באתרא דרביה שרי ויחיד מומחה שרי ולישנא מוכח דתרתי קאמר דשמתא שרי ליה תלמידא באתרא דרביה בהדי אחריני כגון להצטרף בג' הדיוטות דג' הדיוטות מתירין את הנדוי כמו שמתירין את הנדר ואת השבועה ויחיד מומחה שרי כלומר וגם אם התלמיד הזה הוא יחיד מומחה בחכמה דגמיר וסביר שרי שמתא ביחיד אפי' באתרא דרביה דומיא דנדרים דמשתרו ביחיד חכם ולא כן פי' מורי נר"ו אלא דכולה חדא מילתא היא דתלמיד שרי נדרא לחודיה באתרא דרביה והוא דהוי יחיד מומחה וכלשון הראשון פירשתי לפניו לישב הלשון והודה לדברי:

כתב רבינו ז"ל בהלכות דכאן. תניא בש"א אין שאלה בשבועה פי' מפני שהיא חמורה שיש בה לא ינקה:

ובה"א יש שאלה. פי' ואפילו יש בה הזכרת השם ובהא פליגי דב"ש סברי דכי כתב קרא לא יחל דברו דדרשינן מיניה אבל אחרים מוחלין לו אנדרים דקילי קאי ולא אשבועה דחמירא וב"ה סברי דאתרווייהו קאי והלכתא כב"ה:

וגרסינן נמי בשבועות אמימר אמר אפילו אכלה כולה נשאל עליה. פי' פליגי אדרבא דאמר שאם היה נשבע מן הככר ועבר ואכלה כולה שוב אינו נשאל עליה אבל שייר ממנה כזית מגו דמיתשיל אההוא כזית מיתשיל נמי אכולה ואמימר אמר דאפילו אכלה כולה נשאל עליה ומתירין לו ע"י פתח של חרטה או פתח אחר הראוי להתיר דקא יהיב טעמא למלתיה דאי בשוגג אכלה אכתי מחוסר קרבן הוא ואם במזיד אכלה אכתי מחוסר מלקות הוא ודייק מינה רבינו ז"ל דאפילו בשבועה שיש בה הזכרת השם נמי מתירין לו דהא ליכא מלקות אלא בשבועה שיש בה הזכרת השם דבכל מקום שהזהירה תורה על

השבועה כתב בה הזכרת השם כדכתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכתיב ולא תשבעו בשמי לשקר וכדכתיבנא בפ' קמא משמא דמרן הראב"ד ז"ל:
ואשכחן נמי בצדקיהו דאשבעי נ"נ בשם. פי' כד אשכחיה דאכל ארנבת ואשבעיה דלא לגליא בהזכרת השם דכתיב אשר השביעו באלהים ושרו ליה סנהדרין כדאיתא לקמן בפרק ר"א:
כתב רבינו ז"ל וה"ה להיכא דנקיט חפצא ונשבע לנפשיה. פירוש לאפוקי לנשבע לאחרים שאין מתירין לו אלא בפניו ומדעתו כדבעינן לברורי תמן במכילתין. דשרי ליה בפתח ואפילו בחרטה דלא חמיר אנקוטי חפצא אלא לענין שבועת הדיינין לאיומי עליה אבל עיקר שבועה בשם המיוחד או בכינוי הוא וקרא כתיב או השבע שבועה לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו ומחילה דקרא בכולהו אנפי דשבועה כתיבא ואע"ג דאשכחן להגאון ז"ל דאמר מאן דאשתבע בספר תורה או בעשרת הדברים אין לו הפרה עולמית ליכא למיחש למילתא כלל ע"כ:

דף כד.

תניא יתר על כן א"ר אליעזר. פי' יתר ממה ששנינו במשנתנו דמדיר חבירו שיאכל אצלו הוי נדרי זרוזין הוסיף ר' אליעזר רבותא ואמר דהוי נמי נדרי זרוזין האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך פי' קונם יהא עלי מה שאני נהנה משלך אם אין אתה מתארח עמי ואוכל עמי פת חמה ושותה עמי כוס של חמין והלה הקפיד כנגדו וסירב שלא להתארח עמו אף אלו נדרי זרוזין ולא אסור בנכסיה דאנן סהדי דלא נדר בדוקא שהרי אין לו להקפיד כ"כ לאסור נכסי חבירו עליו מחמת כך ולזרזי להתארח אצלו ולהמשיכו לרצונו נתכוון ורבנן פליגי עליה ואמרי דבהא ודאי איכא טענה דקפידא דאמר לאו כלבא אנא דאנא מתהנינא מינך ואת לא מתהנית מנאי וגמר ונדר ור' אליעזר סבר דאע"ג דאיכא האי טעמא אפילו הכי נדרי זרוזין הוי והיינו דקתני אף אלו נדרי זרוזין כלומר אף אלו דאיכא טעמא דלאו כלבא אנא. והא דתנן קונם שאתה נהנית לי אם אין אתה נותן לי כור אחד של חטים ושתי חביות של יין רבי מאיר אומר אסור עד שיתן וחכמים אומרים הרי זה יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם ואומר לו הריני כאילו התקבלתי דמשמע דנדריה נדרא ולא הוי זרוזין בהא אפי' ר"א מודה דקפידא הוי ולא זרוזין דהכא איכא טעמא רבא לאו מלכא אנא דאנא מהנינא לך ואת לא מהנית לי ועביד איניש דקפיד ואסר נפשיה למאן דלא מהני ליה אבל אידך דתנן קונם שאיני נהנה לך אם אין אתה בא ונוטל לבניך כור אחד של חטים ושתי חביות של יין הרי זה יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם ואומר כלום

נתכוונתי אלא מפני כבודי זהו כבודי דמשמע דנדריה נדרא עד דמחיל ליה ואומר זהו כבודי ההיא רבנן היא דאמרי דבהא נדרא דקפידא הוא משום טעמא דלאו כלבא אנא דאנא מתהנינא מינך ואת לא מתהנית מנאי אבל לר"א דלית ליה האי טעמא כדקתני יתר על כן הא נמי נדרי זרוזין הוא וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא כראב"י דאפי' היכא דאיכא טעמא דלאו כלבא אנא הוי נדרי זרוזין ולא חייל נדרא. וליתא להההיא מתני' דקונם שאני נהנה לך דכרבנן הוי מ"מ ש"מ דכל היכא דקפיד בדוקא וחייל נדרא אם אמר זהו כבודי הרי הוא מותר שלא נתכוון אלא לכבודו:

ויש מן החכמים שסוברין דמתני' דקונם שאני נהנה לך דחייל נדרא עד שיאמר זהו כבודי אפילו ר"א מודה בה דשאני התם שהיה נותן לו מתנה מרובה כור חטין או שתי חביות של יין דאי לאו דקביל איהו מקמי הכי הנאה מניה לא הוה יהיב ליה האי מתנה וכיון דכן כשנודר אותן נכסים של מקבל עליו אם לא יקבל ממנו מתנה זו קפידא הוי ודאי דאמר לאו כלבא אנא דאנא מתהנינא מינך ואת לא מתהנית מנאי אבל במתניתא דלא יהיב ליה אלא מתנה מועטת שיבא להתארח אצלו לאכול פת חמה ולשתות כוס חמין לא משמע משום הא שיהא הנותן מקבל טובה מן המקבל וכי אסר נכסי מקבל עליה אם אינו מתארח אצלו ליכא קפידא אלא זירוזין ולא משמע הכי בגמ' דהא אמתני' דתנן ר"א בן יעקב אומר שהרוצה שיאכל חבירו אצלו ומדירו מנכסיו אם לא יאכל עמו נדרי זירוזין הוי אייתינן עלה בגמ' הא מתני' דקונם שאני נהנה לך והוה קס"ד לאוקמה כרבנן ודחינן דלעולם ר"א ושאני הכא דאמר ליה לאו כלבא אנא דקס"ד דבהא מודה ר"א ושקלינן וטרינן ואסיקנא ממתני' דיתר על כן דאפילו היכא דאיכא טעמא דלאו כלבא אנא פליג ר"א וממילא איבטילא אידך אוקמתא דאוקימנא כר"א ואתיא כרבנן כדקס"ד מעיקרא דאי לא הוה לן למיהדר ולמפרך מינה ולמימר דלעולם ר"א ושאני התם דאיכא מתנה מרובה ומדלא אמרי' הכי בגמ' לית לן לדידן לפרושי הכי מסברא כנ"ל:

דף כד:

אמרי' בגמ' [דף ג:] הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה כלה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור כל השנה כלה הרי הם בטלים ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר ופריך תלמודא אי זכור בשעת הנדר קיימיה לנדריה ועקריה לתנאיה ופריק אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר רבא אמר כגון שהתנה בר"ה ולא ידע ממה התנה וזכור בשעת הנדר ונדר ואמר על דעת הראשונה אני נודר נדריה לית ביה מששא לא אמר על דעת הראשונ' אני נודר בטליה לתנאיה וקיימי' לנדריה ע"כ לשון הגמ'. והכי פירושא

הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה ולא יעבור עליהם בבל יחל יעמוד בר"ה פי' לאו דוקא שהרי אין קדושת היום גורמת אלא תנאו גורמת וה"ה בכל יום שירצה להתנות על הנדרים הבאים אחרי כן אלא דמשום דקתני הרוצה (א) שיתקיימו כל נדריו של כל השנה לא סגיא דעביד אלא בר"ה אבל לאו דוקא וביניה לנפשיה נמי מצי מתני בדבור זה אלא דאי עביד בפני שנים עדיף טפי משום חשד הרואים שלא יחשדוהו כשיעבור על נדריו בתוך השנה דלא ידעו בתנאיה וכי מתני בפני שנים או ג' מפורסם מילתא ולא אתי לידי חשדא:

ויאמר כל הנדרים שאני עתיד לידור כל השנה כלה הרי הם בטלים מעכשיו ולאחר כן אם נדר כלום בתוך השנה אינו כלום כיון שכבר בטלו קודם לכן:

והוא שיהא זכור בשעת הנדר. וקס"ד דהכי קתני והוא שיהא זכור בשעת נדרו מה שהתנה בר"ה שלא ידור כל השנה ואע"פ שהיה זכור תנאו נדר סתם ומש"ה פריך דאי זכור תנאיה לגמרי בשעת הנדר ואפ"ה נדר הא בודאי בטליה לתנאיה דר"ה וקיימיה לנדריה דהשתא ועובר עליו בבל יחל ופריק אביי תני ובלבד שלא יהא זכור תנאו בשעת הנדר דהשתא לא הוי נדרא דכנדר טעות הוא ומהני ליה תנאיה לבטול נדרא:

דף כה:

רבא אמר כגון שהתנה וכו' פי' רבא לא פליג דינא דטעמא תריצא היא דהא אם אינו זכור תנאו כלל בשעת הנדר ונדר סתם דנדריה לית ביה מששא אלא דלא ניחא ליה האי פירוקא משום דמתני' ובלבד שיהא זכור קתני ובעי לתרוצי מתני' כפשטה ודכוותה איכא לקמן בהאי פירקא (דף כ"ד:) היכי דמי שבועת הבאי אי דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה וכו' אמר אביי דאמר שבועה שראיתי ופריך רבא והא דומיא דנדר קתני דהיינו אם לא ראיתי פי' אע"ג דדינא הכי כדקאמרת אבל לישנא לא אתי שפיר והא דהכא נמי דכותה ובדין הוא דהו"ל למפרך והא בלבד שיהא זכור קתני אלא משום דמתניתא לא דייקא כמתני' ודילמא לא קתני הכי ולא מצי פריך הכי אלא נקיט פירוקא דברייתא כפשטה ולא חש למפרך ודכוותה בתלמוד וכן כתב רבינו יעקב ז"ל בספר הישר וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שפסק כאביי וכרבא למימרא דלא פליגי וכן עיקר:

אמר רבא כגון שהתנה בר"ה שלא ידור ואם ידור שיהיו דבריו בטלים ואח"כ בתוך השנה התחיל לידור וזכור הוא שהתנה אבל אינו יודע ממה התנה אם מדברים שבינו לבין חבירו או מכל העולם או מכל שאר דברים והשתא קא נדר אם הזכיר תנאו בנדרו שאמר עכשיו על דעת הראשונה אני נודר לכשיזכור שמדבר זה היה התנאי נדריה לית ביה

משמא דהא על דעת תנאו נדר ולא בטליה לתנאיה אבל אם לא היה זכור תנאו בפיו כלל שלא אמר על דעתי הראשונה אני נודר אלא שנדר סתם בטליה לתנאיה כיון דידע ביה וקיימיה לנדריה ודוקא בהא דהוה דכיר תנאיה ולא חש לאדכורי לתנאיה אבל היכא דלא הוה דכיר תנאיה כלל ונדר סתם הא ודאי נדריה לית ביה משמא כדפריק אביי מעיקרא דרבא מודה נמי כדאמרן:

כתב רבינו יעקב ז"ל בספר הישר כי כל נדרי דאמרינן ביום הכפורים הגיה אביו ז"ל מיום הכפורים הזה עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה כולהון איחרטנא בהון ואתיא כי הא דהכא דהרוצה (ב) שיתקיימו נדריו וכו' דלא אפשר למימר כדכתיב בנוסחי הראשונים מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הזה והאומר כן טועה שהרי אין חבוש מתיר עצמו וכדאמרינן הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו ועוד דהא בעי פתח חרטה וקיימא לן נמי דצריך לפרוט הנדר כדאיתא בפרק השולח [דף לה:] אלא ודאי כדאמרן דעל נדרים הבאים לאחר מכן הוא דתקון הכי הדורות הראשונים משום עמי הארצות שרגילין בנדרים ועוברים עליהם בשוגג וכשנודרים אינם זוכרים תנאם דיום הכפורים כדי שיזכירו על דעת כן אנו נודרים ובהכי ליכא בנדרא דידהו משמא ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין ואע"ג דהכא אמרינן בגמרא [דף כג:] דפרכיה רבא למאן דדרשיה בפירקא משום עמי הארצות היינו בדידהו דהוו חמירי להו נדרי לעמי הארצות אבל השתא דקיל להו נדרי הכי עדיף לן טפי הילכך כולהו הני לישני חרמנא נדרנא אסרנא בקמץ קרינא להו דמשמע לישנא להבא ומה שנהגו לאומרו שלש פעמים שכן רוב דברי חכמים משולשים מגל זו מגל זו מגל זו קופה זו קופה זו קופה זו במנחות ויש מקומות [ס"ה.] שאין אומרים אותו אלא פעם אחת וכן נראה ומה שנהגו לאומרו ביום הכפורים ולא בר"ה הא כתיבנא דר"ה דקתני הכי לאו דוקא ומשום דיום הכפורים הוי יום כנופיא טפי והוא סמוך לר"ה עושים אותו ביום הכפורים:

ומה שנהגו לומר בו ונסלח לכל עדת בני ישראל מפני שהנודר בתוך שנתו ולא נזכר תנאו בטיל נדריה מדינא כדאמרן וכשעובר על נדרו לפי דעתו במזיד אע"פ שמן הדין אינו עובר בו צריך כפרה וסליחה ואתיא כההיא דאמרינן בנזיר [דף כג.] ואיתא נמי בשאר דוכתי וה' יסלח לה הרי שנדרה בנזיר והפר לה בעלה ולא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים וכו' על זה נאמר וה' יסלח לה וכשהיה ר"ע מגיע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר כבש אמרה תורה צריך כפרה מי שנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה כל זה מיסודו של רבי' יעקב ז"ל בספר הישר ודברים ברורים הם ולא כתב רבינו ז"ל בהלכות

הא מתניתא ומאי דאיתמר עלה משום דבעי למסתם סתומי ואמרינן בגמרא רב הונא בר חיננא סבר למדרשיה בפרקא א"ל רבא תנא מסתם לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת לה בפרקא ומיהו מתניתא הלכה היא ועיקר כאוקמתא דאביי ודרבא וכדפרישית וליכא בגמ' עלה שום דיחויא וכל הראשונים קבעוה הלכה אלא רבי' ז"ל (ג) שלא לשנותה בישיבה מן הטעם שאמרנו:

מתני' **נדרי הבאי קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד**. פירוש נדרי הבאי נדרי שוא שנודר על דבר שא"א והוא מארבעה נדרים שהתירו חכמים ובתר דפריש נדרי זירוזין קא מפרש נדרי הבאי כיצד כגון שאמר קונם פירות או דבר פלוני עלי אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים ופירשו בירושל' [כאן ה"ב] דהיינו בראייה אחת דהוא מילתא דלא אפשר שאין העין שולטת לראות ששים רבוא בראייה אחת וכן אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד פירשו בגמ' בטרוף ופירש בעל הערוך בשם רב שרירא גאון ז"ל שהוא משוה ומרובע כקורת בית הבד שהיא שוה וכדתנן בפרקא בתרא דמכשירין הטורף את גנו שפי' הטח פיו להשוותו וכן בתוספתא דנגעים גבי מקל שמזין בו וראשה טמא (ד) כלומר מרובע ודכוותיה טובא בתלמוד וכן אמר בירושלמי [שם] בהדיא אמר שמואל במרובע ומקשו וליתני קטן פי' למה ליה למיתני דחזייה גדול כקורת בית הבד אפילו קטן נמי כיון דקאמרת דבמרובע הוא דנדר אפילו בקטן נמי הוי מילתא דלא אפשר דהא תניא התם רשב"ג אומר אין מרובע בבריות ומפרקינן דלית אורחא דתנא למתני אלא מילתא רובא דתניא גמל הפורח באויר ניתני עכבר פורח באויר והכא במכילתין [דף כה:] נמי אמרינן מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד גבה טרוף ונ"מ למקח וממכר. לומר שהמוכר קורת הבד לחבירו בעי דליהוי גבה טרוף כלומר מרובע והתם במסכת שבועות [דף כט.] גבי שבועות שוא כיצד קתני אם לא ראיתי גמל פורח באויר ולא קתני ליה הכא והכא קתני אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים ולא קתני ליה התם ואדחיקו דתנאי דלא דיוקי בהכי פריש הכא מקצת והתם מקצת ויליף חד מחבריה אבל רבי' יעקב ז"ל כתב דהתם גבי שבועת שוא לא מצי למתני כלל הא דאם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים דלא חשיב שבועת שוא אלא במילתא דלא אפשר כלל לא כולה ולא מקצתה כגון גמל פורח באויר דאפילו שום בהמה וחיה לא ראה פורחת באויר וכההיא דקורת בית הבד שאין מרובע בבריות אבל הכא האי גברא אינשי טובא חזא וגזים ואמר כעולי מצרים ומשום הכי לא לקי משום שבועת שוא:

ומיהו נדרי הבאי הוי דלא מיתסרי פירי עליה דאומדן דעתא הוא דאוכחא לכ"ע שלא נתכוון זה לאסור פירות עולם עליה שאילו כן לא תלה נדרו בדבר שאי אפשר אלא לגוזמא בעלמא נתכוון:

גמ' **תנא כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרות**. ואמרינן היכי דמי שבועת שוא אי דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כדאמרינן גבי נדרי הבאי מידעם קאמר פי' בתמיה:

הרי יצתה שבועה לשקר. פי' לאו דוקא אלא כלומר להבל ולא כלום קאמר שאין זה לשון שבועה כלל והוא שבועה לריק ולבטלה ואוקמה אביי דאמר שבועה שראיתי ופריך והא דומיא דנדר קתני דתנן ביה אם לא ראיתי אלא אמר רבא כגון דאמר יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי דכי היכי דבנדרים מותר בפירות הוא הדין בשבועה דפירות מותרין אלא דלקי משום שבועת שוא כדתנן התם בהדיא איזו שבועת שוא שלוקין עליה אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד וכי קתני הכא מותרות לענין הפירות קאמר כדפרישית דלגוזמא נתכוון ולא לאסור הפירות ואית נסחי דגרסי הכא תנא שבועות הבאי אסורות ונוסחא משובשת היא ואם איתא לא לענין הפירות קאמר דאמאי מיתסרי פירי דשבועות הבאי טפי מנדרי הבאי אלא לענין מלקות קאמר לומר דגבי נדרים לא לקי משום נדרי שוא וגבי שבועות לקי משום שבועת שוא דכל שבועה דלא חיילא הויא שבועת שוא וגזרת הכתוב דתניא בספרי כי ידור נדר לה' את שהסמיך נדרו לדבר שאפשר ה"ז נדר ואם לאו אינו נדר אי כשם שבנדרים כך אף בשבועות ת"ל לאסור אסר מכל מקום כלומר דבשבועות לקי משום שבועת שוא מיהת משא"כ בנדרים דלא לקי ואע"ג דמייתי לה מלאסור אסר לאו משום דמייתי לה לענין איסור הפירות אלא אסמכתא בעלמא נקיט לה:

ובירושלמי דפרקין [הל"ב] דהכא והתם בשבועות אמרו תני כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרות והא תני שבועות הבאי אסורין ר' ירמיה בשם רבי פדת כאן במעמידין כאן בשאין מעמידין פירוש דכי קתני שבועות הבאי אסורות היינו במעמידין כלומר שהנשבע מעמיד עצמו ומפציר בו ואמר שהוא ראה גמל פורח באויר ואמרו לו אחרים לא ראית מעולם והוא אומר יאסרו כל פירות העולם עלי אם לא ראיתי דכל כי האי גוונא לאו שבועת שוא (בלחוד) הוא אלא שבועת בטוי ולאיסור גמור נתכוון ואידך דקתני שבועות הבאי מותרות מעצמו מתחיל לישבע בלא (א) שיתקעו בו אחרים יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי דלגוזמא נחת ולא לאסור פירות ולפיכך הפירות מותרים ולקי משום שבועת שוא (ולפ"ז הסיפא מיירי במעמיד וכ"כ הרמב"ן. המלי"ץ)

והא ודאי בין בנדרים בין בשבועות לא אמרו אלא מן הסתם אבל אם הוא אומר שנתכוון לאסור פירות הרי הן אסורים עליו וזה מבואר:

והא דאמר רבא באומר יאסרו פירות עולם עלי בשבועה לאו דוקא דהא כי האי גוונא לאו לישניה דשבועה הוא אלא דקאמר שבועה שלא אוכל פירות עולם אם לא ראיתי א"נ כפשטה ומשום ידות כדכתיבנא לעיל וכדאמרי' התם [שבועות דף כב.] אכילה משתיהן עלי בשבועה מיהו בכי האי לישנא לאמשמע דליהוי לקי משום שבועת שוא כיון שלא הוציא שבועה מפיו לשוא בפירוש וכן נמי מאי דאמרינן כל פירות שבעולם לאו דוקא דא"כ היא גופה הויא מילתא דלא אפשר למיקם בה כנודר שלא יישן שלשה ימים שמלקין אותו ויישן לאלתר אלא מקצת פירות קאמר שהיה אפשר לעמוד בו וה"נ איכא לפרושי בההיא דנודרין להרגין ולחרמין [דף כז:] כדבעיא לפרושי בדוכתה:

א"ל רבינא לרב אשי ודילמא האי גברא שומשמני חזא. פי' נמלים ואסיק להו שמא כעולי מצרים ושפיר קא משתבע דהא אפשר למיחזי (ב) בו רבוא של נמלים בראיה אחת ותימה למה לן למימר דאסיק להו שמא עולי מצרים דהא איהו לא סיים מה הדבר שראה אם בני אדם או בהמה או חיה או נמלים אלא דקאמר שראה בדרך הזה מנין כעולי מצרים וכיון דכן מסתייע דנימא דדילמא נמלים ראה שהיו כמספר עולי מצרים ולאו שבועת שוא היא ולמה לן למימר דאסיק להו שמא עולי מצרים ואית לן למימר דסתם האומר כעולי מצרים ממין עולי מצרים משמע עד דלימא בהדיא מין אחר ואם לא פירש הוו להו דברים שבלב ואינם דברים ולהכי אקשינן דלאו דברים שבלב הן אלא פיו ולבו שוין דבליביה איתכוין לנמלים ואסיק להו שמא עולי מצרים ומהדרינן דכי משתבע אדעתא דידן משתבע וכיון דהאי לישנא לא משמע לדידן אלא ממין עולי מצרים דהיינו בני אדם אע"ג דאיהו קרי לנמלים בני אדם לאו בתר דעתיה אזלינן אלא בתר דעתין דבטלה דעתו אצל כל אדם שכן הנשבע שלא יאכל פירות ומעלה בלבו דקרי [לפירות] פת לא אמרינן דליתסר [בפירות] ולישתרי בפת לדעתיה אלא כיון שהוא נתכוון להוציא בפיו לשון פת הרי נדון משמעות לשון פת בדעת בני אדם דקאמר לפת פת ולא בדעתו ולא דמי לגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים שמותר בפת שעורים [שבועות כו:] דהתם לא נתכוון להוציא לשון זה בפיו ולשונו נתקל לו וכן לא דמי לנדר בחרם ואמר לא נתכוונתי אלא לחרמו של ים [מכילתין דף כ.] אבל היכא דמסיק שמא לפת פירות או לנמלים עולי מצרים או לאסקונדרי זוזי דלא קרו להו אינשי הכי כלל בטלה דעתו אצל כל אדם ואינו במשמע לשונו ודברים שבלב הם ומתמהינן ועל דעתא דנפשיה לא עביד דמשתבע ת"ש וכן מצינו במשה כשהשביע את ישראל בערבות מואב אמר להם הוו

יודעים שלא על דעתכם וכו' אמר להם משה דעבידתון מילי פי' אמר להם כשאומר לכם השבעו שתקבלו לעשות מה שאמר אלוה שמא תעשו תחבולה בדעתכם להתכוון לשום דבר ששמתם שמו אלוה ולפיכך השביעם על דעתו שהוא לאלהים ית' מכלל דאיכא דמשתבע אדעתא דנפשיה דהא אי לאו דאשבעינהו משה בהדיא על דעתו הוו משתבעי על דעתייהו דמסקי שמא לעבודת כוכבים אלוה ולא אמרינן דבטלה דעתו אצל כל אדם ופרקינן דלא דמי דשאני התם דעבודת כוכבים נמי נקראת אלוה בלשון תורה ולשון בני אדם ובכלל לשונם הוא והו"ל כנדר בחרם ואמר לא נתכוונתי אלא לחרמו של ים שהוא נאמן:

וא"ת ולימא להו קבילו מאי דאמר יו"ד ה"א וא"ו ה"א שהוא שם המיוחד לבורא ית' ולא לזולתו ואיכא למימר דכיון דאפשר ליה בלאו הכי לא רצה לפרש את השם ולקרותו בכתבו ברבים דהא כתיב זה שמי לעולם ואמרינן [פסחים דף נ.] לעלם כתיב ואקשינן לימא לאשבועינהו דרך כלל קבילו מאי דאמר אלוה עד שיהא נצרך להשביעם על דעתו לומר להו קבילו שלא לעבוד עבודת כוכבים ותורה כולה אי נמי תרי"ג מצות לאו משום דאמרינן דילמא מסקי למידי אחרינא תורה או מצות. אלא מילתא דלא טריחא נקט פי' ה"ה דמצי למימר הכי הא אקרי למידי אחרינא תרי"ג מצות בטלה דעתו אצל כל אדם אלא משה מילתא דלא טריחא נקט:

ובשבועות [דף כט.] אמרינן לישנא אחרינא וליטעמיך דס"ד דנקט על דעתי לאפוקי ממאי דהוו מסקי בדעתייהו לימא על דעתי ובהכי סגי ליה למה ליה למימר תו על דעת המקום פרש"י ז"ל דכי משתבעי על דעת המקום ודעת משה הויא לה שבועה על דעת רבים ולית ליה התרה כלל והא ליתא דאין רבים פחות משלשה כדדרשינן [ירושל' יומא פ"ב הל"ד] ימים שנים רבים שלשה ובפ' השולח [דף מו.] נמי אמרינן גבי נדר שהודר ברבים וכמה רבים ר"נ אומר ג' אלא עיקר הפי' דכיון דמשביעין ע"ד המקום בקבלת התורה שהוא דבר מצוה ודאי דעת המקום נסכמת בדבר שלא תהא הפרה לעולם לשבועה זו ומש"ה אשבעינהו ע"ד המקום ואשבעינהו נמי על דעתו לפי שהיה שליח בינם ובין המקום להודיעם דעתו שאמר להם כך דעת הקב"ה ושיהו נשבעין ע"ד כן והא דאמרינן דכי נשבעו ע"ד המקום ליכא הפרה דוקא לדבר מצוה כעין קבלת התורה שכן ודאי היה דעת המקום שלא תהא הפרה לשבועת קבלת התורה והמצות אבל צבור שהחרימו או נשבעו בדבר הרשות שלהם אע"פ שהיה ע"ד המקום יש לה הפרה שכשם שהסכימה דעת המקום לאסור כך הסכימה להתיר. ולפיכך נהגו בקצת מקומות שמתירין צבור חרמות שהחרימו ע"ד המק ום ומה שנהגו להתירם הם עצמם שלא ע"פ

חכם ושלא ע"י פתח וחרטה אפשר שכך התנו מתחלה הראשונים עליהם ועל הבאים אחריהם על כל שבועה וחרם שנשבעין או מחרימין שיהיה ברשותם להתירם כ"ז אשר יסכימו להתיר וכיון שנהגו בכך הרי הוא כאילו התנו כן בפירוש בשעת החרם שלא יהו מחוייבים בדבר אלא עד שיסכימו להתירם וצריך שיסכימו כלם בהיתר בלא שום מוחה ואם לאו אינו היתר שכל חרם לדבר הרשות חל בעשרה אפי' על מי שלא היה שם או שהיה שם וצווח אבל (אם) אינו ניתר אלא בהוראת כלם הודאה מתוך האונס אינה הודאה וחרם או שבועה שהיה על דעת רבים הא לית לה הפרה דלהכי אשתבעו או שהחרימו ע"ד רבים דבשלמא על דעת המקום עבדו הכי לצרף המקום במעשיהם אבל על דעת רבים למה להו אלא ודאי כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו ובלא"ה הויא לה הפרה אע"ג דהוי דבר מצוה דאע"ג דאסור לישאל בנודר לקיים את המצוה ואם נשאל אין נזקקין לו מ"מ אם התירוהו מותר וכל היכא דהוי שעת הדחק דלא מצי למיקם בה א"נ דאיכא עליו מצוה בהיתרא נזקקין לו אפילו לכתחלה וכדאמרי' במכילתין [דף נט.] בתרומה דמצי לאתשולי עלה אלא דלא מיבעיא ליה לאתשולי עלה אלא לעילויא וכדפרישנא בפסחים וכן אמר מורי נר"ו דס"ל דכל שהוסיפו הצבור בחרם שלהם שום חומר יותר ממה שהיו נוהגין כגון לתקוע בשופרות או לכבות נרות וכיוצא בו שוב אין לו היתר על פי עצמם אלא בפתח היתר על פי יחיד מומחה או שלשה הדיוטות. מפי מורי נר"ו:

בגמ' **אמרינן** דהא דתניא כשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתינו ועל דעת ב"ד דלאו משום דילמא יהיב ליה אסקונדרי ואסיק שמא זוזי בהא דברים שבלב אינם דברים כדכתיבנא לעיל אלא כי עבדינן הכי היינו משום עובדא דקניא דרבא דההוא גברא דאתא לקמיה דרבא אמר ליה מלוה ללוה פרע לי זוזי א"ל פרעתיך. פי' האי לישנא דכופר בכל הוה הילכך כי אמר ליה רבא אשתבע ליה דפרעתיה היינו שבועת היסת דתקון רבנן לכופר בכל. אזל ליה אייתי קניא מליא זוזי ואסתמיך ואתי עלה ואמר לוה למלוה נקיט הדין קניא ונקיט ספרא דאורייתא ואשתבע. שמעינן דשבועת היסת נמי בנקיטת חפץ היא כשבועה דאורייתא דהא הכא שבועת היסת הוה כדפרישית והיינו דאבעיא לן התם במס' שבועות [דף מא.] (ג) מי איכא מידי בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן ואמרינן למיפך שבועה (ד) ולמיפך נכסיה ולא אמרינן דאיכא בינייהו לאנקוטי ליה חפצא אבל בטכסיס השבועה דינם שוה לישבע בשם ובנקיטת חפץ וע"ד ב"ד:

אבל הגאונים ז"ל כתבו דשבועת היסת אינה בנקיטת חפץ ויש מהם שאין מזכירין לו שבועה אלא שהדיין מחרים בספר ואומר אם פלוני זה חייב בתביעה זו לפלוני זה (אמר הוא). וזה שבוש זה חרם הוא ולא שבועה ואפילו תימא דלא בעינן נקיטת חפץ בעינן שבועה בשם ואי לא עבד הכי טועה הוא וחוזר אלא שבדורות הראשונים מפני חומר השבועה שנפרעין ממנו ומן העולם כולו היו נוהגין אפילו לנשבעין מן התורה שלא להשביעם אלא להביא ס"ת ומביאין מטה שנושאין מתים ומניחין אותה באמצע ונודות נפוחים שמבקעים או שמתירין אותן בשעת השבועה כדי שתצא הרוח להיות לו סימן שאם ימעול בחרם שתצא כך רוחו ממנו ומביאין נרות דולקות (ה) שמביאין בשעת שבועה לומר שכך תכבה נפשו ועומד שליח בפני הנשבע וסודר הטענה והכפירה ואומר למחוייב אתה פלוני ב"פ אם יש עליך כלום לפלוני זה מכל הטענה שטוען עליך בשמתא דישראל ליהוי ההוא גברא בחרם ב"ד העליון ובחרם ב"ד התחתון וכל דברי האלה ותוקעין שופרות עם האלה והוא עונה אמן. כך היו נוהגין הראשונים בדורם דרך גדר ותקנה לא דרך דין שזה לא מצינו בשום מקום בתלמוד ומה שאמרו בויקרא רבה [סדר ויקרא פ"ו] א"ר סימון מפני מה משביעין את האדם בספר תורה ומביאין לפניו נודות נפוחים וכו'. שאלה על מנהגם היא למה נוהגין כן ודכוותה בג' דילן במס' תענית [דף טז.] למה מתכסין בשקים למה הולכים לבית הקברות דלא תנן לה כלל אלא ששאלו כן על מנהגן. וכן בפ"ק דר"ה [דף טז.] למה תוקעין בשופר של איל כדפרשינן התם הלכך בדורות הללו אין לב"ד לנהוג כן אלא בדין התלמוד להשביעו בשם ובנקיטת חפץ בשבועה דאורייתא לדברי הכל ובשבועת היסת בהזכרת השם לכולי עלמא מיהת ולדידן אף בנקיטת חפץ וכן דעת מורי נר"ו.

תשלום האי מעשה דרבא כיון דאשתבע ליה דפרעיה רגז מלוה ותבריה לקניה ואשתפכי זוזי לארעא אשתכח דכי אשתבע בקושטא אשתבע ומשום הא הוא דאשבעיה ליה על דעת ב"ד ושמעינן מהכא דמאן דמיחייב זוזי לחבריה מויהבינהו ליה בידיה או בכיסיה או ברשותיה במקום המשתמר לו שאפשר לו לידע והם קיימים בידו או ברשותו אע"ג דלא גלי ליה מעיקרא דלפרעון יהבינהו ניהליה פרעון הוי וכי אשתבע השתא דפרעיה בקושטא קא משתבע כדמוכח הכא דנתינה שלא מדעת בידו הויא נתינה וה"ה לפרעון במקום שיש לו לידע ומקום המשתמר דהא קי"ל [ב"ק דף קיח.] לדעת מנין פוטר וכדכתיבנא (בפ"ק) [בב"ק] וכן אומר מורי נר"ו שאם המלוה גזל ממנו כדי חובו והאי מקני ליה לדידיה בפרעון חוביה דשפיר מצי משתבע דפרעיה ויש סעד לזה במס' בב"ק בשמעתא דהגוזל את חבירו והבליעו בחשבון [דף קיח:]. מפי רבינו נר"ו:

מתני' **נדרי שגגות אמר קונם אם אכלתי אם שתיתי ונזכר שאכל ושתה**. פי' ובשעת נדרו היה שכוח שאכל ושתה וכן קונם שאני אוכל ושאני שותה ושכח ואכל ושתה כל אלו נמי שגגות ואינו לוקה עליהם משום בל יחל וכן קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע אח"כ שלא גנבה ושלא הכתה פי' שאמר כן בפי' כשנדר א"נ אמר לו אשתך עשתה כך וכך וקפץ ונדר הא נמי נדרי שגגות ולא בעו שאלה וה"ה כל היכא דמתנה אמידי וליתיה להההוא מידי הוי נדר טעות אבל אי לא אתני בשעת נדרו ולא היה עסוק נמי באותו ענין אלא שנדר סתם ולבתר הכי אמר כסבור הייתי שגנבה את כיסי או שהכתה את בני ואילו ידעתי שלא גנבה ושלא הכתה לא נדרתי כיון דנדר סתם הוו להו דברים שבלב ונדריה נדרא אלא שמתירין לו ע"י פתח זה כשאר פתחים דעלמא וכן כל כיוצא בזה:

והא דקתני סיפא ראה אותן אוכלים תאנים שלו. פי' ולא היה יודע מי הם ואמר להם הרי הם עליכם קרבן ונמצאו אביו ואחיו הרי הם מותרים משו' דהא ודאי נדר טעות הוא דאנן סהדי דלא הוה דעתיה כלל על אביו ועל אחיו הילכך אע"ג דנדר סתם כמאן דאתני דמי דהוו להו דברים שבלבו ובלב כל אדם שהם דברים אבל היכא שהכיר בהם שהיו אביו ואמו והדירם ועכשיו אמר אילו הייתי יודע שהיה אסור לי להדירם מנכסי לא הייתי נודר הא ודאי לאו נדר טעות הוא ונדר גמור הוא ופותחין להתירו ע"י פתח זה כשאר נדרים דעלמא וכל היכא דידע ממאי נדר ואמאי נדר ונדר סתם בלא תנאי אלא דקאמר השתא אילו הייתי יודע שיהא כענין כך וכך לא הייתי נודר אינו נדר טעות:

והא דתנן התם פותחין בימים טובים ובשבתו' בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורים עד שבא ר"ע ולימד שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו ההיא נמי נדר גמור הוא דשרו ליה ע"י חכם על ידי פתח זה ובלא שאלה אסור ולאו נדר טעות הוא והכי מוכח לישנא דפותחין דלא שייך האי לישנא אלא בנדר דבעי התרה ע"י פתח והיינו מטעמא דאמרן דאיהו נדר שלא יאכל חדש ימים בסתם לא בשבתות ולא בימים טובים ולא בחול וכיון דנדר הכי סתמא חייל נדרא אכולהו ימים ואפילו אשבתות וימים טובים והוא אסור בהן עד שישאל ויתירו לו וכשבא לישאל אומר אילו הייתי יודע שאסור להתענות בשבתות וביו"ט לא הייתי נודר ה"ז פתח גמור כשאר פתחים דעלמא. ובראשונה היו אומרים אותן הימים מותרין כלומר ע"י פתח זה והשאר אסורים עד שיהא שם פתח אחר עד שבא ר"ע ולימד שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו כלומר כיון שהנדר היה אחד ודרך כלל אכולהו ימים ויש פתח היתר במקצתו באותו פתח עצמו יש היתר לכולו ומ"מ כל כמה דלא מיתשיל עליה הרי הוא אסור דלאו נדר טעות הוא כיון דגמר

בדעתיה אכולהו ימים ואכולהו נדר כדפרישית וכן פי' מורי רבינו נר"ו והרב ר' פנחס אחיו ז"ל וכן נראה עיקר ושלא כדעת רבינו [ז"ל]:

היו עמהם אחרים. פי' שהיו עם אביו ואחיו אנשים נכרים ב"ש אומרים הם מותרים כלומר אביו ואחיו ומה שעמהם אסורים דלגבי נכרים לאו שוגג הוא וב"ה אומרים אלו ואלו מותרים פי' דכיון דבכלל אחד ובדבור אחד אסר לכולן והותר מקצת מאליו לגבי אביו ואחיו משום נדר טעות הותר כולו אף על האחרים:

גמ' **תנא כשם שנדרי שגגות מותרים כך שבועות בטוי של שגגות מותרות** ואינו עובר עליהן בבל יחל ולא מיחייב עלייהו קרבן שאם שכח שאכל ונשבע שלא אכל או שנשבע שלא יאכל ושכח ואכל ה"ז פטור. וכן באידך והתם אמרינן [שבועות דף כו:] איזו היא שגגת בטוי לשעבר דמיחייב קרבן אי ידע דאכל ונשבע שלא אכל מזיד הוא ואי דלא ידע שגגה הוא ואי דלא ידע דלשקרא אשתבע אלא שסבור שהוא (א) מותר פי' בירושל' * דהאי אונס הוא דלביה אנסיה ואוקימנא באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן אם לאו ובמס' שבת [דף סט.] פירשה אבייי נמי שאינו חייב עד שישגוג בלאו שבה כלומר דידע דאית בה עשה ולא ידע דאית בה לאו דאי טעי לגמרי דלא ידע דאית בה שום איסור אונס הוא אלא כדאמרן דידע דאית בה איסור עשה ולא ידע דאית בה איסור לאו הא כל היכא שנעלמה ממנו שבועה לגמרי כלומר ששכח מה שנשבע וכן אם נעלם ממנו חפץ שידע שנשבע אבל סבר שמדבר אחר נשבע אינו חייב קרבן והויא לה שגגת שבועה שהתירו חכמים בין לשעבר בין להבא:

היכי דמי שגגת שבועות. כלומר עד היכן מגיע שגגת שבועות ואמרינן כגון רב כהנא ורב אסי דהדין אמר שבועתא הכי אמר רב והדין אמר שבועתא הכי אמר רב כי אתו לקמיה דרב אמר כחד מינייהו א"ל אידך ואנא בשיקרא אשתבעי א"ל את לבך אנסך ושפיר קא משתבעת לפי דעתך ששוגג היית ואותה שעה שסבור היית בברי שכן הוא כדבריך ולא פשעת בכלום ולא דמי להההיא עובדא דמס' גיטין [דף לה.] בההיא איתתא דאשתבעה יהנה סם המות באחד מבניה אם נהניתי מדינריך כלום ואשתכח דיהביתיה לעני בתוך הפת שלא מדעתה ונכשלה בחרם דהתם כיון דההוא דינר פקדון הוא גבה ואבד איבעי לה למיחש דילמא אתהנית מיניה ולאו אדעתה הילכך פושעת היא ותימה דהכא קרינא הך שבועה דרב כהנא ורב אסי שבועת שגגות ואילו במס' שבועות [דף כו.] קרינן לה שבועת אונסין דאמרינן האדם בשבועה פרט לאנוס כי הא דרב כהנא ורב אסי וכו' ודייקא נמי דאמר ליה רב את לבך אנסך דקרי לשבועתיה אונס ואיכא למימר דהא

לא קשיא דשגגת הלב שהיה סבור שהוא כדבריו אונס מיקרי וכדאמרינן במס' שבת בפרק כלל גדול [דף ע.] אם באומר מותר אנוס הוא שהכל משגגת הלב הוא:

כתב רבינו ז"ל ואי תלינהו לפירות עולם בהך שבועה לא מתסרי. כלומר שאם אמר שבועה שלא אוכל דבר פלוני לעולם אם אכלתי היום פת ואח"כ נזכר שאכל הרי הוא מותר באותו דבר שנשבע עליו דלאו שבועה היא כלל:

ראה אותן אוכלין וכו' אמר רבה הכל מודים באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא דכולהון אסורין ואביו מותר לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר. פירוש אמתני' קאי דאמר כלכם אסורין והיה ביניהם אביו דבית שמאי סברי אביו מותר והשאר אסורין וב"ה סברי כלם מותרים שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו ופריש רבה דאפילו ב"ה מודו שאם פירש עכשיו שאילו היה יודע שאביו ביניהם היה אומר בלישנא דנדרא גופא דהיינו כלכם אסורין אלא דמפיק מיניה אביו דאמר חוץ מאבא דאביו מותר והשאר אסורין שהרי גלה בדעתו עכשיו שדעתו היה לאסור דרך כלל לכל הבאים שם לאכול חוץ מדעתו לבד קרוביו שלא היה דעתו עליהם בנדרו כלל וכיון שכן נמצא שלא חל נדר כלל על קרוביו וחל על האחרים לגמרי הלכך כי אשתרו קרוביו לא הותרו כולם מכלל נדרו עד שנאמר נדר שהותר מקצתו הותר כולו שהרי לא היה לשון נדרו ולא דעתו על דעת קרוביו כלל. לא נחלקו אלא באומר עכשיו אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר דמגלי אדעתיה דלא הוה אסר בכלל ובאיסור אחד לכל הבאים לאכול חוץ מדעתו אפילו הזרים אלא שהיה מיחד איסורו ונדרו ואומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר דהשתא הוה נדרא ואיסורא עלייהו בפרט וכאילו אמר כלכם עשרה הבאים לאכול תאנים הרי הם עליכם קרבן שגומר דעתו על כלם בכלל וכי מפיק ליה השתא לאבוה מטעמא דהוה טעותא כי אסרינן בהדייהו הוו כאילו מפיק ליה מכללא (ב) וקי"ל נדר שהותר מקצתו וב"ה סברי כר"ע דנדר שהותר מקצתו הותר כולו וב"ש סברי כרבנן:

דף כו.

ורבא אמר הכל מודים אפילו ב"ש באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר דכולן מותרין. פי' משום דהוי נדר שהותר מכללו כדפרישית וכ"ע אית להו דר"ע דנדר שהותר מקצתו הותר כולו לא נחלקו אלא באומר אילו כו' הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מן אבא ואמרינן בגמרא דפליגי אי תפסינן לשון

ראשון או לשון אחרון דפליגי ביה ר"מ ורבי יוסי [נזיר דף ט.] גבי נזיר באומר הריני נזיר מן הגרוגרות דהוו להו שתי לשונות שסותרין זה את זה דרבי מאיר סבר תפסינן לשון ראשון ורבי יוסי סבר תפסינן לשון אחרון והכא נמי איכא שתי לשונות דסתרי אהדדי דהא בתחלת דבריו דהוה אמר כלכם אסורין משמע שכולל באיסור אחד לכל הזרים ושלא היה גומר בדעתו לאסור קרוביו כלל ואינם בכלל האיסור וכי האי גוונא כי משתרי אבוה בטעותא לא חשיב נדר שהותר מקצתו כדפרישית לעיל וכי הדר אמר חוץ מן אבא משמע דאביו בכלל לשון נדרו דמעיקרא אלא דהשתא מפיק לה מיניה וכי האי גוונא חשיב נדר שהותר מכללו דאי לא אתי השתא אלא לברורי דלא הוה בדעתיה למיסרינהו אאבוה בלישנא דפתח ביה לגלויי דעתיה הוה סגי ליה דלימא הכי הייתי אומר כל הזרים הבאים לאכול תאנים יהיו עליכם קרבן דהשתא הוי מגלי דעתיה שלא היה דעתו מעולם שיהיו קרוביו נכללים באיסורו אפילו תוך כדי דבורו אבל השתא דנקיט בגלוי דעתיה לישנא דחוץ מאבא גלי אדעתיה דכייל איסוריה אפי' אקרובים עד שיוציאם בגמר דבורו הילכך כי אישתרו קרובים משום נדר טעות הוי נדר שהותר מכללו ולאו לשונות סותרין זה את זה ממש הוא דהא איכא לפרושי כל חד מנייהו דהוי פירושא דחבריה וסלקי תרוייהו לחד עניינא או כוליה בלשון אומר כלכם או כוליה בלשון אומר פלוני ופלוני אלא הכי קאמרינן דבית שמאי סברי לה כרבי מאיר דאמר גדול כח לשון ראשון דכי סתרי אהדדי תפסינן לשון ראשון וכיון דכן הכא כל שכן דאית לן למימר דמפרשינן כוליה לישנא בתר לישנא קמא ולא הוי נדר שהותר מכללו ובית הלל סברי לה כר' יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס וכיון דכן דיינינן כוליה לישנא בתר לישנא בתרא והוי נדר שהותר מקצתו הותר כולו ודוקא בהא דאיכא לאסוקי כוליה לישנא לחד טעמא אבל כל היכא דהוה תרי לישני דסתרי לגמרי אהדדי ולא סגי לאסוקינהו תרוייהו לחד טעמא לעולם מספקא ליה לר' יוסי אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון כדתנן בהדיא בפרק השואל [דף קב:] בשוכר בית מחבירו בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני ר"ג ורבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העבור ויש כמה פנים לשמועה זו לרבותינו ז"ל אבל זה הנכון ועיקר. רבינו נר"ו:

כתב רבינו ז"ל איכא מאן דפסק כרבה משום דהוא רביה דרבא ואיכא מאן דפסק כרבא דבתרא הוא פי' דאע"ג דקיימא לן אין הלכה כתלמיד במקום הרב היינו כשחולק עמו בחייו ושמע רבו ולא חזר בו אבל כשחלק עמו אחר מותו לא אמרינן הכי דאי לאו הכי לא הוה אמרינן הלכתא כבתראי דהא בתראי תלמידי דקמאי נינהו ואין הלכה כתלמיד במקום הרב אלא ודאי כדאמרן וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל:

כתב רבינו ז"ל ואע"ג דלא מכרעא לן מילתא בעלמא כלומר כל היכא דפליגי רבה ורבא כמאן נקטינן. הכא גבי נדרים נקטינן כרבה דבאומר הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא אביו מותר וכולם אסורים אבל באומר הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר כלן מותרין:

ורבינו נר"ו פסק הלכה כרבא דבתרא הוי הלכך באומר הייתי אומר כולכם אסורים ואבא מותר לא הוי נדר שהותר מכללו דלא גמר בדעתיה למיהוי אביו בכלל איסורא לעולם הלכך כלם אסורים ואביו מותר אבל באומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר כלם מותרים ובאומר הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מן אבא נמי קי"ל כב"ה דאמרי תפוס לשון אחרון וכולן מותרין דהוה ליה נדר שהותר מקצתו הותר כולו והיכא דאמר מעיקרא כלכם אסורין סתם אלא השתא הוא דמגלי דעתיה מאי דהוה אמר אילו הוה ידע דאבוה תמן הוי נדר טעות ולא בעי שאלה לחד מנייהו כלל אבל אם ידע בשעת נדרו שאביו ביניהם עמד ונדר אף עליו אלא שאומר עכשיו אילו הייתי יודע שאסור לאסור נכסי על אבא הייתי אומר אחד מלשונות אלו נדר גמור הוא ובעי שאלה וכי מתשיל משתרו כולהו בפתח זה אע"פ שרבינו ז"ל כתב בהלכות דלא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא גבי נדרי שגגות דמתניתין כב"ה וגבי הא דתנן התם פותחין בימים טובים ובשבתות וכו' וכל דדמי להו דפתיח בהו פתחא כלומר שבלא היתר חכם יש פתח לנדרו להתירו דכל נדרי דמשנתיט בהכי הוו נדרי טעות והוא דאמר נמי אילו הייתי יודע שאבא ביניכם או שאותן ימים טובים ביניהם לא הייתי נודר אותו נדר כלל באותו לשון שנדרתי אלא הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר אי נמי יום פלוני ופלוני אסורין וי"ט מותר כלישנא דרבה ולא באומר הייתי אומר כלכם אסורים אבל נדר שהותר בחרטה לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו דהא באידך ליכא חרטה ונדרא כדקאי קאי ולשון חכמים מרפא הוא מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא ומאי דניחא ליה בגויה לקיים ואזל בנפשיה. כלומר הדבר שהוא נשאל עליו ויש לו עליו פתח יתירוהו ומה שלא נשאל עליו ישאר באיסורו ע"כ תורף דברי רבינו ז"ל ונראה מדבריו דמפרש מתניתין דפותחים בימים טובים ובשבתות בנדרי טעות דלא בעו שאלה כגון שנדר (א) קדש סתם ועכשיו אומר שהיה בדעתו שאין שבתות וי"ט בכלל ואילו היה יודע שהן נכללין בכלל לשון נדרו שלא היה אומר לשון זה אלא שהיה אומר ימי החול של החדש הזה אסורין ושבתות וי"ט מותרין דלא בעי שאלה לשבתות וי"ט כלל דבטעות הוה ולפיכך הותרו כלם דלא תייל נדרא כלל ולא ירדנו לסוף דעת רבינו ז"ל בזה דהא לישנא דפותחין בשבתות וי"ט בנדר שצריך שאלה ופתח משמע דהכי משמע לישנא דפותחין בכולי מכלתין ואין זה

יוצא מן הכלל וכדקתני (ב) רישא דההיא מתני' פותחין לו לאדם בכבוד עצמו וכן כולי פרקא בנדר שמותר על ידי פתח קתני פותחין והאי נמי (ג) הם הוא כדפ"ל ותו דמה לי נדרי טעות ומה לי נדר שהותר על ידי פתח דהא קיימא לן [כתובות דף עד:] דחכם עוקר הוא הנדר מעיקרו כאילו לא היה מעולם וכדקיימא לן דאילו לא אכלה כולה נשאל עליה הילכך כי היכי דבנדרי טעות משום דלא חייל נדרא כלל אטעותא לא חייל אאידך דאיתסר בהדיה דהוי כחד גופא הכא נמי בנדר גמור כיון שהותר מקצתו על ידי פתח הוי כמאן דליתיה וכמאן דלא חייל כלל דמי והותר נמי המקצת האחר שנאחז עמו באיסור אחד דהוו כחד גופא מיהו בהא ודאי מודינא דבהפרת הבעל לאשתו כיון דבעל מיגז גייז לא אמרינן ביה הותר מקצתו הותר כולו ולעולם מאי דאשתרי אשתרי ואידך באיסוריה קאי וכדתניא לקמן במכילתין [דף פז.] הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר לענבים שכן בכל דבר שאין היתרו ע"י פתח כגון שמתא אי נמי חרמות שהקהל מתירין שלא ע"י פתח אם הותר ממנו מקצת אותו מקצת הותר והשאר עומד קיים באיסורו וכ"כ ה"ר פנחס הלוי ז"ל וכן קבלתי מפי רבינו נר"ו וכ"ש לנשבע לחברו בדבר שמחלו מקצתו שלא הותר מן השאר ואעפ"כ ראוי למעשה להחמיר כדברי רבינו ז"ל:

דף כז.

מתני' **נדרי אונסין**. הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין. פי' הא דחשיב הא דהדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה כנדרי אונסין ולא חשיב ליה כנדרי זרוזין ואע"ג דלא חלה נמי לא ליהוי נדר לא אתיא אליבא דהלכתא דקי"ל כרבי אליעזר בן יעקב [לעיל דף כג.] בשהדיר המזמין נכסיו למזומן שאמר ליה נכסי אסורין עליך אם לא תאכל עמי דהא כי האי גוונא לרבי אליעזר נדרי זרוזין הוא כדכתיבנא לעיל דלית ליה טעמא דלאו כלבא אנא אלא הכא משכחת לה אליבא דהלכתא כשהמזומן אסר נכסיו על המזמן אם לא יסעוד אצלו דאמר ליה נכסי אסורין עליך אם לא תזמינני לאכול עמך דבהא מודה רבי אליעזר דלאו לזירוזין איכוין אלא קפידא דאמר לאו מלכא (ד) את דאנא מהניא לך ואת לא מהנית לי הילכך נדר גמור הוא מיהו לא מיירי מתניתין בהכי מדקתני וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר בלא חלה כל היכא שאין העכבה מחמת המזמין אלא מחמת המזומן שאינו רוצה לקבל הרי זה המזמין פטור שהרי לא נתכוון אלא לכבודו ולהנאתו שאינו רוצה כבודו והנאתו ולישנא דאם לא תזמינני הכי משמע אם לא תתן לי רשות לאכול מסעודתך אלא ודאי דמתני' דקתני חלה דמשמע דבעינן אונס היינו כשהמזמן אסר נכסי המזומן על עצמו דא"ל מזומן

למזמן מזמנת לי א"ל אין נדר זו עליך ואתה אוסר נכסי עליך אם לא תזמינני פי' דרך תמיהה ושאלה א"ל כן ונדר ע"י וע"י תביעה זו נדר המזמן ואסר נכסי המזומן עליו אם לא יאכל אצלו ואמר בהאי לישנא נכסיך אסורין עלי אם לא תאכל אצלי דהשתא ודאי כיון שע"י תביעה שהלה תובעו בכך שידור ויקבל עליו הוצרך המזמין לידור ולאסור נכסי המזומן עליו אם לא יאכל עמו קפידא הוה ולאו זירוזין ואין הדבר תלוי ברצון המזומן עד שנא' שאם אינו רוצה בסעודתו יהא הלה מותר דהא לא נחית להכי ודרך קפידא קאמר ע"י תביעתו נכסיך אסורין עלי אם לא תאכל אצלי לכבודי ולפיכך כל שהעכבה משל אחד מהם בין מן המזמין בין מן המזומן שאינו רוצה לאכול עמו ולכבדו הרי הוא אסור וחייל נדרא וליכא היתרא אלא היכא דאניס כגון שחלה אחד מהם או בנו או שעכבו נהר הא לאו הכי נדרא הוו ולאו זירוזין דהשתא איכא למימר טעמא דלאו כלבא אנא דאנא מתהנינא מינך ואת לא מתהנית מנאי והכא הכי אוקימנא מעיקרא למתני' בגמרא דמתני' דנדרי זירוזין כרבי אליעזר דאותבינן מהאי דדייקינן טעמא דחלה הא לא חלה הוי נדרא ולאו זרוזין ודלא כר' אליעזר דתני דמדיר חבירו שיאכל אצלו זרוזין הוי ופרקינן לעולם ר' אליעזר ומי סברת דאדריה מזמנינא לזמינא כלומר שהמזמן אסר נכסיו על המזומן אם לא יאכל אצלו הא ליתא דהאי גוונא אפילו לא חלה נדרי זרוזין הוי אלא זמינא הוא דאדריה למזמינא פי' ולאו דא"ל זמינא נכסי אסורין עליך אם לא תזמינני דא"כ מאי אריא חלה אפילו אינו רוצה נמי כיון שאין העכבה משל מזמן כדפ"ל ומ"ה טרח תלמודא לפרושי דמיירי דא"ל מזמנת לי פי' בתמיה תאסור נכסי עליך אם לא אוכל עמך ונדר כלומר אמר בפירוש נכסיך אסורין עלי אם לא תאכל עמי לכבדני וחלה הוא או בנו וכו' ואע"ג דבהאי תירוצא ליכא טעמא דלאו מלכא (ה) את אלא טעמא דלאו כלבא אנא כדפרישנא ובתר הכי אסיקנא דלית ליה לר' אליעזר בן יעקב טעמא דלאו כלבא אנא וקסבר דההוא נמי זירוזין הוא דוקא באנפא אחרינא אבל כה"ג דאיכא תביעה וע"י תביעתו נדר הוא ודאי מודה ר' אליעזר דקפידא הוי ומשום דמעיקרא כי אוקימנא כר' אליעזר לא אתפרש בגמ' דליהוי טעמא משום דלאו כלבא אנא אלא נקיע לה סתמא למימר דכל כי ה"ג קפידא הוי לכ"ע ולא זירוזין לא איצטריך בתר מסקנא למיהדר ולפרושי ולמימר דאע"ג דלא מודה ר' אליעזר בטעמא דלאו כלבא אנא בהא מודה דהא לא אשמעינן לתלמודא אכתי דליהוי בהא טעמא דלאו כלבא אנא משא"כ במתני' דקונם שאתה נהנה לי דמעיקרא פריש תלמודא בהדיא טעמא משום דלאו כלבא אנא ואפילו לר' אליעזר דכיון דכן כי הדרין למימר דלא מודה ר' אליעזר בהאי טעמא אם איתא דהתם מודה ר"א משום דהויא מתנה מרובה הוה ליה לפרושי כדכתיבנא בדוכתא

וכן פי' רבינו ז"ל בהל' למתניתין בדאדריה זמינא למזמנא כדאוקימנא תלמודא מעיקרא ודעת רבינו ז"ל כמו שכתבנו ולא מוקים לה תלמודא ולא מוקמינן לה אנן כדאמר זמינא למזמנא נכסי אסורין עליך אם לא תזמינני דאיכא טעמא דלאו מלכא (ו) את דמודה ביה רבי אליעזר משום דא"כ לא בעינן חלה כדבעינן לעיל תרי זימני וזה מבואר וליכא למנדא מינה כנ"ל:

ולמדנו ממשנתינו. דמאן דנדר או אשתבע אמידי שהוא בקום עשה וכשיהיה לו לעשות אירעו אונס שלא היה בדעתו בשעת נדרו ושבועתו שמעכבו מלעשות הרי הוא פטור בין אונס בגופו ממש כגון חולי שאינו יכול לעשות אותו דבר כדרכו בכל חולי שנופל במטה בין חולי בניו ובני ביתו המוטלים עליו או עכבה אחרת כגון שרבו מימי הנהר ואינו יכול לעבור אלא בהוצאה לשכור ספינה וכיוצא בו הרי הוא פטור וכן כל כיוצא בזה שנתחדש לו על קיומו דבר שיש בו סכנה כגון סכנת דרכים או אפי' הפסד כלל מממונו דלא אסיק אדעתיה שיפסיד אותו בשעה שנדר כדמוכח בריש ב"ק [דף ז.] בההיא דתניא מי שהיו לו שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה משום הפסד פורתא דנכסיו דאנוס הוא והיינו דקתנינמי או שעכבו נהר והא לא סגיא שלא יהא אפשר לו לעבור בספינה. ותו דא"כ פשיטא דפטור דמאי הו"ל למעבד דהא אנוס רחמנא שריא ולמה ליה למכתב האדם בשבועה [שבועות כו.] פרט לאנוס אלא ודאי רחמנא שריא בנדר ושבועה כל היכא דאנוס אונס כל דהו המעכבו לקיים שבועתו כל היכא דלא אסקיה אדעתיה בשעת נדריה ושבועתיה ואפילו אונס חולי דשכיח ואונס עכבת הנהר דשכיח (ז) דדעתייהו גבי גיטין לא חשיבי אונסין כדכתיבנא במס' גיטין [דף ל.] וכדמוכח בשמעתא קמייתא דכתובות [דף ב:] דלהכי כ' רחמנא האדם בשבועה פרט לאנוס הלכך ה"ה כל שמעכבו שום הפסד בממונו שהוצרך לשכור ספינה או אנשים שיבואו עמו בדרך מפני הלסטים הרי הוא פטור וכן כל כיוצא בזה מיהו ה"מ בנודר או נשבע לעשות שאין חלות שבועתו עד שעת מעשה אבל בנודר או נשבע שלא לעשות הרי חלות שבועתו מעכשיו ואם בא לעבור על שבועתו צריך לעשות מעשה בידים וכיון שכן דינו של זה כשאר איסורין של תורה דלא משתרי אלא במקום סכנת גופו כי היכי דשריא ליה בנבלה או שאר איסורי תורה. והיינו דאמרינן התם [שבועות דף כו:] נשבע על הככר והוא מסתכן עליה מהו ואמרינן מסתכן לישרי ליה מר דלא שרינן לאכול הככר ההוא שאסר עליו בשבועה או בנדר אלא במסתכן ממש בגופו דומיא דשרינן חזיר או נבלה והיינו מטעמא דכתיבנא. ודכ"ע כי משתרי משום אונס גופו או ממונו דוקא כעין משנתינו דאשתבע מדעתיה ואירעו אונס בשעת קיום השבועה הא כל שאנסוהו לישבע

לעשות דבר או שלא לעשות אע"ג דמחמת אונסיה נשבע אפי' מחמת אונס נפשות אם על דבר של ממון הוא כגון שאנסוהו ונשבע לתת להם כך וכך הרי הוא חייב בשבועתו כדמוכח מההיא [כאן דף כז:] דנודרין להרגין ולחרמין שהן של בית המלך כדבעינן למימר קמן מיהו כל היכא שאין עיקרו ממון כגון דאנסי ליה אונס נפשות פטור. אשתכח דחמיר עליה כי נדר מעיקרא מחמת האונס על דבר של ממון מכי נדר מדעתיה ולבתר הכי אתי ליה אונסא וטעמא משום דאמרינן דכיון דלא ידע בהא כי נדר אדעתא דהכי לא נדר ורחמנא פטריה מדכתיב האדם בשבועה פרט לאנוס דהיינו פרט להיכא דאנסיה לביה ונדר בטעות כדרב כהנא ורב אסי דהכי פרישנא במס' שבועות א"נ פרט לאנוס בקיום שבועתו והא דלא נקטינן התם ונקטינן אידך דרב כהנא ורב אסי משום [מכילתין כה:] רבותא הוא דאפילו בההיא דבשעת שבועה יצאת שבועה מפיו לשקר פטור כיון שהיה סבור לפי דעתו לישבע באמת בברי ולא היה לבו נוקפו כלל שאילו במפקפק ולבו נוקפו (כלל) אלא שהוא אצלו קרוב לודאי חייב הוא. ואי קשיא לך הא דאמרינן לקמן גבי ההוא גברא דאיתפיס זכוותיה בב"ד ואמר אי לא אתינא ליבטלן זכוותיה ואיתניס ולא אתא וא"ר הונא בטילן זכוותיה ומקשינן ואמאי אנוס הוא ורחמנא שרייה מולנערה לא תעשה דבר וכי תימא קטלא שאני והתנן נדרי אונסין וכו' ואמאי מקשינן מאונסי נדרים דשאני נדרים ושבועות דפטר בהו רחמנא אונסא אפילו בכל דהו דכתיב האדם בשבועה מה שאין כן בשאר עבירות שבתורה ואיכא למימר דהתם מעיקר טעמא מקשי' אמאי שרא רחמנא בשבועת אונס כל דהו משום דלאו אדעתא דהכי נדר הכא נמי גבי תנאי לימא דלאו אדעתא דהכי אתני מעיקרא ואדרב' מקשינן להו אהדדי דכל דחשיב אונס בתנאין דעלמא חשיב נמי אונס בנדרים. ולמדנו שהלוה מחבירו בצפורי ונשבע לפורעו ליום ידוע ואותו יום אין המלוה בעיר ה"ז פטור משבועתו דאנוס הוא ואין לו לילך אחריו ולהוציא משלו ולהגיעם למקום שהוא דלאו אדעתא דהכי נדר אבל אם לוה מאדם שהוא מעיר אחרת שבא לסחורתו בכאן ונשבע לפורעו סתם חייב להוליך לו לעירו דאדעתא דהכי נדר ואם חלה או עכבו נהר או סכנת דרכים וכיוצא בו הקולר תלוי בצוארו. מיהו כל שהמלוה בעיר ואינו רוצה לקבל אינו נפטר משבועתו בכך ר"ל מפני שיביא לפניו דלפרעון נשבע ואינו פרעון בשביל שיביאם לפניו עד שיזרקם לידו או לרשותו בפניו אפילו בע"כ ובהכי איפטר משבועתו משא"כ בנשבע לתת לחבירו דמשהביא לפניו ואינו רוצה לקבל נפטר ובנותן ברשותו שלא מדעתו שלא בפניו לא מיפטר משבועת פרעון (ח) דהא קי"ל בפ' הגוזל [דף קיח.] שכל שנטלו לדעת צריכין דעת כך קבלתי שיטה זו מפי מורי רבינו נר"ו:

גמ' **כתב** רבינו ז"ל מתני' בדאדריה זמינא למזמנא א"ל לא מזמנת לי אמר לו אין וכבר פירשתיו במשנתנו:

ההוא גברא דאתפיס זכוותיה בבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין ליבטלן זכוותאי. פירוש איהו הוה דאין בהדי חבריה וה"ל לאתויי ראיה לגבי בעל דיניה ובי דינא קבעו ליה זמנא לאתויי ראיות דיליה תלתין יומין דהיינו זמן ב"ד כדתנן בפ' ד"מ [דף לא.] כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד שלשים יום ואילו מדינא לא הוה ליה למקנס נפשיה במידי אלא לקבולי זמניה אלא דכי היכי דלא ליסברו בי דינא דבעי לאשתמוטי מדינא דנקיט זמן לראיות וגם לאיים בעל דינו שיש לו ראיות כנגדו קניס נפשיה טפי מדינא ואתפיס שטרותיו ביד ב"ד ואמר אי לא אתינא בראיות שלי עד תלתין יומין דקבעיתו לי ליבטלן זכוותאי דמסרנא בידיכון והריני מודה שהם פסולין לסוף איתניס ולא אתא להוא זימנא א"ר הונא בטילן זכוותיה פירוש דהא לא אתא א"ל רבה והא אונסא כתיב וכו' פירוש וכיון דמחמת אונסא הוא דלא אתא יכול לטעון טענת אונס דאדעתא דהכי לא אתני וכי תימא קטלא שאני פי' דגבי נערה להצילה ממיתה יש טענת אונס ולא לענינים אחרים:

והא תנן נדרי אונסין הדירו חבירו וכו'. פירוש וכי היכי דהתם כי אניס מיפטר משום דאדעתא דהכי לא נדר הוא הדין הכא דאמרינן דאדעתא דהכי לא אתני ואקשינן תו דאפילו לא אניס כלל אלא דלא בעי למיתי אמאי בטילן זכוותיה דהא מאי דאמר מעיקרא לב"ד אי לא אתינא ליבטלן זכוותאי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא פי' עיקר אסמכתא הוא כל מאן דמיחייב וקניס נפשיה וממוניה במאי דלא הוה מיחייב מדינא אי לא הוה מילתא פלן ותולה התנאי בדעת עצמו במילתא דלאו בידיה לגמרי וליתא חוץ מידיה לגמרי אלא דהוי מילתא מציעתא בידיה ולאו בידיה לגמרי הא כל היכא דליכא קנסא דממונא אי נמי שתולה הדבר בדעת אחרים או שאין בידו כלל לא חשיב אסמכתא והכי מוכח בכל דוכתא וערב דהוה חשיב תלמודא אסמכתא משום דהוי קנסא דהא איהו לא יזיף מידי וקניס נפשיה למפרע אי לא פרע חבריה וסמיך דפרע חבריה ולא ליהוי לוה רשע וכן ההיא דמי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו וכו' קנסא הוא וכן ההיא דהלוהו על שדהו ואמר אם לא נתתי לך מעותיך מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלך קנסא הוא שמאבד שדהו אבל ההיא [ב"מ דף קד.] דאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ליכא קנסא דהא מיחייב מדינא לשלומי מאי דאפסיד אבל כי אמר משלימנא אלפא זוזי הא הוי אסמכתא. ולהכי קרי ליה התם אסמכתא וההיא דתנן במי שמת [דף קמ:] אם ילדה אשתי זכר יטול מאתים לאו קנסא הוא דקניס נפשיה אי לא עביד אלא

מתנה הוא דקא יהיב והוי נמי מילתא דלאו בידו כלל ולהכי לא חשיב אסמכתא והיינו דלא אשכחן שום דין אסמכתא בתלמודא בעסקי גטין וקדושין באומר ה"ז גיטך הרי את מקודשת אם לא באתי אם לא עשיתי משום דלא קניס נפשיה וממוניה במידי ואיהו עבד מדעתיה בדלא מכרחי ליה במידי ועל הדרך הזה תמצאם כולם ויתישבו כל השמועות בלא שום קושיא. וכבר כתבתי עניינים אלו בארוכה בסדר נזיקין מפי מורי רבינו נר"ו. ומפי רבינו ר' שלמה שמעתי דהיינו כללא דאסמכתא דלא בעינן מידי אחרינא דלעולם ליכא אסמכתא אלא במאי דקניס נפשיה וממוניה אי לא עביד מידי ושקלינא וטרינא טובא בהאי עניינא ואיברא דבהכי אתיין כולהו שמעתא שפיר כדאמרן וכבר פתרה רבינו הגדול ז"ל בפירושיו אלא שלא בירר הדבר כל הצורך ואין זה מקומו להאריך יותר הילכך הא דהכא דאתפיס זכוותיה הא קניס ממוניה דליבטלן זכוותיה אי לא אתא דלא מיחייב בהכי אי לא הוה קניס איהו נפשיה ומש"ה חשבינן ליה אסמכתא:

דף כז:

שאני הכא דאתפיס זכוותיה. פירוש דאי לא הוה אלא דבורא בעלמא אפי' בקנין לא מיחייב דאסמכתא היא אבל מכיון דאפיק זכוותיה מרשותיה ואתפסינהו על תנאי כן לא חשיב אסמכתא:

והא תנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ביד אחר ואמר לו אם לא נתתי השאר מכאן ועד שלשים יום תן לו את שטרי. פירוש ויהיו המעות שנתתי מתנה ויהא שטר זה בחזקתו דאי לאו הכי הו"ל שטר שנמחל שעבודו שאינו חוזר ולוה בו [ב"מ יז.] כדפרישית בדוכתיה והאי גברא קנסא קא קניס נפשיה למפרע מאי דלא מיחייב אי לא עביד תנאיה למפרע השאר עד יום פלוני הגיע הזמן ולא נתן (א) השטר רבי יוסי אומר יתן השליש שטרו למלוה ויגבנו כולו דקסבר אסמכתא קניא רבי יהודה אומר לא יתן עד שיכתוב שובר ממה שקבל דקסבר אסמכתא לא קניא וא"נ אמר רבה בר אבהו א"ר אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא אלמא אפילו במתפיס זכוותיה ביד אחרים וקניס נפשיה איכא אסמכתא דהא איתפיס האי שטרא ביד אחרים:

שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה. תמיהא מילתא מאי קאמר ומאי אולמא דבטל זכוותיה לאפוקי בהא מדין אסמכתא אי משום דבטול אסמכתא (ב) אי אית בה קנסא כדמוכח בב"מ [דף מח:] בהא דתניא הנותן ערבון לחבירו וא"ל אם אני חוזר לך אכפול לך ערבונך והלה אומר אם אני תוזר ערבוני מחול לך נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי דסבר אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו פירוש דסבר אסמכתא לא

קניא הלכך לא זה ימחול ולא זה יכפול אלא יקנה כנגד ערבונו ולא יותר וכן פרש"י ז"ל התם וכן מוכח בפי' בתוספתא דכתיבנא התם בפרק הזהב ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל. ויש לומר דשאני הכא דהויא מחילה בב"ד במילתא דשייכי ב"ד דקבעי ליה זמן לראיות ובודאי בלאו קנסא דקניס נפשיה אי לא מייתי ראיות דיליה לסוף זמנא דקבעי ליה הוו מחייבי ליה בי דינא מהשתא ותו לא נטרי ליה אלא דכי מייתי ראיות דיליה סתר דינא ולא בטילי זכוותיה הילכך מאי דקניס נפשיה ולבטול זכוותיה מחילה קרובה לדין היא וגמר ומשעבד נפשיה מכיון דעבד כולי האי דמחל ואיתפיס זכוותיה על ידי קביעות ב"ד חשוב וקנו מיניה. הא בעלמא ובענינא אחרינא דעבוד אסמכתא לא מהני אפילו במחילה ואפילו קנו מיניה ב"ד כיון דהוי מילתא דלא שייכי ביה בי דינא והיינו דפסק תלמודא הלכתא אסמכתא קניא פירוש אסמכתא כי הא דאתפיס זכוותיה בבי דינא ואמר ליבטלן זכוותיה והוא דלא אניס והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב פירוש דכולהו מחילה דבטיל זכיות דהוי מלתא דשייכי בי דינא וקנין בב"ד חשוב וחד מינייהו לא מפיק מדין אסמכתא וכ"כ גאון ז"ל וכמו שבירר רבינו ז"ל ושלא כדברי רבינו יעקב שכתב דאפילו במידי דעלמא דביניה לבין חבריה אי קנו מיניה בב"ד חשוב לית בה משום אסמכתא וליתא מיהו כל היכא דאיכא מעכשיו בפירוש ליכא משום אסמכתא כדמוכח בפרק איזהו נשך [דף סו:] גמ' הלוהו על שדהו:

תניא בתוספתא משכן לו וכו' עד ינתחנו. כלומר יוציאנו מן השדה בעל כרחו דאסמכתא הוא דקניס נפשיה:

ומודה רבי יהודה בשנים שהיו עומדים על הבית ועל השדה. פירוש לפני בית דין וקבעו לאחד מהם זמן לראיות ואמר אם לא באתי בראיותי עד יום פלוני אין לי בידך כלום ויהיו זכיותי בטלין וקנו ממנו ב"ד על כך הגיע זמן ולא בא איבד את זכותו מטעמא דכתיבנא:

כתב רבינו ז"ל ואסמכתא כיון דאתא לידן נימא בה מילתא וכו'. האריך רבינו ז"ל מאד בזה ודבריו מפורשים בעצמו ואין צריכין ביאור אלא לקצר בהם. דעת רבינו ז"ל שאין אסמכתא תולה בדעת אחרים אם תעשה או אם יעשה והיינו דאמר רב ששת במשחק בקוביא שאינו אסמכתא משום דתליא מילתא אף בדעתא ובמעשה דחבריה וכדאיתמר התם בתולה בדעת עצמו אי לא אתינא אי לא עבידנא וערב דחשיב תלמודא אסמכתא אע"פ שבדבורו תולה בדעת תבירו אם לא יפרענו שאני התם דסמיך אנפשיה דלוה יפרע חוביה דלא הוי לוה רשע ולא ישלם וכתולה בדעת עצמו חשיב וכן תולה בדעת אחרים בנוהג שבעולם חשיב אסמכתא דבהא נמי סמיך על נוהג שבעולם כאילו הוי ברשותיה דאמרינן האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למזבן ליה חמרא וקביל עליה דאי לא זבין ליה

בפרוותא דזולשפט דלישלים ליה מדינא והאי קנסא הוא דמדינא היה פטור דמבטל (ג) על חבירו פטור ואסיקנא דאפי' ביין סתם פטור דאסמכתא היא דלאו בידיה לגמרי משא"כ באם אוביר ולא אעביד דהוי מילתא דבידיה לגמרי דלא מוביר ומשום הכי לא חשיב אסמכתא וכתב עוד זה לשונו דאפילו בתולה בדעת עצמו לא חשיב אסמכתא אלא כשהתנה באם לא אעשה אבל אם התנה באם אעשה ועבר ועשה בידים חייב וליכא משום אסמכתא:

וכתב עוד וזה לשונו דכל דאמור רבנן לאסמכתא ליתיה אלא בדיני ממונות אבל בגיטין ובקדושין ליכא אסמכתא וכו' ולא פירש טעם הדבר אבל קבלנו מתלמידיו דטעמא דידיה משום דגטין וקדושין ליתנהו אלא מדעתו ומרצונו ואין דין אסמכתא אלא במתנה מתוך הדחק כההיא דהלוהו על שדהו שהיה צריך למעות וכההיא דמשליש שטרו שחבירו דוחקו שיפרענו שאר החוב וכן אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי הא צריך שדה זו לאריסות להתפרנס ממנו וכההיא דפרוותא דזולשפט סוחר הוא ומשתכר בדבר. וכן בההיא דאמר [ב"מ סו:] גבי מהאי חמרא דקניס נפשיה לפרוע מן היין שהיה צריך לשתותו או להשתכר בשימכרנו לפרקו והוא מפסיד כשמגבהו לזה דחוק היה מבעל חובו שיפרענו ולהכי קניס נפשיה אבל בגטין וקדושין וכן במתנה דיהיב לחבריה מדעתיה ליכא אסמכתא כלל וכן היה אומר תלמידי רבינו נר"ו בשמו ז"ל גם בשם קרובו החכם ר' יונה בר יוסף ז"ל:

ולפי השטה החדשה ששמעתי מפי הרב שלמה נר"ו כולהו שמעתין אתיין שפיר דכי קניס איהו נפשיה בממוניה במידי (לא) חשיב אסמכתא ובגטין וקדושין אי נמי גרשה מיניה או מקדשא ליה ליכא קנסא בהדיא דאפשר דהיינו דטבא ליה ולהכי לית בה אסמכתא ושטה נכונה היא ומודה על האמת ילך בדרך אמת:

מתני' **נודרין להרגין ולחרמין**. פירוש הרגין לסטים מזויין שבא על עסקי נפשות וחרמין לסטים שאינו מזויין שבא על עסקי ממונות. ולמוכסין שעומדים ליטול מכס שלא כדין וכל אלו אינם אונסים ולא מבזבזין כלום משל תרומה ולא משל בית המלך וקתני השתא שאם היה מביא פירותיו בדרך ויצא עליו אחד מאלו לגזול או ליטול ממנו מכס שלא כדין ואמר להם כדי להציל ממונו שפירות אלו של תרומה הן או של בית המלך אע"פ שאינם כן הרי מותר לו לידור שהוא כן כדבריו כיון דבעי אנסי ליה והא מתניתין אריש קאי דקתני נדרי אונסין ומעיקרא פריש דאניס בשעת קיום נדריה והשתא מפרש דאניס בשעת נדריה דנדר מחמת האונס ובגמרא מפרש היכי נדר:

ב"ש אומרים בכל נודרין חוץ מבשבועה. פירוש שהיא יותר חמורה וב"ה אומרים אף בשבועה פי' לא שישבע שהיא תרומה או של בית המלך דהא לשקרא משתבע אלא שישבע שלא יהנה מפירות עולם אם אינם של תרומה או אם אינם של בית המלך. מיהו רב אשי אסקה בגמרא דהכי קאמר בש"א אין שאלה בשבועה ובית הלל אומרים יש שאלה ואומר בלבו היום כדאי' בגמ' [דף כח.]:

בש"א לא יפתח לו בנדר. שאמרו לו נדור שהוא כדבריך וב"ה אומרים אף יפתח לו בנדר מעצמו בית שמאי אומרים במה שהוא מדירו כלומר שאם אמרו לו נדור שלא תהנה מבשר והוא נדר מבשר ויין שהוסיף היין מעצמו הרי הוא אסור ביין אע"פ שאמר בלבו היום כיון דלא מיבעי ליה דלנדור ביה ובה"א אף במה שאינו מדירו אלא שנדר מעצמו והיינו דמפרש ואזיל כיצד אמר לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי וכו' ובכולהו הלכתא כבית הלל:

גמ' **ולמוכסין**. בתמיה דקס"ד דבמוכסין שנוטלין מכס כדין הוא ומשום הכי מתמה היכי שרינן לאערומי עליה דהא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא והיינו הדין שהוא ע"פ חוקי המלכות הקבועים עליהם שהוא וכל אשר לפניו הנהיגו הדברים והם כתובים בדברי הימי' ובחוקי המלכי' אבל מה שהגמון עושה לפי שעה הן על יחיד הן על רבים או שגוזר חדש על הגמוניא שלו שלא נהגו בימי האבות לקיים העם חמסנותא היא ולא דינא ואין דנין באותו הדין והיינו לישנא דמלכותא דמשמע דידיע לכולהו מלכי ולא מה שההגמוני' עושי' מעצמם דההוא דינא דהגמונא מקרי וגזל הוא ואף במלכי ישראל הקדושים דיני המלך ידועים כמו שכתוב בקבלה ע"י שמואל הנביא וארז"ל (א) כל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו ומ"ה כ' בתוס' שיש מקומות שישראל יוצאים מהגמוניא להגמוניא וההגמון מחזיק מאליו בכל מה שנמצא להם בהגמוניא שלו אם בא ישראל א' וקנהמן ההגמון זה היה מעשה ופסקו הדין שאין זה דינא דמלכותא אלא חמסנותא דהגמון לפי שהדבר ידוע בדיניהם שדין היהודים כדין (ב) המפרשים לדור בכ"מ שירצו וכיון שכן אם יש הגמון שבא לשנו' את הדין ולעשות דין לעצמו אין זה דינא דמלכותא לפיכך הגמון שנטל ממון ישראל אם בחו קי המלכות הקבועי' הוא הוי דינא ואם לאו גזל הוא ולא יזכה ישראל הלוקח ממנו וכן כל כיוצא בזה וכבר הארכתי בזה במס' גיטין [דף י:] גם בפ' חזקת הבתים [דף נד:] ובזה יש ספוק בכאן והא דשמואל הלכתא היא דהא מקשינן מינה הכא והתם בפ' חזקת ולא אשכחן מאן דפליג עלה בשום דוכתא:

דף כח.

אמר רב חיננא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה כלומר שנוטל מה שרוצה ואפילו במצות השר גזל הוא שאין כן מחוקי המלכות אלא ליטול דבר ידוע:
דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו. פירוש דהוי גזל ואיתא בהלכות בפרק הגוזל:
שהן של בית המלך. פי' לאו דוקא כל פירות דא"כ הוי נדרי הבאי [לעיל דף כד:] דהא מילתא דלא אפשר הוא כנודר שלא יישן ג' ימים ולמה לי למיתי עלה משום נדרי אונסין אלא הכא במאי עסקינן באומר במקצת פירות ידועים דאפשר למיקם במילתא (ג) ולפי' רבינו כיון דאמר יאסרו פירות עולם איתסר עליה פירוש דנהי דמחמת אונס נדר כיון דעיקרו ממון ולהציל ממונו הוא נודר או נשבע חייב הוא לקיים נדרו או שבועתו אע"ג דהוה באונס. ופרקינן באומר היום. קס"ד דאמר הכי בפירוש יאסרו כל פירות עולם עלי היום ופרכינן אי דאמר היום בפירוש לא מקביל מיניה מוכס. ומהדרינן דהכי קאמר באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם. ואע"ג דאמר מר דברים שבלב אינם דברים כדפרישנא במס' קדושין [דף מט:] לגבי אונסין אי אפשר דלא עקר נדריה פירוש אנן סהדי דכיון דמחמת אונס נדר שדעתו לקצר זמן איסורו כל מה שאפשר וכי אמר יאסרו פירות עולם עלי דעתו שיאסרו היום הוו להו דברים שבלבו ובלב כל אדם שהם דברים מיהו כי לא אמר בלבו היום מיתסר לעולם כיון שע"י תביעת ממון הוא אע"ג דנאנס על שבועתו חייב בה וכן כל כיוצא בזה כדפרישית לעיל ואפילו בהא דקאמר בלבו היום דוקא דאניס בגופו או בממונו שלא כדין אבל אי לא אניס כלל אי נמי דאניס כדין וכפי חוקי המלכות הקבועים אע"ג דאמר בלבו היום לא מהני ליה דהוו להו דברים שבלב ואינם דברים דלעולם תרתי בעינן דאניס שלא כדין ודאמר בלבו היום וזה אמת ונכון וליכא למנדא מיניה כלל:
ירושלמי תולין בעובדי כוכבים ובמלכות. פי' לומר של עובדי כוכבים הם או של בית המלך הם כדי שלא יטלו ממנו שלא כדין אבל לא בישראל פי' אם ישראל בעל זרוע יש שם שאין נוטלין משלו כלום אסור לישראל אחר לתלות ממונו בו ולומר שהוא של אותו ישראל כדי להצילו שבעלי זרוע מצויין ליפול ושמא ירד אותו ישראל מגדולתו ויגלגל עליה קדמייתא כלומר שאותו אנס יגלגל על אותו ישראל מה שהפסיד מחמתו כשהיה בתקפו וגבורתו ותו לא מידי:
בגמרא [דף כח.] אמרינן האומר נטיעות אלו הקדש עד שיקצצו אין להם פדיון. ופריש בר פדא [שם ע"ב] שאם פדאן בעודן מחוברות לקרקע חוזרות וקדושות ואפילו פדאן כן אלף פעמים שכן משמעות לשון זה שהוא מקדישן מעכשיו אפי' לאחר פדיון עד שיקצצו

והיינו דקתני אין להם פדיון כלומר במחובר. נקצצו פודן פעם אחת ודיו. מ"מ אע"פ שנקצצו פדיון בעו דאע"ג דלא אקדשינהו אלא עד שיקצצו קדושה שלהם לא פקעה בכדי ועולא פליג בהא בתרייתא ואמר דכיון שנקצצו שוב אינו פודן כלומר אינם צריכין פדיון דהכי קאמר בנדריה שיהיו קדושות עד שיקצצו ותו לא. ופריך ליה רב המנונא לעולא [דף כט.] וכי קדושה שבהם להיכן הלכה אילו האומר לאשה היום את אשתי ולמחר אי את אשתי מי נפקא בלא גט פי' אע"ג דאתני בהדיא שלא תהא אלא היום א"ל רבא מי קא מדמית קדושת הגוף לקדושת דמים קדושת הגוף לא פקעה בכדי והיינו ההיא דאשה דבעיא גיטא כיון דחיילי בה קדושין אבל קדושת דמים כגון הא דנטיעות שהן קדושין לדמיהן לבדק הבית פקעה בכדי ובר פדא ורב המנונא סברי דאפילו קדושת דמים לא פקעה בכדי והאומר בית זה הקדש היום בלבד אע"פ שעבר היום צריך פדיון ועולא ורבא מודו בקדושת הגוף דלא פקעה בכדי הילכך קונמות דהוו קדושת הגוף כדאיתא בהדיא בפרק אע"פ [דף נט:] לא פקעי בכדי והאוסר דבר לזמן ידוע בלבד אע"פ שעבר הזמן ההוא אסור בלא שאלה והתרה בין באוסר על עצמו בין באוסר על אחרים והקשיתי קמי מרן נר"ו הא דתנן [מכילתין דף ס.] קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך שבת זו אסור בכל השבת חדש זה אסור בכל החדש ור"ח לעתיד לבא וכל ההוא פרקא מוכח בהדיא שהאוסר דבר עליו בקונם לזמן כיון שהגיע לזמנו מותר ותירץ לי מורי שאני התם דלא אסר דבר מסויים אלא כל יין שבעולם ואין האיסור חל עליו כל כך (ד) על דבר מסויים דומיא דאשה ודומיא דנטיעות אבל באוסר דבר מסויים עליו או על אחרים לא פקע איסורא בכדי דשוייה חרם והקשיתי קמיה מהא דתנן [דף מו.] קונם ביתך שאני נכנס מכרו או נתנו לאחרים או שמת והורישו לבניו מותר ליכנס שם והא הכא דאסר נפשיה על דבר מסויים ואפ"ה כי מת או מכרו דלאו ביתו הוא שרי ופקע איסוריה בכדי ודנתי לפניו דשמא לא איתמר האי דינא דלא פקעה קדושה בכדי אלא כגון מקדיש דבר שלו ליום אחד דההוא יומא חל עליו הקדש לגמרי ואסריה אכ"ע לבר מגבוה הילכך כיון דחייל כולו האי לא פקע בכדי וכן במקדש אשה ואמר לה היום את אשתי בלבד לההוא יומא מיהת שוייה הקדש לכ"ע ואסירא לכל בר מדידיה הלכך כיון דתפסי כולי האי לשעה לא פקעי בכדי ודכוותה אמרינן באומר ככרי זה אני אוסר לכל העולם היום דכיון דחייל איסורא עליה לכ"ע היום לא פקע בכדי אבל באוסר אותו על מקצת בני אדם ולשאר בני אדם אשתאר חולין ולא נאסר להם כלל וכן באוסר דבר של אחרים עליו דלדידיה הוא בלחוד דאיתסר ולכ"ע שרי ולא חייל איסורא כולי האי וכי מטי זימניה פקע בכדי ואפילו באוסר דבר שלו על אחרים כל בני העולם כיון דלא אסריה אנפשיה

ואשתאר תוך זמן איסורו לאחרים בהיתר אצלו דין הוא דפקע בכדי ולא דמי לאשה דלדידיה שריא היום ואפ"ה לא פקע בכדי וכן בהקדש דאשתרי לגבוה תוך זמנו ואפ"ה לא פקעי בכדי דהתם לא הוי הקדש לאתסורי אגבוה כלל וזהו ענין ההקדש שיהיה לשם ואילו היה אוסרו לשם לאו הקדש הוא כלל הלכך לכל מי שראוי ואפשר ליאסר הקדש כבר נאסר נגמרי דהיינו לזרים וכן באשה אין שם אישות אלא להתירה למקדש ולאסרה לאחרים ואינו משום איסור אישות כלל שתהא אסורה למקדש ואילו בא לאסרה אפילו לעצמו לאו אשת איש היא כלל הלכך לאינשי דעלמא שהוא בא לאסור כבר חל האיסור היום לגמרי ומש"ה לא פקע בכדי אבל הכא באוסר ככר זה לכל העולם זולתו אפשר היה וראוי לאוסרו אף על עצמו והוה חייל ותפיס איסורא שפיר וכיון דכן ושייר באיסוריה דלא אסריה אנפשיה לא הוי לגמרי חתיכה דאיסורא ולהכי פקע בכדי. והא דאיבעיא לן לקמן במכילתין [דף סט: ע.] באומר לאשתו שנדרה בנדרים שהבעל מקיים או מפר קיים לפי שעה מהו כלומר מי יכול להפר לאחר שעה או לא ולא איפשיטא ולחומרא התם טעמא אחרינא הוא דמספקא לן דאפשר דגזירת הכתוב דלית ליה רשותא לבעל להפר כל היכא דקיימיה שעה סתם והיינו דאמרינן בעיקר בעיין מי אמרינן כמאן דאמר לה מופר ליכי לאחר שעה דמי או דילמא הא לא אמר לה דאלמא אילו אמר לה בהדיא קיים ליכי שעה ומופר לאחר שעה הרי היא מותרת לאחר שעה ופקע איסורא בכדי וע"ז נהגו כל העולם שאדם אוסר עליו או על חברו דבר שלו מסויים לזמן ולבתר ההוא זמן נהיג ביה (ה) המוכר התרה בלא שאלת חכם כלל ועם מה שפירשתי נתיישב המנהג כראוי וכן פירשתי לפני מורי נר"ו והודה לדברי גם הרב ר' שלמה נר"ו הסכים ובא לדין זה:

דף ל.

מתני' **הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה**. פי' ביושבי היבשה בשעת נדרו אע"פ שנעשו אחרי כן יורדי הים:

הנודר מיושבי היבשה אסור ביורדי הים שיורדי הים בכלל יושבי היבשה הם. פי' דיושבי היבשה (א) עיקר דסוף סוף ליבשה סלקי:

ולא באלו ההולכים מעכו ליפו אלא באותם שדרכם לפרוש. בגמ' מפרש לה:

גמ' **רב פפא ורב אחא בריה דרב איקא חד תני לה אריאשא כו'**. סיפא דלא כאלו ההולכים מפרש לה אריאשא לקולא וה"ק הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה הא ביורדי הים אסור ולא באלו ההולכים מעכו ליפו כלומר שאינם נכנסים לפלגו של ים והולכין על שפתו דהלין יושבי היבשה נינהו אלא ממי שדרכו לפרוש כלומר לפרוש בפנים לים כגון

ההולכים למדינת הים וכיוצא בהם. וחד תני לה אסיפא דקתני בנודר מיושבי היבשה שאסור מיורדי הים שיורדי הים בכלל יושבי היבשה וה"ק הא דתנן שיורדי הים בכלל יושבי היבשה לא תימא כאלו שישבין על שפתו שהולכין מעכו ליפו אלא אף מי שדרכו לפרוש נמי דסוף סוף ליבשה סלקי אבל הנודר מיורדי הים אסור אף בהולכים מעכו ליפו ולחומרא וכן הלכתא:

ירושלמי נדר מיורדי הים לאחר ל' יום מהו בבני אדם שנעשו בני יבשה לאחר שלשים יום ועכשיו בשעת הנדר הם בני ים. ומהדרינן כפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע פירוש דאיפלגו בפרק ואלו נדרים [דף פט.] באשה שנדרה כשהיא פנויה לכשתנשא וקי"ל כר"ע שאין הבעל מפר דבתר שעת נדר אזלינן והכא נמי לר"ע הולכים אחר שעת הנדר (ואחר שעת הנדר) ואסור באותם שהיו יורדי הים בשעת נדרו אע"פ שלאחר שלשים יום שהוא זמן חלות הנדר הם בני יבשה:

ובאלין טלייתא צריכא וכו'. ואותם בני אדם שהולכים על שפת הים לטייל בדוגיות צריכה רבה אם ישנן בכלל יורדי הים הם אם לאו ומדמספקא ליה לירושלמי באילין טלייתא שמעינן דסיפא דלא כאלו שהולכים מעכו ליפו אסיפא תני לה לחומרא:

דף ל:

מתני' **הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין**. אפילו מתחלת ברייתן שלא ראו החמה מימיהן:

שלא נתכוון זה אלא ממי שהחמה רואה אותו. פי' ודייק לה בגמרא מדלא (ב) קתני מן הרואים דהשתא משתרי בסומין ואמר מרואי חמה לא בא אלא למעט דגים ועוברים שאין החמה רואה אותם:

מתני' **הנודר משחורי הראש אסור בקרחים**. שאין להם שער כלל ובעלי שיבות ששיבתן לבן:

ומותר בנשים וקטנים שאין שחורי הראש אלא אנשי'. ודייק לה בגמ' מדלא קאמר מבעלי (ג) שיבה ומיתסרי אידך אבל לשון שחורי הראש מי שדרכן להכיר בשערן שהוא שחור וזימנין מיגלי רישייהו וזימנין מיכסי אבל נשים לעולם ראשן מכוסה ומכוסי הראש מיקרו וכן קטנים לעולם ראשן מגולה ומגולי הראש מיקרו:

מתני' **הנודר מן הילודים מותר בנולדים**. פי' בנולדים מכאן ולהבא שהוא לא אסר אלא הילודים שכבר נולדו דהכי משמע לישנא (ד) דילודים אבל אומר ילודים בחיר"ק היו"ד וחול"ם הלמ"ד פי' העתידים להולד כדכתיב" כל הבן הילוד:

מן הנולדים ר"מ מתיר אף בילודים. אמרינן בגמרא א"כ ממאן אסר ופרקינן דחסורי מתסרא והכי קתני מן הנולדים אסור בילודים ר"מ אומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים כבר כי היכי דנודר מן הילודים מותר מן הנולדים. פירוש דלישנא דנולדים בקרא משמע שכבר נולדו כדכתיב [בראשית מח] שני בניך הנולדים ומשמע נמי העתידים להולד כדכתיב [מ"א יג] הנה בן נולד לבית דוד מיהו מדלא קאמר הילודים סבר ר"מ דעתיה על העתידים ומותר בילודים כבר שכן בלשון בני אדם קורין נולדים לעתידים להולד דוקא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וחכמים אומרים לא נתכוון זה אלא ממי שדרכו להוליד פירוש דטלדים בכולהו משמע כלישנא דקרא ולא נקט נולדים אלא למעוטי דגים ועופות שאינם מולידים אלא מטילי ביצים נינהו וכן הלכתא:

דף לא.

מתני' **הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים**. פירוש ומותר באומות מקיימי שבת ואוקימנא דמתני' מיירי במצווה ועושה וישראל וכותים מצווים בשביתת שבתות ושובתים בו אבל נכרים אף על פי ששובתים אינם מצווים והאי תנא סבר דכותים גרי אמת הם:

מאוכלי השום. פירוש בלילי שבת לצורך עונה שהיא מלילי שבת ללילי שבת כדדרשינן [כתובות דף סב:] אשר פריו יתן בעתו זה המשמש מטתו מלילי שבת ללילי שבת:

אסור בישראל ואסור בכותים. שנוהגים באכילת שום בלילי שבת ומצווים ועושים:

מעולי ירושלים אסור בישראל. פירוש שישראל מצווין שעולין לרגל ומותר בכותים שמצווין ואינם עושים:

קונם שאני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור באומות העולם. פירוש שאומות העולם קרויין בני נח אבל ישראל על שם אברהם מיקרו: שאני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות. שאפילו בני עשו אינם נקראים זרע אברהם דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ביצחק ולא כל יצחק:

שאני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר בפחות. אוקימנא מתני' בגמרא בזבינא מציעאה. פי' דזבינא הוא באחד משלשה דרכים האחד זבינא חריפא והוא הדבר הצריך לבני אדם באותו זמן ובאותו מקום וקופצין עליו לוקחין וכל כה"ג כשהוא נמכר בשוויו חשיב הנאת לוקח ולפיכך אם הלוקח מודר הנאה מן המוכר אינו לוקח ממנו בשוויו דהא מהני ליה אלא לוקח ביתר אבל אם המוכר מודר הנאה מן הלוקח מותר למכור בשוויו או פחות אבל לא ביתר. והשני זבינא דרמי על אנפיה פירוש שמוטל לפני המוכר

ואין קופצין עליו לקוחות והוא נואש ממכירתו עכשיו והאי כשנמכר בשוויו הוי הנאת מוכר ולפיכך כשהמוכר הוא המודר מן הלוקח אינו מוכרו לו אלא בפחות משוויו דהא מתהני מיניה דלוקח אבל כשהלוקח מודר מן המוכר לוקח בשוויו או יותר אבל לא בפחות. והשלישי זבינא מציעא והוא הדבר הבינוני שאינו לא חריפא ולא דרמי על אנפיה והאי כי מזדמן בשוויה חשיב הנאת מוכר והנאת לוקח והיינו מתני' שאם אמר קונם שאני נהנה מראובן לוקח ביתר ומוכר בפחות אבל אינו לוקח ולא מוכר בשוויו דמכירת זבינא מציעאה בשוויו הנאת מוכר ולוקח היא הילכך בין שיהא המודר הזה מוכר או לוקח מראובן בשוויו הא קא מתהני מיניה אלא לוקח ביתר ומוכר בפחות וכן אם אמר קונם שישראל נהנים לי שחברו מודר ממנו הנאה לוקח בפחות ומוכר ביתר דאי זבין או מזבין בשווייה הא מתהני חבריה מיניה וכבר פירש זה רבינו ז"ל בהלכה:
והלוקח כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו אם זבינא חריפא חייב. דהנאת לוקח היא ושואל הויא ובזבינא מציעא הויא שומר שכר ובזבינא דרמי על אנפיה שומר חנם וכבר פירשתי זה במסכת בבא מציעא:

דף לא:

קונם שאני נהנה להם והם לי יהנה לאומות. פירש הרב פינחס הלוי ז"ל דהא קא משמע לן דלא תימא דהוה ליה כנשבע על דבר שאי אפשר לקיימו כנשבע שלא יישן שלשה ימים דהא אכתי מצי ליתהני לאומות העולם ודבר שאפשר לקיימו הוא אבל אבל נדר שלא יהנה לעולם לבריות ולא יהנו הם לו הוי דבר שאי אפשר לקיימו והיו מלקין אותו ונהנה לאלתר:
תוספתא הנודר מישראל אסור בגרים. פי' דגרים נמי בכלל ישראל והיינו גר שמל וטבל כראוי:
מן הגרים מותר בישראל. דלאו גרים מיקרו ופשיטא אלא דתנא לה אגב רישא:
מישראל אסור בכהנים ולוים. דכולהו בכלל ישראל:
מכהנים ולוים מותר בישראל הנודר מן הכהנים מותר בלוים מן הלוים מותר בכהנים. פירוש ואע"ג דבעשרים וארבעה מקומות נקראו הכהנים לוים כדאי' ביבמות [דף פו:] לא קרו אינשי לוים אלא ללוים ממש ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם ומסתברא דנודר מן הכהנים אסור בחללי כהונה דהנהו נמי כהנים מיקרו והיינו דלא נקט אלא מותר בלוים וכ"ד מורי נ"ר:

תניא המודר הנאה מבני העיר כל ששהה שם שנים עשר חדש. פירוש קודם נדרו הוו מבני העיר ואסור בהם וכן הדין בנודר מאנשי העיר כדמוכח בב"ב בפרקא קמא [דף ח.] והתם תנן שכל שקנה שם בית דירה הרי הוא כאנשי העיר (א) מיירי לתת בפסי העיר ובמסים וארנוניות והוא הדין לנדרים דכי הדדי נינהו כדאיתא התם ודעת מורי נר"ו שהנודר או (ב) המאחרי' על מי שהוא מקהל פלוני דינו כנודר מבני העיר:

מיושבי העיר עד שלשים יום מותר ליהנות ממנו. מכאן ואילך כלומר שנשתהה בעיר שלשים יום קודם לנדרו של זה ואפילו דעתו לחזור חשוב יושבי העיר ואסור ליהנות ממנו:

והמודר הנאה מבנים מותר בבני בנים. פירוש דאע"ג דבלשון תורה מיקרו בני בנים בנים בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא מיקרו בנים אלא בנים ממש מיהו יש במשמע אפילו בנו ממזר ומסתברא דנודר הנאה מזרעו אפילו בני בנים בכלל דהכי מיקרו אפילו בלשון בני אדם (בתוס' שלפנינו לא הוזכר הך בבא דהמודר מבנים ואולם הרא"ש הביא ברייתא זו ועיין בספר משכנות יעקב פרשת בלק דף קע"ו ע"ב ועיין במס' בתרא דף קמ"ג ע"ב שהביאו הש"ס):

מתני' **קונם שאיני נהנה מן הערלים מותר בערלי ישראל**. פי' שלא נימול מפני שמתו אחיו מחמת מילה ואסור במולי עובדי כוכבים דעובדי כוכבים אפילו ישמעאל מהול וגבעוני מהול ערלים מקרו בלשון בני אדם וגם בלשון תורה כדכתיב כי כל הגוים ערלים ואין שום ישראל נקרא ערל סתם אלא ערלי לב (עי' במ"ש התוס' במס' יבמות דף ע"א סע"א ובמס' ע"ז דף כ"ז ע"א):

גמ' **רבי אומר** גדולה המילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה שנאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה מלמד ששקול הברית כנגד כל דברי התורה:

דף לב:

מתני' **אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל**. פרישנא בגמרא דהכי קתני אין בין המודר הנאה מחבירו למודר שלא יהנה ממנו הנאה המביאה לידי מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהם אוכל נפש דאילו במודר הנאה אסור בדריסת הרגל דהיינו ליכנס לחצירו ואסור להשאילו שום כלי משלו אפילו כלים שאין עושין בהן אוכל נפש דהא מהניא ליה אבל כשאינו מודר ממנו אלא הנאה המביאה לידי מאכל מותר בדריסת הרגל ובכלים שאין עושין בהם אוכל נפש דדברים אלו אין באה מהם הנאת מאכל:

המודר מאכל מחבירו. פי' הנאה המביאה לידי מאכל:
לא ישאילנו נפה וכברה וריחים ותנור. פי' כל אלו מביאין הן לידי מאכל דמכשירי אוכל הם:
אבל משאילו חלוק טלית נזמים וטבעות וכל דבר שאין עושין בהן אוכל נפש. שאין אלו מביאין לידי הנאת מאכל:
ומקום שמשכירין כיוצא בהן אסור. פי' ובמקום שמקפידין שלא להשאיל כלים אלו אלא הצריך אותם מצטרך לשכור אותן אסור להשאילן למודר הימנו הנאה המביאה לידי מאכל דכיון דכולי עלמא מוגרי אי משאיל ליה בחנם קא משתרשי ליה זוזי דאגרא ואותו שכר הנאה המביאה לידי מאכל הוא שיכול ליקח בו מיני מזונות ודוקא כשמשכירין אותן לתשמיש כזה אבל היכא שמשכירין אותן לתשמיש מרובה הרי זה מותר מכאן אתה למד דהמודר מחבירו הנאה המביאו לידי מאכל הוא דמזבן האי וזבין מאכל וזה פשוט:
גמ' **אוקמה רב אדא בר אהבה למתני' כר' אליעזר**. פי' מתני' דקתני המודר הנאה סתם אסור בדריסת הרגל אע"ג דלא חשיבא הנאה כולי האי דליכא שום פסידא לבעל החצר ואין הנכנס סבור ליהנות ממנו בכך ר' אליעזר היא דתניא ר' אליעזר אומר אפילו וויתור אסור במודר הנאה פירוש אפילו דבר שדרכו לוותר אצל חבירו ואינו סבור שיהנה לחבירו בכך אסור למודר הנאה סתם לפי שכבר נהנה מכל מקום ומשום הכי אסור בדריסת הרגל ואסור בכלים אע"פ שאין משכירין כיוצא בהן אלא שמשאילין אותן בחנם אבל לרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר מותר בדברים אלו וכ' רבינו ז"ל וכיון דסתם לן תנא כרבי אליעזר הלכתא כותיה דקי"ל הלכה כסתם משנה ועוד דסוגיין בשותפין שנדרו הנאה זה מזה כותיה דרבי אליעזר אתיא ע"כ וכבר כתבתיה גם אני בפרק חזקת הבתים בס"ד:
המודר (ג) הנאה מחבירו והא מן מאכל נדר. פי' ולמה אסור להשאילו נפה וכברה וחבריו דהני לאו מאכל הן:

דף לג.

אמר ר"ל באומר הנאת מאכלך עלי קרבן. פי' דכיון דנקט האי לישנא אף לאסור מכשירי מאכל נתכוון מדלא קאמר קונם מאכלך עלי. ופרכינן ואימא שלא ילעוס חטין ויתן ע"ג מכתו. פי' ואימא דלא נקט האי לישנא לאסור עליו מכשירי אוכל נפש אלא לאסור עליו

מאכלו בין לאכילה בין להנאה אחרת כגון ללעוס חטין וליתנם ע"ג מכתו דאילו לא אמר אלא קונם מאכלך עלי לא הוה משמע דאסר ליה אלא לאכילה בלבד לא לשאר הנאות:
אמר רבה באומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי. פי' אלא אמר רבה מתני' באומר בלשון זה המביאה לידי מאכל עלי אבל באומר הנאת מאכלך עלי אינו אסור אלא בדבר מאכל ואסור בדבר של מאכל בין באכילה בין בשאר הנאות ובאומר קונם מאכלך עלי אין במשמע אלא איסור אכילה בלבד שלא יאכל ממאכל חבירו אבל לרפואה ושאר הנאות מותר אבל השתא דאמר הנאה המביאה לידי מאכל נאסר במיני מאכל אפילו איסור הנאה ונאסר לעשות לו שום הנאה המביאה לידי מאכל הן להשאיל לו כלים שעושין בהם אוכל נפש הן לתת לו שום מתנה או להנות לו שום דבר שאפשר הוא לבוא ממנה מאכל:
אמר רב פפא שק להביא פירות וחמור להביא עליו ואפילו צנא בעלמא הנאה המביאה לידי מאכל הוא. פי' דאע"ג דשק וחמור לא הוו מכשירי פירות דמוכשרין הן מ"מ מביאין הן לידי מאכל שהרי הפירות היו רחוקים ונתקרבו והם מוכנים לאכילה יותר ממה שהיו:
בעי רב פפא סוס לרכוב עליו. פי' לרכוב וללכת בו לבית המשתה וטבעת ליראות בה בבית המשתה שיכבדוהו ויאכילוהו יותר מחמת כן:
מפסק ואזיל בארעיה מאי. כלומר שהולך דרך חצרו וקרפיפו לבית המשתה ומקצר בו את הדרך מי הויא הנאה המביאה לידי מאכל או לא. פי' כיון שלא קירב המאכל אליו בכך ובמקומו עומד כמות שהיה ולא איפשיטא ולחומרא:
ירושלמי. הנאת מאכל מהו תאני אבל משאילו קרדום הוינן סברי מימר בקרדום של ביקוע תפתר בקרדום של נכוש ולית את שמע מינה כלום:
מתני' **המודר הנאה מחבירו שוקל לו שקלו**. פי' מחצית השקל שנותנין (לו) כל שנה באדר לתרומת הלשכה לקרבנות צבור ופרישנא בגמ' טעמא במס' כתובות [קח.] משום (א) דאין תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד ליגבות וכיון שאפילו לא נתן חבירו שקלו היה מתכפר כאילו נתן אשתכח דכי יהיב עליה לא מהני ליה:
ופורע לו חובו. דאברוחי ארי מעילויה הוא ואפשר דבל"ה לאמטי ליה היזיקא מעולם דלא פרע חוביה ואין חבירו חייב לשלם לו כלום ממה שפרע בשבילו ואוקימנא כחנן דאמר [שם קז:] מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו חנן אומר הניח מעותיו על קרן הצבי דלא מפרע מידי לא מן האשה ולא מבעלה ולחנן הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו הניח מעותיו על קרן הצבי:

ובירושלמי [כתובות פי"ג הל"ב] אמרו דאפי' לרבנן דמחייבי לבעל לשלם לזה מה שפרנס את אשתו התם הוא דחוב מזונות דאשה לא סגיא דלא מתפרע דלית לה במה שתזון עצמה אבל בפורע חובו של חבירו פטור דגרסינן התם הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו פלוגתא דחנן ורבנן א"ר יוסי טעמייהו דרבנן התם לא עלה על דעת שתמות אשתו ברעב פי' דלא אפשר לה בלא מזונות ולא מחלה ליה וברי היזיקיה ולא חשיב מבריח ארי זה שפרנסה ברם הכא יכיל למימר מפייס הוינא ליה והוא מחיל לי פירוש דלא ברי היזיקיה וחשוב הפורע מבריח ארי ומקשינן הגע עצמך שהיה ביד המלוה משכון ומהדרינן מפייס הוינא ליה ומחל לי משכוני עד כדון בבעל חוב שאינו דוחק ואפילו בבעל חוב דוחק. פי' בתמיה. נשמעינה מן הדא ושוקל לו שקלו לא שקיל אין ממשכנין אותו פירוש בתמיה הדא אמרה אפילו בבעל חוב דוחק. פירוש דהא שקל בעל חוב דוחק הוא דהא ממשכנין אותו בכך ואפילו הכי בששקל חבירו בשבילו אינו חייב לו לשלם וכן הלכתא:

ומסתברא דאפילו בשקבל מיד המלוה המשכון שפרע (ב) ביד הלוה כיון שפרעו סתם אינו חייב לו הלוה בכלום וכן בפרע לאומן שכר הכלי וקבל הכלי אין בעל הכלי חייב לשלם לו כלום ומקבל ממנו כליו בלא כלום. מיהו ערב או קבלן שפרע חובו של לוה שלא מדעתו אפילו שלא ע"י תביעת מלוה משתלם מן הלוה כדינו דכיון דהוה עליה שעבודא בעי לאפקועיה נפשיה משעבודא והכי איתא בפרק גט פשוט [דף קעד.] והיינו דגרסינן בהאי ירוש'[הנ"ל] אין לך נתפס על חבירו וחייב לו חבירו חוץ מארנונא וגולגולת פי' מסים של כסף ארנונא וגלגלתא שהיא חק המלכות שיהו כלם ערבים זה לזה ולפיכך אם פרע א' בעד חבירו חייב לו חבירו משא"כ בחוב דעלמא שפטור חבירו וכן דעת מורי נר"ו כדכתיבנא בפרק גט פשוט:

ומחזיר לו את אבדתו. דהא נמי לא מיהני ליה ומצוה דנפשיה עבד דקיים מצות השבה:

דף לד.

ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש. פירוש ומקום שאין לו להחזיר אבידה כזו אלא בשכר כגון שהיה זה מתבטל ממלאכתו שיש לו ליטול שכרו כפועל בטל כדתנן בפ' אלו מציאו' [דף לא:] אי לא יהיב ליה האי שכרו אשתכח דמתהני מיניה משום הכי מיבעי ליה למיתן ליה אגרא ואי לאבעי מחזיר לקבוליה יהיב ליה האי שכר להקדש:

דף לה:

ותורם לו את תרומותיו ואת מעשרותיו. בגמ' מפרש לה:
ומקריב עליו קני זבין קני זבות ויולדות וחטאות ואשמות. פי' למאן דס"ל דכהני שלוחי דרחמנא נינהו פשיטא טעמא דמקריב עליו כל קרבן דלאו שליחותא דידיה קא עביד ולאו דוקא נקט הני אלא ה"ה כל קרבן ונקט הני לרבותא דאע"ג דמחוסרי כפרה ומתכשרי בהאי קרבן למיכל בקדשים ושוייה שליח בהדיא מותר דשלוחי דרחמנא נינהו ולמאן דאמר דכהני שלוחי דידן נינהו דוקא נקט הני משום דהוו מחוסרי כפרה וקיימא לן כרבי יוחנן דאמר הכל צריכים דעת שאין כהן מקריבן אלא לדעת בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שאין צריכין דעת ומשום הכי לא חשיב דעבד שליחותיה ובמכילתין בגמרא [שם] איבעיא לן הני כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דרחמנא נינהו ואתינן למיפשט מהא מתני' דשלוחי דרחמנא נינהו דאי שלוחי דידן הוו מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדין ושלוחי דידן מצי עבדי והכא במכלתין לא איבעיא לן עיקר דינא דסברא הוא אלא דבעינן מתניתין מנא תיתי ולא בעינן למיפשטה ממימרא ודכוותה בתלמודא:
ויש שפירשו דכי אפשיט היינו בקרבן ישראל דלא חזי איהו גופיה לאקרובי הילכך כהן לא הוי שלוחיה וכי איבעיא לן בשל כהן דחזי איהו לאקרובי והא דאתיא למיפשטה ממתניתין דהכא ולא דחינן דמתני' במודר ישראל משום דסתמא קתני ומקריב עליו דמשמע בכל אדם ואפילו במודר כהן ועדיף ליה למדחייה כר' יוחנן. מיהו לכולהו פירושי כשהמודר ישראל מקריב עליו כהן כל קרבן ובכהן הוא דמיפלגי ולחומרא:
ומלמדו מדרש הלכות ואגדות. פירוש מפני שאין נוטלין עליהם שכר בלימודם:
ולא ילמדנו מקרא. פי' מפני שמותר ליטול ממנו שכר וכי מלמדו בחנם הא מהני ליה:
אבל מלמד הוא את בניו מקרא וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שחייב במזונותיהן. דהא גרע מפורע חובו של חבירו דהנאה דידהו היא ולאו הנאה דמודר גופיה:
ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה. פי' שמוסיף שומן בבשרה ומטי הנאה למודר אם ירצה לאכלה או למכרה:
גמ' **ומחזיר לו אבדתו** פליגי בה רב אמי ורב אסי חד אמר לא שאנו אלא בשנכסי בעל אבדה אסורים על מחזיר. והא קמ"ל דאע"ג דמתהני מחזיר בהשבה זו בפרוטה דרב יוסף דכל כמה דמיטפל באבדה זו מיפטר מלמיתב פרוטה לעני שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אפ"ה שרי ולא חיישינן להנאה זו דלאו משום הנאה זו הוא מחזיר אלא לקיים מצותו ואילו פרוטה דרב יוסף לא שכיח כלומר דהא לא מיפטר מפרוטה דעני אלא בעוד שמיטפל בגוף האבדה להחזירה או לזונה או לנערה ולא שכיח דאתי (ג) מעליא כההיא

שעתא דמיפטר אמטו הכי הא אילו הוה מיפטר מלמיתב פרוטה לעניא כל זמן שהאבדה היא ברשותו ואפילו בשאינו מיטפל בה הא ודאי שכיח ושכיח אלא ודאי כדאמרן וכן פירשו גדולי רבותינו ז"ל:

אבל נכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה כלומר דאסיר בעל אבדה לאתהנויי ממחזיר: **אינו מחזיר לו**. דהא מהנהו ליה ואע"ג דמידחיא מצות השבה הא קיי"ל [טז.] דנדרים חלים על דבר מצוה:

וחד אמר אף כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה מחזיר לו. ולא חשיבא הנאה דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה מהדר ליה כלומר ואין הנאת חזרה כדאי לדחות מצות השבה ואקשינן בגמרא מסיפא דתנן מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש ולמאן דאמר דמתניתין דוקא בשנכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר ומשום דפרוטה דרב יוסף לא שכיחא מאי תפול הנאה להקדש למה ליה לבעל אבדה למיתן כלום להקדש דהא איהו לא אסיר בהנאת מחזיר אלא ודאי מתניתין אף בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה כלומר ששניהם אסורין זה בזה הלכך תפול הנאה להקדש דמחזיר לא מצי שקיל ליה ובעל אבדה לא מצי מעכב ליה ואפ"ה קתני רישא דמחזיר לו אבדתו דלא קא מהנה ליה דהא מידעם דנפשיה מהדר ליה ואסיקנא בקשיא ולהכי פסק רבינו ז"ל הלכתא דאפילו בשנכסי מחזיר אסורין על בעל האבדה מחזיר לו אבדתו וכ"ש בשנכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר וה"ה בששניהם מודרין זה מזה דבעל אבדה לא מתהני דדידיה אהדר ליה ומחזיר לא מתהני דפרוטה דרב יוסף לא שכיח וכן הלכה:

ויש שסבורים דכיון דאמרינן בהדיא בשמעתין דפרוטה דרב יוסף לא שכיח א"כ שומרי אבדה שומרי חנם ולא עבדינן ליה שומר שכר משום פרוטה דרב יוסף דלא שכיח ומסתברא דהא ליתא דהכא דכולי עלמא שומר אבדה הוי שומר שכר מדרב יוסף כיון דאפשר בשום צד דמתהני בשמירה זו ואע"ג דלא שכיח אבל הכא משום דאיכא מצות השבה מש"ה אמרינן דאי הוה שכיח פרוטה דרב יוסף הוה פטרי ליה מהשבה דנדרים חלין על דבר מצוה אבל השתא דפרוטה דרב יוסף לא שכיח משום מילתא דלא שכיח ליכא למיפטריה מסתמא ממצוה דהשב תשיבם וכן עיקר:

בעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנו לו מהו. פי' האומר לחברו ככרי אסור עליך ונתנה לו במתנה גמורה בהגבהה כראוי מהו מי שריא ליה למודר או לא (ד) בכדי א"ל כי איתיה ברשותיה הוא דאסור פי' דהוי ככרו של מדיר אבל השתא לאו ככרו הוא או דלמא עליך אמר ליה ועילויה שוייה הקדש פירוש ואפילו לבתר דהדריה לרשותיה דמודר וכאילו פריש הכא בהדיא דמי דהא תלמוד [מז.] אוסר אדם נכסיו על

חבירו אפילו לאחר שיצאו מרשותו א"ל פשיטא דאע"ג דיהביה ליה במתנה אסור דאי לא מיתסר ליה ביה בתר דיהביה ליה עליך דאמר ליה לאפוקי מאי לאפוקי דאי מגנב גנבא אמר ליה לאפוקי דאי אזמניה עליה יש (ה) משפרשו עליך לאפוקי מאי לאפוקי גנבא מיגנב שאם גנבה ממנו המודר אינו נאסר בה דהא קניא ולאו ככרו דמדיר הוא א"ל לא האי דאמר ככרי עליך לאפוקי היכא דאזמניה מדיר מעיקרא קודם נדרו למיכל מיניה והדר אמר ככרי עליך דלא חייל נדרא עליה דהא קודם הנדר קנה המודר חלקו בככר זה ולא כל הימנו של זה שיאסרנו עליו. ורבינו ז"ל השיב על פי' זה כמה תשובות חדא דאנן השתא לאו אדיוקתא דככרי קיימין אלא אדיוקתא דעליך הוא דקיימין דאי לא אסריה ניהליה לאחר מתנה עליך למה לי לאיסורא ואהא הוא דבעינן לאהדורי דאתי בהכי והכי לאיסורא והיכי מהדרינן אנן דאמר ככרי להיתרא לאפוקי דאי גנבא מיגנב או אזמניה עליה הוי מה שטענו לא הודה לו ותו היכי לא מבעיא לן מעיקרא נתנה לו או שגנבו ממנו מהו ותו הא דקאמר דאי אזמניה עליה מעיקרא לא חייל עליה נדרא בתר הכי היכי דמי אי דאמר ליה מעיקרא קודם נדרו קני מעכשיו ומשוך פשיטא דלא מצי אסר ליה בשום אנפא ובשום לשון שאין אדם אוסר נכסי חבירו על חבירו וא"כ מאי איריא כי אמר ככרי אפילו אמר ככר זה ואי דלא אמשכיה ניהליה מעיקרו אכתי ממונו דמדיר הוא ואמאי לא חייל נדרא עליה וכי תימא אין דעתו של אדם על מה שהזמין והא היכי אפשר דהא ככרי זה קאמר והיאך לא דעתו עליו ותו דתינח דאזמניה עליה מעיקרא לא אזמניה עליה מעיקרא לאפוקי מאי על כרחך לאפוקי גנבא מיגנב דלא מיתסר עליה וכ"ש נתנה לו ואילו אנן מסקינן דאסור אלא עיקר הפירוש דכי מהדר לאפוקי דאי מגנב בלשון תמיהא מהדרינן ליה והכי קאמר אי סלקא דעתך דכי יהביה ניהליה משתרי ליה א"כ עליך לאפוקי מאי וכי תסיק אדעתך כי אמר ליה עליך לאפוקי דאי מיגנב גנבא תיתסר עליה הא ודאי לית לן למימר דלא מסיק איניש אדעתיה דמיגנב ככריה ואתי לידיה דהאי דליסרי ליה מהשתא אלא ודאי לא נדר אלא משום מתנה דלא ליסרהיב ביה למיתן ליה כלום ואהדר ליה דודאי לגנבה לא אתא לאיסורא דהא לא אסיק אדעתיה ואפילו הכי למתנה נמי לא אתא לאיסורא וכי יהביה ניהליה אשתרי ליה ודקאמרת למה לי למנדר דלא ליכול מיניה בעוד שהוא ברשותו דהא בלאו נדר לא מצי שקיל מיניה בעל כרחיה. האי מדיר הוה חייש דליסרהיב ביה מודר דליזמניה עלוה ולהכי אמר ככרי עליך אסור דהשתא ודאי אי אזמניה עליה אסיר ליה דבהזמנה לא נפק מרשותיה דמדיר ועדיין ככרו הוא אבל נתנו לו במתנה גמורה לעשות בו כרצון נפשו הא ודאי שרי ליה למודר דלאו ככריה דמדיר הוא:

ומקשינן עלה דרבא מהא דתניא א"ל השאילני פרתך הפנויה א"ל קונם פרה שאני קנוי (א) מזו. פי' תאסר עליך פרה שיש לי חוץ מזו שאני חורש בה לומר שאין לו פרה אחרת אלא זו. נכסי עליך אם יש לך פרה אלא זו פירוש השואל השיב לו כן נכסי אסורין עליך אם יש לך פרה אחרת אלא זו. השאילני קרדומך א"ל קונם קרדום שיש לי חוץ מזה נכסי עליך אם יש לך קרדום אלא זה פי' ואחר כך נמצאת לו פרה אחרת וקרדום אחר והם אסורים על השואל דהא אסרינהו משאיל עליה ועל הא דאמרינן קרדום בחייו אסור מת או שנתנה לו במתנה הרי זה מותר וקס"ד דמדיר נתנו למודר אלמא ככרי עליך אסור נתנו לו מותר ופרקינן דמתני' שניתנה למודר ע"י אחר כלומר שהמדיר נתנו לאחרים ואותם אחרים נתנוהו למודר ולפיכך מותר והוא הדין דבעודו ברשות אחרים מותר אלא דהא קמ"ל דכל כמה דלא נפיק מרשותיה דמדיר לרשות אחרים אלא לרשות מודר המודר אסור בה דלהכי אסריה ניהליה אמר רב אשי דיקא נמי דקתני שניתנה לו ולא קתני שנתנה לו וכיון דדייק רב אשי ממתני' כרבא הלכתא כוותיה ורבינו ז"ל האריך בזה בהלכותיו והכל מפורש יפה עם מה שכתבנו בקצרה. ואסיקנא בגמ' דהלכתא כר' מאיר דאמר יש מעילה בקונמות והאוסר דבר על חבירו ונתנה לו במתנה בלא דעתו מקבל מעל לכשיוציא שכל המוציא מעות הקדש לחולין וכסבור שהן חולין מעל ואף זה מעל ולא הביא זה רבינו ז"ל בהלכות לפי שאין מעילה נוהגת בזמן הזה:

ותורם את תרומותיו ומעשרותיו לדעתו. אוקימנא למתניתין בדקאמר מודר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום. פי' דהשתא לאו שליחותיה קא עביד דבדעתיה דתורם תליא מילתא ואפילו בתורם משלו על של חבירו דהוי כפורע חובו והכי מוכח בגמ': כתב רבינו ז"ל אבל אמר לו תרום אסור משום דקא עביד שליחותיה ואפילו בתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי כדמוכח בגמ' והיינו דדייק רבינו ז"ל ושמעינן מינה שהמודר הנאה מחבירו לא מיבעי ליה למעבד שליחות ואפילו הוי שליחותיה כגון קריאת שם דתרומה דלא עביך למישקל עליה שכר אסור דכיון דקאמר ליה ועביד מהנה ליה ע"כ והיכא דאמר כל השומע קולו יתרום אסור לזה לתרום דשליחותיה קא עביד דכי האי לישנא שליחות הוא כדתנן [גיטין דף סו.] לגבי גט כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו כותבין ונותנין לו אבל אמר כל התורם אינו מפסיד לאו שליחות הוא כלל ודכוותה במודר הנאה מותר והכי כ' רבינו ז"ל לקמן:

ומלמדו מדרש ואגדות ולא ילמדנו מקרא מקרא מ"ע דלא ילמדנו משום דקא מהנה ליה מדרש נמי קא מהנה ליה. אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא. פי' ולהכי קתני דלא ילמדנו בחנם דקא מהנה ליה דשביק ליה אגרא ואין נוטלין על המדרש וקמ"ל

דאפילו במקום שנוטלין שכר. על המקרא שרי ליה לרב למשקל אגרא וליכא משום ואותי צוה ה' וגו' אבל על המדרש לא שרי ליה למשקל אגרא ודוקא אגר למוד אבל אגר בטלה שרי בכל מקום והכי אמרינן בפרק שני דייני גזירות [דף קה.] שהיו נוטלין שכר מתרומת הלשכה וה"נ מוכח במס' בכורות[כט:] דאגר בטלה שרי בכל דבר ולא אסרה תורה אלא שכר לימוד והוראה ואמרינן מאי שנא מדרש דלא שרי אגריה דכתיב ואותי צוה ה' ללמד אתכם מה אני בחנם אף אתם בחנם מקרא נמי בחנם הוא:

ופרקינן רב אמר שכר שמור התינוקות ולמקרא מסתמא הם קטנים ובעי שימור ולמדרש לא בעי שימור דמסתמא גדולים הם כדתנן בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה ר' יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים דבעי למקרא כדנפקא לן מקרא דכתיב ויקראו בספר תורת האלהים וגו' ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים והא ליתי' בכלל ואותי צוה ה' ושכר לימודו שרי:

דף לח:

אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא [**כו'**] **מותר להשיאו בתו**. פירוש לתת לו בתו לאשה:

הוי בה רבי זירא במאי עסקינן אילימא בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן הרי מוסר לו שפחה לשמשו. פי' ומהני ליה טובא דקס"ד דמיירי בנותן לו בתו קטנה או נערה שהיא ברשותו לקדשה אלא בשנכסי חתן אסורין על אבי כלה. פי' וקמ"ל דאע"ג דזיין את בתו שרי:

גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו ואע"פ שהוא חייב במזונותיהן וכ"ש שמותר להשיאו בתו. דכי נסיב לה מזונותיה על הבעל רמו ולא על האב ומהדרינן לעולם בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן ודקאמרת הרי מוסר לו שפחה לשמשו הכא במאי עסקינן בבתו בוגרת ומדעתה דאיהו מנסבא ולאו אבוה מנסיב לה ולא אתי לחתן הנאה מן האב המודר ממנו:

תניא נמי הכי המודר הנאה מחבירו אסור לישא בתו. כלומר קטנה או נערה אבל משיא לו בתו בוגרת מדעתה:

א"ר יעקב בר אידי המדיר את בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ר' יצחק אומר אף לצלות לו דג קטן. עיקר הפי' כמו שפירש רבינו ז"ל דהא מיירי בשנדר הנאה מבנו שלא יעשה לו מלאכה כדי שלא יבטל לו מתלמוד תורה מותר לו למלאות לאביו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ואף לצלות לו דג קטן

שאין בדברים הללו כדי בטול תורה והוו נמי מלאכות הצריכות לאב ואין דרכו לעשותן בעצמו ומסתמא ודאי לא נדר מהני והכי תניא בתוספתא בכורות באחד שהרצה את בנו ללמוד תורה והדירו מלעשות לו מלאכה והתיר לו יוסי ברבי למלאו' חבית של מים ולהדליק לו את הנר וגרסינן נמי בירו' דמסכת בכורים תני המדיר בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר רבי יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן אף לוקח לו חפצים מן השוק מה פליגי כאן באיש כאן באשה פירוש שאין דרכה של אשה לחזר בשוק הלכך מסתמא לא מהני נדרה. אם היה אדם מסוים עשו אותו כאשה פי' שכן אדם מסוים אין דרכו לחזר בשוק ליקח חפצים:

ובגמ' דילן אמרינן הכא בשמעתין [דף לח:] אמר רבי יוחנן המודר הנאה מחבירו מותר להשקות לו כוס של שלום. פי' לא משל מדיר דהא ודאי אסור אלא משל מודר עצמו והא קמ"ל דהשקאה בעלמא דמשקי ליה מדיר למודר שרי דדרכי שלום בעלמא הוא ומסתמא לא מהני נדר ושייכא בהא דהמדיר את בנו לת"ת דלעיל:

מאי היא הכא תרגמו כוס של בית האבל במערבא אמרי כוס של בית המרחץ. וכן הלכתא:

לא יזון את בהמתו וכו'. מ"ט עבדיו ושפחותיו למנחרותא עבידא. פי' לשירות ולמלאכה בעלמא וליכא קפידא בין כחוש לשמן. בהמה לפטימא עבידא פי' והנאת בעלים היא כשהיא שמנה:

מתני' **המודר הנאה מחבירו נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב**. פי' שאסור לישב שם אלא עומד (מעומד) כשהוא מבקרו בגמ' מפרש מי הוא המודר הנאה מחבירו אם החולה מודר מן המבקר או המבקר מודר מן החולה:

ומרפאהו ריפוי נפשות אבל לא ריפוי ממון. פרישנא דריפוי נפשות היינו ריפוי גופו דאפילו בשאפשר לו להתרפאות על ידי אחרים שרי ליה להאי לרפאותו ואע"ג (א) דרופא מודר הנאה מחולה דמצוה דנפשי' קא עביד שחייב הוא לרפאות ישראל חבירו בחנם ואין לו ליטול אלא שכר בטלה מיהו כי לא יהיב ליה שכר בטלה חייב הוא לרפאותו בחנם להציל נפשו ומיירי ברופא חכם וראוי לכך ורפואת ממון ריפוי בהמתו והא לא מיחייב ליה כשאפשר על ידי אחרים ולפיכך אם מרפאה בחנם נמצא מהנהו אבל בשכר שרי ובחנם נמי אם א"א להתרפאות על ידי אחרים מרפא אותה דהא מיחייב בהכי מדין השבת אבדה ובהא נמי במקו' שנוטלין שכר על ריפוי בהמתו כגון שמתבטל דמיחייב לו ליתן אגר בטלה יתן לו שכר בטלתו ואם לא ירצה לקבל תפול הנאה להקדש:

ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא באמבטי קטנה. פי' לפי שמתוך שיושבים זה אצל זה מביאין המים איש לחברו ונמצא מהנהו:

וישן עמו במטה ר' יהודה אומר בימות החמה אבל לא בימות הגשמים. פי' דבימות הגשמים מפני הקור הגוף נהנה מן הגוף:

ומסב עמו על המטה. פי' לישב אצלו ולאכול כל אחד משלו:

ואוכל עמו על השלחן. פי' ולא גזרינן שמא יתן לו כדאמרינן [חולין דף קז:] בזה אוכל בשר וזה אוכל גבינה משום האי חששא דשאני נדרים דחמירי ומזהר זהיר:

אבל לא מן התמחוי. פי' שלא יאכל עמו בקערה אחת שמא ירבו שם בשביל המדיר ונמצא מהנהו אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר ופירשו בגמ' מן התמחוי החוזר לבעל הבית פי' מורי נר"ו כי לאחר שחלק בעל הבית התבשיל על המסובין לפניו מסלקין המותר בקדרה ונוטלו השמש ומחזירו לפני כל אחד ואחד אם ירצו ליטול יותר שיטול כמה שירצה ומזה ודאי רשאי הוא לאכול עמו דליכא למיחש שיתנו לו בשביל חברו שהרי הרשות נתונה לכל אחד ליטול ממנו כמה שירצה והרבה פירושים נאמרו בזה וזה עיקר:

דף לט.

גמ' **נכנס לבקרו עומד במאי עסקינן אילימא בשנכסי מבקר אסורין על החולה**. פי' ואין המבקר אסור בנכסי חולה אפי' יושב נמי מותר שהרי המבקר מותר הוא ליכנס בביתו של חולה ולישב בכליו ואי בשנכסי חולה אסורים על המבקר אפילו עומד נמי לא שהרי אסור הוא ליכנס לביתו והרי חל האיסור על הבית ואינו רשאי ליכנס שם אפילו לעשות מצוה ואפילו בשבועה שאינה חלה לבטל המצות בכה"ג חיילא דהויא ליה בכולל וכנשבע שלא לאכול מצה וכל שכן בנדרים שחלין בדבר מצוה אפי' בפרט וכיון שכן אף על גב דעביד מצות ביקור חולים אסור הוא ליכנס לבקר חולה בבית זה שאסר עליו ופרקינן ואמר שמואל לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה ואין נוטלין שכר על העמידה פי' וכיון דכן אם מבקרו ביושב בחנם קא מהני ליה ההוא אגרא וליכא למימר מצוה דידיה קא עביד דלמצוה בעמידה סגי ואקשינן מאי פסקא דהא זימנין דמשכחת לה איפכא דמותר לבקרו מיושב ולא מעומד (ולא) במקום שנוטלין שכר על העמידה ואין נוטלין שכר על הישיבה דאסור לבקרו עומד בחנם דהא מהני ליה אגרא דשביק ליה וכגון שמשתהה בעמידה טפי ממאי דמיחייב ביה משום מצות ביקור דליכא למימר מצוה דידיה קא עביד:

ומהדרינן דלהכי פסיק לה תנא הכי משום דקמ"ל שאפילו במקום שנוטלין שכר על הישיבה הוא דבעי למשקל. פי' כיון דלית בה חיוב מדין בקור. על העמידה לא בעי למשקל פי' דאסור למשקל אגרא על העמידה אפילו לשהות יותר מן החיוב כיון דאיכא שם חיוב כלל בעמידה דזמנין דאתי למשקל אגרא אפילו על עמידה גרידתא דמצוה כנ"ל:

ואי בעית אימא כדא"ר שמעון בן אליקים לקמן בפרקין [מב:] גזירה שמא ישהה בעמידה הכא נמי גזירה שמא ישהה בישיבה. פי' דמדינא מותר לבקרו יושב אלא דגזרינן שמא ישהה בעמידה (ב) כדגזרינן לקמן דהתם שכיח דמשתהי בתר דאכלינהו אבל הכא דלא (כולה) שכיח דמשתהי מעומד (ג) בלי האי דאיכא הנאה דבעי למיתן עלה אגרא וכן הלכה:

תניא חלה הוא נכנס לבקרו חלה בנו שואלו בשוק. ואוקימנא בשנכסי חולה אסורין על המבקר שחולה אסר כל נכסיו על המבקר והרי המבקר אסור ליכנס לביתו של חולה אפילו לדבר מצוה כדאמרן לעיל דאע"ג דקי"ל [ר"ה דף כח.] מצות לאו ליהנות ניתנו חיישינן דלמא אגב אורחיה מתהני בכניסה והו"ל כנודר מן המעיין שאסור לטבול בו בימות החמה וכנודר מן המצה שאסור לאכול מצה של מצוה דלא סגיא דלא מתהני הכא נמי לא סגיא דלא מתהני כשנכנס לביתו אבל הכא מותר לבקרו אפילו יושב שם הרבה דמתהני:

דמן חיותיה לא אדריה פי' דמסתמא לא נתכוין המדיר לאסור הנאת נכסיו על המבקר במקום דמטי ליה פסידא במילתא דאית ליה בה חיותא דנפשיה כגון ביקור ורפואה וכיוצא בו ולאפוקי הנאת ממונו כגון רפוי בהמתו או לעשות מלאכתו ואע"ג דאדריה סתמא אנן סהדי דלא הוה בדעתו לאדוריה מן חיותיה ומסתברא דדוקא דחולה אדרינהו לנכסי עליה דמבקר דלא מדיר אינש לאפוקי חיותיה אבל אי מבקר הוא דאסרינהו לנכסי חולה עליה אסור דלא מסיק אדעתיה חיותא דחולה ולא אמרינן נמי דלא אסיק אדעתיה למיסר כניסה של מצוה כיון דסתמא אסריה עליה דאם כן נשבע שלא יאכל מצה סתם נימא שלא נתכוין אלא למצה של רשות ולמה הוא אסור לאכול מצה בלילי הפסח אלא ודאי לא אמרינן הכי באיסור כולל וכנ"ל ושמעינן מהכא שהאוסר בית עליו אסור ליכנס שם לברכת המילה ולחופת חתנים וכיוצא בו עד דשרו ליה נדריה אבל מצוה עליה לאיתשולי עליה כי היכי דלא ליבטיל ממצותו ואפילו נודר על דעת רבים יש לו הפרה לדבד מצוה כדאיתא לקמן במכלתין (ד) ובגמ' במס' גיטין פרק השולח [דף לו.]:

חלה בנו שואלו בשוק. פי' דלגבי חיותא דבריה לא אמרינן דמיניה לא אדריה מסתמא הילכך אסור לו ליכנס לשם אפילו למצות ביקור כדי עמידת ביקור בעלמא הילכך אין לו אלא שישאל עליו בשוק ואי פריש בנדריה פשיטא מילתא שיעשו כפירושו:
תוספתא המודר הנאה מחבירו ומת מביא לו ארון ותכריכין חלילין ומקוננות. פי' ואפילו משלו שאין הנאה למתים אבל אם הדיר נכסיו על קרובי המת החייבים בעסקי קבורתו פשיטא דאסור דהא מהני להו:

דף לט:

מעידו עדות ממון ועדות נפשות. פי' אפילו כשהוא בחיים דמצוה דידיה קא עביד:
חלה נכנס לבקרו. פי' אפילו יושב כדאמרן:
חלה לו חולה אינו נכנס לבקרו אלא שואל בשלומו. פירוש כדתניא ושואלו בשוק:
תנא ביקור חולים אין לו שיעור מאי אין לו שיעור אפילו גדול אצל קטן רבא אמר אפילו מאה פעמים ביום. (א) דחל בו חלש וכו' עד שיצא ר' עקיבא ודרש כל שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים:

דף מ.

אמר רב שישא בריה דרב אידי לא לסעוד אינש קצירא. פירוש שלא יבקר חולה:
לא בתלת שעי קמייתא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא דלא ליסח דעתיה מן רחמי. פירוש כדי שלא יסיח המבקר דעתו מלבקש עליו רחמים. תלת שעי קמייתא רויחא דעתיה פירוש שדרך כל חולה שמקל חליו קרוב לשחר וסבור המבקר שנתרפא. בתרייתא תקיף חולשיה פירוש ומתיאש המבקר מלבקש עליו רחמים כסבור שתהא תפלת שוא:
וגרסינן בפ' יציאות השבת [דף יב:] הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא וכו' כדאי' בהל':
אמר ר"י אמר רב מנין שהקב"ה זן את החולה. פירוש שהרי עומד הרבה פעמים ימים הרבה בלא אכילה ושתיה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי ותניא הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי ספסל וכו' אלא מתעטף ויושב על גבי קרקע מפני שהשכינה שרויה למעלה ממראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי וי"א דדוקא כשעומד בשוה למראשותיו אבל עומד במקום שפל מהמטה אפילו על גבי כסא מותר ויש אוסרין בכל ענין לישב כנגד מראשותיו ונהגו העם כלשון הראשון:

אמר רמי בר חמא אמר רב מטרא במערבא סהדא רבה פרת ופליגא דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיבריך. האי שמעתא פתרו בה רבנן ז"ל טובא ומחוורתא כדפריש רבינו מורי נר"ו וה"פ מטרא במערבא סהדא רבה פרת פי' כי פרת הבא מארץ ישראל ונמשך על בבל כי חזינן (ב) בכל דרבה פרת שנתרבו מימיו ולא ידעינן מאיזה טעם נתרבה דלא חזינן הכא גשמים ולא עבים כלל אמרינן דמחמת מטרא דהוה במערבא דלא חזינן אנן הוא דרבה דנהרא לא סגיא דרבי אלא ממטרא הא כל היכא דלא רבה פרת כלל לא הוה סהדא דהוה מטרא במערבא ולא תלינן שירדו גשמים בנהר ורבו עליו ופסלוהו מלטהר בזוחלין דנימא ודאי ירדו עליו גשמי' במערבא ואע"פ שאין הנהר גדול ממה שהיה מקודם שמא אלמלא גשמים שהיו במערבא היה מתמעט יותר ויותר דהא לא אמרינן אליבא דרב לא שנא בימות החמה ולא שנא בימות הגשמים ולהכי תלי כל הסהדותא כדרבה פרת ומשום דמימי גשמים דינם כמקוה שאינם מטהרין אלא באשבורן והמעין והנהרות הן מטהרין אף בזוחלין אמרינן השתא דכי רבה נהרא וחיישינן לגשמים הוי נהרא כדין מימי הגשמים שלא לטהר אלא באשבורן שיהו המים כנוסין כמקוה ואמרי' דהא דרב פליגא אדשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך פי' דסבר שמואל דזימנין דנהרא מתרבה ומחברך מן מעין שלו ומשפתו כדמתרגמינן לחוף הים על כיף ימא וכיון דאפשר דמתרבה מכיפיה בלא מיטרא כל היכא דהוי סתמא דלא חזינן מטרא הכא ולא עבים ולא ידעינן ברבוי נהרא טעמא תלינן דמכיפיה רבה ולא תלינן מספיקא לאפוקי מחזקתיה ולמימר דממטרא דמערבא רבה הא כל היכא דהוה מטרא הכא או עבים סמוך לזמן ריבוי הנהר אפילו שמואל מודה בהא:

ופליגא דשמואל אדשמואל דאמר שמואל אין המים שבנהרות מטהרין בזוחלין בשום ימות החמה אלא פרת ביומי תשרי בלבד. פי' וסתמא קא פסיק אמר שאין מטהרין בזוחלין אלא ביומי תשרי ולא בשאר ימות השנה כלל לא שנא בימות הממה ולא שנא בימות הגשמים ואפילו אין הנהר גדול יותר ממה שהיה דקסבר דבימו' הגשמים חוששין לגשמים ואע"פ שלא נראו לנו כלל כאן שמא במקום אחר היו ואע"פ שאין הנהר גדול לפנינו שמא אלמלא גשמים שבמקום אחר היה הנהר מועט מאד ממה שהוא ובהא ודאי פליגא אדרב נמי דאילו רב לא תלי במטרא דמקום אחר מסתמא אלא היכא דרבי נהרא קמן ואילו שמואל חייש ובימות החמה דליכא למיתלי במטרא חייש להפשרת שלגים ואע"ג דלא חזינן ולא רבי נהרא קמן חיישינן כדאמרן אלא ביומי תשרי שאינו זמן גשמים ולא זמן הפשרת שלגים ובאותו זמן אין חוששין שנתערבו בהן מימי גשמים ממקום אחר אא"כ הנהר בפנינו גדול כ"כ שהדברים מוכיחים שעל ידי מימי נוטפים שנתערבו

עמהם הוא דהשתא ודאי אין מטהרין אלא באשבורן כמקוה. ותנן במקואות פ"ה מ"ה הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה וה"פ הנהרות הזוחלין והנמשכין מטהרין דרך משיכתן כמעין אבל מימי גשמים כמקוה שאין מטהרין דרך משיכתן כמקוה ואבוה דשמואל עביד להו לבנתיה מקואות ביומי ניסן פי' שאף ביומי ניסן שלא היה גשמים לא היה מניחן לטבול בנהר לעולם ואע"ג דלא רבי נהרא דחייש להפשרת שלגים של מקום אחר וכ"ש בימות הגשמים:

דף מ:

ומפצי ביומי תשרי פי' דביומי תשרי שאינן זמן גשמים ולא הפשרת שלגים היה מניחן לטבול בנהר כל זמן שאינו גדול ואתיא כהא דשמואל בתרייתא וכי טבלי בנהר הוה עביד להו מפצי שנותנין שם סביב משום צניעות. ואי נמי בקרקע הנהר היה נותנן כדי שלא ידבק טיט הנהר בין אצבעות רגליהן והוי חציצה מיהו טיט הנרוק לא הוי חציצה וכי חיישי הני אמוראי לגשמים היינו דאיכא גשמים כולי האי שרבו על מימי הנהר אבל כל זמן שמימי הנהר (ג) כשרין לטהר בזוחלין דתנן במקואות [פ"ה מ"ה ושם אי' ר' צדוק] העיד רבי אלעזר בר צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהם כשרים וקשיא ליה להראב"ד ז"ל דהכא משמע דכי רבו נוטפין על הזוחלין פסולין לטהר בזוחלין ואילו התם במקואות פ"ה [מ"ג] תנן מעין שהוא מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר בכל שהוא והא הכא דקתני שריבה עליו ואפילו הכי קאמר (ד) דאינו כמו שהיה ובפ"ק [מ"ז] נמי תנן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובים שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא ומשום האי פרכא דאמרן ז"ל כתב רבינו ז"ל בהל' דחיישינן שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין ובעו אשבורן כיון שלא נתערבו במעיין עצמו אלא בזוחלין ממנו שהוא הנהר ע"כ. פירוש לפירושו דהא הכא דאמרינן דכי רבו נוטפין על הנהר מיפסל דוקא בשנפלו הנוטפין בנהר במקום משיכתו ומתניתין דמקואות בשנפלו במעיין עצמו כדקתני רבה עליו כלומר במעיין עצמו דהשתא לא מיפסיל אע"ג דהוו מים שאובין מרובים במעיין ורבינו נר"ו תירץ בשם החכם הגדול אחיו רב פנחס הלוי ז"ל דכי אמרינן התם במשניות ריבה עליו לא שריבה עליו כל כך שיהא התוספת מרובה על העיקר אלא שריבה עליו שהוא יותר ממה שהיה תחלה דריבה עליו אמעיין קאי דמעיין גדול ורב ממה שהיה ולעולם מימי המעיין מרובין מן התוספת אבל הכא דאמרינן לישנא דרבו נוטפין על הזוחלין ריבויא קאי על הנוטפין למימרא דמים

נוטפין מרובין על הזוחלין ולפיכך אע"פ שלא נתרחב הנהר ולא נמשך יותר ממה שהיה מימיו פסולין לטהר בזוחלין והיכא דזוחלין רובה ונוטפין מיעוטא דלא מיפסיל דוקא לטהר באותו מקום שהיו מושכים תחלה אבל נתרחב או נמשך יותר ממה שהיה אסור לטבול באותו מקום שנתרחב ולאו מדינא אלא מפני מראית העין שנראה כאילו כל המים שבאותו מקום שנתרחב כולם היו נוטפין והכי תניא בתוספתא ומשמא דנפשיה תירץ מורי נר"ו דודאי דין הנהרות כדין המקואות דכי היכי דקי"ל דכי איכא מקוה כשר ממלא בכתף ונותן בו אפילו אלף סאה שאובין דכיון דאיכא מקוה טהרה שלם כראוי תו לא מפסיל בשאובין אע"ג דהוו שאובין מרובין הכי נמי גבי נהרות כיון דהוי כשרים תו לא מפסלי לעולם אפילו מים שאובין רבים עליהם דלא גרעי ממקואות ולא גריעי מימי גשמים ממים שאובין מיהו ה"מ עד המקום שהיה הנהר נמשך ומתרחב מתחלה עד אותו מקום הוא (מתרחב) [נדון] כבתחלה שלא הורע כחו בשביל תוספת זה (ה) או שנמשך יותר ממה שהיה כל אותו מקום אשר נתרחב או שנמשך יותר אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן שהדברים מוכיחים שאין כאן מימי הנהר כלל אלא מימי' נוטפין שהוסיפו בו שאין דינם לטהר אלא באשבורן. והכי נמי תניא בתוספתא מעיין שמימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלוך מתחלתו ע"כ ואתיא בשריבה עליו ואפילו הרבה על העיקר וכדאמרן והיינו מתני' דפ"ק דמקואות מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין כלומר והרחיבו המעיין שוה למקוה לטהר באשבורן פי' מאותו מקום שנתרחב ואילך ולמעיין להטביל בו בכ"ש פי' במקום שהיה תחלה והיינו אידך דקתני מעיין שהוא מושך כנדל כלומר שהיה קלוחו מועט רבה עליו והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד במקומו שלא היה נמשך יותר וריבה עליו שוה למקוה לטהר באשבורן פירוש ממקום שהיה עומד ואילך ולמעיין לטהר בכל שהוא פירוש במקום שהיה עומד תחלה שדינו כמעיין לטהר בכל שהוא שאין צריך ארבעים סאה כמקוה אלא כיון שגוף המטהר עולה בהן ולהאי שטתא כל היכא שהזוחלין מרובין על הנוטפין אע"פ שנתרחב הנהר ונמשך יותר מטהר בזוחלין ובכ"ש כמעיין אפילו באותו מקום שנתרחב יותר וליכא מפני מראית העין דכ"ע ידעי דכיון דזוחלין מרובין בטיל נוטפין לגבייהו וגם באותו מקום שנתרחב ונמשך יותר לא סגיא ודאי דלא הוי רובא דהנהו מיא דתמן מן הזוחלין דמרובא פרישו ולשטתא דאידך רבנן ז"ל דס"ל דכי רבו נוטפין על הזוחלין פסולין לטהר בזוחלין אפילו במקום שהיה נמשך תחלה משא"כ במקוה שלם של טהרה שאינו נפסל לעולם אע"פ שרבו עליו מים שאובים איכא לפרושי דשאני פסול שאיבה דליתיה מדאורייתא אפילו במקוה חסר

ואפילו רובה שאובין ולא מיפסל מקוה חסר בשאיבה אלא מדרבנן דפסלוה ואפילו היה חסר קרטוב בלבד והשלימו במים שאובין ומשום הכי אקילו רבנן בדרבנן דכי איכא מקוה שלם של טהרה כראוי דתו לא ליפסיל במים שאובין לעולם אבל הא דקי"ל * שאין נוטפין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן מדאורייתא ולפיכך כשרבו הנוטפין על הזוחלין בטילי זוחלין ברובא ואין נוטפין מטהרין אלא באשבורן תדע דהא איכא במקואות קולא אחריתי שאפילו יש כאן מקוה פסול שכולה של מים שאובין ומקוה כשר במקום אחר וחרדלית מים עוברת ביניהם טהרו שניהם שהשאובים שהושקו למקוה טהרה הוכשרו מדין זריעה כתרומה טמאה שמטהרת בזריעה אבל בזוחלין אין מטהרין לעולם אלא מימי מעין. ושמעינן מהכא דכי נפל איסורא לגו היתרא מעט מעט ואפילו באיסורי נותן טעם ובסוף יש שם כדי נותן טעם לאיסור אוסר אותו אפי' במין במינו ולא אמרינן ראשון ראשון בטל כדאסיקנא בפ"ה דע"ז [דף עג:] גבי יין נסך בשנפל לבור (א) הא נוטפין בזוחלין לא פסלי במשהו אלא ברובא ואפ"ה כי נפלי להו מועט ואיכא רובא דנוטפין לבסוף פסלי ליה ולא אמרינן ראשון ראשון בטל אע"ג דאיכא למדחי דמעיקרא היו ראויין לירד כל הנוטפין שנפלו לבסוף ולהכי חשבינן להו כאילו נפלו כלם בבת אחת ואפילו רב דימי דאמר גבי יין נסך דראשון ראשון בטל מודה בהא וכדאשכחינן בכלאי הכרם הנאסרים באחד ממאתים בשגדילין מעט מעט ולא אמרינן ראשון ראשון [ראשון] בטל כיון דסוף גידולן לבוא ומיהו אע"ג דהא לאו ראיה היא עיקר הדין אמת דלא אמרינן ראשון ראשון בטל אפילו באיסורי נותן טעם ואפי' במין במינו כדברי (ב) רבא התם בס"ד:

תנן בפ"ה דמקואות נוטפין שעשאן זוחלין. פי' שלא היו מכונסין אלא מושכין סומך אפילו מקל ואפילו קנה ואפילו זב יורד וטובל. פי' שגודר ביניהם באחד מדברים אלו והוו להו אשבורן וכשרים דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר כל המקבל טומאה אין מזחילין בו כלומר אין עושין בו גדר להעמיד הזוחלין לעשותן אשבורן והלכתא כוותיה והתם נמי (סתם) תנן ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין פי' אף בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מימי חטאת והלכתא כוותיה ותנן נמי התם המים המוכים פסולים לענין מי חטאת וכשרין לטבילה ומטהרין בזוחלין אלו הן המוכים המלוחים והפושרין והא דתנן במס' פרה [פ"ח מ"ט] המים המכזבין פסולין והם המכזבין פעם אחת בשבוע אבל המכזבים בפולמסיות פי' עליית חיל גדול ובשני בצורת כשרים ההיא לענין מי חטאת בלחוד דבעינן מים קיים וכשמכזבין אחת בשבוע לא הוו להו חיים אבל גבי טבילה כל היכא דלאו מימי גשמים אע"פ שמכזבין כשרים בזוחלין וכדאמרי' לענין מים מוכין ותמה על רבינו ז"ל שהביא אותה לפנינו לענין טבילה ומחוורתא כדאמרן וכן

פי' מורי נר"ו. והשתא הדרינן לפרושי מאי דכתב רבינו ז"ל בהלכות איכא מאן דאמר דאע"ג דקי"ל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכ"ש הכא דאידך דשמואל כרב אתיא אפ"ההלכתא כי הא דשמואל דאמר נהרא מכיפי' מתברך דגרסינן בבכורות פ' מעשר בהמה [דף נה:] יובל שמו עד הילכך לא צריכינן למעבד מקואות אלא סתם כל הנהרות מטהרין בזוחלין דמכיפיה דפרת דהוא פרה ורבה הן מתברכין דמפרת אתו כל הנהרות כדאיתא התם הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם ואפילו עינותא דמידליין פירוש המעיינות שבהרים הגבוהים סולמי דפרת נינהו ודינייהו כפרת והיינו טעמא דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיבריך פי' דלאו פרת בלחוד גופיה הוא דקאמר אלא כל נהר שבעולם מכיפיה דפרת מיבריך. ואנן אכתי לא מכרעא לן מילתא דכיון דחזינן לאבוה דשמואל דחייש לענין מעשה ועביד מקואות ואשכחן נמי לשמואל גופיה דאמר הלכה למעשה אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד לא דחינן מימריה דאתאמר לענין איסורא והלכה משום חד מימרא דאגדתא דאמר מכיפיה מיבריך דהא אף שמואל דאמר הכי פי' דנהרא מכיפיה מיבריך איהו אמר לענין איסורא שאין המים מטהרין בזוחלין אלא (ג) ביומי תשרי פי' ולא ס"ל נהרא מכיפיה מיבריך כדפרישית לעיל דהא חייש מספיקא לנוטפין ולא תלי לכיפא דנהרא:

ואיכא למימר דהכי ס"ל פי' דתרי מימרי דשמואל לא פליגי לגמרי למימרא דהדר ביה ממאי דקאמר מכיפיה מיבריך אלא שמואל ה"ק אע"ג דנהרא מכיפיה מיבריך וסהדותיה דפרת דהוה מטרא במערבא לאו סהדותא רבה הוא דאפשר דלא ממטרא רבה אלא מכיפיה דאי נמי רבה טובא לא אסהיד אמטרא רבותיה פי' ואפשר דמיעוטיה הוה מן הנוטפין ורובה מכיפיה ואפשר נמי דזמנין מבריך מכיפיה אפילו שלא בזמן הגשמים כיון דחזינן ודאי דזמנין דמתרבי בשעת גשמים מן הנוטפין לעולם יש לנו לחוש למעשה דרבו הנוטפין לענין טבילה בר מיומי תשרי ואע"ג דאיתמר בגמרא ופליגא דידיה אדידיה טעמיה הוא דפליגי דאילו איתא לקמייתא דלעולם נהרא מכיפיה אתרבי תו ליתא לאידך דחייש שמא ירבו הנוטפין מיהו איהו ודאי אמרינן לתרוייהו ולאו מהדר הדר ביה אלא דחייש לספק איסורא לשמא ירבו הנוטפין על הזוחלין כדאמרינן בעלמא * כה"ג השתא דאמר שמואל אסור ותני דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמעינן דאסור וכן נמי הא דאמרינן התם דאבוה דשמואל דעביד מקואות ביומי ניסן ולא הוה מתיר לטבול בנהרות דהיינו משום דסבר לה כרב דאמר מטרא במערבא סהדא רבה פרת וחייש ברבוי הנהר שיהא מחמת הגשמים הכי נמי קאמרינן דמיחש חייש למטרא דלמא רבוי דפרת מן הנועפין אתי דהא ודאי דבר הנראה לעינים הוא דכי אתו גשמים הנהרות

רבין ביותר ולפום הכי מספקא ליה לשמואל לענין מעשה כיון דבשעת גשמים הוא דרבו בלחוד פירוש דלמראית העין לא חזינן להו דרבו אלא בשעת גשמים מן הנוטפין הוא דאתי וכיון דכן אפילו בשאר ימות השנה איכא למיחש לנוטפין אע"ג דלא חזינן הכא גשמים ושלגים בר מיומי תשרי או דלמא דהא דחזינן דרבו נהרי בשעת גשמים עיקר רבוי מכיפיה הוא דמיניה מיבריך לעולם והא דאתי בשעת גשמים טפי משום שאין לך טפח וטפח מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים וכיון דכן שלא בשעת גשמים תלינן ריבויא דנהרא בכיפיה ומטהר בזוחלין היינו הוא ספיקא דשמואל:

ולפום הכי חש לה לענין טבילה ולא קא חזינן דאורי בה לקולא. פי' להתיר טבילה בנהרות כשרבין הלכך אנן נמי חיישינן לדידיה ולאבוה פירוש ואין טובלין בנהרות אלא ביומי תשרי בלבד. ובמס' נדה בפ' תינוקת [דף סז.] מייתינן בגמרא עובדא דאבוה דשמואל ולא מסיימי עלה פלוגתא דבריה פי' דלא אמרינן דפליגי עליה דשמואל מהא דקאמר נהרא מכיפיה מיתבריך והא מילתא לאו דידן הוא אלא האי מילתא דתליא באשלי רברבי היא דאשכחן לר"ח ז"ל פסק שבת [סה:] כרב וכאבוה דשמואל ודחה לדשמואל דאפילו הוא עצמו דבריו סותרין זה את זה פי' דפליגא דשמואל אדשמואל ורבינו הגדול נמי כתב בהלכות עובדא דאבוה דשמואל דהוה עביד בניסן הלכך אין המים מטהרין בזוחלין עד שתעמוד מעין שלו ותתברר לך ריבויו והמשכתו כפרת ביומי תשרי שהוא בידוע שאין בו אלא מי נהר ושאר נהרות אפילו ביומי תשרי איכא למיחש בשעה שרבין לפום דחזי ממנהגא דההוא נהרא וכ"ש בנהרות קטנים פי' דכיון דנתרבו אפילו מעט תולין מסתמא התוספת בגשמים ושלגים כגון אלו ששנינו המים המכזבין פסולין אלו הן המים המכזבין פעם אחת בשבוע אבל שאינם מכזבין אלא בפולמסיות פי' שעבר שם חיל גדול מאד ובשני בצורת כשרים (דברי ר"י) פי' כשרים לטבילה דכיון דאין מכזבין אלא לענין גדול בפולמסיות ושני בצורת לא אמרינן דריבויא דידהו הוה מחמת גשמים:

דף מא:

רבי יהודה פוסל. כלומר פוסל לטבילה כיון דמכזבין כלל ראיה הוא דמן הגשמים נתרבו עד שיהא נהר גדול שאינו מכזב לעולם:

וכ"ש ביום שהגשמים יורדין בו שהנהרות רבין ביותר דלכ"ע אין המים מטהרין אלא בזוחלין. פי' דאפילו דשמואל קמייתא מודה בהא כדפרישית דהא ודאי מן הנוטפין אתו שהרי אף הנחלים ושלוליות של נחלים וחרדליות שבהרים מושכין מים כנהרות ולית

להו כיפה דמרבי מיניה ואינהו הוא דמרבו להו לנהרות ובהא ליכא מאן דפליג כלל דדבר הנראה הוא ומאן דמורי להו להיתרא בהנך מילי לא עביד שפיר עכ"ל רבינו ז"ל ופירושו הלכך נקטינן הלכה למעשה דכל היכא שהנהר גדול יותר ממה שהוא דרכו אע"ג דלא חזינן הכא גשמים ושלגים חיישינן לגשמים ושלגים דעלמא ואין טובלין בו לעולם בזוחלין ואפילו ביומי תשרי עד שיודע לנו בברי שלא נתרבה ריבוי הפוסל מחמת גשמים ושלגים דהוו נוטפין רובא אבל אם אין הנהר גדול לפנינו יותר ממה שהיה אין חוששין מסתמא לומר שמא ירדו עליו גשמים וטובלין בו וכן הלכה למעשה ונקטינן לחומרא דכל היכא שהנהר גדול אין טובלין בו כלל ואפילו במקום עיקרו של נהר שהיה הולך שם מעיקרא:

(**גופא**) גרסינן בפ' מעשר בהמה [דף נה.] הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם היכי דמי אילימא דאמר לא שתינא מפרת מפרת הוא דלא שתינא הא מנהרא אחרינא שתינא אלא לא שתינא ממיא דאתו מפרת. פי' וכלהו נהרי ממיא דפרת מתברכי:

והא דתנן ומרפאהו רפואת נפשות אבל לא ריפוי ממון רפואת נפשות גופו רפואת ממון בהמתו אמר רב זוטרא בר טוביה אבל אומר לו סם פלוני רע לה וסם פלוני יפה לה. פי' ובתר הכי מרפא לה בסממנין דנפשיה:

ירושלמי ר' יודן ור' יוסי חד אמר כאן במדירו מגופו כאן במדירו מנכסיו וחרינא אמר כאן בשיש לו מי שירפאנו כאן בשאין לו מי שירפאנו אם בשיש לו מי שירפאנו אפילו רפואת נפש לא ירפאנו שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות ע"כ. כתב רבינו ז"ל ומסתברא לן לפום גמרא דילן דלא שנא מדירו מגופו ולא שנא מדירו מנכסיו חד דינא אית להו. פי' דבין בהא בין בהא מרפאהו רפואת גופו ולא רפואת בהמתו והלכתא כמאן דמוקים מתני' כשיש לו מי שירפא את בהמתו דהוי טעמא משום דאפשר על ידי בעלים עצמן שיאמר להם סם פלוני רע לה וסם פלוני יפה לה וכיון דאפשר בבציר מיניה לאו השבת אבידה הוא אבל היכא דלא אפשר בהכי כגון שאחזה דם וכיוצא בחולי זה שאי אפשר לשהות ונזדמן לו זה באותה שעה מרפא אותה אפי' בסממנין דמודר ואינו חושש דלא נפקא מכלל אבידה דתנן ומחזיר לו אבידתו. מ"ט איהו במצוה דגופיה עסיק והלה כי מתהני במידעם דנפשיה קא מתהני. פי' דבסממנין דידיה מתרפא ובמקום שנוטלין [שכר] יטול שכר או תפול הנאה להקדש: ומסתבר לי דברפואת גופו אע"פ שיש לו מי שירפאהו חייב הוא לרפאותו אם הוא ראוי לכך דפקוח נפש מילתא רבה וחייב לפקח אע"פ שיש אחרים מפקחים וה"ה דאי לית ליה לאידך סממנין דמרפא אותו בסממני עצמו [פסחים כה] שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז וג"ע וש"ד. כן דעת מורי רבינו נר"ו:

מתני' **לא יאכל עמו מן האבוס שלפני פועלים**. פי' קערה גדולה שהפועלים אוכלין בה ביחד ולהכי מיקריא אבוס ולהכי לא יאכל בה עם המדיר דחיישינן שמא ירבו שם בשביל המדיר או שמא ימשוך ידו בשבילו ומתהני מיניה:

ולא יעשה עמו באומן דברי ר"מ. פירוש דרך עובדי אדמה לחפור שורות שורות וכל אחד מהם בורר שורה לעצמו לחפור אותה ונקראת אומן בלשון המשנה כאותה ששנינו בב"מ [דף צא:] ואוכל מאומן לאומן וקתני הכא שלא יחפור המודר בקרוב לשורתו של מדיר דקא מהני ליה מדיר דמרפי ליה לארעא קמיה וחכמים אומרים עושה הוא ברחוק ממנו: גמ' **בקרוב כולי עלמא לא פליגי דאסור** כי פליגי ברחוק מר סבר גזרינן רחוק אטו קרוב ומר סבר לא גזרינן והלכתא כוותייהו:

דף מב.

מתני' **המודר הנאה מחבירו לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו**. פי' שאף בדריסת הרגל אסור המודר הנאה כדאי' (ד) (בפ"ק):

ואינו אוכל מן הנוטות. פירוש מענפי האילן הנוטים חוץ לשדהו אע"פ שאינו צריך ליכנס שם והיינו קודם שביעית שהפירות שלו אבל אם הגיע שביעית אם כשנדר קודם שביעית שהיו הפירות שלו אמר נכסי אלו ה"ז אסור בהם אף בשביעית שהם הפקר ויצאו מרשותו אבל לא אמר אלא נכסי אינו אסור בהם אלא קודם שביעית אבל הגיע שביעית כבר יצאו מרשותו והוא מותר בהם וכדתנן [לקמן דף מו.] קונם לביתך שאני נכנס ומת או מכרו לאחר מותר בית זה שאני נכנס ומת או מכרו לאחר אסור. והכי אסיקנא בגמ':

ובשביעית לא ירד לתוך שדהו אבל אוכל מן הנוטות. פירוש שאם נדר הנאה מחבירו אחר שנכנסה שביעית דפירי הפקר מותר לו לאכול מן הנוטות אבל לא יכנס לשדהו לאכול מהם ובגמ' [דף מב:] פרכינן אמאי אינו נכנס שם דהא רחמנא אפקרה לארעא נמי בשביעית ללקיטת הפירות ולאכילתן (א) שאמר לכן מה הועילה הפקר הפירות ופריק ר"ש בן אליקים גזירה שמא ישהה בעמידה פי' שישהה שם אחר שילקוט הפירות ויאכל אותם דהשתא לית ליה למשהי תמן דלא אפקרה רחמנא להכי והא מילתא דשכיחא היא שלא יצא משם לאלתר ומשום הכי איכא למיגזר בה אף בעמידה כדפרישית לעיל וכן הלכתא:

נדר ממנו מאכל. פירוש דהשתא לא מיתסר בדריסת הרגל:

לפני שביעית יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות. כלל:

נדר בשביעית יורד ואוכל. מפירות השדה דהפקרא נינהו:

דף מב:

המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו המדיר למודר:
ולא ישאל הימנו לא ילונו ולא ילוה ממנו ולא ימכור לו ולא יקח ממנו. ופירשה אביי בגמ' [דף מג.] דכולהון משום גזירה דגזרינן לשאול משום להשאיל פי' שלא ישאל המדיר מן המודר שמא יבא להשאיל לו דמהנה ליה דכ"מ הכי הוו שדרך השואל להשאיל ודרך הלוה להלוות ומשום הכי גזרינן בהו ודכוותה אמרינן בפ"ק דע"ז [דף ו.]:

דף מג.

א"ל השאילני פרתך א"ל אינה פנויה א"ל קונם שדי שאני חורש בא לעולם. פי' השואל אמר כן מפני שהקפיד המשאיל שלא רצה להשאילו לו א"נ שבעל הפרה אמר כן כדי להפיס דעתו של זה שיאמין בו שיהא שדה זה שיחרוש בה קונם אם היא פנויה והראשון מתישב יותר בלשון המשנה אבל הדין שוה הוא בשניהם:
אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים. פי' לחרוש בה אפילו בשדהו שלא נתכוין האוסר אלא שלא יחרוש בה הוא עצמו:
ואם אין דרכו לחרוש בשעת הנדר הוא וכל אדם אסורים. פי' לחרוש בפרה זו בשדהו דכיון שאין דרכו לחרוש אין משמע נדרו אלא שלא יהנה בחרישתה בשדהו ודוקא בכה"ג אבל אם אמר כן השואל מתחלה שלא בהקפדה ששאל מחבירו פרה לשאר מלאכות וזה היה חושש שמא יחרוש בה ואמר הלה שאינו רוצה אותה לכך ואמר קונם שדה שאני חורש בה לא היתה הכוונה אלא שלא ישמשנה בחרישה ואפילו על ידי שליח והוא וכל אדם אסורין לחרוש בה בשדהו וכן כל כיוצא בזה ומכאן כלל גדול שהנודר או הנשבע שלא יעשה דבר פלוני אם דרכו לעשותה בעצמו הוא אסור ואחרים מותרים לעשותה לצרכו ואם אין דרכו לעשותה לעצמו הוא וכל אדם אסורין לעשותה לצרכו:
המודר הנאה מחבירו ואין לו למודר מה יאכל הולך המדיר אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו איש פלוני מודר הימני הנאה ואיני יודע מה אעשה. פי' שהייתי רוצה להחנותו. החנוני נותן למודר משלו מה שירצה וחוזר ונוטל מה שנתן לו מן המדיר ולא דמיחייב מדיר למיתן ליה מידי שהרי לא אמר לו שיתן וכל שנותן בשביל חבירו או שמתחייב או שנעשה בשבילו ערב או קבלן שלא על פיו אין חבירו חייב לו כלום אלא הכי קא אמרינן שאם רצה המדיר נותן לחנוני מה שנתן למודר שכיון שלא עשאו לחנוני

שליח ולא נתן על פיו ואילו ירצה לא יפרע כלום לחנוני' אין המודר נהנה אלא משל חנוני ומסקנא בכתובות בפ' המדיר דכל דכן דשרי ליה למימר כל הזן אינו מפסיד דבהא נמי לאו שליחותיה עביד אבל אסור לו לומר כל השומע קולי יזון דהאי שליחות הוא ומיחייב ביה כדאמרינן במסכת גיטין [דף סו.] מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי כותבין ונותנין לו:

היה ביתו. של מודר לבנות:

גדרו לגדור שדהו לקצור הולך לו אצל הפועלים וכו' הן עושין עמו ובאין ונוטלין מזה. שכרן:

היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחד מהם מתנה גמורה והלה מותר בה. פי' דאיהו מדידי' אדריה והשתא לאו דידי' הוא:

ואם אין עמהם אחר. לזכות לו:

מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי אלו מופקרים לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל. פי' דמהפקירא זכי:

ורבי יוסי אוסר. ובגמ' שקלינן וטרינן ואסיק רבא [דף מג:] דלכ"ע הפקר אינו כמתנה ומכי אפקריה נפקא ליה מרשותיה לאלתר אע"ג דאכתי לאזכי ביה חד אלא דמדרבנן כל היכא דלא זכי ביה חד יכול לחזור בו תוך ג' מים דכי הדר איהו גופיה תוך ג' ימים (ב) ולא זכי ביה לא חשיב כזוכה מן ההפקר אלא כעוקר דבריו הראשונים לגמרי כאילו לא הופקר לעולם וזה תקנת חכמים הוא מפני הרמאים שהיו מפקירים נכסיהן לפטרן מן המעשרות ואחר חוזרין וזוכין בהן אבל אחר ג' ימים אין יכול לחזור בו כלום וליכא למיחש למערימין שאין אדם מפקיר שדהו ג' ימים מפני הערמה זו שמא יבא אחר לזכות והכי פריש עולא בגמ' אליבא דרבה:

תו אמרינן בגמרא אליבא דידיה אמר ר' יהושע בן לוי דבר תורה הפקר אפילו באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו חכמים בג' כדי שיהא אחד זוכה ושנים עדים אבל בשעת הדחק כגון זו של משנתנו אוקמוה אדינא דאורייתא וסגי בחד וכן בההיא דבבא מציעא פ' אלו מציאות [דף ל:] וההיא נמי דפרק קמא דשבת [דף יח:] דאמרינן אליבא דב"ש דאית להו שביתת כלים דנר וגינית מפקר להו בין השמשות ואפילו ביניה לבין דיליה וכן ההיא דפ' קמא דפסחים [דף ו:] דאמרינן הבודק צריך שיבטל והבטול הוא מדין הפקר כדמוכח התם דאקשינן מסופי תאנים וכולה שמעתא אתא לרבא ולר' יהושע בן לוי אפילו לר' יוסי דבשעת הדחק לא בעו רבנן הפקר בפני ג' ואוקמוה אדאורייתא ולא בעינן נמי דזכי ביה חד ואע"ג דמודו רבנן דתוך ג' ימים יכול לחזור בו מ"מ כל כמה דלא

חזר בו הפקר גמור הוא כל שכן דההיא נמי דרבנן היא והא אסיקנא דאע"ג דלא מטי לרשותא דחד הוי הפקר וטעמא דר' יוסי משום דחייש למתנה שתהא בהערמה כמתנת בית חורון כדאיתא לקמן במכילתין [דף מח.] ורבנן סברי דלא גזרינן והלכתא כוותייהו:

מתני' בפרקא בתרא דמכילתין [דף פח.] המודר הנאה מחתנו. פי' שחתנו מודר הנאה ממנו:

ורצה לתת מעות לבתו. פי' ואם נותנן סתם זכה בהן בעלה דמה שקנתה אשה קנה בעלה:

אומר לה הרי מעות הללו נתונין לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך. פירוש דהשתא סילק רשות הבעל ממתנה זו לגמרי ולא זכה הבעל מיד האב ונמצא שלא ההנהו ואם היא נתנה כלום לבעלה אח"כ אין בכך כלום כההיא דתנן לעיל [דף מג:] שנותן לאחר במתנה והמודר נוטל מידו והא נמי דכוותה היא והיינו דכשהיא נושאת ונותנת לפיה אע"ג דלא סגיא דלא משתריש ליה לבעל מזוניה ונמצא שהוא נהנה מאליו מ"מ הוא לא נתן (ג) לה כלום דהא ודאי המודר הנאה מחבירו מותר לתת מתנה לבניו שיאכלו וישתו ואפילו מאן דפליג [דף לג:] בפורע חוב של חבירו בהא מודה דשאני (ד) הכא דכיון שהלוה מודר ממנו והוא כשנותן למלוה אמטולתיה דלוה דיהיב למפטריה מחזי כמאן דמהני ליה ללוה אבל הא דהכא לאו אמטולתיה דחתנו יהיב לבתו ולפרוע חובו של חתנו אלא מתנה הוא דיהיב לברתיה מחמתה וכיון דיהבה ניהלה באנפא דלא זכי בה בעל השתא אי בעל מתהני מינה בתר הכי לית לן בה וזה פשוט מאד:

גמ' **אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך**. פירוש שלא נתן לה אלא לדבר מיוחד וידוע אין זכות הבעל חל במתנה זו:

אבל אמר מה שתרצי עשי. פי' שנתן לה מתנה מוחלטת לעשות חפצה בלא עכוב הבעל שסלק זכותו ממנה שלא יהא לו בה רשות קנה יתהון בעל דכיון דלדידה יהיב לה לגמרי לכל מידי חל זכותה וכיון שהיא זכתה כלל יד הבעל כידה וא"א לו לסלק זכותו של בעל בשום פנים כל היכא דאיהי זכיא לגמרי והרי הוא כאומר לחברו זכה במתנה זו לגמרי ע"מ שלא יזכה בו חצי גופך דהוי מלתא דלא אפשר:

ושמואל אמר אף מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל. פי' דכי אמור רבנן דידו של בעל כידה או עדיפא מידה היינו מסתמא אבל אפשר ע"י תנאי לסלק זכותו של בעל ממנה ושיהא לה יד באפי נפשה כפנויה דלא הוי בעל כגופה ממש שלא יהא אפשר לזכות לה בסלוק זכות בעלה:

מתקיף לה ר' זירא כמאן אזלא שמעתין דרב כר' מאיר. פי' דאמר בפ"ק דקידושין [דף כג:] דיד עבד כיד רבו דמי וה"ה דיד אשה כיד בעלה ואפ"ה מודה ר"מ באומר לאשה אין לך בה אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך וכו' כתב רבינו ז"ל והלכתא כשמואל פירוש האומר לאשה קני ע"מ שלא יהא לבעליך רשות בהן לא קנה יתהון בעל דיד אשה אי כיד בעלה דמי או לא דינא הוא וקי"ל הלכתא כשמואל בדיני ועוד דהא אמרינן דרב כר"מ ולית הלכתא כר"מ דיחידאה הוא ועוד דסוגיין בעלמא כשמואל דמפרקינן בפרק בן סורר [דף עא.] ובנזירות בפ' מי שאמר בתרא [דף כד:] דאקני לה אחד מנה ואמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהן פי' ומדנקיט האי לישנא דשייך בשמואל ולא נקט דאקני לה אחר מנה לעשות דבר ידוע שמעינן דבהאי לישנא סבירא ליה לתלמוד דמסתלק בעל ואע"ג דא"ר אלעזר בפרק האשה נקנית כל כה"ג פירוש שאם (א) מתנה לעבד ע"מ שלא יהא לרבו רשות בה דכ"ע בין ר"מ בין רבנן לא פליגי דמה שקנה עבד קנה רבו והכא במאי עסקינן כגון דאקני ליה אחר מנה לעבד ע"מ שיצא בו לחירות דרבי מאיר סבר קנה עבד וקני רביה ורבנן סברי קנה עבד ולא קני רביה דאלמא במזכה לעבד לגמרי שלא ייחד המתנה לדבר ידוע והא משמע דאתיא כרב ודלא כשמואל. דעבד שאני דקסבר רבי אלעזר דאע"ג דבאשה כי אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן לא קנה יתהון בעל לרבנן גבי עבד מודו ליה לר"מ דבעי למימר ע"מ שאין לרבך רשות בהן אלא מה שתאכל או שתצא בו לחירות וכי אמר ליה הכי לא קנה רבו כלום כסתמא דהא מתניתין דקתני האי לישנא גבי אשה וה"ה דמהני גבי עבד דהא ליכא דמפיק לה למתני' מדר"מ פירוש דהא סתמא הוא וסתם מתניתין כר"מ ורב מפיק לה מדרבנן ומוקים לה כר' מאיר וכיון דלגבי אשה אהני האי תנאה פירוש כשייחד המתנה לדבר ידוע ה"ה גבי עבד דלר"מ יד עבד כיד אשה דמי פירוש דלרבנן הוא דאיכא הפרש לר' אלעזר בין עבד לאשה באומר על מנת שאין לרבך או לבעלך רשות בהן דאשה דלא (ב) מהניא קנין הגוף אפשר לסלק ידו של בעל ע"י תנאי ושיהיה לה יד גמורה אבל עבד כנעני דקני קנין הגוף ידו ויד רבו חד גופא הוא וא"א לעבד לזכות לגמרי שלא יזכה הרב כשם שא"א לסלק גוף האדם שיזכה חציו ולא יזכה חציו האחר אבל כשהמתנה לדבר ידוע ומיוחד מהני שאף הרב יזכה בעבד לאותו הדבר ידוע דלעבד גופיה לא אתני ליה אלא לאותו דבר ולא אפשר דליזכי הרב טפי מן העבד ומסתייה דליהוו כי הדדי:

והיא דמוקים רבי אלעזר פלוגתייהו דר"מ ורבנן בעבד ע"מ שיצא בו לחירות ובאשה על מנת שתפדי בו את המעשר ואפילו בהאי לישנא שייחדה לדבר הידוע לר"מ לא אמר כלום ואילו הכא במתני' פירוש דאוקמה רב כר"מ משמע דמודה ר"מ כשייחדן לדבר

ידוע דמהני תנאה ולא קנה בעל לאו דאמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהן אלא שתצא בו לחירות או שתפדי בו את המעשר פי' שאמר שתי לשונות אלו בפי' שסילק (ג) וכו' הרב והבעל ושייחדה במתנה לדבר ידוע דבהא מודה ר"מ דמהני תנאה כדאיתא במתני' דהכא אלא בדאקני לעבד סתם ע"מ שתצא בו לחירות כלומר שתתן לרבך בפדיונך ולאשה נמי ע"מ שתפדי בו את המעשר דר"מ סבר כי א"ל קני קנה לגמרי וכל קנין דעבד ואשה יד בעלים עמהם לאלתר כיון דלא ריקן רשותן בפי' שלא אמר שאין להם רשות בהן דכל כמה דלא אמר הכי בפי' אע"ג דאמר הכי בדעתיה לא מסתלקי דהאי לישנא משמע שיקנו הם לגמרי ויעשו בו דבר ידוע הלכך כי אמר שיעשו בו דבר ידוע לאו כלום קאמר שכבר קנו הם לגמרי וקנו הבעלים ורבנן סברי דכי מייחד להו לדבר ידוע כמאן דמפרש סלוק בעלים דמי שלא יזכו הם ולא בעלים לגמרי אלא לאותו דבר ידוע דהא ידע מקנה שאם מזכה לעבד ולאשה לגמרי לא סגיא דלא זכו בעלים והוי ממונם ושוב אי אפשר להתקיים (ד) מנתו ותנאו שיצא העבד בו לחירות ושתפדה בו האשה את המעשר הלכך אומדנא דמוכח הוא וכמאן דסלק רשות בעלים בהדיא דמי וכל היכא דפריש שתי לשונות בהדיא אפי' ר"מ מודה דמהני תנאה דלדידיה נמי לא אקני אלא לדבר ידוע כסתמא דמתני' דהכא דליכא דמפיק לה לדר"מ זה פי' דברי רבינו אבל יש לנו פי' אחר ותירוץ אחר נכון ואין לנו לכותבו בכאן שאין לנו אלא לפרש דברי רבינו ז"ל. אשתכח השתא לפום האי שטתא דכי אמר לה שתי לשונות בין בעבד בין באשה מהני תנאה ואפילו לר"מ והיכא דלא אמר אלא חד לישנא מינייהו בלחוד לר"מ לא מהני תנאה ולרבנן מהני תנאה וכיון דקים לן כרבנן אשתכח דבכלהו קנתה אשה ולא קנה בעלה ובעבד קנה הוא ולא קנה רבו:

כתב רבינו ז"ל ורבוותא קמאי וכו' הכין פסקו באשה כשמואל ואיכא מ"ד דאי אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן קנה יתהון בעל. פי' כיון דלא אמר אלא חד לישנא בלחוד אבל אמר שתי לשונות לא קנה יתהון בעל כלישנא דשמואל ורב וכלישנא דמתני' והך מימרא לאו מעליא הוא דלא קאמר שמואל אפילו מה שתרצי עשי לא קנה בעל אלא למימרא דאע"ג דלא מייחד מתנתה לדבר ידוע אלא דמקני לה לגמרי לכל רצונה בלא עכוב הבעל לא זכי בהון הבעל ולאפוקי מדרב דבעי דליקני לה לדבר ידוע דוקא דודאי כי מקני לה לעשות בכל חפצת נפשה היינו דמתני לה שלא יהא לבעל בה רשות ואדרבא לישנא גריעא הוא טפי דכל מאן דיהיב מתנה כמאן דאמר לה מה שתרצי עשי דאמר לה קני וכל מאי דקני איניש מה שירצה עושה בהן וא"כ האי לישנא דשמואל לאו בדוקא נקט ליה דאמר לה הכי אלא לישנא בעלמא שריקן רשות הבעל ממנה כדי שתעשה

בה מה שתרצה וכינוי הוא לשון זה לאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בה דהא כי עבדא מינה מאי דבעי אין לבעלה בה זכות ובעלמא בתלמודא בההיא דפרק בן סורר ודנזירות לא נקט תלמודא תרתי לישני אלא חד לישנא דאקני לה אחר ע"מ שאין לבעליך רשות בו אלמא בחד לישנא סגי ולא בעי למימר תרתי לישני ובהכי סליק פירקא. תושבחתא למארי שמיא וארקא:

דף מה:

השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר. פי' בחצר המשותפת בין שניהם דכיון שאין חלקו של אחד מהם ידוע כיון שנכנס שם הוי כנכנס לרשות חבירו ואפשר דסתם מתני' כר"א דאמר אפילו ויתור אסור במודר הנאה ולדידיה מודר הנאה סתם אסור בדריסת הרגל כדכתיבנא בריש (פרקין) [פ"ד] לעיל א"נ דמתני' ד"ה היא ומאי אסורין ליכנס בחצר דקאמר ליכנס ולהשתמש אבל כניסה לחצר מותרת אליבא דרבנן מיהו אנן כר' אליעזר קי"ל דסתם לן תנא כוותיה בפרקין דלעיל [דף לב:] כדכתיבנא התם ואתיא מתני' כפשטה דאסורין ליכנס ממש ואע"ג דלית הלכתא כרבנן בהא אלא כראב"י כדאיתא בגמרא נ"מ לחצר שיש בה דין חלוקה דמודה ר"א לרבנן דאסורין ליכנס לחצר דאפילו בדריסת הרגל אסור:

ראב"י אומר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו. פי' כל אחד לתוך שלו הוא נכנס (ה) והדין זכותו הוא משתמש בכולה ואינו חשוב משתמש בשל חבירו כלל ואינו נהנה משלו ואוקימנא בחצר שאין בה דין חלוקה:

דף מו.

ושניהם אסורין להעמיד ריחים ותנור ולגדל תרנגולים בחצר. פי' אע"ג דאהעמדה כדי לא קפדי אינשי כדאיתא בפרק חזקת הבתים [דף נז:] מ"מ כיון שיכול הוא לעכב חבירו שלא להעמיד בחצר (ו) דגים אלו כשזה עושה כן אינו מדין זכותו אלא כשעושה ברשות חברו ונמצא נהנה ממנו. ומש"ה מודה ראב"י (ז) דהא:

היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו ואין חבירו מודר הנאה הימנו לא יכנס לחצר. פי' המודר ואתאן לת"ק דאילו לראב"י מדין זכותו משתמש ומותר והיינו דקתני סיפא ראב"י אומר יכול הוא שיאמר לתוך שלי אני נכנס והא מרישא שמעינן לה אלא משום סיפא נקט לה דקתני וכופין את הנודר למכור את חלקו. פי' וקאי לרבנן אדריסת הרגל וקאי לר"א אהעמדת ריחים ותנור דכיון דהאי נאסר חזי דחבריה משתמש והוא לא משחמש

חיישינן דלמא אתי הוא לאשתמושי באיסורא ולהכי כייפינן ליה לזבוני חולקיה כדי שלא יבוא לידי תקלה ובלבד בחצר שאין בו דין חלוקה דבחצר שיש בה דין חלוקה חולקין ותו ליכא תקלה. ודוקא במילתא דשותפתא חיישינן שמא יבא לידי תקלה דלמא אגב דמשתמש בה חבריה משתמש בה איהו באיסורא אבל במידי דלנפשיה לגמרי כגון דאסר חצרו עליה לא כייפינן ליה לזבוני מהאי חששא אלא מימר אמרינן דשפיר מזדהר באיסוריה ככולהו שאר דעלמא והא דכייפינן ליה הכא למכור חלקו לחברו או לאחד מן השוק כשאין חברו רוצה בו ה"מ היכא דלא בעי למיעבד גוד או איגוד אבל אי בעי למימר לחבריה גוד או איגוד פשיטא דדינא עמיה כדמעיקרא דמשום נדריה לא אפסיד זכותיה בהא:

היה אחד מן השוק מודר הנאה מאחד מהם לא יכנס לחצר. השותפין שבין המדיר ואיניש דעלמא:

ראב"י אומר יכול הוא שיאמר לתוך של חברך אני נכנס. נראין דברים דדוקא שנכנס שם לצרכי השותף האחר שאינו מודר הימנו וכשם שאינו יכול לאסור חצר השותפין על שותפו כך אינו רשאי לאסרו לכל מי שיצטרך שותפו להכניס שם לצרכו שעל דעת כן נשתתפו מתחלה שישתמש הוא וכל הצריכיו לו בחצר וכי משתמש בו הוא ושמשיו מדין זכותו הם משתמשין אבל שלא לצורך השותף מי נתן לו רשות לזה ליכנס שם והיאך הוא יכול לומר לתוך של חברך אני נכנס הא ודאי ליכא למימר וכן דעת מקצת גדולי הדור אבל דעת מורי נר"ו שאפילו שלא לצורך השותף האחר ושלא מדעתו זה נכנס שם מדקתני לה סתמא ולא פריש ליה מידי לא במתני' ולא בגמ' וטעמא דמילתא לפי שאין אדם יכול לאסור על אחרים שאינו שלו לגמרי ויש רשות לאותן אחרים להשתמש שם בעל כרחו של מדיר כגון זה שאפשר ליכנס שם על כרחו (ח) לברך חברו וכיון דכן לא חייל עליה קונם דידיה כלל ואפילו שלא מדעתו רשאי ליכנס שם ולמעשה ראוי להחמיר:

גמ' **איבעיא להו בנדרו פליגי**. פי' כפשטה דמתני' ובהא הוא דשרי רבנן:

אבל הדירו זה את זה. פירוש שאסר כל אחד מהם הנאתו על חברו בע"כ מאי מי אמרינן בנדרו הוא דאסרו רבנן משום קנסא דאיהו גרם איסורא לנפשיה אבל בהדירו זה את זה מודו רבנן דמותרין ליכנס לחצר דכאנוסין דמו ולא בעו קנסא או דלמא בהדירו נמי פליגי פי' ודקאמרי רבנן דינא הוא ולא קנסא ואתיא למפשטה מהא דקתני סיפא היה אחד מהם מודר הנאה מחברו ופליגי רבנן פי' דאמרי שלא ליכנס לחצר ולישנא דמודר היינו דאדריה חבריה דהוי אניס אלמא דבמודר פליגי רבנן ופרקינן תני נדור מחבירו פי'

דאיהו אסר נכסי חבירו עליה ומש"ה קנסו ליה רבנן ואמרינן הכי נמי מסתברא דקתני סיפא וכופין את הנודר למכור חלקו אי אמרת בשלמא דנדר הוא היינו דכופין אותו למכור כדי שלא יכשל בדבר אלא אי אמרת דאדרוה אמאי כופין אותו דהא מינס אניס פי' שלא הביא הוא עצמו לבית הספק כדי שנקנסנו ולא מצי לתרוצי ליה דהאי כופין את הנודר היינו את המדיר שהדירו דהא ליכא למימר חדא דלישנא לא משמע הכי ותו דאיהו מאי דבעי מצי עביד מדיליה ולמיסר נכסי למאן דבעי:

כתב רבינו ז"ל הוו בה רבוותא בהאי שמעתא מאי קא מבעיא להו תפשוט להו מהא דתנן הריני עליך חרם ואת עלי שניהם אסורין ואסורין בדבר של אותה העיר ולישנא דהריני עליך חרם היינו דאדריה חבריה דאניס מינס וקתני שהן אסורין (א) ליכנס בדבר של אותה העיר שיש לשניהם בו זכות דהוי כחצר של שותפין ואס"ד מודו רבנן דהיכא דאדריה חבריה מותרין ליכנס לחצר האי מתני' דאסר מני לא ר"א ולא רבנן ותרגמא רבינו ז"ל דדלמא הא דקתני סיפא ואסורין בדבר של אותה העיר לאו אהריני עליך חרם דהוו מודרין קאי דהתם מותרין בדבר של אותה העיר אלא אאידך קאי דקתני הרי את עלי דהוו להו נודרין ולשון רבינו ז"ל ברור ואינו צריך ביאור:

עוד כתב רבינו ושמעינן מגמרא דהא דקתני וכופין את הנודר למכור את חלקו דהיינו נודר והוא נדור. פי' את האוסר שאסר נכסי חבירו עליו מדעתו ולדידיה קנסינן שמא יכשל וישתמש באיסור תשמיש דאיסור כגון העמדת תנור וריחים דאסור אפילו לר' אליעזר בן יעקב אבל מדיר לא אשכחן דכופין משום דאסר נכסיה על חבריה וכדפרישנא לעיל וכ"ש המודר דלא כייפינן ליה דהא מינס אניס דא"כ כל אדם רשאי להביא שותפו לידי כפייה שימכור לו חלקו מחצר השותפין המשותפת ביניהם כגון שידרנו מנכסיו ולאחר כן כופין אותו למכור את חלקו למדיר אבל בירושלמי פירשו איפכא דאוקימו הא דקתני וכופין את הנודר באומר הנייתי עליך פי' שהדיר חבירו מנכסיו ולפיכך כופין את המדיר הזה למכור חלקו למודר אבל באומר הנייתך עלי לא בדא פי' שאם הוא אסר נכסי חבירו עליו אין כופין לא' מהם למכור חלקו ואנן אגמרא דילן סמכינן מיהו היכא דרגיל מדיר בכך אשכחן בתוספתא שכופין את המדיר למכור חלקו למודר או לאחרים ודוקא בחצר שאין בה דין חלוקה אבל בחצר שיש בה דין חלוקה אין כופין לעולם לא את הנודר ולא את המדיר אע"פ שהוא רגיל בכך כיון דאפשר בחלוקה:

גרסי' בתוספתא כשם ששניהם אסורין לדור בחצר כך שניהם אסורין לדור במבוי. פירוש במבוי המשותף בין שניהם וכשם ששניהם אסורין לגדל תרנגולין בחצר המשותפת כך שניהם אסורין לגדל בהמה דקה:

אמר רבה אמר זעירא מחלוקת וכו' עד אמר ליה רב יוסף והרי בית הכנסת דדבר שאין בו חלוקה ואמרינן דהוו שניהם אסורין בו אליבא דרבנן אלא אמר רב יוסף מחלוקת בחצר שאין בה דין חלוקה ובהא שרי ר' אליעזר בן יעקב ואסרי רבנן ומאי דתנן ואסורין בדבר של אותה העיר אתאן לרבנן אבל יש בה דין חלוקה אפילו ר' אליעזר מודה דאסורין ליכנס לחצר השותפין בין הם בין אחד משוק שמודר הנאה מאחד מהם וכן הלכתא:

דף מו:

אמר רב הונא הלכה כר' אליעזר בן יעקב. פי' דשרי בדבר שאין בו דין חלוקה וכן אמר ר' אלעזר הלכה כר' אליעזר בן יעקב:

כתב רבינו ז"ל הדין הוא מסקנא דשמעתא וקי"ל כוותיה ואע"ג דאשכחן ליה לרבינא דהוא בתרא בפ' שור שנגח את הפרה [דף נא:] דאוקי פלוגתייהו דר' אליעזר ורבנן ביש ברירה ואין ברירה דר' אליעזר סבר יש ברירה ורבנן סברי אין ברירה וקיימא לן בעלמא דבדאורייתא אין ברירה פי' כדאי' בסוף פרק משילין [דף לח.] ונדרים מילתא דאורייתא הוא אפילו הכי לא דחי' מסקנא דשמעתין דפסק והלכה כר' אליעזר בן יעקב מדלא אשכחן דאפליגו עליה אמוראי במידי ולא דמיא הך ברירה לברירה דאתמרא בעלמא בשאר דוכתי דברירה בעלמא היינו מילתא דלא מיבררא השתא דכי מיבררא בתר הכי תלינן מלתא דכן הוה למפרע כגון אחין שחלקו שני בתים או שתי שדות זה נטל אחד מהם וזה נטל האחר דאמרינן הוברר הדבר שזה נפל לזה מתחלה וזה לזה ולאו לקוחות הם זה מזה אבל הכא לאו מידי דלאו מיתבריר האידנא ומיתבריר למחר הוא דתימא איבריר מילתא למפרע דכדההשתא הוה מעיקרא שהרי כל א' מהם משתמש בכולה ואי אפשר להתברר לעולם שיהא כולה שלו ועוד דהא אכתי לא פלגוה ומשותפת היא ביניהם ולא הוברר בה כלום אלא ה"ז אחד מן המקומות שבתלמוד שיש לשון אחד בשני מקומות וענינם מתחלף ופי' ברירה דהכא לומר שכל או"א מדין זכותו משתמש בכל החצר ולא חשבינן ליה משתמש בחלק חבירו כלל ובכי האי גוונא איתמר בגמ' התם במתניתא דהיה ממלא מים מן הבור כדאיתא התם תדע דהא מבעי בעו לה הכא בהדירו דלמא אפילו רבנן מודו ליה לר"א דמשום דכאנוסין דמו ולאו כל כמיניה דאסר נכסי חבירו על חבירו פי' דאלמא מטעמא דכל החצר הוו נכסי חבירו אתי עלה למימרא דכיון דנכסי חבירו הוא לא כל הימנו לאסרה עליו:

ואיצטריכינן לברורי מילתא וכו' עד אלא דאיכא מרבנן דמזכי שטרא לבי תרי דקא פסק הלכה כראב"י ופסק נמי כמתני' דקתני ואסורין בדברים של אותה העיר. והא גמרא

אמר בהדיא לעיל דבית הכנסת (ב) בחצרו שאין בה דין חלוקה דמי דשרי ר"א ליכנס ולהשתמש שם וה"ה נמי דשרו להו בבית הכנסת ובכל דבר שהוא של אותה העיר ומתני' דאסר לקמן רבנן היא דלית הלכתא כוותייהו:

מתני' **המודר הנאה מחבירו ויש למדיר מרחץ ובית הבד מושכרין בעיר**. פירוש שהשכירן קודם הנדר הן למודר הן לאחרים:

אם יש לו בהן תפיסת יד. למדיר אסור למודר ליהנות מהן דנכסי מדיר הן ואם אין למדיר בהן תפיסת יד מותר המודר ליהנות בהן דנכסי של (ג) מוכר חשיבי:

גמ' **היכי דמי**. שאין לו בהן תפיסת יד דשרי:

דמקבל בטסקא. פי' שהוא אצל הלה בחכירות דבר ידוע בכל שנה בין עושים פירות בין אינם עושים פירות והא קמ"ל דאע"ג דאי לא יהיב חוכר טסקא לא אכיל ארעא אפילו הכי כמה דיהיב טסקא ארעא דחוכר מיקרייא ואם החכירו לאחר הנדר הרי הוא כאילו מכרה לאחרים והמודר מותר בהם כשלא אמר נכסים אלו כדלקמן ואם כבר החכירם לאחרים קודם הנדר מסתברא נמי דשרו דאף על גב דקונם הוא מפקיע מידי שעבוד משכונא או שכירות משא"כ בהקדש דעלמא כדאי' בפ' אע"פ [דף נט.] ה"מ היכא דאסרינהו להנהו נכסי בפירוש דכיון דקונמות קדושת הגוף איסורא חייל אגופא ולא אפשר למלוה למגבי מינייהו ולא לאשתמושי בהו אבל היכא שאסר המדיר נכסיו על חבירו אין בדעתו לאסור עליו מן הסתם אלא נכסים שיש לו בהם תפיסת יד והם בכלל נכסים שלו לגמרי הא אילו אסר מרחץ ובית הבד שלו על חבירו בפירוש פשיטא דאיתסר בהו בשכבר היו מוחכרים למודר עצמו דבין שנדר הוא או שהדירו חבירו מנכסיו אין מרחץ ובית הבד בכללו מן הסתם וכן הדין בשכירות בית או משכנתא שהיו מושכרים או מושכנים קודם הנדר בין לאחרים בין לנודר אינם בכלל נכסיו של מדיר מן הסתם ואינם נאסרין עליו ואפילו לאחר זמן השכירות והמשכונא דהא לא חל נדרא עלייהו מסתמא מעיקרא וכיון דכן תו לא חייל וכאילו קנה המדיר נכסים דמי וכן כתבו מקצת חכמי הצרפתים אבל יש מרבותינו ז"ל שכתבו דדוקא ארעא דיהביה לטסקא דכל כמה דיהיב טסקא הוי למארי טסקא לעולם עד סוף כל הדורות ומורישה החוכר לבניו הוא דלא הוי בכלל נכסיו ולא חייל עלייהו נדרא כדאמרן אבל שכירות או משכונא הרי הוא בכלל נכסי הבעלים דמצי למסרינהו בקונם ובין שהיו מושכרין או שהיו ממושכנים למודר עצמו או לאחרים הרי הן נאסרין עליו בין שנדר הוא או שהדירו חבירו מנכסיו וראוי להחמיר למעשה:

מתני' **האומר לחבירו קונם ביתך שאני נכנס שדך שאני חורש**. פירוש אם אני נכנס או אם אני לוקח אותו:

מת או שמכרו או נתנו לאחר מותר. דביתך ושדך משמע כל זמן שהם שלך והרי אינם שלו מיהו דוקא שמכרם או נתנם לאחרים אבל מכרם או נתנם למודר עצמו אסור כדאמרינן לעיל [דף לד:] בשמעתא דככרי עליך אסור ודוקא או מכרו או נתנו וה"ה החכירו חכירות עולם אבל השכירו או משכנו אפילו לאחרים אסור דאכתי שמו עליו וביתו ושדהו מיקרי:

בית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח מת או שמכרן לאחרים אסור. פירוש שזה הלשון משמע שאסרו עליו לעולם ממי שיהא ואפילו הפקירו שאין לו בעלים:

גמ' **בעי אבימי קונם בית זה שאתה נכנס בו ומת מדיר או שמכרו לאחר מהו**. פי' מי אמרינן דדוקא כי אסר נודר עליה בית זה (אבל) איסור עולם אבל כשאסרו בעליו על אחרים אפילו בלשון זה אי נמי לשון אחר מפורש יותר לא מהני שאין אדם אוסר נכסיו על חבירו לכשיצאו מרשותו אע"פ שאמרו כן בפירוש או דילמא מצי למיסר נכסיה לעולם על חבירו אפילו לכשיצאו מרשותו וא"כ כי אמר בית זה דמשמע איסור עולמית אע"פ שמת או שמכרו המודר אסור בהם ופשטינן דאדם אוסר על אחרים דבר שברשותו לכשיצאו מרשותו בין שאמר כן בפירוש בין שאמר בית זה ונכסים אלו וה"ה לביתי זה ונכסי אלו או ביתך זה ונכסיך אלו איסור עולם משמע אבל אמר ביתי או נכסי דלא משמע אלא בעודם שלו כי נפקי לגמרי מרשותיה משתרי מודר בהן ולעולם אין אדם אוסר על חבירו דבר שלא בא לעולם ושאינו עכשיו ברשותו אבל אוסר הוא על עצמו דבר שלא בא לעולם ושאינו ברשותו אע"ג דמידי דמיתסר ליתא בעולם איהו דמיתסר בהו הוי ברשותו דנפשיה לאיתסורי:

כללא דמילתא לעולם בעינן שיהא ברשות האוסר או הדבר הנאסר או האדם הנאסר כגון פירותיו שהן ברשותו על חבירו שאינו ברשותו או פירות שאינם ברשותו על עצמו שהוא ברשותו אבל לא פירות שאינם ברשותו על חבירו שאינו ברשותו והכי איתא בהדיא בפ' אע"פ גמ' [עלה] דמתני' דהמקדיש מעשה ידי אשתו [בדף נט.] כדכתיבנא התם בס"ד:

ירושלמי ביתך זה משום מה אתה תופסו. פי' איזה לשון אתה תופס בתר ביתך אזלינן דמשמע בעודו שלך או בתר זה דמשמע לעולם:

נפל ובניה הא לית הוא. פי' נפקא מינה כגון שנפל וחזר ובנאו דאי תפסינן לשין זה פנים חדשות באו לכאן ואינו זה ומותר בו ואי תפסינן לשון ביתך מ"מ ביתו היא ואסור

ואמרינן נשמעינה מן הדא האומר ליורשיו תנו בית חתנות לבני או בית אלמנות לבתי פי' והיה לו באותה שעה בית חתנות או בית אלמנות וכיון דכך הרי הוא כאילו אמר בית זה וקתני שאם נפל אין היורשים חייבין לבנותו דכמות שהוא עכשיו משמע. ולענין נדרים נמי כי אמר ביתי זה או ביתך זה ונפל מותר בו דפנים חדשות יש כאן אבל אמר ביתי ונכסי או ביתך ונכסיך ונפל ובנאו המודר אסור בו ושמעינן נמי דביתך זה וביתי זה לשון זה תפסינן בין לקולא בין לחומרא שאם נפל ובנאו מותר בו ואם לא נפל אע"פ שמת או מכרו או נתנו אסור בו המודר:

דף מז:

מתני' **הריני עליך חרם המודר אסור**. פי' הא קמ"ל דחרם לישנא דאיסורא היא וכמ"ד הריני עליך אסור דמי דלא משוי נפשיה חרם ממש משא"כ באומר ה"ז חרם דההוא ודאי משמע דשוייה חרם גמור ממש והוי כחרמין דעלמא וכי אמר ה"ז כחרם משמע כהקדש והוי כנדר גמור דתליא בדבר הנדור תו אשמועינן הכא דמאן דאמר הריני אוסר גופא ונכסים משמע:

הרי את עלי חרם הנודר אסור הריני עליך חרם ואת עלי שניהם אסורין. זה על זה ליהנות מחברו ומנכסיו ושניהם מותרין בדבר של עולי בבל פי' בדבר שיש בו שותפות לכל ישראל ואסורין בדבר של אותה העיר פי' משום חלק שיש לכל אחד מהם שאוסר על חבירו והא אתא דלא כרבי אליעזר בן יעקב דלדידיה אפילו בדבר שאין בו דין חלוקה כגון זה שניהם מותרים ליכנס לחצר של שותפים שכל אחד מהם לתוך שלו הוא נכנס והלכתא כר' אליעזר בן יעקב [לעיל דף מה:]:

דף מח.

איזהו דבר של עולי בבל כגון הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך. שהיו שותין ממנו עולי רגלים. ואיזהו דבר של אותה העיר כגון הרחבה והמרחץ ובית הכנסת והתיבה שנותנין עליה ס"ת והספרים פי' שכל אלו של בני העיר הם ורשאים למכרם כדאיתא בפרק בני העיר [דף כו.]:

והכותב חלקו לנשיא. מפרש בגמ' דה"ק מה תקנתן של אלו יכתבו חלקן לנשיא דכיון דיהבי ליה זכותם משתרו לאתהנויי מכל הני מילי דלאו מדחבריה מתהני [מכילתין דף מח.] ר' יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט אלא שהכותב לנשיא חלקו אין צריך לזכות בשטר או בהקנאה ובדבור סגי והכותב חלקו להדיוט צריך לזכות כראוי

במקח דעלמא וחכ"א אחד זה ואחד זה צריך לזכות ולא אמרו לנשיא אלא בהווה כלומר שאין סומכין בזה להתיר האסור אלא שכותב לאדם חשוב שבעיר רבי יהודה אומר אין אנשי הגליל צריכין לכתוב שכבר כתבו עליהם אביתיהם מפרש בגמ' [שם] אנשי גליל קנטרינין היו והיו נודרין זה מזה ולפיכך עמדו אבותיהם וכתבי חלקם לנשיא שבהם כדי שלא יהיו אסורין בדברים אלו וכולה מתני' דלא כהלכתא כדכתיבנא ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שפסק כמשנתינו (א):

המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל והלה רוצה להנותו מנכסיו כיצד יעשה נותן המדיר מנכסיו לאחר משום מתנה גמורה והלה מותר בה. כדקיימא לן [דף מו.] שהמדיר את חבירו מנכסיו ומת או מכרם המודר מותר בהם ודוקא דאמר נכסי אבל אמר נכסים אלו אע"פ שמת או מכרם אסורין למודר:

ומעשה בבית חורון וכו'. בגמ' פרכינן מעשה לסתור ופרקינן חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו שלא נתן לאותו אחר במתנה גמורה אלא שעשה כן להערמה אינה מתנה והמודר אסור בה ומעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הימנו הנאה כגון שכעס עליו אביו ונדר שלא יהנה בנכסי בנו ונדר בענין שלא היה לו התרת חכם או דלא הוה תמן מאן דשרי ליה והיה הבן משיא את בנו ועשה משתה ורצה שיאכל שם אביו ואמר לחבירו הרי החצר והסעודה נתונים לך במתנה פי' והקנה בקנין כראוי ואמר אינם לפניך אלא שיבא אבא ויאכל בסעודה פי' איני נותנם לך במתנה גמורה לעשות כל חפצך אלא שיהו שלך לענין (ב) שיאכל אבא ליהנות מהם והוא היה סבר דבהכי סגי ליה אמר לו חבירו אם שלי הם הרי הם מוקדשים לשמים פי' אמר לו כן כדי לעמוד על דעתו של נותן יפה אם יקפיד בכך מחמת תנאו גם רצה להודיעו שכיוצא בזה לא סגי ליה (ג) שיאכל ליהנות אביו מהם א"ל ולא נתתי לך שלי כדי שתקדישם לשמים הרי לכך התניתי כדי שלא יהא רשות בידך כלום אלא שתהא שלך לענין שאמרתי. א"ל ולא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומתרצים זה לזה ויהא העון תלוי בראשי. כלומר שיהא אביך אוכל על ידי הדבר האסור דכי האי גונא לאו מתנה הוא ונכסי דידך אינון אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה ופריך בירושלמי ר' ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה על מנת שלא יקדישנה לשמים ופריך כיני מתניתא כל מתנה שהיא כמתנת בית חורון שהיתה בהערמה שאינה בענין שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה פי' הא כל שגמר ונתן לאחרים אע"פ שהתנה שלא יקדישנה (ד) מתנה גמורה והמודר מותר בה ואפילו מדעתו של נותן כדי שיהנה ממנה המודר כדאמרינן לעיל [במשנה זו] נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה

ומתני' הכי קתני כל מתנה שאנו רואין שלא גמר הנותן להקנות ולא עשה אלא להערמה כמתנת בית חורון שסעודתו מוכחת עליו אינה מתנה:

גמ' **אמר רבא לא תימא טעמא דאמר ליה ואינם לפניך הוא דאסור**. פי' דפריש בהדיא בשעת המתנה הכי דלא גמר ויהיב אבל אמר בשעת מתנה יבא אבא ויאכל מותר מכיון דלא אתני בגוף המתנה. לאיי. פי' באמת אפילו אמר לו בין בשעת המתנה בין אחרי כן יבא אבא ויאכל אסור אף על פי שלא התנה כלום אלא שנתן לו סתם והא דתנן ואינם לפניך לא אמר לו כן אלא לאחר שנגמרה המתנה:

מ"ט סעודתו מוכחת עליו. פי' דאנן סהדי דלא גמר והקנה לזה סעודה שטרח בה כמה טרחות למשתה בנו ואומדן דעתא הוא דמוכח שלא נתכוון אלא שיהא שמו של מקבל עליה ואפילו נתן במתנה גמורה סתם בלא תנאי דתקון סעודה הוי תנאי מפורש והא דתנן במתני' נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה התם ליכא סעודה מוכחת כשנתן לו (א) ודמעות שבידו או ממכרו דבהא אפשר שפיר דגמר ומקני ליה ואע"ג דנתכוון וגלי דעתיה דעביד הכי כי היכי דליתהני אידך לית לן בה כיון דמוכח דגמר בדעתיה לאקנויי לאידך ובלבד שלא יתנה בפירוש שיתן ממנה למודר דבהא ודאי חיישינן והיינו דקתני נותן לאחר לשם מתנה גמורה פי' בלא תנאי שאם ירצה לא יתן לזה כלום:

דף מח:

ההוא גברא דהוה שמיט בריה כיפי דכיתנא. פי' שהיה גונב חבילי פשתן והיה נוהג שלא כשורה אסרינהו לנכסי עליה אמרי ליה אי הוי בר בריך צורבא מרבנן מאי אמר להון ליקני הדין אי הוי צורבא מרבנן ליקנייה. פי' הזקן הזה לא היה רוצה להקנות לבן בנו כלום או אפשר שעדיין לא היה נולד ואין אדם מקנה למי שלא בא לעולם ולפיכך אמרו לו כיון שאתה אוסר נכסים שלך מבנך ולא ירשם כשתמות מה יהא לבן בנך אם יהיה הגון שהרי מחמתך אינו זוכה וגם לא מחמת אביו שהוא מודר ואמר להם יקנה בני זה לענין שיהא מקנה אותם לבנו אם יהיה צורבא מרבנן פירוש ולא אמר מעכשיו אמרי פומבדיתאי דלכי הוי בר בריה צורבא מרבנן לא קני בריה הני נכסי על מנת להקנות לבר בריה דקני על מנת להקנות לא קנה פירוש שהמקנה לחבירו נכסים על מנת שלא יעשה בהן כלום אלא שיקנה אותם לאחרים לא קנה הוא אם יקיים תנאו להקנותם לאחרים כשאר תנאים דעלמא דהתם הוא שנותן לו לזכות בנכסים לעשות בהן עכשיו חפצו אלא שמתנה בו תנאים אחרים אבל זה שמתנה בגוף המתנה שלא יזכה בה כלל לא בגוף ולא בפירות אלא שיקנה אותם לאחרים לאו מתנה היא:

ור"נ [**אמר**] **קני על מנת להקנות קנה**. הוא וקנה חבירו כשיקיים תנאו כשאר תנאים דעלמא דהא סודרא קני ע"מ להקנות הוא וקנה פי' דהא סודרא דחליפין מתנה ע"מ להחזיר הוא שמקנה הקונה סודר שלו למקנה ע"מ להחזיר לאלתר שיזכה הוא בקרקע שהקנה לו ואילו רצה מקנה הקרקע לעכב הסודר של קונה אין הרשות בידו ואפ"ה קנייה מקנה להההוא סודר ע"מ להחזיר:

ואמרינן בגמ' אמר רב אשי ומאן לימא לן דסודרא קני ע"מ להקנות הוא ואי תפיס בה מקנה לגרמיה לא מתפיס פי' דמהא דסודר ליכא ראיה דדלמא ההוא מתנה גמורה הוא ורשאי המקנה לעכבו לעצמו ולהכי קני ליה:

ועוד. פירוש ותו איכא טעמא אחרינא דליכא למיגמר מסודרא להאי עובדא דסודרא קני על מנת להקנות מן השתא הוא. הלין נכסי דהדין לאימת קנו להו בריה לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן לכי הוי הדר סודרא למריה פי' דאילו סודרא אפילו תימא דמתנה ע"מ להחזיר הוא התם המקבל זוכה לגמרי בסודר מהשתא על מנת להחזיר אבל בעובדא דפומבדיתא לא הקנה הזקן כלום לבנו מעכשיו ואפילו ע"מ להקנות אלא שנטל קנין שמקנה נכסיו לבנו לכשיהא בן בנו צורבא מרבנן שיקנה אותם לו ובנו אינו קונה עד שיהא בן בנו צורבא מרבנן וההיא שעתא ליתיה לקנין דלקני ביה שכל קנין שאינו לשעתו אינו קונה לאחר זמן בר מקונה בכסף לאחר ל' יום שכל זמן שלא חזרן בהם קנה לאחר ל' יום אף על פי שנתאכלו המעות וכן בקדושין כדאיתא [בפ"ג דקדושין דף נט.] וכדבררנא התם ומסתברא דהאי טעמא בתרא דרב אשי עיקר ואידך כמו סניפין בעלמא שוויא וכלשון דלמא ודכוותיה בתלמודא חדא ועוד דבתרא עיקר בלחוד כדכתיבנא בפרק הזהב תדע דהא רב אשי אמר בפרק קמא דקדושין [דף ו:] דמתנה על מנת להחזיר בכל מידי קנה לבר מקדושי אשה גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין וש"מ דסבר רב אשי דמתנה ע"מ להחזיר קנה וש"מ דלדידיה חליפין מתנה על מנת להחזיר הוא כסברא דרב נחמן דהכא דהא משום הכי פוסל בקדושי כסף על מנת להחזיר דאין אשה נקנית בחליפין הלכך האי דקאמר הכא ודלמא סודרא אי תפס ליה מיתפס לדחייה בעלמא אמרה ואידך טענה הוי עיקר פרכיה ובודאי דמודה רב נחמן באידך טעמא דקנין שאינו קונה לשעתו אינו קונה לאחר כן דהא אשכחן ליה בכתובות [דף פו:] דס"ל הכי גבי משוך פרה זו ולא תקני לך אלא לאחר ל' יום אלא משום דפומבדיתאי תלו טעמא דהאי עובדא דלא מהני משום דקני ע"מ להקנות לא קנה אמר איהו דודאי קני על מנת להקנות קנה דומיא דסודרא אבל לאו למימר דבהאי עובדא קני ברא ואתא רב אשי וחזק דינם של פומבדיתאי דשאני הכא דלא הוי קני ע"מ להקנות כראוי והכי מוכח לישנא

דר"נ דלא קאמר דהאי גברא קני אלא דאמר מילתא באנפי נפשה דקני ע"מ להקנות קנה ובעובדא לא אירי דאפשר דאיהו לא הוה ידע היכי הוה עובדא אי הוה ביה מעכשיו או לא כנ"ל והשתא דאתינן להכי שמעינן דמתנה ע"מ להחזיר קנה וכן באומר קני ע"מ להקנות לאחרים והוא שמקנה לזה מעכשיו ע"מ להקנות ואע"פ שאותן אחרים אינם נולדין עכשיו דהא האי נותן לא מקני מידי אלא להאי דאיתיה השתא בעולם דמקני ליה להאי שעתא ולאחר שיולד אותו האיש כאומר מהיום ולאחר שירדו גשמים (ב) וזה מבואר וכן דנתי לפני רבותי נר"ו והאי עובדא לפום פשטיה הכי משמע מדלא אקני האי סבא נכסי לבר בריה גופיה לאחר מיתתו וגלגל המתנה על יד בנו שהיה נזוף בעיניו דלא הוה בר בריה קיים אכתי כי היכי דליקני ליה ושמעינן נמי דסודרא מתנה ע"מ להחזיר הוא ואי תפיס ביה מקנה לא מיתפיס:

וסברא דרבוותא ז"ל דה"ה לקרקע דאגב כדכתיבנא בנזיקין:

א"ל רבא לרב נחמן והא מתנת בית חורון דקני ע"מ להקנות הוא ולא קנה. פי' ולא קנה אפילו דלא אמר בשעת המתנה ואינם בפניך דאילו היכא דא"ל ואינם בפניך אפילו קני על מנת להקנות אין כאן כדמוכח לעיל [דף מחי] בין בלישנא קמא דרבא בין בלישנא בתרא:

זמנין א"ל משום דסעודתו מוכחת עניו. פי' ואע"ג דהאי טעמא גופיה אמריה רבא לעיל בלישנא בתרא ההוא טעמא בתר דשמעיה רבא מדרב נחמן הכא הוא דאמר ליה אלא דתלמודא מסדר לה לעיל בפירושא דמתני' ודכוותה טובא בתלמודא והכי שמעינן ליה לרבא בעלמא דס"ל דמתנה ע"מ להחזיר קנה כדאיתא במסכת קדושין [דף ו:] ובמס' גיטין בהדיא:

וזימנין א"ל ר' אלעזר היא דאמר ויתור אסור במודר הנאה. פי' וכי היכי דמחמיר ר' אליעזר בנדרים גבי ויתור מחמיר בהאי אבל מדינא מתנת בית חורון מהניא כל היכא דלא אמר בשעת המתנה ואינם לפניך ואע"ג דקאמר יבא אבא שלא (ג) הושלך לעולם אלא שתקנה אותן כדי שתתן ממנו לאבא והוה קני מלי מנת להקנות שלא נעשית המתנה בהערמה ואע"ג דהלכתא כר' אליעזר נקיט רבא במתני' טעמא קמא דסעודתו מוכחת עליו משום דההוא משמע טפי כנ"ל:

כתב רבינו ז"ל והלכתא כרב נחמן וכו' עד והכי נמי פסק הגאון ז"ל בספר המקח כרב נחמן. גרסי' בפרק יש נוחלין מעשה באחד שלא היו בניו נוהגין כשורה וכתב כל נכסיו ליונתן בן עוזיאל וכו' עד מעיקרא מאי סבר משום מעשה דבית חורון. ופירושו מבואר

בדברי רבינו ז"ל ואין דבריו צריכין עוד ביאור וכבר כתיבנא לה אנן בדוכתא בסייעתא דשמיא ובהכי סליק פירקא:

דף מט.

הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. פי' דלא קרו אינשי מבושל אלא למה שנתבשל בקדרה כל צרכו אבל צלי או כל שלא נתבשל כל צרכו כגון שלוק לא קרו ליה מבושל: **אמר קונם תבשיל שאיני טועם אסור במעשה קדרה רך**. כגון המרק והרוטב והכרוב והקמחים הרכים וכל דבר שאדם אוכל בו פתו ומעשה קדרה עבה כל שנאכל בפני עצמו שלא בפת כגון דייסא וכיוצא בו:

ומותר בביצה טרמוטא. פרישו בגמ' דעבדי לה לרפואה:

ובדלעת הרמוצה. פירשו בגמ' דמין דלעת הוא:

גמ' **תאנא ר' יאשיה אוסר**. פי' אוסר בצלי לנודר מן המבושל ואע"פ שאין ראיה לדבר דצלי אקרי מבושל זכר לדבר שנאמר [ד"ה ב' לה] ויבשלו (את) הפסח באש כמשפט פירש ומשפט הפסח והלכתו צלי הוא ואמרינן לימא בהא קא מיפלגי דרבי יאשיה סבר בנדרים הלך אחר לשון תורה ותנא דידן סבר הלך אחר לשון בני אדם ובלשון ב"א לא קרו לצלי מבושל ומהדרינן דכ"ע בנדרים הלך אחר לשון בני אדם אע"ג דאיכא לשון תורה דפליג אלא היכא דלא ידעינן לשון בני אדם נקיטינן לשון תורה ובלשון ב"א נמי אזלינן בתר ההוא דוכתא דלישניה דנודר ובאתריה דר' יאשיה לצלי נמי קרו מבושל. והא קרא נסיב ומהדרינן דקרא אסמכתא בעלמא אבל עיקר טעמיה משום לשון בני אדם והיינו דקאמר אע"פ שאין זה ראיה לדבר דלית לן למיגמר לנדרים מלשון תורה זכר הוא לדבר שהכתוב מסייע ללשון מקומינו ואילו אזיל בתר לשון תורה לגמרי האי קרא לראיה הוא ממש ולא זכר בלחוד. מיהו מעיקרא קא ס"ד דאפילו ללשון תורה לא הוי ראיה כיון דבכולהו שאר דוכתי קרי מבושל למבושל בקדרה ממש כנ"ל.

דף נ:

כתב רבינו ז"ל וה"ה לכל מילי דנדרים דלפום לישנא דכל אתר ואתר מיתדנן ע"כ ואמר מורי רבינו נר"ו דכגון אנן שאנו מספרים בלשון גוים מי שנדר מן המבושל אסור בצלי כלשון תורה וכן כל כיוצא בזה וכן בכל לשון הכתוב בתקנת קהל דינו כנדרים:

ירושלמי הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר במעושן. מהו שיהא מותר במטוגן. פי' במבושל בשמן על המחבת. מהו שיהא מותר בתבשיל שנתבשל בחמי טבריא. הנודר מן המעושן מהו שיהא מותר במבושל כו' ולא איפשיטא ולחומרא:

והא דתנן ומותר בעבה הוינן בה אמאי מותר והא מתבשיל נדר והא נמי תבשיל הוא ופריק אמר אביי האי תנא כל מידי דמתאכלא (א) כעין ליפתא תבשיל קרי ליה פי' דלא מיקרי תבשיל מאי דמתאכיל בלא פתא אלא מאי דמתאכיל ביה פתא שעושין בו פתין ופת הצנומה בקערה מה שאין כן במעשה קדרה עבה ותניא נמי הכי שאין לשון תבשיל כל מה שמתבשל בקדרה אלא מה שנאכל הפת עמו דתניא הנודר מן התבשיל אסור בכל מיני תבשיל ואסור בצלי ובשלוק ובמבושל ואסור בחוטריות רכות הן מין דלעת עגולה כעין חטוטרות שהחולים אוכלין בהן פתן. פי' ואע"פ שאינם נעשות בקדרה מכיון שאוכלין בהן הפת תבשיל מקרי:

ירושלמי. אסור בביצה מגולגלת שכן דרך החולה לאכול בה את פתו פירוש ואע"ג שאינה נעשית בקדרה מיהו כולהו מלאכתן ע"ג הפת:

דף נא.

מתני' **הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא ממעשה רתחתא**. כגון חילקא וטרגיס וטיסני סלת וארז זריד וערסן. פי' כולם מיני דייסא ומיני קמחים שנאכלין לעצמן בלא פת:

אמר קונם היורד לקדרה עלי שאני טועם אסור בכל מיני המתבשלים בקדרה. ואפילו באותן שהן ליפתן לפת ודוקא דקאמר יורד לקדרה הא לאו הכי אע"ג דאמר מעשה קדרה שאני טועם אינו אסור אלא במעשה קדרה וכי אמר היורד לקדרה אע"פ שלא אמר שאני טועם אסור בכל המתבשל בקדרה אלא תשלום נדרא דנודר הוא דנקט תנא ולאו דוקא:

תניא הנודר מן היורד לקדרה אסור ביורד לאילפס שכבר ירד לקדרה קודם שירד לאלפס. פי' דרכן היה במעשה אלפס לבשלו תחלה בקדרה ואח"כ באילפס הלכך כשנודר מן היורד לקדרה אסור במעשה אילפס שהרי ירד מתחלה לקדרה:

מן הנעשה בקדרה. פי' דמשמע שנגמר בשולו בקדרה מותר במעשה אילפס לפי שנגמר מלאכתו באילפס:

מן הנעשה באילפס מותר הנעשה בקדרה. פי' מותר במה שנגמרו מלאכתן בקדרה:

גרסת ההלכות הנודר מן היורד לתנור אינו אסור אלא בפת. פי' לפי שמעשה של תנור אינו אלא לאפות את הפת ואם אמר כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשה בתנור. פי'

כגון גדי שצלאו בתנור וכיוצא בו והאי גירסא לא נהירא דלישנא דיורד לתנור טפי משמע לשון נופל לכל (ב) הנודר לתנור כדאמרינן ברישא בכל היורד לקדרה ותו לישנא דמעשה תנור לא משמע אלא פת שהיא מלאכה מיוחדת לתנור ואיכא נסחי דגרסי איפכא קונם יורד לתנור עלי אסור בכל הנעשין בתנור אבל מעשה תנור עלי אינו אסור אלא בפת והאי נסחא דייק טפי:

דף נא:

מתני' **מן הכבוש אינו אסור אלא בכבוש של ירק**. פי' משום דאמר הכבוש בה"א הידיעה דמשמע אותו שידוע להיות כבוש על הרוב דהיינו כבוש של ירק:

כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושים. ואפילו של דג ובשר דהא לישנא לשון כולל הוא לכל כבוש:

מן השלוק אינו אסור אלא בשלוק של בשר. שהוא ידוע בשליקה:

שלוק שאני טועם אסור בכל השלוקים. ואפילו של ירק דלשון כולל קאמר:

מן הצלי אינו אסור אלא בצלי של בשר דברי ר' יהודה צלי שאני טועם אסור בכל הצלויים. ואפילו דג וביצה וכל דבר:

מן המליח אינו אסור אלא במליח של דג מליח שאני טועם אסור בכל המלוחים:

ואיבעיא לן בגמ' היכא דאמר קונם כבוש עלי כלישנא דרישא קונם שלוק קונם צלי קונם מלוח דלא קאמר הצלי המליח השלוק בכל אחד מהם בה"א הידיעה ולא קאמר נמי שאני טועם כלישנא דסיפא מה יהא דינו ולא איפשיטא ולחומרא ואסור בכל הצלויין ובכל המלוחין ואית דגרסי במתני' ברישא מן הכבוש ומן השלוק פי' שהוא שם דבר ולא פעול ולהכי משמע מן הדבר המיוחד לאותו דבר ומאי דכתיבנא עיקר:

ירושלמי הוו בעון מימר מליח לעולם. פי' שהעמידו להעמידו במלחו הוא דהוי מליח הא לשעה לא. כלומר לא הוי בכלל מליח א"ר יודן מן הא דתניאהרי עלי כבשר מליח הדא אמרה מליח לשעה מליח הוא. פי' דבשר מליח דתנינן היינו בשר מליח של קרבנות שהוא דבר נדור כדמסיים בסיפא אם בשל שלמים נדר הרי זה אסור וקרבנות לא היו מלוחין אלא לפי שעה כדאיתא במס' תמיד ואפ"ה קרי ליה בשר מליח:

מתני' **דג דגים שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים**. פי' מדקאמר בגמ' דדג גדול משמע ודגים קטנים משמע ולא אמרינן דלא כרשב"א משמע דלא פליגי ומודה תנא דידן לדברי רשב"א והכא לאו דקאמר דג או דגים שאני טועם דא"כ פליג אדרשב"א

אלא דקאמרינהו לתרוייהו דקאמר דג דגים וה"ה נמי לאומר דג דגה ומש"ה משמע בין גדולים בין קטנים דדג משמע גדולים. ודגים או דגה משמע קטנים:

ואסור בהן בין חיין בין מבושלין בין מלוחין בין טרופין ומותר בטרית טרופה. והוא מין דגים קטנים שהן טרופין דדג או דגים שלמים משמע ולא עשויין לשברי שברים הרבה ואין צריך לומר בציר ומורייס פי' שנעשה בהן קידם הנדר דאילו שיצא מהם לאחר הנדר אסור מדקאמר שאני טועם והכי איתא בגמ' לקמן:

הנודר מן הצחנה. והוא מין דגים קטנים שטרופין יפה יפה:

אסור בטרית טרופה. שאינם טרופים כ"כ וי"מ דצחנה דגים שלמים אלא מדנקיט ליה בפרט גלי אדעתיה דאפילו בשהן טרופין אסרינהו ולא מחוור ומותר בציר ומורייס דלא נתכוין אלא לגופן והוא דלא אמר שאני טועם דאי לא אסור ביוצא מהן:

והנודר מטרית טרופה מותר בציר ומורייס שלהן אבל בצחנה פשיטא דאסור שהרי היא טרופה יותר ולא איצטריך ליה למתני דכיון דקתני הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה כ"ש שהנודר בטרית טרופה אסור בצחנה:

גמ' **תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים דגה שאני טועם אסור בקטנים ומותר בגדולים דג דגה שאני טועם**. פי' דאמרינהו לתרוייהו אסור בין גדולים בין קטנים ופרישנא דדג משמע גדול ודגה משמע קטנים ומשמע גדולים ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

ירושלמי איזהו דג גדול ואיזהו דג קטן ייבא בר מר זעירא כל נון דנא אכיל ליה פחות מן ליטרא כלכית אנא מטעים ליה פי' כל שמשקלו פחות מליטרא נקרא קטן וכה כן פי' והכא לענין נדרים כן הדין:

כתב רבינו ז"ל ומסתברא לן שהכל לפי מקום הנודר את שדרכו לקרות דג קטן הוא דגה ושהוא גדול להם נקרא דג אע"פ שהוא פחות מליטרא:

מתני' **הנודר מן החלב אסור בקום**. פי' מימי נסיובי דחלב והן החלב שקורין בלע"ז שואיר"ו ומיא בעלמא הוא ולא מיקרי חלב:

ור' יוסי אוסר. פרישנא בגמ' דלא פליגי אלא דבאתריה דר' יוסי לקומא נמי קראו ליה קומא דחלבא ועיקר שמו הייני שם אביו דקומא דחלבא בעי למימר חלב קרוש ובאתריה דת"ק לא קרו ליה אלא קומא בלחוד:

מן הקום מותר בחלב. פי' ואפילו לר' יוסי דהא לא קרו ליה קומא כלל:

אבא שאול אומר הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין תפילה. והא דברי הכל היא וליכא דפליג עלה וכן הלכה:

תניא הנודר מן החלב מותר בקום מן הקום מותר בחלב מן החלב מותר בגבינה מן הגבינה מותר בחלב מן הרוטב מותר בקיפה מן הקיפה מותר ברוטב שומנא והוא מוהל היוצא מן הבשר וקיפה תבלין והוא דק דק שמתאסף בשולי קדרה מן התבשיל ומיץ בשר. ואי אמר בשר זה עלי אסור בו וברוטבו ובקיפתו. פי' דכיון דאמר זה משמע זה וכל היוצא מזה מכאן ואילך אבל לא הוי טעמא משום לישנא יתירא דהא איצטריך למימר זה לאשתרויי בבשרא דעלמא אלא ודאי כדאמרן:

ירושלמי מ"ט דר' יוסי בקום שם אביו קרוי עליו על דעתיה דר' יוסי הנודר מן היין אסור ביין מבושל (ג) מבושל חמרא קרו ליה כתב רבינו ז"ל דכיון דבגמרא דילן איתמר דרבי יוסי ורבנן לא פליגי דמודו רבנן כל היכא דקרו ליה לקומא קומא דחלבא שהנודר מן החלב אסור בקום א"כ שמעינן מינה דמודו רבנן בנודר מן היין שאסור ביין מבושל דהא בכל דוכתא הכי קרו ליה יין מבושל על שם אביו ואע"ג דתנן לקמן [דף נג.] הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים מסתוניות מותר בחומץ סתוניות ר' יהודה בן בתירא אומר כל ששם תולדתו קרויה עליו אסור ביוצא ממנו ופליגי רבנן עליה התם שם בנו הכא שם אביו פי' דהתם בדבש וחומץ עיקר השם שלו היינו שם התולדה שנתחדש עכשיו והם החומץ והדבש ובהכי הוה סגי להו למיקרינהו אלא שמכנין אותו בשם אביו למיקרינהו דבש תמרים וחומץ סתוניות משום דאיכא דבש וחומץ שהן של מינים אחרים ולהבדיל אלו מאותן מינין נקראים על שם אביהם אבל הכא עיקר שמם היינו החלב והיין דאילו קומא או מבשלא לאו עיקר שמא הוא ולא אפשר למיקרינהו בהו ואין לך קומא אלא מחלב ולא חמרא מבשלא אלא מחמרא ואין נקראין בשם קומא (וחלב) ומבשלא להפרישן ממינין אחרים דקומא ומבשלא אלא להפרישן מחלב גמור ויין גמור. נמצאת למד שזה עיקר שמם של אביהם ושם תולדתם נופל להפרישם מאביהם ממש הילכך אע"ג דבלישנא משמע ששם אחד הוא דבש תמרים וקומא דחלבא כי מעיינת בהו לא דמי כלל וכ"ש ביין מבושל שאין שמו דומה לאידך דאילו ביין מבושל שם האב קודם ומכונה במבושל ואילו בדבש תמרים שם הבן קודם ומכונה באביו כן נראה לי פי' דברי רבינו ז"ל ועיקר הם:

מתני' **הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה.** פי' ואפילו היוצא מהם אח"כ דאיהו לא אסר נפשיה אלא בבשר והני לאו בשרא נינהו: ור' יהודה אוסר. ברוטב ובקיפה שיוצא מהן מכאן ואילך:

דף נב.

אמר רבי יהודה מעשה ואסר עלי ר"ט ביצים שנתבשלו בתוכו. פי' מפני רוטב הבשר שנתערב בהן:

אמרו לו כן הדבר. פי' לפעמים הוא כדבריך אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי פי' דזה משמע כל היוצא כדכתיבנא לעיל:

שהנודר מן הדבר. פי' מדבר מסויים ונתערב ממנו בדבר אחר של היתר אם יש בו בנותן טעם ה"ז אסור ומינה דהיכא דלא קאמר זה אלא בשר סתם אע"פ שיש בו בנותן טעם ה"ז מותר וכדאיתא בסמוך ומסתברא דליכא אלא טעמו ולא ממשו כגון שנמצא *שם או שבשל ירקות בקדרה בת יומא של בשר וזה דין נכון:

הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. פי' כיון שנדר מן היין סתם דליכא אלא טעמו ולא ממשו:

אמר קונם יין [זה] **שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם אסור** ואמרינן לקמן בגמרא דכל היכא דקאמר זה אע"ג דלא אמר שאני טועם אסור בכל היוצא ממנו וכדתנן במתני' ברישא אימתי בזמן שאמר בשר זה ודוקא במה שנתערב ממנו אחרי כן דלא סגיא אלא בהכי מכיון דקאמר זה ובהאי אסר נפשיה בלחוד ולא במה שכבר פירש ונתערב בדברים אחרים ואפילו משאר יין שבחבית שפירש משם (אח"כ) מותר וזה פשוט אבל היכא דלא קאמר זה אלא דקאמר בשר שאני טועם יין שאני טועם מיבעיא לן אי מיתסר ביוצא ממנו כיון דקאמר שאני טועם [או דלמא] (א) למפטר נפשיה בהנאה מיניה ולא איפשיטא ובדיעבד לא לקי על היוצא ממנו ואפי' למ"ד טעמו ולא ממשו דאורייתא דהא לא אסר נפשיה מיניה אבל לכתחלה אסור ביוצא ממנו ובתערובתו ודוקא בשנתערב אח"כ ולא במה שנתערב כבר דבשעתא דנדרא לא הוה מקרי בשר ולא יין ואיהו לא נדר אלא שלא יטעום בשר ויין ולא היו אלו בכלל. וי"א דבהא דלא אמר זה ואמר שאני טועם לחוד כל טעימה של אלו אסר עליו (ב) את"ל שנאסר בתערובתו ואפילו בתבשיל שכבר היה בו יין כיון שיש בו טעם יין ודבריהם אמת אילו אמר יין שאני טועם אבל (ג) זה שאמר יין שאני טועם ליכא למימר הכי לפום עניות דעתי ומתני' נמי דקתני יין זה שאני טועם ונפל לתבשיל דמשמע שנפל אח"כ דאי לא ליתני אסור בתבשיל שיש בו יין אלא דאיכא למימר במתני' משום דקאמר זה הוא דבעי' נפל אח"כ אבל (ד) כשאתה טועם לחוד אפילו נפל קודם לכן כנ"ל:

דף נב:

הנודר מן הענבים מותר ביין מן הזיתים מותר בשמן אמר קונם זיתים אלו וענבים אלו שאני טועם אסור בהן וביוצא מהן:

שם גמ' **בעי רמי בר חמא שאני אוכל ושאני טועם דוקא הוא**. פי' דמתני' או קתני. דקתני קונם יין זה או שאני טועם אסור ביוצא מהם וכי קאמר שאני טועם לחוד נמי אסור והוי לישנא דמתני' דוקא דכי קתני אסור ביוצא מהן קאי אכל חד מינייהו או דקאמר זה או דקאמר שאני טועם לחוד (ה) מותר ביוצא מהם ואיסורא דיוצא מהם משום זה הוא אלא הא דקתני תנא בהדיא תשלום נדרא ולגבי זה פשיטא לי דמהני בלחודי' כי קא מבעיא לי בשאני אוכל וליכא לפרושי דוקא הוא כפשטיה דבעינן תרוייהו דהא מסיים בעיא דבזה לחוד פשיטא ליה ועל כרחין אית לן לפרושי כדפרישית ועוד יש לומר שאין צורך לעקם הדרך ולפרש בלשון התלמוד מה שאינו במשמע דה"ק שאני טועם דוקא הוא ולא מיצטריך למימר זה או לאו דוקא הוא אלא לשון התנא וטעמא דמתני' משום דקאמר זה ואידך לשון נוסף הוא ללא צורך וכל היכא דקאמר זה פשיטא לי וכו' כנ"ל:

כתב רבינו ז"ל הא דתנן שהנודר מן הדבר ונתערב בהיתר אם יש בו בנותן טעם ה"ז אסור דוקא שלא במינו. פירוש שאין לך דבר בעולם שלא יבטל בשלא במינו בששים ואפילו איסורי משהו כאיסורי ע"ז ויין נסך ודכוותה דחמירי טובא וכ"ש ערלה וכלאי הכרם ותרומה וכדמוכח בכל דוכתא ואין לך יוצא מן הכלל אלא חמץ בפסח שאוסר באכילה במשהו במינו ושלא במינו משום חומרא דיליה דאיכא בחמץ משום בל יראה ובל ימצא כשהוא בעין או כשיש בו כזית בכדי אכילת פרס כדאיתא התם במעשה דר' יהודה [דף נב.] בביצים שנתבשלו עם הבשר דהוו מין בשאינו מינו אבל במינו במשהו פי' משום דקונמות דבר שיש לו מתירין הוא דמצוה לאתשולי עלייהו מה שאין כן בתרומה דליכא מצוה וכדאיתא לקמן במכילתין [דף נט.] וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל ואפי' באיסורין דרבנן וכ"ש בנדרים דאיסורא דאורייתא הוא דבמינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וכל הראיות שהביא רבינו ז"ל בזה נכונות וכבר כתבתים גם אני במסכת חולין ובמסכת ע"ז:

ועוד כתב רבינו ז"ל ואצטריכינן להני ראיות משום דתמיה לן מאי דכתב רבינו ז"ל בהלכות גדולות דיליה לענין פת שאפאה עם הצלי בתנור אסור לאכלה בכותח דכיון דשרי למיכלא בבשרא הוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל פירוש דהוה קשיא ליה לרבינו אלפסי ז"ל אמאי אסור לאכלו בכותח משום מאי דקלטא מריחא דבשרא דהא בגדי כחוש שצלאו עם דבר אחר שמן קיימא לן דשרי דריחא לאו מילתא

הוא ופריק איהו ז"ל דשאני הא דאית ליה היתר עם הבשר באנפי נפשה וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בעי ואע"ג דההיא מין בשאינו מינו הוא הבשר עם הפת משמע דסבר איהו ז"ל דדבר שיש לו מתירין אפילו בשאינו מינו לא בטיל ואילו בכל הני ראיות משמע דבטיל ואיברא דתמיהה ליתיה להוא פירוקא דהרי"ף ז"ל אבל הכא היתר בהיתר הוא כיון דלא הוי אלא ריחא דבשרא בעלמא וריחא באיסורין היתר גמור אלא דודאי טעמא דאמרי רבנן דאסור לאכלה בכותח לאו דינא הוא אלא חומרא דרבנן משום מראית העין שלא יהיה נראה בפיו כאוכל בשר בחלב וכשם שהחמירו בו שלא להעלותו על השולחן וכשם שקנסו בפת שטח אותה בחלב לאכלה בפני עצמה גזירה שמא יאכלנו עם הבשר עד שיעשה בו סימן הניכר ויש לי לדון לזכות לרבינו אלפסי ז"ל דאיהו נמי ה"ק וההיא לישנא דנקיט לאו דוקא כדמשמע בעלמא אלא דרך צחות שכן מצינו לו במקומות אחרים שתופס לשון הגמרא שלא לאותו ענין שנאמר בו וקאמר רבינו ז"ל דבהא איכא למימר דלא ליבטיל באלף מפני מראית העין כיון שאין בו לבעלים איבוד ממון שיש לו מתירין לאכלו עם הבשר או בפני עצמו והאי עדיפא לן לתרוצי בלישניה ודלא למתלי טעותא כל דהו בגברא וכ"ש דלא למיתלי ביה בוקי סריקי. והכין פרישית קמי מרן נר"ו:

כתב רבינו ז"ל אלא מיהו איכא מימרא בגמרין דקשיא אהך סברא דתנן בפרק משילין [דף לז.] לענין תחומין האשה ששאלה תבלין [ומים] ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן פירוש שאם ערבה בעלת התבלין למזרח ואין לה ללכת למערב ובעלת הקמח ערבה למערב ואין לה ללכת למזרח כלל הרי עיסה זו כרגלי שתיהן שאי אפשר להוליכה בי"ט לא למזרח ולא למערב:

והוינן בה ואמאי וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה ותהא כרגלי בעלת הקמח ומהדרינן [דף לח:] רבא אמר תבלין ומלח לטעמא עבידי וטעמא לא בטיל לעולם ואפי' שלא במינו דחשיב בפחות מכדי נותן טעם וכאילו קיימי בעינייהו רב אשי אמר [דף לט.] דלהכי לא בטיל מים ומלח לגבי עיסה משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין לערב וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל והא מים ומלח לגבי עיסה שלא במינו הוא ואפ"ה אמר רב אשי דלא בטיל דשיל"מ אלמא דבר שיש לו מתירין אפי' בשאינו מינו לא בטיל:

כתב רבינו ז"ל וכבר איפריק בה הך קושיא דקסבר רב אשי דכיון דעיסה לא מתעבדא בלא מים ומלח לעולם כמין במינו דמו מים ומלח עם הקמח תדע דהא נמי איתמר התם עלה בריש שמעתא כי אקשו דליבטיל מים ומלח לגבי עיסה [דף לח:] וא"ל ר' אבא הרי שנתערב לו קב חטין שלו בעשרה קבין של חבירו יאכל הלה וחדי ואחיכו תלמידי

אהאי פירוקא דר' אבא וא"ר אושעיא שפיר עבדו דאחיכו עליה מ"ש חטים ושעורים דלא קאמר להו פי' ר' אבא אמאי לא אקשי מקב חטין שנתערב בעשרה קבין של שעורין של חברו יאכל הלה וחדי משום דחטין ושעורים הוי מין בשאינו מינו ובטל בשיעורו מה שאין כן בחטים וחטים דהוי מין במינו ולא בטיל בס' דקב בעשרה דנקט ר' אבא לאו דוקא דאם כן אפילו בשעורין נמי לא בטיל אלא מועט במרובה קאמר והיינו דאמרי דאי נקט חטין בחטין משום דסבר דמינו במינו לא בטיל לעולם ובעי למימר דהוא הדין למים ומלח דלא בטיל לגבי עיסה ה"מ לרבי יהודה דס"ל דמין במינו לא בטיל לח בלח או יבש ביבש שנתערב ונעשה גוף אחד כמים ומלח בעיסה או חטין בחטין אבל לרבנן אפי' מין במינו בטיל וכיון שכן לרבנן ליכא הפרישא בין חטים וחטים לחטים ושעורים ודין הוא דליבטיל מים ומלח לגבי עיסה לרבנן מדקאמר ר' אושעיא הכי פי' דאיצטריך לאקשויי לר' אבא מדרבנן דסברי דמין במינו בטיל ולא אקשי ליה אפי' לר' יהודה נמי דלימא ליה הכי מאי מקשת מחטים לתוך חטים דלא בטילי לר' יהודה דמים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים הוא דבטיל אפי' לר' יהודה ש"מ דלר' אושעיא נמי מים ומלח לגבי עיסה מין במינו חשיב דלא בטיל לר' יהודה ולהכי אצטריך ליה לאקשויי דלרבנן מיהת בטיל:

עוד כתב רבינו ז"ל ותו איכא למימר דלאו קושיא היא דהא מים ומלח בעיסה נותן טעם הוא ובכל איסורין שבתורה לא בטיל פי' דהא מסתמא ליכא בעיסה ששים של מים ומלח והיכי קס"ד כלל דליבטל אפי' לא עבידי לטעמא ולא הוי נמי דבר שיש לו מתירין אלא טעמא דקושיא דגמ' דכיון דלאחשיבי לגבי דין ממון ותחומין איסורא דתלי בדין ממון הוא פי' דאיסור תחומין דרבנן הוו סברי מעיקרא דמדינא בטלי ואע"ג דיהבי טעמא בעיסה פי' לפירושו דמעיקרא לאו בדין בטול איסורין נחתינן להאי פירכא דאם כן הא ליכא ששים לבטלה אלא למימרא דבאיסור תחומין דתלי בדין ממון הוה לן למחשב מים ומלח דחברתה כמאן דליתא כלל דהא מים ומלח דבעיסה לית להו חשיבותא באנפי נפשייהו כי היכי דנחשבה לבעלת מים ומלח משותפת בעיסה זו להיות כרגליה:

ואהדר להו ר' אבא הרי שנתערב לו קב חטין בעשרה קבין של חבירו יאכל הלה וחדי. פי' קב בעשרה לאו דוקא אלא מעט במרובה ואחיכו עליה משום דקס"ד דר' אבא מדין בטול איסורין אתי עלה דכיון דמים ומלח בעיסה ליכא שיעורא לבטולי באיסורין דין הוא דלא לבטיל הכא ולא ליפקע רשות בעלים מיניה וכמאן דקאי בעינא דמי שהרי אין רשות בעלים נפקע בעלמא כשנתערב חטים שלו בחטין מרובין של חברו ובשלמא אלו הוי באנפא (א) דרבוותא באיסורין בטיל אפשר דהכא נמי פקע רשות בעלים אבל השתא דמדינא באיסורין לא בטיל משום דהוי מין במינו ואפי' המלח מועט מאד דין

הוא דלא ליפקע רשות בעלים וליהוי כמאן דקאי בעיניה דדינא דעירוב י"ט דרמי עליה מאתמול איסורא אחרינא הוא. היינו דאחיכו עליה דהא מין במינו לרבנן בטל הוא באיסורין דעלמא וכיון דכן הכא נמי דינא הוא דליבטיל אפילו בפחות מכשיעור כיון דלית ליה חשיבותא באנפי נפשיה וענין תחומין תלוי בדין ממון וכטעמא דר' יהודה דפוטר במים ומלח סדומית לפי שאינם ניכרין ולית להו דין ממון וחשיבות אף על גב דבאיסורין דעלמא לא בטיל ואתא רב ספרא ואהדר עליה דר' אושעיא ואמר ליה בלשון כבוד משה שפיר קאמר להו ר' אבא דאיהו לאו טעמא דקא סלקא דעתיה אתי עלה אלא איהו הכי קאמר דמים ומלח אלו חשיבי בהאי עיסה ודין ממון אית בהו אע"ג דבאנפי נפשייהו לית להו חשיבותא וכי לא שמיע להו הא דאמר ר' חייא קטיספאה הבורר צרור מתוך גרנו של חברו נותן לו דמי חטים אלמא כילא חסריה ליה ה"נ כילא חסריה פי' דכי היכי דהתם צרור באנפי נפשיה לא חשיב וכיון דחשיב בגרנו שממלא המדה חשיב ממון ה"נ אע"ג דמים ומלח שבעיסה לית להו חשיבותא באנפי נפשייהו כיון שהעיסה חשובה יותר מחמתם והיא גדולה ג"כ יותר בשבילם ראוי הוא שיחשב ממון ומשלו של ר' אבא למי שנתערב לו מעט חטים בחטים מועטים של חברו דמיחייב לשלומי ליה דכיון דחסריה מכילא דיליה ואוסיף בחטים דחבריה ואע"ג דאינהו באנפי נפשייהו לא חשיבי ואביי דחייה להא דשאני התם משום דהוי ממון שיש לו תובעין פי' דלגבי תביעת ממון הוא דאיכא למימר הכי כיון דמ"מ הא חסריה אבל גבי דינין דעלמא שנפל ממון אחרים אע"ג דעביד ביה חשיבותא בתר דידיה אזלינן ולא הוי ממון ואפי' יש לו בעלים הילכך הכא לגבי תחומין אפי' היו המים והמלח גזולין ויש להם בעלים כיון דהשתא לאו בדין תביעת ממון איירינן דינא הוא דבטיל כיון דחשיב באנפי נפשיה ולא יפה כחו מפני שיש לו בעלים דהא לגבי בטול אסורין ובטול טומאה דעלמא לא חשיב טפי מפני שהאיסור המתערב יהא לו בעלים כיון דלא חשיב באנפי נפשיה בגופיה ומיבטל ברוב או בששים וה"נ ליבטיל מים ומלח לגבי עיסה ולא ליהוי ממון אפילו יש לו בעלים ועל הא אוריך אביי טובא למידחייה לדר' אבא ואידחייה לה ואתי רב אשי ופריק דכיון דדבר זה יש לו מתירין למוצאי י"ט והרי אנו מחמירין בעלמא בכל מקום שיש לו מתירין לאסור באלף במינו מיהת אע"פ שהאיסור מדרבנן ודבר מועט הוא חשיב למיסר ה"נ אין מים ומלח בטלין אפי' בעיסה שהן מין בשאינו מינו ואפי' בתחומין דרבנן וניתן להו דין ממון וליסרו הכא (כהא) כי היכי דאסרי' בשאר איסורים דלא אזלינן בתר חשיבות ממון זה פי' דברי רבינו ז"ל ובדידיה אתפרש לן אגב גררא שמטתא דהתם דקשיא טובא

ובעיא צילותא. ונקטינן כדמעיקרא דדבר שיש לו מתירין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם בר מחמץ בפסח:

דף נג.

מתני' **הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים מן הסתוניות מותר בחומץ סתוניות.** פי' סתוניות ענבים שאינם מתבשלים עד הסתיו ואינם ראויים לאכילה והמשקה היוצא מהם חומץ ר' יהודה אומר כל ששם תולדתו קרוייה עליו פי' כדבש התמרים שמכונה על שם התמרים אביו וכן חומץ סתוניות ונדר מן האב אסור אף ביוצא ממנו וחכמים מתירין:

גמ' **חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו הא דתניא** כלל אמר רשב"א כל שדרכו ליאכל והיוצא ממנו ליאכל כגון תמרים ודבש תמרים נדר בו אסור אף ביוצא ממנו נדר ביוצא ממנו אסור אף בו וכל שאין דרכו ליאכל ודרך היוצא מהם ליאכל כגון סתוניות נדר בו אינו אסור אלא ביוצא ממנו שלא נתכוין זה אלא ליוצא ממנו ת"ק דמתני' ליה דרשב"א דהא בין תמרים שהן והיוצא מהן נאכל בין בסתוניות שאינם נאכלים והיוצא מהם נאכל קתני שאם נדר בו מותר ביוצא ממנו ודלא כרשב"א ורבנן בתראי אית להו דרשב"א באת שאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל:

והא דקתני וחכמים מתירין אסתוניות קאי דקאמר ר' יהודה שאסור בהם וביוצא מהם ואתו רבנן ושרו בגופייהו דלא מתסרי אלא ביוצא מהם כרשב"א והלכתא כרשב"א בהא דקאי כרבנן:

גרסינן בירו' [ה"ו] תני רשב"א אמר קונם כל שדרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל נדר בו אסור ביוצא ממנו נדר ביוצא ממנו אסור בו מאי אית לך למימר כגון זיתים וענבים וכל שדרכו ליאכל ואין דרך היוצא ממנו ליאכל נדר בו מותר ביוצא ממנו נדר ביוצא ממנו מותר בו מאי אית לך למימר כגון אלין תותיא וכל דבר שאין דרכו ליאכל והיוצא ממנו דרכו ליאכל נדר בו לא נתכוין אלא ליוצא ממנו מאי אית לך למימר כגון זרעוני גנה שאינם נאכלים פי' כגון זרע החציר והבצלים וכיוצא בהן הנודר מהן לא נתכוין אלא לפירות שבהן שהן נאכלין וכן הלכה:

מתני' **הנודר מן היין מותר ביין תפוחים מן השמן מותר בשמן שומשמין.** פירוש דסתם יין ושמן לא משמע אלא יין ענבים ושמן זיתים:

מן הדבש מותר בדבש תמרים. פי' דלא קרו אינשי דבש סתם אלא לדבש של דבורים ובנדרים הלך אחר לשון ב"א:

מן החומץ מותר בחומץ סתוניות מן הכרישין מותר בקפלוטות. פי' שהן מין כרישין ואינם נקראים בלשון ב"ת אלא קפלוטות ובכל אלו אם אמר לא נתכוונתי אלא לכך שהוא בכלל הלשון הרי הוא כפירושו כאותה ששנינו [דף יח:] סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל:

מן הירק מותר בירקות שדה שלא קרו אינשי ירק סתם אלא לירק של גנה:

שם **תניא הנודר מן השמן בארץ ישראל מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית**. (נ"ל) פי' שבארץ ישראל רגילין בשמן זית: ובבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית. שסתם שמן של בבל של שומשמין הוא ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם במקומו ובשעתו ובאותו לשון שהוא רגיל לדבר בו אם אינו מדבר כלשון מקומו:

מקום שמסתפקין מזה ומזה אסור בשניהם. פי' מן הסתם אלא אם כן אמר לא נתכוונתי אלא לזה: פשיטא לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין מהו דתימא ניזיל בתר רובא קמ"ל ספק איסורא לחומרא:

ולענין דיני ממונות הא קיימא לן שאין הולכין בממון אחר הרוב ואם נתחייב או מכר לו שמן סתם נותן לו גרוע שבהן וכדאיתא בריש פרק שור שנגח [דף מו:] ובפרק המוכר דנזיקין [דף צב:]:

דף נג:

מתני' **מן הכרוב אסור באספרגוס**. פי' מין כרוב הוא: מן האספרגוס מותר בכרוב בגריסין אסור במקפה והוא תבשיל של גריסין עבה ור' יוסי מתיר דקסבר גריסין כשהן חיין משמע דאידך מקפה מקרי וכן נקרא מקפה כל מאכל עבה של ירקות וכיוצא בו ולהכי אמרינן בירושלמי [הלכה ט] דלא אסר ת"ק אלא בדהוי רובא גריסין דהוי להו גריסין עיקר:

מן המקפה מותר בגריסין מן המקפה אסור בשום. פי' שאף ראשי שומים שנותנין בקדרה שלמקפה בכלל מקפה: ור' יוסי מתיר בשומין שבה. דבשומין בעלמא אפילו רבנן מודו שהוא מותר: מן השום מותר במקפה אע"פ שנוהגין לתת בה ראשי שומים אין אסור אלא בשומין שבה בלחוד כשאר שומין דעלמא:

מן העדשים אסור באשישין. והוא נזיד של עדשין ורבי יוסי מתיר:

מן (ב) העדשין מותר באשישין כשהן חיין:

ירושלמי ר' יוסי אזל לגבי (דוסא) [ר' יסא] וכו' על דעתיה דרבי יוסי הנודר מן היין מותר בקונדיטון:

חטה חטין שאני טועם אסור בהן בין קמח בין פת. פי' (א) כדאמרינן להו תרוייהו אבל הנודר מן החטים אסור לאפות ומותר לכוס כדלקמן וכדפרישנא גבי דג דגים וכן גריס גריסין שאני טועם אסור בהן בין חיים בין מבושלים כדאמר תרוייהו אבל גריס לחוד אסיר לבשל ומותר לכוס גריסין אסור לכוס ומותר לבשל ר' יהודה אומר קונם גריס או חטה שאני טועם מותר לכוס חיין פי' ולא בא רבי יהודה אלא לפרש:

תניא רשב"א אומר חטים שאני טועם אסור לכוס ומותר לאפות. פי' ומותר לאכול בפת אפויה: חטה שאני טועם מותר לכוס ואסור לאפות פי' מותר בחטה וקמח של חטים לכוס ואסור בפת אפויה שלו:

חטה חטים שאני טועם וכו'. והלכתא כרשב"א דלפרושי דברי חכמים אתא:

ירושלמי [הלכה יא] חטה שאני טועם אסור לאפות ומותר לכוס ואת אמרת הכין פירוש דחטה זרע חטין משמע ולא פת אפויה אמר ר' יוסי כן ארחיה דבר נשא מחמי פתא נקיה ומימר בריך דברא הדא חטתא. ובהכי סליק פירקא ברחמי שמיא ותו לא מידי:

דף נד.

הנודר מן הירק מותר בדלועין. פי' דלאו מין ירק נינהו אלא פרי ור"ע אוסר ומפרש ואזיל תנא טעמא דפלוגתייהו אמרו לו לר"ע והלא אומר אדם לשלוחו קח לי ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין פי' וכיון שאינו לוקח מהן עד שבא ונמלך בבעל הבית מכלל שאינם ירק:

אמר להם כן הדבר. פי' שאינו לוקח אלא בהמלכה אבל משם ראיה שהם ירק שאלמלא כן היכי שייך המלכה במה שאינו ממין שאמר לו בעל הבית אילו הלך ולא מצא אלא קטניות שמא הוא אומר לו לא מצאתי אלא קטניות אלא ודאי שהדלועין בכלל ירק:

ואסור בפול המצרי הלח ומותר ביבש. שאין היבש בכלל ירק אבל בשאר ירקות אסור אפילו הן יבשים וכן פירשו שלא חלקו בין לח ויבש אלא בירק שיש לו גורן אבל בירק שאין לו גורן כגון כרוב ותרדין ודכוותייהו אין חלוק בין לח ויבש ואסור בשניהם:

שם **והא מן ירק נדר**. פירוש וסתם ירק לא משמע אלא ירק הנאכל כמות שהוא חי ולא דלועין ודכוותייהו שאין נאכלין חיין ומאי טעמיה דר' עקיבא דאסר בדלועין:

אמר עולא באומר ירקי קדרה עלי. פי' דאתי לרבויי אפילו דלועין ופרכינן ודילמא ירק הנאכל בקדרה קאמר פי' דלא משמע אלא ירק שהוא נאכל אף בקדרה כגון כרוב וחזרת והבצלים והשומים שנאכלין חיין ומבושלין ואין בכלל מה שאין נאכל כמות שהוא חי (ב) דלועין ולא מה (ג) שהוא נאכל כמות שהוא מבושל כגון צנון ושומר ודכוותייהו

ופרקינן באומר ירק המתבשל בקדרה עלי פי' דכיון דלא אמר ירקי קדרה ולא ירק הנאכל בקדרה ודאי לרבויי אתא כל שהוא ראוי לקדרה אע"פ שאינו נאכל כמות שהוא חי מיהו ודאי לא הוי צנון ושומר ודכוותייהו בכלל כיון דלא מבשלי בקדרה ואמרינן במאי קא מפלגי כלומר דכיון דבין לרבנן בין לרבי עקיבא באומר ירק המתבשל בקדרה משמע אפילו ירק שאינו נאכל כמות שהוא חי וא"כ במאי קא מפלגי בדלועין ואמרינן רבנן סברי כל מילתא דצריך שליחא לאמלוכי עליה לאו מיניה הוא פי' אין דעתו של נודר עליו ור' עקיבא סבר כל מילתא דמימליך עליה שליחא מיניה הוא פי' דאי לא הוה מיניה היה אומר לא מצאתי כלום ולא היה אומר לא מצאתי אלא זה ואע"ג דהאי פלוגתא מפורש במתני' משום דאוקימנא באומר ירק המתבשל בקדרה עלי אתינן למימר השתא דלא במשמעות האי לישנא הוא דתליא טעמא דמתני' אלא ה"ה בכל דכוותא דהוה מידי דמימליך שליחא פליגי נמי ונפקא מינה לנודר מן הבשר וכדמפרש ואזיל:

אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה. פי' דלר"ע לא משוי ליה מיניה בברי למלקי עליה אלא ספוקי מספקא ליה וחייש לחומרא לכתחלה ומיהו הוא הדין דלר' עקיבא אם אמר לא נתכוונתי לדלועין אינו צריך שאלה ואפילו בעם הארץ דהא איסור רופף הוא משום הא לא ינהגו קלות ראש בנדרים ולא החמירו בעם הארץ אלא במפרש דברים רחוקים כגון [לעיל דף כ.] חרמו של ים וקרבן של מלכים וכיוצא מהם כנ"ל:

דף נד:

ומאן תנא דפליג עליה דר"ע רשב"ג היא דתניא הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ובראש וברגלים ובקנה ובלב ובעופות פי' דהא מימליך עלייהו שליחא ומותר בבשר דגים וחגבים ואע"ג דהני נמי מימליך עלייהו שליחא אוקימנא בגמ' כגון שהקיז דם בשעה שנדר דדגים לא מעלי ליה ההיא שעתא וכיון דלא חזו ליה אינם בכלל לשונו ולאו מנייהו נדר אי נמי דכייבן ליה עיניה בתחלת אוכלא דלא מעלי ליה אבל בסוף אוכלא דמעלו כדאמר שמואל נונא סמא דעינא וסימנך נו"ן סמ"ך עי"ן הא ודאי בכלל לשונו הוי ואסור בהם כיון דמימליך עלייהו שליח וסתמא כר"ע:

רשב"ג אומר הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר אבל מותר בראש וברגלים ובקנה ובלב ובעופות דכיון דמימליך עלייהו שליח לאו מיניה הוא:

ואצ"ל דגים. אע"פ שלא הקיז דם או כייבן ליה עיניה או חגבים אפילו ר"ע מודה בהו ומשום חגבים הוא דנקט לישנא דאין צריך לומר דאילו לרשב"ג דגים שוים הם עם השאר דבכלהו ממליך שליחא וכן היה רשב"ג אומר קרביים לאו בשר ואוכליהן לאו אינש:

כתב רבינו ז"ל והלכתא כר"ע דסתם לן תנא כוותיה דתנן פרק כל הבשר הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים הא בעוף אסור וה"ה לקרביים ובני מעיים דחד טעמא איתי להו פי' ואתיא כרבי עקיבא וכי קתני מותר בבשר דגים וחגבים בשהקיז דם או דכייבן ליה עיניה כאידך מתני' והכי קאמר לית ליה היתרא בהכי דזימנין דמשתרי בדגים נמי ואע"פ דלא קיימא לן דיהא סדר המשנה בתרי מסכתי פי' כי היכי דנימא דההיא סתמא דאחריתא והוי מחלוקת הכא ואח"כ סתם התם והלכה כסתם תו דילמא הא דהכא דאחריתא וסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם פי' וסתם מתניתא דהכא לאו ראיה היא לרשב"ג כיון דאיכא סתם אחריתא כר' עקיבא הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא ועוד דכיון דלא אתברר הי מינייהו דאחריתא הדרינן לכללא ונקטינן הלכה כר' עקיבא מחבירו והכא יחיד הוא דפליג עליה במתניתא וסתמא לאו כמר מכרעי ולאו כמר מכרעי פי' דהא איכא סתמא ככל חד מינייהו כדאמרינן סתם מתני' דהכא כר' שמעון בן גמליאל וסתם מתני' דהתם כר' עקיבא: הילכך הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואינו מותר אלא בחגבים. שמותר בהם לעולם דבדידהו לאו מימליך שליחא אבל בבשר דגים אסור משום דמימליך עלייהו שליחא: והא דקתני ומותר בבשר דגים אוקימנא בשהקיז דם או דכייבן ליה עיניה בתחלת אוכלא [כו'] ושמעינן מיניה. פי' דמדשרינן ליה בבשר דגים כשהקיז דם או דכייבן עיניה בשעת נדרו דלא חזו ליה. דכל כי האי גוונא אזלינן בתר דעתיה דעידן נדריה דנודר ולא הוי בכלל נדר סתם אלא מידי דחזי ליה אבל מידי דלא חזי ליה לפום שעתיה ליתיה בכלל סתם נדריה עד דמפרש לה בהדיא או דמשתמע מנדריה להדיא אבל מכללא לא אתי שאין לנודר אלא מקומו ושעתו ע"כ:

ולענין הנודר מן הירק לפום סוגיח דשמעתא אם נדר מן הירק סתם אינו אסור אלא בירק שנאכל כמות שהוא חי ואם אמר ירקי קדרה או ירק הנאכל בקדרה אינו אסור אלא בירק שנאכל כמות שהוא חי וראוי ג"כ לקדרה לאפוקי צנון ושומר ודכוותייהו וחי אמר ירק המתבשל בקדרה אסור בכל הראוי לקדרה אע"פ שאינו נאכל כמות שהוא חי כגון דלועין ועדיין (ד) (אסור) בצנון ושומר וכיוצא בהם ואסור בדלועין כר' עקיבא ויש אומרים דכי אמר ירק המתבשל בקדרה עלי כל ירק משמע ואפי' צנון ושומר ולא נהירא לי:

דף נה.

מתני' **הנודר מן הדגן אסור בפול מצרי יבש דברי ר"מ** דקסבר דכיון דעבדי מיניה גורן דגן מקרי ופול המצרי יבש עבדי מיניה גורן:

וחכמים אומרים אינו אסור אלא בחמשת המינים. דלא קרו אינשי דגן אלא להא אי נמי דמסתמא האי גברא בנדרים ללשון תורה איכוין:

רבי מאיר אומר הנודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת המינים אבל הנודר מן הדגן אסור בכל. פי' בכל דבר שעושין ממנו גורן ומותר בפירות האילן (ה) (ובדגן) ובירק פירוש שאין עושין מהם גורן:

שם **א"ר יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא בחמשת המינים בלבד**. פי' הא קמ"ל דהא דקתני ר"מ [אומר] הנודר מן התבואה וכו' לדבריו נמי קאמר לה ולאו לדבריהם דרבנן בלחוד למימרא דאע"ג דלדידכו אין במשמע התבואה אלא חמשת המינים אודו לי בדגן דכל מידי דעבדי מיניה גורן משמע (א) אי נמי דהא קמ"ל דהא דר"מ לכולי עלמא אמרה ואפילו לרבנן דלא אמרי רבנן תבואה כל תבואה משמע:

תניא נמי הכי שוין בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא בחמשת המינין: בר מר שמואל פקיד דליתנון תרי עשר אלפי זוזי לרבא מעללתא דנהר פניא שלחה רבא לקמיה דרב יוסף עללתא מאי מיקרייא. פי' דאילו שאר נכסי דלאו עללתא לא משתעבדי ליה כלל מיהו כולה עללתא קא משתעבדא ליה ואם אבדה מקצתה גובה מהשאר דכולה משתעבדא ליה דכיון דלא אמר הבו ליה עללתא שויא תריסר אלפי זוזי אי נמי מדמי עללתא וכדאמרינן התם בגיטין פ' התקבל [דף סו.] חמרא לא קאמר מדמי חמרא לא קאמר מחמרא [כו'] כדי ליפות את כחו זה דעת רבינו חננאל ז"ל וכבר ארווחנא בהא טובא התם בס"ד:

א"ל מתניתא היא ושוין בנודר מן התבואה שאין אסור אלא בחמשת המינין בלבד. פי' ומתרגמינן תבואה עללתא א"ל מי דמי תבואה לא משמע אלא מחמשת המינים בלבד עללתא כל מילי משמע פי' דתבואה לא אמרי אינשי אלא בלשון תורה דהיינו חמשת המינים בלבד ואילו עללתא אמרי אינשי אכל פירי דנפקא מארעא ולאו לישנא דמאי דעייל בביתא כדסברי מקצת רבנן ז"ל דא"כ תבעי ליה אפילו שאר מטלטלין ואמאי מבעיא ליה שכר ספינות ובתים בלחוד אלא ודאי דעללתא קרו אינשי בהשאלה לכולהו פירי דנפקי מארעא וקא מיבעיא ליה אי קרו נמי עללתא דפירי עמלי דבתי וספינות או לא מי אמרינן כיון דפחתן קרנא הוו ולא קרו ליה עללתא או דילמא כיון דשבחא דנפיק מינייהו ולא ידיע פחתייהו והיינו פירי דידהו עללתא קרו להו ובהשאלה ודכוותא בלשון ערב קורין אלגלה בהשאלה לכל מידי דהוי שבחא ופירי ואפילו דבתי וספינות מכל מידי דלא הוי קרנא ממש והיינו ודאי מאי דאסתפקא להו הכא דאילו שאר מטלטלין ובגדים ושטרות אע"ג דעיילי לביתא לאו עללתא נינהו דעללתא לישנא דפירי הוא ולא

לישנא דעיילותא והיינו דאמרינן הא לא מבעיא לי דעללתא כל מילי דהוי פירי משמע ואע"ג דלאו מחמשת המינים כי קא מיבעילי שכר בתים ושכר ספינות מאי כנ"ל:
כתב רבינו ז"ל ובעיין לא איפשיטא וקיימא לן תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע ובגמרא אמרינן דכי אמר תבואת השדה כל מילי דהוי פירי משמע ואע"ג דלא הוי מחמשת המינים מיהו לא משמע ביה שכר בתים וספינות דהאי אפילו מעללתא לא משמע וכל שכן בהא דאמר תבואת השדה ולענין נדרים אם נדר מעללתא הרי הוא אסור בכל מיני דמקרי עללתא:

דף נה:

תניא הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים וטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות. דהני לא מיקרו פירות סתם ואם אמר גידולי שנה עלי אסור בכולן:
הנודר מפירות הארץ אסור בכל פירות הארץ. פי' בכל פירות היונקים מן הארץ ואפי' פירות האילן ומותר בכמהין ופטריות ואם אמר גידולי קרקע עלי אסור בכולן דאע"ג דלא ינקי מארעא מירבא רבו מארעא אלא דינקי מאוירא והיינו דקרי להו התם בפ' כיצד מברכין [דף מ:] דבר שאין גידולו מן הארץ ומברכין עליהם שהכל כיון דלא ינקי מארעא אפילו הכי גידולי קרקע נינהו כיון דרבו מארעא ולא קשיא אהדדי:
תוספתא [מכילתין פ"ד] הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין. ואמרינן עלה בירושלמי [הלכה א] אתיא כמאן דאמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם פי' דקרו תירוש לכל דבר מתוק בהשאלת לשון ברם למאן דאמר בנדרים לא הלכו אחר לשון ב"א התורה קראה אותו תירוש זה היין ע"כ הילכך אנן דמשתעינן בלשון אומות כי אמרינן תירוש בלשון הקדש דעתין אלשון תורה ואינו אסור אלא ביין בלחוד וכן כל כיוצא בזה:
הנודר מן התבלין אסור בחיין ומותר במבושלין ואם אמר הרי הן ע"פ הרי הן עלי אסור בהן בין חיין בין מבושלים הנודר מן הפת אינו אסור אלא בפת הבאה מחמשת המינים בלבד ותנן נמי וכו'. ואמרי' עלה בירושלמי [הלכה ב] מה אנן קיימין אם באומר פת סתם אין קרוי פת אלא של חטים ושל שעורים בלבד א"ר יוסי קיימתיה במקום שאוכלין פת מכל דבר אין לך קרוי פת סתם אלא של חמשת המינים בלבד ע"כ:
ומיהו היכא דגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם אסור בפת חטים בלבד שגמר בלבו ולא בשל שעורים ושאר מינים כיון שלא היו פיו ולבו שוין דהוה ליה כטעותא דלעולם בעינן שיכוין לבו לומר הדברים שיוציא בפיו וכל שפיו ולבו שוין לכך אלא שהתנה בלבו ענין אחר הוו דברים שבלב ואינם דברים וכבר פרישנא לה בפרק קמא

והיינו דגרסינן בפרק שבועות שתים בתרא [דף כו:] בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חטים (ב) והוציא פת סתם מנין תלמוד לומר לכל אשר יבטא האדם וה"פ הוציא פת סתם מנין דלא מיתסר אלא בפת חטים בלבד ובהכי מיהא מיתסר אע"פ שגמר בלבו חטים והוציא פת סתם דמשמע אף של שעורים ולא אמרינן שאין פיו ולבו שוים ויהא מותר בכולן ת"ל לכל אשר יבטא האדם דכיון דאמר לישנא דמשמע כל פת כיון שיש בכללו חטים כמו שגמר בלבו מיתסר בפת חטים מיהת שפיו ולבו שוים וכדפרישית התם:

נקטינן דבמקום שאוכלין פת מכל דבר ואפילו מאורז וחטים לא משמע פת אלא מחמשת המינים ובמקום שאין אוכלין אלא מחמשת המינים לא משמע אלא מחטים או שעורים ואם גמר בלבו לאחד מן המינים והוציא פת סתם מיתסר בההוא דגמר בלביה בלחוד:

גרסינן בפ' בכל מערבין [דף ל.] הנודר מן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא מיקרי מזון הא כל מידי מיקרי מזון והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין מברכין מיני מזונות אלא על חמשת המינים בלבד ואילו מיקרי מזון אמאי לא יצא בברכת מיני מזונות ופרקינן אמר רב הונא באומר כל הזן עלי פי' דבכי האי גונא מיתסר בכל דבר חוץ ממים ומלח אבל הנודר מן המזון אינו אסור אלא בחמשת המינים בלבד:

מתני' **הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה**. פי' שאין בכלל כסות אלא מה שדרך לעשות ממנו מלבוש ואלו הם בגדים קשים שאין עושים מהם מלבוש:

אמר קונם עלי צמר מותר לכסות בניזי צמר קונם פשתן עולה עלי מותר לכסות באניצי פשתן. פי' שלא נתכוין זה אלא לבגד צמר או פשתן ואע"פ שלא הזכיר לשון בגד ובבגדים נמי לא מיתסר אלא לכסות וללבוש אבל מותר לטעון או להציע תחתיו דלישנא דעולה עלי לא משמע אלא דרך מלבוש וכדאמרינן בכלאים [ביצה דף יד:] דכתיב ביה לא יעלה עליך אבל אתה רשאי להציעו תחתיך ותניא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה (ג) דלמא לא יעלה עליך לא משמע אלא מלבוש (ולא) [או] לכסות להתחמם אבל הצעה או טעינה בעלמא לא משמע וה"ה בלשון בני אדם ואע"ג דבכלאים אסרו להציע במה שראוי ללבוש אפילו עשר מצעות זו על גב זו וכלאים תחתיהם ההיא גזרה דרבנן היא ומה שאסרו להעלות על בשרו אפילו מרדעת שיש בה כלאים ומשמע דאיסורא דאורייתא ההיא כשמתכוין לכסות ולהתחמם אבל בטעינה בלחוד כדרך מוכרי כסות מותר והכא גבי נדרים לית לן אלא בלישניה בלחוד כנ"ל:

ר' יהודה אומר הכל לפי הנודר. פי' ר' יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש שפעמים שיהא אסור (ה) ומותר לכסות כיצד טען והזיע והיה ריחו קשה. פי' והיה טעון אניצי פשתן

או גיזי צמר והיה מצר לו ריח הצמר או שהיה מזיעו משא הפשתן שהוא כבד ואמר קונם צמר ופשתן עלי מותר לכסות ואסור להפשילו לאחוריו פי' מותר ללבוש ואסור לטעון בין בגד בין אניצין דאנן סהדי דלהו נתכוין מיהו אם אמר שנתכוין אפילו ללבוש הכל כפירושו:

שם **תניא כיצד אמר ר' יהודה הכל לפי הנודר היה לבוש צמר והיצר**. פי' וקץ בו מחמת ריח רע שבו ואמר קונם צמר עלי אסור ללבוש ומותר לטעון היה טעון פשתן והזיע מחמת כבדו ואמר קונם פשתן עלי אסור לטעון ומותר ללבוש פי' שלא נדר אלא לטעון מפני כובד המשא:

כתב רבינו ז"ל דהא דקתני רישא דהא ברייתא היה לבוש צמר לאו דוקא דאפילו לא היה כלל לבוש אלא שאמר קונם צמר עלי אסור ללבוש ומותר לטעון פי' ואינו אסור לטעון אלא כשנדר מחמת כובד משא כדאמרינן בברייתא בסיפא דהוא הדין בצמר כל היכא דהזיע אלא דאורחא דמילתא נקט דסתם צמר אינו כבד ואינו מזיע וכיון שכן בין שהוא לבוש או שנדר סתם אסור ללבוש ומותר לטעון ואיידי דקתני סיפא והזיע נקט רישא והיצר ומתני' נמי דיקא דהא לא פליג ר' יהודה אלישא דקתני בצמר סתם שאסור ללבוש ומותר לטעון. קא פסק חד מרבוותא כר' יהודה ומסתברא כוותיה דאע"ג דתני לה ביחידאה לית לן ראיה דפליגי עליה וכו' ועוד הא סתם לן תנא הכל לפי הנודר דתנא באידך פרקין שלא נתכוין זה וכו'. פי' דתנן התם [דף סג:] היו מסרבים בו לשאת בת אחותו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם הרי זו מותרת ליהנות לו שלא נתכוין זה אלא לשם אישות היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו ואמר קונם לביתך שאני נכנס מותר ליכנס לביתו שלא נתכוין זה אלא לשם אכילה והא בר' יהודה שייכא והכי איתמר עלה בירושלמי כר' יהודה דאמר הכל לפי הנודר וכן הלכה.

דף נו.

מתני' **הנודר מן הבית מותר בעליה דברי ר"מ וחכ"א עליה בכלל בית**. פי' ולא תימא בשנדר מבית ידוע שיש לו עליה אפי' בנודר מבית סתם כדאיתא לקמן:

והנודר מן העליה מותר בבית. פי' דמודו רבנן דאין בית בכלל עליה:

גמ' **כמאן אזלא הא דאמר רב הונא בר חייא משמיה דעולא בית בביתי אני מוכר לך מראהו עליה לימא ר"מ היא ולא רבנן**. פי' דאילו לרבנן אע"ג דלא אמר בית בביתי דהוי גריעותא אלא דאמר בית סתם הוי עליה בכלל בית סתם ואמרינן אפי' תימא רבנן דאע"ג דעליה בכלל בית הכא מודו דכיון דאמר בית בביתי למעליותא הוא ומאי עליה מעולה

שבבתים דכי אמר בית סתם יהיב ליה בית גרועה כדאמרינן [ב"ב דף קז:] במוכר חצי שדהו שהלוקח נוטל כחוש והשתא דאמר בביתי משמע מעולה שבבית ודומיא דאמרינן התם [מנחות דף קח:] שור בשווריי הקדש הגדול הקדש כתב רבינו ז"ל הך מסקנא דהכא אידחייא לה בדוכתא בשלהי מסכת מנחות [שם] דגרסינן התם אמר ר"נ וכו' פי' דהתם תנן האומר אחד משווריי ואין לו אלא שנים הגדול הקדש ואם היו שלשה הבינוני הקדש דחוששין אף לבינוני ואמרינן עלה א"ר נחמן אמר רבה בר אבהו לא שנו דחוששין אף לבינוני אלא באומר אחד משווריי אבל אמר שור שבשווריי הגדול הקדש תור בתורי קאמר ואין חוששין לבינוני ואקשינן עלה איני והא אמר רב הונא בר חייא משמיה דעולא בית בביתי אני מוכר לך מראהו עליה מאי לאו משום דגריע אלמא האי לישנא גריעותא הוא ופריק לא מעולה שבבתים. מיתיבי בית בביתי אני מוכר לך ונפל מראהו נפל עבד בעבדי אני מוכר לך ומת מראהו מת פי' כשנפל ומת אחר המכר דבשעת זביני בית ועבד הוו ועכשיו יכול לסיים לו שזה מכר לו וה"ה באומר לו בית מביתי דלא מפלגינן בשמעתא התם בין בשווריי או (א) בשורי כלל ואע"ג דאמרינן התם [גיטין סו.] מחמרא כדי ליפות את כחו דכוליה חמרא משתעבד לחולקיה וכי אבד או אחמיץ מקצת אינו מראהו חומץ שאני התם דהוי דבר בלול וצריך בירור והפרשה מה שאין כן בזו. אי נמי והוא הנכון שאפי' עומד היין בחבית שאני התם שאין המתנה מן היין עצמו אלא זוזי מחמרא שהמתנה היתה מעות והיין שעבוד והרי זה כמשעבד כל נכסיו לחוב של מנה שהכל משועבד לו וכן בנותן דבר מדבר שאינו מינו כגון מנה מנכסי אבל בנותן מין במינו מיד חלה המתנה או המכר על אחד מהם ואין השאר לאחריותו. מפי מורו נר"ו וכבר כתבתיה בארוכה בפ' הניזקין. ואמאי ניחזי (ב) אי נפל ואי מת דכיון דאמרת בית בביתי מעולה שבבתים משמע היאך מראהו מת או נפל אלא אם כן נפל לו המעולה שהוא המכור לו ופריק לוקח קאמרת וכו' פי' אלא תריץ לוקח קאמרת שאני לוקח דיד בעל השטר על התחתונה והשתא דאתית להכי הא דאמרינן מראהו עליה לגריעותא הוא דמראה עליה דגריעא דיד בעל השטר על התחתונה:

הדין הוא גמרא דהתם ושמעת מינה (ג) (מיעט) ובמסקנא הדר דינא דקי"ל יד בעל השטר על התחתונה. פירוש והוה משמע השתא דאתיא כר"מ דמשום דאמר בביתי דהוי גריעותא מראהו עליה דגריעא אבל אמר בית סתם אינו מראהו עליה דאין עליה בכלל בית להכי כתב רבינו ז"ל ולאו דאזלא כר"מ אלא כרבנן והא דנקט בית בביתי רבותא הוא דלא תימא דכי אמר בביתי מעליותא הוא דומיא דשור בשווריי הקדש קמ"ל דבמקח בית בביתי גריעותא וכאילו אמר בית סתם דאמר לרבנן מראהו עליה ואם רצה

נותן לו בית פחות שבנכסיו ומורי נר"ו הקשה על זה דא"כ המוכר בית לחברו סתם ונפל מראהו נפל דומיא דבית בביתי דהא ליכא הפרישא בינייהו והא היכי אפשר דהא ודאי דין מכירה לשעת המכר עד שירד לתוכה הלוקח כדין שכירות לכל ימי השכירות וכדמוכח בריש פרק המקבל לפום מאי דכתיבנא התם ואילו גבי שכירות אמרינן התם [דף קג.] המשכיר לחבירו בית סתם ונפל חייב להעמיד לו בית וה"ה ודאי במכר אלא ודאי דמוכר בית סתם אינו מראהו נפל ושאני הכא דאמר בביתי דהוי גריעותא דהא ודאי כי אמר בית בביתי (ד) לא פלוג בין בית בביתי לבית סתם הוא או לגריעותא או למעליותא וגבי הקדש נשמע למעליותא וגבי מקח לגריעותא הלכך אמרינן דבית בביתי אני מוכר לך מראהו עליה דגריעא וטעמא משום דאמר בית בביתי הא אילו אמר בית סתם אינו מראהו עליה ואתיא כר"מ דמתני' והלכתא כוותיה זה דעת מורי נר"ו אבל דעת רבינו הגדול ז"ל דבמוכר בית סתם ונפל א' מבתים שלו קודם שירד לוקח בתוכו דמראהו נפל ואע"ג דגבי שכירות חייב להעמיד לו בית שכירות שאני דכיון דלא זכי שוכר בגופא דארעא אלא (ה) דידה בלחוד דאית ליה כי אגר בית סתם לאו גופא דביתא אגר אלא (ו) דידה וכדאמרינן בהשוכר חמור סתם שחייב להעמיד לו חמור אבל מוכר או מקבל מתנה דזכו בגופה דזביני מיד חיילי זביני אחד מבתי או מעבדי וכי נפל מראהו נפל שלא היה מחוסר אלא ברירה אע"פ שאין בזה דין ברירה כדמוכח במאי דכתיבא ברווחא וכשהראהו (מראהו נפל) הוברר הדבר שזהו שמכר לו ועליו חל המכר מתחלה וכאילו (ז) נפק אחר שירד לתוכו וההיא דפרק המקבל דמשמע דשעת מכר כזמן כל השכירות יש לרבינו ז"ל פי' אחר באותה שמועה ובזה נתקיימו דברי רבינו ז"ל וכן דנתי לפני מורי רבינו נר"ו ולא הודה לי. כתב עוד רבינו ז"ל ושמעינן מהא דמאן דמקנה לחבריה שיעורא בארעיה אע"ג דלא סיים קנה דהא בבית בביתי וכו' עד מראהו עליה דגריעא. פירוש ונהי דמראהו גרוע אבל לא מצי מדחי ליה לגמרי ותנא נמי בב"ב וכו' ואשכחן לרב יוסף הלוי ז"ל דכתב דכל דלא סיים מקום ידוע לא קנה דמצי מדחי ליה דאית ליה ראיה מדתנן גבי גט שחרור הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות שהעבד בכלל שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות וקא פריש דטעמא משום דלא אמר חוץ מבית כור פלוני אלא חוץ מבית כור סתם דלא מיסיים מאי דיהיב ומאי דשייר לא ידוע איזה קנה ואין המתנה כלום ודייק מינה דמאן דמקני מידי לחבריה אגב ארבע אמות קרקע צריך לסיומי ליה ההוא ד' אמות בארעיה לצפונו או לדרומו דאי לא (ח) קנה כלל דיכול מדחי ליה והיינו דאמרינן התם [דף קנ:] בעובדא דרב [צ"ל דרב פפא] דהוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה אגב אסיפא דביתא כי היכי דליהוי מקום מסויים וההיא דתנן המוכר חצי שדהו

וכו' אע"ג דלא סיים המכר חיילי זביני כיון דסיים לו השדה בהכי סגי אלו הן דבריו ואנן הא ברירן אע"ג דלא סיים קנה וכו' וההיא דקאמר מדתנן גבי גט שחרור שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ליכא מינה ראיה והתם אפילו בשייר קרקע פלוני כל שהוא לא יצא בן חורין פי' וכן מפורש בתוספתא בהדיא וטעמא דלא יצא ב"ח דכיון (ט) דלא עבד חד כלל וחדא מתנה מן העבד והנכסים עבדינהו כולהו כחד גופא וכששייר כל שהוא מנכסים אפילו דבר מסויים הוי נמי שיור בגוף שחרורו של עבד ולהכי לא יצא לחירות או משום דלא כרות גיטא דגיטא דמשייר בה מידי אפילו בלאו עבד לא הוי כריתות או משום דלא פלגינן דבורא פירוש דבחד דבור נתן הכל דאמר כל נכסי נתונין לך לא אמרינן בנכסים שייר ולא בעבד אלא אף בגופו של עבד חשיב שיור תדע דהא מפורש בדוכתא בפרק מי שמת חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם שאפילו שייר קרקע מסויים כל שהוא לא קנה וחד מנייהו הא דכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כל שהוא דאלמא ההיא אפילו בשייר מקום מסויים הוא ואע"ג דאשכחן להרי"ף ז"ל שמפרש לה להיא משום דלא סיים אותו כל שהוא ולא ידע עבדא מאי קני כשטתא דרב יוסף הלוי תלמידו ז"ל בהא מילתא בדידן סבירא לי' דאי פריש הוא אותו כל שהוא דשייר לנפשיה אע"פ שלא סיים אותו במקום דוע קנה את השאר וכבר ברירנא מילתא שפיר בראיות ברורות דלית בהון ספיקא ולענין פלוגתא דנודר הא דחינן מימרא דרב הונא בר חייא מדר' מאיר ודאי הלכתא כרבנן דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים:

דף נו:

מתני' **הנודר מן העיר מותר ליכנס לתחומה**. כלומר תוך תחום שבת דהיינו אלפים אמה ואסור ליכנס לעיבורה פי' תוך שבעים אמה ושירים שמשם ולפנים נדון מן העיר ומשם ואילך מודדין תחום שבת כדאיתא במסכת עירובין [דף נז.] אבל הנודר מן הבית אסור מן האגף ולפנים פירוש מהגפת הדלתות ולפנים [מלשון] יגיפו הדלתות ומן האגף ולחוץ מותר אפי' תחת המשקוף:

דף נז.

קונם פירות אלו עלי קונם הם לפי קונם הם על פי. פירוש והאי לישנא משמע איסור הנאה ולא איסור אכילה בלחוד ואע"ג דאמר לפי או על פי כמאן דאמר לעצמי דמי ולפיכך אסור בחלופיהן ובגידוליהן דהא קא מתהני מינייהו דחלופיהן וגידוליהן כמותן:

שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה. פירוש שלא אסרו עליו אלא אכילת אינהו גופייהו ובהנאה שרו ליה וכיון דכן חלופיהן דלאו אינהו גופייהו נינהו אשתרו ליה באכילה וכן גידוליהן בדבר שזרעו כלה ופנים חדשות באו לכאן כגון זרע קשואין ודלועין אבל בדבר שאין זרעו כלה אינהו גופייהו חשיבי ואפילו גידולי גידולין אסורין וכן ברישא דאסרינהו בהנאה אפי' גידולי גידולין בדבר שזרעו כלה אסירי דומיא דחלופיהן דאינהו וכל דאתי מחמתייהו מיתסרי עליה כי היכי דלא ליתהני:

וסברא דרבנן ז"ל דכל איסורי הנאה לכתחלה הוא דאסור להחליפן ולמוכרן ליהנות בהן ואיסורא דאורייתא נמי מדאיצטריך קרא למשרי נבלה למכרה לעובד כוכבים הא באיסורי הנאה אסור למכרן הא כל שמכרן כבר ליכא איסורא דאורייתא שאין להן דמים וכדאמרינן התם [קדושין דף נו:] מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ופירשו בירושלמי [פ"ב דקדושין הלכה ח] לפי שאינם דמיהן ואין לך דבר שתופס דמיו אלא ע"ז והקדש ושביעית כדאיתא במסכת ע"ז [דף נד:] וכדפרישית התם וחלופי איסורי הנאה דשרו בדיעבד אפי' מדרבנן נמי שרו כדאמרינן בפ"ק דחולין [דף ד:] חמצן של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר לפי שהן מחליפין מיהו דוקא לאחריני אבל לדידהו גופייהו אסירי מדרבנן שלא יבא ליהנות מאיסורי הנאה והכי משמע במסכת ע"ז ובדוכתי אחריני והא דמתניתין דאסר בחליפין בדיעבד מסתברא דאיסורא דאורייתא אלא דאיסור הבא מעצמו שאני דכיון דיש לו דמים שכך היה דעתו מתחלה לאסור עליו דמיו וחליפיו והבא מחמתו וכשם שאסר גידולין בדבר שזרעו כלה וכדאמרינן לקמן והכי ריהטא שמעתין כדבעיא למימר קמן ויש בזה פי' אחר וזה הנראה לי נכון (א) ושאני אפי' לכתחלה רשאי להחליפן ולמוכרן דומיא דנבלה שמותר להחליפה ואין איסור אלא לאכלה והא נמי איסור אכילה היא בלחוד וזה פשוט וכן בגדוליהן רשאי לזרען לכתחלה כדי ליהנות בגדוליהן מיהו כי קתני סיפא דשרו בגידוליהן דוקא כדאמר אלו וארישא קאי הא לאו הכי כוליה מין אסר עליה:

האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור הן בחלופיהן הן בגדוליהן. פי' בחלופיהן הפת שאופה והקמח שטוחנת והצמר שהיא טווה כלם אסורין לו הן וחלופיהן כיון (שאחר כך) [שאמר כן] אסרן עליו בהנאה מיהו אין איסור במעשה ידיה אלא מה שהשביח הפת והצמר וכיוצא בהן בשביל מעשה ידיה והשאר מותר כיצד יעשה ימכרנו ותפול הנאת השבח לים ומתני' דאמר קונם ידיך עלי למעשה דידים איתנהו בעולם דאי דאסר מעשה ידיה הוה ליה דבר שאין בו ממש וליכא משום בל יחל (ב) דרבנן:

שאני אוכל ושאני טועם וכו'. כמו שמפורש למעלה: [דף מז.]

דף נט.

גמ' **בעי רמי בר חמא** קונם פירות אלו (שלי) על פלוני מהו בחילופיהן מי אמרינן גבי דידיה הואיל ואדם אוסר פירות חבירו עליו אוסר גם כן דבר שלא בא לעולם עליו. פירוש דטעמא דאסר מתני' חילופין בדיעבד לאו משום דחליפין בכלל איסור הנאה ואפילו באיסור נדר אלא משום דאמרינן דדעתיה הוה עלייהו מעיקרא וכמאן דפריש דמי וכיון שכן גבי חבריה דלא מצי למיסר פירי דחבריה עליה לא מצי למיסר עליה פירי דיליה דלא אתו לעלמא או דלמא כיון דחילופיהן כגדולין דמו ול"ש הוא ול"ש חבירו פירוש דאיסורא דמתני' לאו משום דדעתיה עליהן אלא משום דהכי דינא בנדר שהוא איסור הבא מעצמו דליחול איסורא אפילו אחליפין:

ת"ש האומר לחברו קונם שאני מהנה לך לוה המודר ובעלי חוב באין ונפרעין מן המדיר מאי טעמא לאו משום דחלופיהן לאו כגדוליהן דמו פי' דההוא מידי דיזיף מבעלי חוב דהוי חליפי מאי דמפרעי מיניה דהאי מדיר לאו כגידולין דידיה דמו ולא גרסינן האומר לאשתו דהא לא מצי מדיר לה כיון דמשתעבד לה אלא א"כ הדירה כשהיא ארוסה ואית דגרסי האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך דאסר הנאתה עליו לוה הבעל ובעלי חוב באין ונפרעין מדעתיה מנכסים שיש לה שאין לבעל בהם שום זכות [וה"א] פשיטא דהא לא איתנהו בכלל איסור דנכסי דידה הוא דאסיר עליה וגירסא קמייתא מחוורתא טפי ופרקינן לכתחלה הוא דלא הא בדיעבד שפיר דמי פי' דהתם כיון דההיא שעתא דאתהני המודר מנכסי המלוה לא הוו חליפי איסורי הנאה דהא לאו אפומא דהאי אוזיף וכי הדר אתי ומפרע מהאי כבר נתאכלו מעות המלוה לא חשיבי חליפין אבל להחליפן לכתחלה בעוד שאיסורי הנאה קיימין אימא לך דחלופין כגדולין וכן לשון רבינו ז"ל בהלכות ובגמרא אמרינן ת"ש המקדש בערלה ובכלאי הכרם אינה מקודשת מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ומדלא שני ליה דהתם מדאורייתא אבל (ג) אין מיבעיא לן אי הוו חליפין כגידולין מדרבנן. שמעינן דהכא מדאורייתא נמי איבעיא לן ופרקינן הכא נמי לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד:

ומסתברא דהכי פי' דאיהו סבר דכי היכא דמיבעיא ליה בחליפי (ד) איסורי הנאה דעלמא ולהכי אייתי ליה מערלה וכלאי הכרם דאיסורי הנאה ולא תפסי דמיהן שאם מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ושני לו דשאני התם הנאה דאורייתא לכולי עלמא אסירי ולפיכך אין להם דמים כלל וכשהחליפן או מכרן אינם דמיהן אלא מתנה או מלוה ולפיכך

כשנהנה מהן אינו חשוב נהנה מאיסורי הנאה ואין בכלל איסור הנאתו אלא שלא למכרו ולהחליפו לכתחלה דההיא שעתא מתהנו מיניה אבל אי עבד עבד וכי מתהני לאו מיניה מתהני וכמו שפירשו עליה בירושלמי אבל הכא באיסור קונם שהוא אסרן עליו והן מותרים לכל העולם אימא לך דיש לו דמים וחליפין דידיה חליפין גמורים אימא לך דכל שאסור בהם אסור בחלופיהן ובדמיהן כשם שאסור בגידוליהן ובעיין לא איפשיטא ונקיטינן לחומרא ואגב אורחין שמעינן דאדם אוסר על עצמו פירות חבירו ודבר שלא בא לעולם אבל אינו אוסר על חבירו אלא פירות שלו שבאין לעולם אבל לא פירות חבירו ולא פירות שלו שלא באו לעולם והכי נמי איתא בפרק אע"פ [דף נט.] כדכתיבנא התם ושמעינן נמי דאע"ג דדמי איסורי הנאה של תורה או של דבריהם מותרין לאחר שמכרן אבל לכתחלה אסור למכרן או להחליפן:

מתני' **שאת עושה איני אוכל עד הפסח שאת עושה איני מתכסה עד הפסח**. פירוש והאי עד הפסח אשאיני מתכסה ואיני אוכל קאי שלא אסר עליו מעשיה אלא עד הפסח וכן כל כיוצא בזה הלכך אפילו עשתה לפני הפסח מותר לאכול ולהתכסות לאחר הפסח:

שאת עושה עד הפסח איני אוכל שאת עושה עד הפסח איני מתכסה. פירוש דהשתא קבע זמן לעשייה אבל לא להנאה שלו אלא לעולם אסרן עליו הלכך עשתה לפני הפסח אסור לאכול ולהתכסות אף לאחר הפסח:

קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג. פי' שקיצר זמן האסור והאריך זמן התנאי והוה ליה כההיא דקונס עיני בשינה היום אם אישן למחר הלכה לפני הפסח אסור בהנאתו עד הפסח:

ובפרקא תנינא דמכלתין [דף טו.] אקשינן מינה לרב יהודה דאמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אל יישן היום שמא יישן למחר דבתנאה לא זהיר והא הכא דקתני הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו הלכה אין לא הלכה לא אלמא לא אסרינן לה מעיקרא דלמא לא זהיר בתנאה ופריק דאין הכי נמי דכי לא הלכה אסורה אלא דליכא מלקות וה"ק הלכה לפני הפסח כבר נאסרה עליו ואם נהנה ממנה לוקה אבל לא הלכה ליכא מלקות דדלמא זהירה בתנאה אבל איסורא איכא:

ולאחר הפסח בבל יחל דברו. אוקימנא דה"ק דאי אתהני לפני הפסח שלא כדין עבד וצריך לאזהורי שלא יחל דברו:

שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח. פירוש קיצר התנאי והאריך האיסור הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג הא נמי פרישנא ברישא הלכה אסורה בהנאתו ולוקה לא הלכה אסורה היא דאיידי דקתני שהיא אסורה ללילך עד הפסח נקט

לאחר הפסח מותרת אבל ברישא ליכא למתני הכי דהא כל היכא דאתהני מינה קודם הפסח אסורה לילך אחר הפסח כדי שלא יחל דברו למפרע. כתב רבינו ז"ל תריצנא למתני' בפ"ב הכי הלכה וכו' וכבר פירשתי דבריו במשנתנו ואתא מרן ז"ל לאשמעינן בההיא אוקימתא דאוקימנא אליבא דרב יהודה הלכתא היא למימרא דהלכתא כוותיה וכדכתיבנא התם. ובהכי סליק פרקא ברחמי שמיא:

דף ס.

קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. ואמרינן עלה בגמ' א"ר ירמיה ולכשתחשך צריך שאלה לחכם מ"ט אמר רב יוסף גזירה משום יום אחד פי' דאי שרית ליה בהיום לכשתחשך אתי לנהוגי היתירא נמי לנודר ביום א' דדיניה ודאי מעת לעת ורבינא פריש דהא גזירה דר' ירמיה אזלא כר' נתן דאמר כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב קרבן פי' וכדי שיפרוש ולא יהא רגיל בנדרו מאריכין זמן נדרו כל מה שאפשר כדי לצערו ובין למר בין למר לא נאמרו דברים אלו אלא בעם הארץ ורבינו ז"ל לאכתבה משום דתנא דמתני' לא ס"ל מדקתני שאינו אסור אלא עד שתחשך אלמא לכשתחשך מותר ואין צריך שאלה ודר' ירמיה בר אבא כרבי נתן הוא דאזלא ולית הלכתא כוותיה ודעת רבינו אין נראה דתנא דמתני' קתני דינא ודר' ירמיה בעם הארץ ומשום חומרא ולא פליגי:

שבת זו אסור בכל השבת ושבת שעברה. פירוש כגון שהיה עומד בשבת ואמר קונם עלי פירות בשבת זו אסור בכל ימי השבוע הבאה ושבת שעומד בה בכלל והא דקרי לה שבת שעברה לפי שנמנית בעלמא עם ימי השבוע שעבר שהוא שביעי שלהם:

חדש זה אסור בכל החדש וראש חדש להבא. פי' כגון שהיה עומד בראש חדש ואסר עליו פירות חדש זה אסור בכל ימי החדש הבא ויום ראש חדש שעומד בו בכלל האיסור וקרי ליה להבא משום דבעלמא כן הוא נמנה להבא ואוקימנא בגמ' דאפילו קאי בחדש חסר שראש חדש שני ימים והוא עומד ביום ראשון מהם דתימא נידון לשעבר קמ"ל דכיון דריש ירחא קרו ליה נידון להבא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכן הדין לענין כתיבת שטרות אפילו ראש חדש ראשון של שני ימים נידון להבא וכותבין ביום ר"ח פלוני או בחדש פלוני סתם דהכי משמע לקמן דנדרים (א) ושבועות כי הדדי נינהו והא דאמרינן דכי אמר שבת זו משמע שבוע כשפירש כן או שגלה דעתו דאי לא משמע אלא יום שבת עצמו בלבד:

שנה זו. כגון דקאי בראש השנה ואמר שנה זו אסור בכל השנה הבאה ור"ה שעומד בו נידון להבא וקרי ליה להבא לפי שהוא נמנה להבא:
שבוע זו. כגון שעומד בשביעית ואמר שבוע זו אסור בכל השבוע:
והשביעית שעברה. פי' ששנת השביעית שעומד בה מן המנין וקרי לה שעברה לפי שנמנית עם שבע שנים שעברו והיא שביעית להם וכדכתיבא גבי שבת וקתני שנה ושביעית לאשמעינן שאפילו באלו שזמנן מרובה שנה ושביעית שעומד בה משמע ויש לפרש ג"כ משנתנו כשעומד תוך ימי השבוע ותוך ימי החדש והשנה והשבוע וכי קאמר שבת זו אסור בימי השבועה נשארי' ושבת הבאה נידון ג"כ לשעבר וכן בר"ח אם היה עומד בתוך החדש ואמר חדש זה אסור בכל ימי החדש הנשארים אבל יום ר"ח שלאחריו אינו בכלל ונידון להבא דהא ריש ירחא קרו ליה וכן כשעומד בתוך השנה ואמר שנה זו ראש השנה שלאחריה אינו בכלל ונידון להבא ושביעית כשבת ששנת שביעית הבאה בכלל איסור ונדונית לשעבר ולגבי עיקר דינא ליכא פלוגתא בין הני פירושי:
יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע [אחד] אסור מיום ליום:
גמ' **ר"ח** להבא פשיטא כי איצטריך לחדש חסר דעבדי ר"ח שני ימים מהו דתימא ראש חדש לשעבר הוי קמ"ל דהא קרו ליה אינשי ריש ירחא איבעיא להו קונם יין שאני טועם יום מאי דיניה כהיום דמי ושרי משתחשך או דילמא כיום אחד דמי ואסור מעת לעת ולא איפשיטא ולחומרא ודכולי עלמא מההוא יומא דקאי ביה מתחיל לאלתר באמר יום או שאמר יום אחד וכן בחדש ושבת ושנה. והמונה חדש סתם מסתברא דמונה חדש מלא וכן דעת מורי נר"ו:
מתני' **עד הפסח אסור עד שיגיע**. פי' ובליל פסח מותר דלגבי נדרים עד ולא עד בכלל:
עד שיהא אסור עד שיצא כל הפסח. פי' דלישנא דשיהא הכי משמע עד שיהא כל זמן:
עד לפני הפסח ר"מ אומר עד שיגיע. ליל פסח מותר רבי יוסי אומר עד שיצא ואמרינן במאי קא מיפלגי מ"ס עד לפני הפסח עד קמי פסחא משמע פי' וכיון דעד ולא עד בכלל אינו אסור (ב) עד שיגיע ומר סבר עד (ג) דמתהני פסחא משמע פי' דפנים אחרונים דפסח קאמר שכל יום ויום פנים לחבירו וכיון שכן דעתיה אכוליה פסחא:
ובגמ' רמיא מתניתין אפלוגתא דרבי מאיר ורבי (ד) אסי במתני' דקדושין ואמר רבחנינא מוחלפת השיטה וסייעתיה ממתני' דמהפך לה נמי אבל רבינו ז"ל קיים משנתנו כצורתה משום דבמסכת קדושין [דף סד:] אתינן מעיקרא לאפוכה כי הכא ובמסקנא אמרי' [דף סה.] דלא תיפוך מתני' אלא מתניתא ורבי יוסי ור' מאיר בטעמא פליגי מר סבר עד פני הפסח עד קמי פסחא ומר סבר עד שתתפני פסחא משמע והאי פירוקא עדיף טפי

דמקיימין מתני' דמתני' עדיפא טפי לקיומא ממתניתא ולהכי אייתי מרן ז"ל הכא וקי"ל דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

דף סא:

מתני' **עד הבציר עד הקציר עד המסיק**. פי' זמן לקיטת זיתים אינו אסור אלא עד שיגיע זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד שיגיע אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא ושאין זמנו קבוע כגון קציר ובציר ומסיק בין שאמר עד שיהא בין שאמר עד שיגיע פי' כי לפי שאין זמנו קבוע נופל בו לשון יהא ולא שיתכוון לומר עד שיעבור:

ירושלמי קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין שאני טועם עד שיהא משתה בני כמי שזמנו קבוע הוא. פי' ואסור עד שיצא או מאחר שיכול לדחותו לזמן אחר כמי שאין זמנו קבוע דמי ואינו אסור אלא עד שיגיע ולא אפשיטא ולחומרא ואסור עד שיצא ובמידי דמחייב נפשיה חייב לעשותו עד שיגיע בלבד לחומרא וכן כל כיוצא בזה:

אמר עד הקיץ. דמשמע עד שיגיע מאימתי חשיבי הגעה עד שיתחילו העם להכניס תאנים בכלכלות ולא שרינן ליה מכיון שיצא בכורי תאנים ואם אמר עד זמן שיעבור הקין זמנו עד שיקפלו המקצועות פי' שיקפלו ויצניעו בני אדם הסכינין שמתקנין ומקצעין בהן דבלות התאנים (ה) והוא מל' ומקפלין את הכלים:

אמר עד הקציר. אימתי הגעת קציר עד שיתחיל העם לקצור קציר חטים ולא קציר שעורים דמאכל בהמה הוא כדאיתא בפרק קמא דפסחים [סוף דף ג:] דאמרינן שעורים נעשו יפות לך ובשר לסוסים ולחמורים ואין דעתן של בני אדם על אותו קציר ובאתרא דרובא (ו) דאיניש אבל שעורים אפשר דמנינן לקציר שעורים:

הכל לפי מקום נדרו אם היה בהר בהר או בבקעה בבקעה. פי' שאם היה בהר נדון נדרו משיתחיל קציר ההר ואם היה בבקעה משיתחילו לקצור בבקעה:

תנא כלכלה שאמרו כלכלה של תאנים לא כלכלה של ענבים דתאנים מיקרו קיץ דמיקצץ ביד ולא ענבים:

תניא הנודר מפירות הקיץ אינו אסור אלא בתאנים:

עד שיקפלו המקצועות תנא עד שיקפלו רוב המקצועות שבעיר. ואע"פ שהנודר קפל קודם לכן מקצועות שלו:

דף סב.

תניא הוקפלו רוב המקצועות מותרות התאנים הנשארים משום גזל. דאפקורי מפקרי להו בעלים ולפיכך פטורות מן המעשר דקיימא לן הפקר פטור מן המעשר:

דף סב:

[מתני'] **אמר עד הגשמים או עד שיהו גשמים**. אימתי זמנו עד שתרד רביעה שניה. ובגמ' מפרש אימתי היא רביעה שניה:

רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה. פירוש של רביעה שניה ובהא פליגי דת"ק סבר עד שתרד ממש ואע"פ שנתאחרה ורשב"ג סבר משיגיע זמנה הוא מותר ואע"פ שלא ירדה והוי יודע דליכא הפרש בין אוסר עצמו לדבר למחייב נפשו לעשות דבר בנדר או בשבועה אלא דבמילתא (דליכא) דהוי ספיקא נקיטינן הכא והכא לחומרא וכן קבלתי מרבינו נר"ו:

עד שיפסקו גשמים עד שיצא ניסן כולו שהוא זמן הפסקת גשמים דברי ר"מ ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח והלכתא כר' יהודה:

א"ר זירא מחלוקת. חכמים ורשב"ג דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר והיינו עד שיגיע זמן רביעה ראשונה דגשם חדא רביעה משמע:

וקא מפרשן לרביעה ראשונה בא"י עד שבעה במרחשון (א) דבשני נינהו ובגולה דהיינו בבל עד ע' בתקופה ובאלו הארצות נוהגין ברובם (בארץ ישראל) כבבל ולענין נדרים ודאי הכל לפי מקום נדרו שצריכים לגשמים והוא להם זמן גשמים והוא הדין לענין שאלת גשמים והכי מוכח בדוכתה וכן דעת רבינו נר"ו ועיקר:

דף סג.

מתני' **קונם יין שאני טועם השנה**. פי' שנה זו או השנה הבאה או שנה פלונית דכלהו חד דינא אית להו לכל דבר ונתעברה השנה אסור בה ובעיבורה כלומר שאסור עד סוף אלול דלא סגי ליה בשנים עשר חדש וכן מפורש בירושלמי:

עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר הראשון. פי' בין לקולא בין לחומרא וסתם אדר היינו אדר הראשון וכן הדין לשטרות:

גרסינן בפ"ק דר"ה [דף יב.] באחד בתשרי ר"ה לירקות ולמעשרות לענין שאין תורמין מן החדש על הישן ומן הישן על החדש ולנדרים ואמרינן לנדרים למאי הלכתא לכדתניא המודר הנאה מחבירו לשנה. פי' סתם שלא סיים אותה מונה שנים עשר חדש מיום ליום. פי' ומתחיל מניינו לאלתר ואם אמר לשנה זו אפי' לא עמד אלא בעשרים ותשעה באלול עלתה לו שנה ואפילו למ"ד התם דיום אחד בשנה אינו חשוב שנה הכא לצעוריה נפשיה קביל עליה והא אצטער מיהו הא קיימא לן דלכל מילי יום אחד בשנה חשוב שנה ופרכינן ואימא ניסן ופריק בנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכולהו קרו לתשרי ר"ה

והא דתנן במתני' אסורבה ובעיבורה לאו למימרא וכו' כמו שמפורש בהלכות וגרסינן בירושלמי הדא אמרה ניסן ר"ה לנדרים פירוש פירכא היא דקא ס"ד דהכי קתני אסור בה ובעיבורה היינו למימרא דאסור בה ובעיבורה דוקא דכי שלים עיבורה דהיינו (ב) אדר ל' סלקא ליה שתא דניסן ר"ה לענין נדרים ופריק תשרי ר"ה לנדרים אלא שלא תאמר עלה ר"ח אדר תחת אלול ויהא מותר באלול שכבר שלמו לו שנים עשר חדש לפום כן צריך למימר אסור בה ובעיבורה לומר שאסור אף באלול ואין איסור של חדש העיבור עולה לו וכן הלכה:

תניא אדר ראשון כותב אדר ראשון. פי' שכל מעשה שנעשה באדר הראשון כשעושים עליו שטר כותבין אדר הראשון דאלולי כתבי אדר סתם אדר ב' משמע. אדר ב' כותב אדר סתם דברי ר"מ ר' יהודה אומר אדר א' כותב אדר סתם ב' כותב תניין כלומר דס"ל דאדר סתם אדר ראשון משמע וקי"ל דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה וסתם מתני' כוותיה הלכך הנשבע לחבירו או לעשות כלום עד אדר סתם זמנו עד אדר ראשון ור"ח להבא דלענין איסור נדר ושבועה ושטרות דינם שוה בזה כדמוכח בגמרא ואדר סתם אדר ראשון משמע וכבר טעו בזה רבים וגדולים ומה שכתבנו עיקר והלכה למעשה:

מתני' **ר' יהודה אומר קונם יין שאני טועם עד שיהא הפסח אינו אסור אלא עד לילי פסח שלא נתכוון אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין**. פירוש ואע"ג דעד שיהא בעלמא עד שיצא הכא לא משמע אלא עד שיגיע:

דף סג:

אמר קונם בשר שאני אוכל עד שיהא הצום אינו אסור אלא עד לילי הצום שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר. פירוש והיינו ליל הצום:

ר' יוסי אומר שום שאני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד לילי שבת שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול שום. פי' והיינו ליל שבת שזה מעשר תקנות שתקן עזרא שיהו אוכלין שום בלילי שבת משום מצות עונה כדאיתא בפרק מרובה [דף פב.]:

מסתברא דאבא לא פליג על ברא דלא גרע שום בליל שבת דאיכא מצוה דתקנת עזרא מבשר בלילי הצום דליכא מצוה כלל אלא דאורחיה דאכיל ליה ומסתברא נמי דרבנן לא פליגי בהא דכי קתני קונם שאני טועם עד שיהא הפסח אסור עד שיצא היינו בנודר מדברים דעלמא אבל ביין מותר מטעמא דרבי יהודה דלית לן לאוקמי פלוגתא ביני תנאי בכדי והא ודאי עדיפא מההיא דהיו מסרבין בו לישא את בת אחותו ומההיא דטען והזיע

דאזלינן בתר אומדנא דאילו התם שבקינן לישנא לגמרי דמשמע איסור כולל שאסר הנאת אחותו לכל דבר והנאת פשתן לכל דבר ומשום אומדנא אמרינן שלא נתכוון לאסור בת אחותו אלא לנשואין ולא נתכוון לאסור אניצי פשתן אלא לטעון בלחוד וכל שכן בהא דקאמר שיהא והא לישנא הכי והכי משמע דהא בדבר שאין זמנו קבוע משמע עד שיגיע אלא דבר שזמנו קבוע משמע טפי עד שיצא וכיון דאיכא אומדנא דמוכח דעד שיגיע קאמר דייניין ליה כדבר שאין זמנו קבוע דמשמע עד שיגיע וסתם לן תנא בחמירתא וכ"ש בקילתא כנ"ל וכן דעת מורי רבינו דהלכתא כר' יהודה ורבי יוסי ולא פליגי אדרבנן אבל רבינו הגדול ז"ל כתב בהלכות דפליגי אדרבנן ולית הלכתא כוותייהו ואין משיבין את הארי:

ירושלמי קונם יין שאני טועם בחג אסור בי"ט האחרון. פירוש שמיני חג עצרת:

האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך כלומר משלך אם אין אתה בא ונוטל לבניך כור של חטים ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם ויאמר לו כלום אמרת לי אלא מפני כבודי זהו כבודי. פי' ואע"ג דקאמר לבניך דרך כבוד אמר לו לומר שאין מנחה זו ראויה לו אלא לבניו בלשון מוסר בני אדם אבל הכונה ליתנה לו הוא ולכבודו נתכוון וריצויו בקבלתו אבל ריצוי הבנים אינו מועיל לכלום וכן הדין במי שנשא אשה במקום אחר והדירוהו שלא ידור (א) בעוד זמן ידוע אם אמרו המדירים זהו כבודנו שתלך לדרכך כיון שצר לך המקום הרי הוא מותר ואפילו נדר על דעת רבים וכמו שכתב הראב"ד בתשובה וכן כל כיוצא בזה:

וכן האומר לחבירו קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה נותן לבני כור אחד של חטים ושתי חביות של יין רבי מאיר אומר אסור עד שיתן וחכמים אומרים ה"ז יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם ויאמר הריני כאילו התקבלתי. פירוש ומיירי בבנים הסמוכים על שולחנו דאי לא מחילה דידהו הוה בעי וכן הדין בכל הנשבע כלום להנאת חבירו שאם מחלו או אמר הריני כאילו התקבלתי עכשיו אפילו לא פטרו לגמרי מחובו פטור משבועתו וכן אם האריך לו זמן שוב אינו חוזר לחיוב שבועתו אלא א"כ התנה כן בנדרו שיהא חייב בשבועה לכל זמן שיקבע וכמו שנהגו. ובשבועת אצטג"ש אע"פ שמחל לו עמידת יום אחד לא מחל השאר וכן הדין בכל התנאים דעלמא שתלה מעשה בתנאי שאין בו הנאת חבירו כלומר הנאת הנותן או המוכר כגון על מנת שתלך לירושלים לצעוריה הוא דעבד ומאי מצי מחל ליה ואפילו יש בו הנאה ללוקח או למקבל מתנה לא מצי מחיל לנפשיה למימר כלום נתכוונת אלא לכבודי דדילמא קפידא הוי והכי מוכח מדאמרינן [קדושין דף כז. וב"ב עז.] גבי שלשה שטרות הן זכו בשדה (ב) או לפלוני על

מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה ולא מצי לוקח למחל לנפשיה כתיבת שטר שהוא להנאתו. מיהא מדעתו של מוכר שהסכימו שניהם נמחל וכן אם אמר שדי נתונה לך על מנת שאתן לך מאתים זוז אם הסכימו שניהם במחילת המעות נתקיימה המתנה ואי לא לא וכן לא שייך למימר הריני כאילו התקבלתי בבטול מעשה שאם אמר קונם שאתה נהנה לי אם תעשה לי דבר פירוש אם תלך למקום פלוני והלך ועשה אינו יכול לומר הריני כאילו לא עשיתי וזה פשוט וכבר הרווחתי בעניינים אלו במקומות אחרים מפי מורי רבי' נר"ו:

טעמא דאמר ברישא זהו כבודי ובסיפא הריני כאילו התקבלתי הא לא אמר הכי נדרא הוי ולא הוי נדרי זרוזין דלא צריכי הפרה דהא בכל חד וחד איכא טעמא רבה לנדריה ולאו לזרוזי חבריה איכוין דברישא [לעיל דף כד.] אמר ליה לאו כלבא אנא דאנא מתהנינא מינך ואת לא מתהנית מנאי ולאיסור גמור נתכוון לנכסי חבירו אם הוא מתגאה שלא ליהנות משלו ובסיפא אמר ליה לאו מלכא (ג) את דמהנינא לך ואת לא מהנית לי וכל היכא דאיכא טעמא דאיכוון למיסר נפשיה לא הוי זרוזין וכדפרישנא בדוכתא:

ירושלמי מה אנן קיימין אם בשזה אומר בפירוש מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך אמרתי דברי הכל מותר ואם בשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי. פירוש שאומר הנותן כי לכבוד עצמו נתכוון ולא לכבוד חבירו שלא יתפרנס משל אחרים דברי הכל אסור ואפילו לרבנן אלא (ד) דינן קיימין בסתם פירוש שאין הנותן מפרש כלום רבי מאיר סבר לכבוד עצמו נתכוון ורבנן סברי לכבוד חבירו נתכוון:

היו מסרבין בו לשאת בת אחותו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם וכן המגרש את אשתו ואמר קונם אשתי נהנית לי לעולם הרי אלו מותרות ליהנות לו שלא נתכוין זה אלא לשם אישות היה מסרב בו חבירו שיאכל אצלו ואמר לו קונם לביתך שאני נכנס טיפת צונן שאני טועם לך מותר ליכנס לביתו ולשתות ממנו צונן שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה וכן הלכה:

תוספתא היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו במשתה ואמר קונם ביתך שאני נכנס תוך המשתה אסור לאחר המשתה מותר שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה ובהכי סליק פירקא ברחמי שמיא:

דף סד.

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. פי' אומר לו אילו היית יודע כשנדרת שיש גנאי לאביך ולאמך שהבריות אומרות להם ראו גדולים שגדלתם כלום היית נודר

ואם אמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר מחירין לו. וחכמים אוסרין לפי שאין זה פתח יפה כדמפרש רבי צדוק:

א"ר צדוק עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום. פירוש שהנודר עובר הוא על כבוד המקום ומצותו דכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא אם לא תחדל יהיה בך חטא ואילו אמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר כלום מתירין אם כן אין נדרים כלומר אם אתה אומר שפותחין לו בכבוד המקום אין נדרים אלא ודאי אין פותחין וכך אין פותחין בכבוד אביו ואמו:

וחכמים מודים לר' אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו. פי' אם נדר או נשבע כלום כנגד אביו ואמו:

גמ' **מאי אין נדרים אמר אביי אין נדרים ניתרין יפה**. פירוש שהרי כשפותחין לו לומר אילו היה יודע שעובר על כבוד אביו ואמו או על כבוד המקום אילו היה נודר אין לך עז פנים שלא יאמר שאילו ידע כן לא היה נודר ולפעמים היה משקר ואין ההיתר כלום:

דף סד:

רבא אמר א"כ אין נדרים נשאלין לחכם. פי' שכיון שיהא פתחו שאלה אחת לכל הנדרים לפתוח בכבוד המקום ויהא כל אדם ראוי להתירם אתו לזלזולי בהו ואין נשאלין עליהם ופרכינן בגמרא מסיפא דמודים חכמים לרבי אליעזר בדברים שבינו לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו בשלמא לאביי דאמר אין נדרים ניתרין יפה הכא כיון דאחצפה הא אחצפה כלומר מכיון שהעיז בו פניו לנדור כנגדו שוב אין חוששין עליו שיהא חמוד עליו איום כבודם ולא יהא משקר אלא לרבא דאמר א"כ אין נדרים נשאלין לחכם הכא אמאי פותחין ופרקינן אמרי כיון דכל נדר דעלמא דלא אפשר בהאי שאלה לא סגי בלא חכם הכא נמי פותחין ולא חיישינן לזלזול נדרים:

ירושלמי הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד דתנינן ומורא רבך כמורא שמים. פירוש דודאי חמור עליו איום כבוד רבו שמוראו כמורא שמים ויבא לשקר שלא יעמיד עצמו כנגדו כשאומרים לו זה גנאי לרבו שאומרים עליו שהעמיד תלמיד שאינו הגון ולפיכך אפילו לרבי אליעזר אין פותחין בו:

גרסינן בפרק ד' נדרים בר ברתיה דר' ינאי סבא אתא לקמיה דר' ינאי רבה א"ל אילו הות ידעת דהוו פתחין בשמיא פנקסך וממשמשין עובדך. פי' בסבת נדר שנדרת מי נדרת ואמר לא ושרייה ואמרינן מאי קרא פי' דמאן דנדר פותחין פנקסיה בשמיא דכתיב ואחר נדרים לבקר כלומר שמבקרין מעשיו בשמים כשהוא נודר והלכתא דלא פתחין בהדה

ולא בהדא אחרנייתא דפתח (ה) רשב"ג להההוא גברא יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא כל הבוטה כלומר שמבטא בשפתיו נדר או שבועה ראוי לדקרו בחרב אלא שלשון חכמים מרפא פירוש שרפואתו בהתרת חכם שעוקר הנדר מעיקרו וכי פתח ליה דאילו ידע הכי מי נדר אמר ליה לא ושרייה ולא בהדא דתניא ר' נתן אומר כל הנודר פי' ונשאל עליו לאלתר שלא נתקיימו מעשיו כאילו בנה במה פי' להקריב עליה ולא הקריב וכל המקיימו כאילו הקריב עליה דהא אהני מעשיו וכי אמרי ליה אילו ידעת דר' נתן מי נדרת אע"ג דאמר [לא] לא שרינן ליה:

בסיפא. פי' דהיינו כל המקיימו לא פתחין:

ברישא. דהיינו כל הנודר כאילו בנה במה אבייי אמר פתחין שאין זה איום גדול ורבא אמר לא פתחין והלכתא לא פתחין לא ברישא ולא בסיפא ולא פתחין בהדה דאמר שמואל כל הנודר אע"פ שמקיים נקרא רשע פי' דהשתא ודאי משקר דלא לישוי נפשיה רשע ויאמר שאילו היה יודע כן לא היה נודר:

ירושלמי רבי ירמיה בעי את אמר פותחין לו בכבוד אביו ואמו בנדרים שבינו לבין אביו ואמו דברים שבינו לבין המקום מהו איזהו כבוד המקום כגון סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח. פי' שהנדרים חלין על דבר מצוה באיסור קונם ומהדרינן משמע ליה דלנפשיה הוא דמהני כהדא אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח אם חטאת מה תפעל בו וכו' כלו' שאין פתח זה כבוד המקום אלא לכבודו ולהנאתו כדמוכח מהני קראי:

מתני' **ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד**. פי' בדבר שלא בא לעולם כשנדר:

וחכמים אוסרין. פירוש שאין פותחין לו אלא בדבר שבא לעולם בשעת הנדר אלא דלא אסקיה אדעתיה דמצי אמר אילו נתתי אל לבי שהוא כן לא הייתי נודר אבל בדבר הנולד לגמרי ליכא טעמא דאילו הייתי יודע שהוא כן שהרי לא היה כן כיצד אמר קונם שאני נהנה מאיש פלוני ונעשה סופר או מלמד תינוקות או שהיה משיא את בנו ואמר אילו הייתי יודע שנעשה סופר או שהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר ואי קשיא לך הא דאמרינן במסכת כתובות [דף סג.] בעובדא דברתיה דכלבא שבוע בהדי ר' עקיבא דאמרי ליה לחמוה אילו ידעת דהוי חתנך צורבא מרבנן אדעתא דהכי מי נדרת וא"ל ואפילו פרק אחד או משנה א' ושרו ליה והא התם דלבתר דנדר נעשה ר"ע חכם ושרייה בהכי ואע"ג דהוה ליה נולד ויש לומר דכיון דגלי דעתיה דמשום פרק אחד או פסוק אחד לא היה נודר ור"ע חזי להכי לאו נולד הוא אלא כעין נדרי טעות ולהכי שרא ליה:

[גמ'] **מ"ט דר' אליעזר דאמר רב חסדא דאמר קרא כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך**. פי' דמשה נשבע ליתרו לשבת עמו כדכתיב ויואל משה לשבת את האיש ואין ויואל אלא לשון אלה ושבועה וכשאמר לו הקב"ה לך שוב מצרים בא להתיר שבועתו ואמר לו כי מתו כל האנשים. כלומר אילו ידעת שימותו מי נדרת וא"ל לא ושרייה והא מיתה נולד הוא אלא מכאן שפותחין בנולד ורבנן מאי טעמייהו אמר ר"ל מאי מתו שירדו מנכסיהם פירוש דלא מצינו למימר מתו ממש דהא אמר ר' שמעון בן יוחאי כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינו אלא דתן ואבירם אלא ודאי שירדו מנכסיהם פי' וטעמא דרבנן שכבר הענו קודם לכן ולא הוה נולד ור' אליעזר סבר עניות נולד וקי"ל כרבנן והכי איתא בירושלמי דכתב רבינו ז"ל דפרכינן ולאו כנולד הוא פירוש בתמיה גם העניות נולד ומאי טעמא דרבנן א"ר ירמיה העניות מצויה פירוש שגלגל הוא שחוזר בעולם ועוד שאלו שם ותהות לאו כנולד הוא פירוש והיאך פותחין בחרטה א"ר אילא התהות מצויה פירוש דעביד אינש דמיפייס ומתחרט וכי תימא דדילמא דכי מתו כל האנשים היינו שנעשו סומין או שנצטרעו שהם חשובין כמתים והאי נולד הוא ויש לומר דהא ליתא שהרי אילו היה מצורעים לא היו במחנה לויה וסומין נמי לא הוו דהא כתיב בהו העיני האנשים ההם תנקר ומתני' נמי דייקא דלרבנן עניות לאו נולד הוא דקתני או שיהא עני ואין אתה יכול לפרנסו:

כתב רבינו ז"ל והלכתא כרבנן דשטפוה נמי לר' אליעזר ואוקמוה בשטתייהו פירוש דהדר ביה ר' אליעזר:

ר"ש ברבי הוה ליה נדרא למשרי אתא לקמייהו דרבנן אמרו ליה כמה זמנין אדעתא דהכי מי נדרת אמר להו אין. פירוש שפתחו לו כמה פתחים אם נדרת על דעת כן ולא הצילו הפתחים כלום דהוה אמר דאדעתא דכולהו נדר והוו מצטערי רבנן משמשא לטולא ומטולא לשמשא כדי למצוא פתח לנדרו דקי"ל כל המקיים נדרו כאילו הקטיר עליה א"ל בטנית (בר) בריה דאבא שאול בן בטנית אלו ידעת דהוו מצטערי רבנן כולי האי אנדרך מי נדרת א"ל לא ושריוה רבנן:

רבי ישמעאל בר' יוסי וכו' עד שכיחי אפיקורי דמצטערי רבנן. כלומר מילתא דשכיחא דאפיקורסים ועמי הארץ מצערי רבנן ומוכן היה לכך ההוא קצרא אלא דלא אסיק אדעתיה האי נדר:

דביתהו דאביי הויא לה ברתא מגברא אחרינא הוא אמר לקריבאי והיא אמרה לקריבאי אמר לה תיתסר הנאתך עלי אי (עבדת הכי אי) עברת על דעתאי. פירוש ובהאי גוונא חייל נדרא אע"ג דמשעבד לה לתשמיש שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו כדאיתא

לעיל במכלתין [דף טו:] ואזלא ואינסבא לקריבאה אתא לקמיה דרב יוסף דלישרי ליה א"ל אילו הות ידעת דעברת על דעתך מי נדרת כלומר שסבור היית כי מפני הנדר היתה נמנעת ודרך קפידא נדר והיינו דלא חשיב נדרי זרוזין דכל מידי דקפיד עליה ודאי לאו נדרי זרוזין הוא כדפרישנא בדוכתה ולהכי אצטריך שאלה לחכם. [א"ל לא] ושרייה רב יוסף על ידי פתח זה ואתמהינן ומי שרי הכי אין והתניא. פי' בניחותא מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו אם תעלה לרגל ועברה על דעתו ועלתה לרגל ובא לפני ר' יוסי וכו' והתירו רבי יוסי פירוש ולא נדר זרוזין הוא כדאמרי' והיינו דבעי התרה:

גרסינן בפרק השולח איבעיא להו צריך לפרט את הנדר. פירוש שיספר צורת כל הנדר והגורם שגרם לו לנדור או אין צריך לפרט את הנדר אלא שיאמר דבר פלוני אסרתי עלי רב פפא אמר צריך לפרוט רב נחמן בר יצחק אמר אינו צריך לפרט דאי אמרת צריך זימנין דגייז ליה לדבוריה פירוש שלא יאמר ענייני הנדר וחכם מאי דשמע מיפר פירוש ושמא מה ששייר מעכב ורב פפא אמר צריך משום איסורא פירוש שמא תלה נדרו על דבר האסור ורוצה להתיר נדרו כדי שלא יתעכב מן הדבר האסור והלכתא כרב פפא ומשמע דדוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם התירו בלא פרט הנדר מותר והכי משמע בפרק השולח:

גרסיגן בירו' חד בר נש נדר דלא מרווחא אתא לגבי ר' יודן בר' שלום פי' לישאל על שבועתו א"ל מאי אשבעת א"ל דלא מרווחנא א"ל וכן בר נש עביד פירוש וכי יש לך אדם שישבע שלא ירויח א"ל לקטוסטי פירוש שלא להריוח בקוביא הוא שנשבעתי אמר ברוך שבחר בדבריהם שאמרו צריך לפרט הנדר כלומר שאילו לא פרט נדרו היה מתירו ונמצא מתירו לדבר האסור:

וגרסינן בגמרא דילן התם בפרק השולח אמר אמימר הלכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה. פירוש ואפילו כשנשבע בדבר הרשות בדברים של עצמו לגמרי מדתניא בפרק אלו הן הלוקין [דף טו] אונס שגרש את אשתו הרי זה יחזיר ואם לא החזיר לוקה והוינן בה ואמאי לוקה והא בעמוד והחזר קאי וכיון דיכול לתקוני לאויה אמאי לקי ופרקינן דאדרה על דעת רבים דתו לא מצי מהדר לה והא הכא דלא לדבר מצוה נדר אלא לדבר הרשות וקאמר דכיון דעל דעת רבים הוה אין לו הפרה וכי תימא דמשום דבר ערוה אדרה דהוה דבר מצוה כדפרש"י ז"ל התם הא ליתא דאי קושטא הוה אמאי לוקה דהא מצוה לגרשה ואם נמצא שם רע שאינו שם רע שהוזמו העדים הוה ליה נדרי טעות ולא צריך הפרה אפילו הוה על דעת רבים ואפילו אדרה סתמא נמי ובפרק השולח ראיה נמי לדברינו כדכתיבנא התם ושלא כדברי רש"י

ז"ל והראב"ד ז"ל שכתב דכי נדר במצוה הוא דאין לו הפרה דומיא דהא דתנן [גיטין דף לה. ובכורות סוף דף מה:] דכהן הנושא נשים בעבירה פסול עד שידור הנאה ותני עלה נודר ועובד יורד ומגרש ואוקימנא דאדרה על דעת רבים אבל לדבר הרשות יש לה הפרה וליתא ומעשה בני ישראל ובני בנימין שלא נשאלו על נדרם לדבר מצוה כולהו הוו בעלי דבר ולא הוי מאן דשרי להו:

והאי על דעת רבים דקאמרינן היינו שלשה בין שנשבע בפניהם ואמר על דעתכם אני נשבע ובין שנשבע שלא בפניהם ואפילו אמר סתם על דעת רבים שאין טעם בדבר מפני הסכמת דעתם לנדרו אלא משום דכי משתבע על דעת רבים אלימא מילתא למישלפה ואפילו כשנשבע בפניהם אין להם כח לגרוע ולהוסיף בנדרו כלום ולומר כך היה דעתי אלא אם כן בשבועת הדיינים לפי ההוא מעשה דקניא דרבא [לעיל דף כה.] ואין צריך לומר שאין להם להתיר נדרו משום דעת שהיה להם כדמוכח בכל דוכתא ומה שאמרו [לקמן דף עג: וכ"מ] כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת פירוש על רצון בעלה ואינו ענין אחד לדעת רבים האמור בכל מקום וזה דעת גדולי רבותינו ז"ל וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שלא כתב בהלכותיו הא דאמרינן אדר' יהודה שאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה כמה רבים אמר ר"נ שלשה ר' יצחק אמר עשרה משום דהא קיימא לן נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ועל דעת רבים דאין לו הפרה אין צריך לישבע בפניהם כדי שנדע מניינם ומכיון שנשבע על דעת רבים בהכי סגי וכ"כ הרמב"ם ז"ל ויש מרבותינו שסבורים שצריך הוא לישבע בפניהם ועל דעתם וקמא מסתבר טפי וכן דעת רבינו נר"ו וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה וההוא מיקרי דרדקי [גיטין דף לו.] דאדריה רב אחא דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דדייק כוותיה ור"ח ז"ל גריס דההוא מקרי דרדקי וכו' ודייק מינה ר"ח דדוקא לדבר מצוה כי הא דמקרי דרדקי דהוי ליה כעין נדרי טעות שהיו סבורים דלשכחו אחרינא דעדיף מיניה ומשום דאדרוה סתמא הוא דלא חשיב נדרי טעות ממש וצריך הפרה והפרה מיהא אית ליה אבל לדבר מצוה דעלמא ליכא הפרה והביא ראיה לדבריו מדאמרינן התם [שם דף מו.] דלר' יהודה נדר שהודר ברבים אין לו הפרה ומייתי ראיה מדכתיב ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה דקסבר ר' יהודה דמשום דהוה נדר ברבים אין לו הפרה והא התם דכי שרי נדרא איכא דבר מצוה לקיים בהם מה שאמר הכתוב לא תחיה כל נשמה אלא ודאי ש"מ דלר' יהודה נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אפילו לדבר מצוה ומדר' יהודה בנדר שהודר ברבים נשמע לרבנן בנדר שהודר על דעת רבים ובתוספות דחו ראיה זו דגבי גבעונים ליכא דבר מצוה במיתתם דא"כ היכי חיילא שבועה מעיקרא אלא דגבעונים

כיון שנתגיירו לית בהו משום לא תחיה כל נשמה כדתניא בספרי למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל התועבות הא אם עשו תשובה מקבלים אותם:

ועוד אמרו שם [ירושלמי פרק ג' דשביעית הלכה א] שלשה פתקאות שלח יהושע כשנכנסו לארץ הרוצה להשלים ישלים לפנות יפנה לעשות מלחמה יעשה. שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו הגרגשי פנה ונתן לו הקב"ה ארץ טובה כארצו וזו היא אפריקי הגבעונים השלימו הרי שהתנה יהושע על כל המשלימים שיחיו והגבעונים השלימו ומה שהענישם יהושע וקללם היינו לפי שלא רצו להשלים מתחלה כששלח להם יהושע והיתה ידם של ישראל אז על העליונה לקבלם אם לאו והם עשו בערמה וקבלום הילכך ודאי לכל דבר מצוה יש לו הפרה ולאו משום שאין דעת רבים מסכמת לאותו דבר לאסרו דהא כתיבנא דלא בעינן דעתייהו ואפילו שלא בפניהם נמי אלא טעמא דמילתא דכי אלימא מילתא דעל דעת רבים דלא משתלפא הני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה לא אלימא והשתא אתי שפיר מאי דאמרינן בשבועות [דף כד:] דשבועה דאיתא בשאלה לא קתני דהא אפילו על דעת רבים אית לה שאלה על דבר מצוה וכן עיקר וכמו שפירשתי במקומה:

דף סה.

תניא המודר הנאה מחבירו והנשבע לו אין מתירין לו אלא בפניו מנא הני מילי אמר רב נחמן ואיתימא רבי יוחנן דכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים אמר ליה במדין נדרת לך והתר נדרך במדין. פי' בפניו של יתרו כשנשבע לשבת עמו כדכתיב [שמות ב] ויואל משה לשבת את האיש וכתיב [סוף דברי הימים ב] וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים ומאי מרידה דאתשל אשבועתיה שלא בפניו ומפרש בגמרא דאשכחיה צדקיהו לנבוכדנצר דהוה אכיל ארנבת חייא ואמר ליה אשתבע לי דלא מגלית לי דלא תתזיל מילתא במלכותא לסוף הוה מצטער צדקיה בנפשיה אתשיל אשבועתיה אמר שמע נבוכדנצר דקא מבזו ליה שלח ובעא לסנהדרי ולצדקיהו ואמר להו חזיתון מאי דעבד לי צדקיהו לאו הכין משתבעת לי בשמא דשמייא דלא מיגלית לי הא מילתא א"ל אתשילית אשבועתאי אמר להון מתשלין על שבועתא ואמר ליה אין אמר להון בפניו או שלא בפניו אמרי ליה בפניו ומאי טעמא לא אמריתון ליה לצדקיהו מיד ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון אמר ר' יצחק ששמטו כרים מתחתיהם ע"כ והא דשרויה אינהו מסתברא לי משום דכי אמרינן אין מתירין לו אלא בפניו ה"מ בנשבע לישראל אבל בנשבע לעכו"ם מתירין אלא במקום חלול השם כגון יתרו ונבוכדנצר ולפיכך חשבו להם לתקלה:

ובירושלמי [מכילתין פ"ה הלכה ד] אמר מה טעם אין מתירין לו אלא בפניו איכא דאמר מפני החשד ואיכא דאמר מפני הבושה. ונראה פי' מפני החשד שלא יחשדהו חבירו עובר על שבועתו ולפום האי טעמא לאו דוקא בפניו אלא ה"ה שלא בפניו כל שהודיעוהו או שנעשה הדבר במקום פרהסיא בענין שידע שנשאל על נדרו שלא יחשדוהו ובכך מתירין לו ואפי' בעל כרחו ונראה שאפי' לטעם זה אין החשד הזה אלא בבעל דבר שנשבע לו שיודע באמת שלא קיים לו נדרו אבל הנודר בפני אחרים אין צריך להודיע בפני אותם אחרים דהא לא חשדי ליה דאינהו סברי דקיים נדרו לחבירו או נתרצה מיהו בשבועת ביטוי דלנפשיה דלא סגי בלא הפרה טוב הדבר להודיע לאותם שידעו בשבועתו שהם מתירין לו או שיעשה ההיתר בפרסום שיוכלו לדעת וכן מורי נר"ו נוהג ואם א"א אינו מעכב אפילו לכתחלה דכיון דלאו מילתא דלנפשייהו הוא לא חשדי ותלו דאתשיל אשבועתיה ומאן דמפרש מפני הבושה לומר שיתבייש מחבירו ולא יהיה נשאל ולפי טעם זה בפניו ממש בעינן מיהו אכתי לא ידעינן כי הוי בפניו אי בעיא מדעתו או לא ודעת מורי הרשב"א נר"ו דדעתו בעינן וי"א דלא בעינן דעתו דכיון דבפניו תו ליכא בושה וחשדא ויש ראיה לדבר מדתנן בפרק השולח [דף מה:] דלרבי יהודה כל נדר שידעו בו רבים אין לו הפרה ומייתי ראיה מגבעונים כי נשבעו להם נשיאי העדה ואם איתא שהנשבע לחבירו אין מתירים לו אלא מדעתו ורצונו מאי ראיה איכא מהתם דנדר שהודר ברבים אין לו הפרה דילמא יש לו הפרה ושאני התם שנשבעו להנאת הגבעונים שלא יהרגום והם לא יתרצו מעולם בהיתר שבועתם ואף על גב דאמרינן התם הנודר לחבירו שלא בפניו מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו והכא רוב הגבעונים לא היו שם בשעת שבועתם ולא בעינן דעתם מסתברא דכל שידע חבירו בנדרו בודאי על פי עדים כנודר בפניו דמי אלא ודאי כדאמרן ועוד יש לי ראיה מהא דאמרינן במס' סוטה [דף לו:] אמר פרעה ליוסף איתשיל אשבועתך אמר לו יוסף איתשל נמי אדידך ואע"ג דלא ניחא לך אלא שיש לי לומר דהתם אתמהא קאמר ליה וכי איתשיל נמי אשבועתך אע"ג דלא ניחא לך הא ודאי לא וה"נ לא מצינו לאתשולי אדאבא כיון דמית ליה וליכא דעתו וה"נ משמע לי ראיה מדא"ל קב"ה למשה לך שוב מצרים במדין [דף סה.] נדרת לך והתר נדרך במדין דאלמא כי הוי במדין משתרי בעל כרחיה דאי מדעתיה למה ליה הפרה הרי יתרו יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם כדאיתא לעיל [דף כד. ודף סג:] וליכא למימר דמשה לא הוצרך להתרה דהא מהתם מוכח תלמודא לעיל [דף סד:] דפותחין בנולד אליבא דר' אליעזר ולרבנן אמרינן דלאו נולד הוה אלא ודאי ש"מ דלא בעינן דעתו ורצונו מיהו בפניו ממש בעינן מדאיצטריך ליה למשה למיזל במדין ולא סגי ליה להודעיה ע"י שליח וכן

דעת רבותינו וגדוליהם ז"ל דלא בעינן דעתו אלא בפניו ונראין דברים דשלא בפניו נמי דוקא לכתחלה הוא דאין מתירין אבל אם התירוהו מותר ותו לא מידי:

מתני' **ר"מ אומנ יש דברים שהם כנולד**. פי' שאותו דבר שהותר הנדר מחמתו נולד אחר הנדר. ואינם כנולד פירוש בעיקר הדין מטעמא דמפרשים:

וחכמים מודים לו. פי' דלא פליגי אלא אדר"א דלעיל:

כיצד אמר קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע א"ל מת או שעשה תשובה. פי' אע"פ שהמיתה והתשובה דבר נולד הוא יש לו היתר לפי שהוא כנדרי טעות מיהו לא נדרי טעות הם דלא ליבעי היתר כלל דהתם הוא כשתולה נדר בדבר שאינו אמת והיה סבור שהוא כן כגון [דף כה:] קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונמצא שלא גנבה ולא הכתה ודכוותה קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע ונמצא שלא היה אביה רע או שעשה תשובה אבל הכא במתני' כן היה כמו שסבור כי אביה היה רע בשעת נדרו אלא שנסתלקה דעתו במיתה או בתשובה. וכשפותחין לו אילו ידעת שימות או יעשה תשובה לא היית נודר הרי זה כפותח בנולד אלא שלפי שלא נדר סתם ותלה נדרו לומר שאביה רע אע"פ שאינו תנאי גמור לומר כל זמן שאביה רע דא"כ לא היה צריך היתר מכל מקום יש בלשון הזה גילוי דעת מעין תנאי שלא נדר אלא בעוד שאביה רע ולפיכך פותחין בו ומתירין לו וזהו שאמר שדברים אלו הם כנולד ואינם כנולד. והיינו דאמרינן בגמרא מיתה נולד הוא אמר רב הונא נעשה כתולה נדרו בדבר. פי' שדומה כאילו אומר כל זמן שאביה רע כ"ז שהכלב בתוכו נמצאת אומר תלה נדרו בדבר ולא היה אמת זהו נדר טעות היה אמת ונולד סלוקו אח"כ אם נדר סתם אין פותחין בו לפי שהוא נולד תלה נדרו באותו דבר דרך תנאי ונסתלק אינו צריך היתר תלה אותו בדבר ההוא סתם כעין משנתינו צריך היתר ופותחין לו באותו דבר:

ירושלמי מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כאומר קונם שאני נהנה לאיש כל זמן שלובש שחורים לבש לבנים מותר ר' זעירא אומר אף הוא אינו צריך היתר חכם. פי' לפי שאמר כן בפירוש דרך תנאי ומפני זה אם אמר קונם שאני נהנה לפלוני שהוא לבוש שחורים ולבש לבנים פותחין בו ומתירין לו והוא דמשמע (א) ורבותינו מפרשים דבמתני' אפי' בלא פתח מתירין לו כאילו אמר בפי' כל זמן שאביה רע וכפשטיה דירוש' ומה שנ"ל כתבתי [והוא דמשמע] דאמר הכי דרך קפידא ולא לסיים אותו דבכי האי לא שייך לפתוח בו וזהו פשוט:

דף סה:

ועוד אר"מ פותחין לו לאדם מן הכתוב בתורה ואומרים לו אילו היית יודע כי בהדירך חבירך מנכסיך אתה עובר על לא תקום ולא תטור את בני עמך ולא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך וחי אחיך עמך שמא יעני ואין אתה יכול לפרנסו מפני שנכסיך אסורין לו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו ואמר אילו הייתי יודע כן לא הייתי נודר הרי זה מותר. פי' שמתירין לו ע"י פתח זה. וכי תימא ומאי שנא מהא דאמרינן לעיל [דף כב.] דלא פתחינן ביש בוטה כמדקרות חרב כל הנודר כאילו בנה במה ונקרא רשע וליכא למימר דהנהו אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר דהא ליתא דודאי הלכתא כר' מאיר בהא דלא אשכחן רבנן דפליגי עליה דר' מאיר וכן נראה דעת רבינו ז"ל והא שקלו וטרו בה אמוראי אלא הנכון דהנהו דלעיל דהוי איסורא דתלי בנדרא גופיה לא פתחי' אבל בהני שהן איסורין שהן חוץ לגופו של נדרא אלא שהנדר גורם לעשותם אם הוא מתקיים פותחין בהם:

א"ל רב הונא בר רב קטינא לרבה ולימא כל דמיעני לאו עילאי נפיל מאי דמטי לי לפרנוסי בהדי כ"ע מפרנסא ליה. כלומר מפני קיום הנדר היאך הוא עובר על וחי אחיך עמך לימא שאינו מוטל עליו לבדו לפרנס כל מי שיעני אלא עם שאר הצבור והרי הוא נותן לו הראוי לו להתפרנס על ידי הגבאי ויתפרנס על ידו פי' אתא לאשמעינן דמאן דמדיר חבריה מנכסיה לא מתסר בקופה של צדקה מפני חלקו של זה שאין בדעתו של זה אלא לאסרו מן המיוחד לו וגם אין בידו לאסרו (מיהא) [דהא] ודאי מצי אמר משל שאר בני אדם אני נוטל כההיא דאמרינן התם [לעיל דף מו.] לתוך של חבירך אני נכנס והא עדיפא טפי ומודו בה כ"ע דהא על דעת גבאי נתן לתת למי שירצה ונסתלק ממנו:

א"ל אני אומר כל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחלה. פי' ובתחלה מתפרנס ע"י היחידים בצנעא:

מתני' **פותחין לו לאדם בכתובת אשתו מעשה באחד שנדר הנאה מאשתו והיתה כתובתה ארבע מאות זוז ובאת לפני ר' עקיבא וחייבו לתת לה כתובתה**. פי' וחייבו לגרשה וליתן לה כתובתה דאילו מקמי הכי לא אפשר שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים דבעל לכולי עלמא כדאי' בכתובות [דף פא.]:

א"ל ר' שמנה מאות זוז הניח אבא נטל אחי ד' מאות זוז ואני ארבע מאות לא די לה שתטול היא מאתים ואני מאתים א"ל ר' עקיבא אפי' אתה מוכר שער ראשך חייב אתה ליתן לה כתובתה אמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר והתירו רבי עקיבא ע"י פתח זה ואילו לא התירו כגון שנדר על דעת רבים היו כופין אותו לגרש וליתן לה

כתובתה כיון שא"א לדור ביחד וליהנות זה מזה וכדאמרינן בירושלמי* מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כ"ש ואילו הדירתו היא ממנה ונתברר שלא נתכוונה לכך היו כופין אותו גם כן לגרש כדאמרינן ביבמה שנדרה הנאה ביבם בחיי בעלה [יבמות דף קיא:] כופין אותו לחלוץ ואם נתכוונה לשם כך אין כופין אותו שהיא נתנה אצבע בין שיניה הילכך כל שהדירה הוא על דעת רבים שאין לו התרה עולמית כופין אותו לגרש והוי גט המעושה בישראל בדין שהוא כשר והתם תנן [כתובות דף ע.] המדיר את אשתו מליהנות (ב) לה יוציא ויתן כתובה והיינו שכופין אותו להוציא ויש אחרים באותו פרק שפירשו כירושלמי [פרק י"א הל' ז' בכתובות] שכופין על הכתובה ומבקשין על הגט היינו בדאפשר לה למיקם בנדרה ע"י הדחק כדפרישית התם הילכך בכי האי גוונא אין כופין אותו על הגט אבל קונסין אותו לפרוע כתובה כדי שימצא פתח לנדרו או יגרש מעצמו ואע"ג דבעלמא לא ניתנה כתובה להגבות מחיים דבעל [כתובות דף פא.]:

דף סו.

פותחין בימים טובים ובשבתות. פירוש כגון שאסר עליו מאכל ימים רבים סתם ויש בכללן שבתות וימים טובים והוא היה סבור שאין הם בכלל נדרו ואמרו לו אילו היית יודע שתהא אסור אף בשבתות וי"ט כלום היית נודר כן סתם ואמר להם לא הייתי נודר כן אלא הייתי מפרש ימי החול בלבד:

בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרים. פירוש לפי שהן כנדר טעות שלא היה סבור שיאסר בהן ושאר כל הימים אסורין עד שבא ר' עקיבא ולמד שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו. פירוש כשנדר נדר אחד דרך כלל על פרטים רבים ולא אמר משמעות נדר לכל אחד ואחד כגון זה שנדר לכל ימות השנה כשהותר מקצתו לפי שנמצא טעות או על ידי היתר חכם שעוקר הנדר מעיקרו הותר כולו בלא פתח אחר ולאפוקי נדוי או חרם בית דין שאע"פ שהותר מקצתו לא הותר כולו לפי שאין ההיתר בא על ידי פתח וחרטה ואינו עוקר מתחלתו:

כיצד אמר קונם שאני נהנה לכלכם הותר אחד מהם הותרו כלם קונם שאני נהנה לזה ולזה הותר הראשון הותרו כלם הותר האחרון האחרון מותר וכלם אסורין ואוקימנא בפרק ארבעה נדרים כגון שתלאן זה בזה דאמר פלוני כפלוני ופלוני כפלוני שהרי האחרון תלוי בשלפניו ואין הראשון תלוי בשלאחריו ולפיכך כשהותר הראשון הותרו כלם וכן כשהותר הב' הותר השלישי אבל הותר האחרון הוא לבדו מותר ואילו לא התפיסן זה בזה אלא שאמר קונם שאני נהנה לפלוני ופלוני ופלוני למ"ד כללא הוי וחד

נדרא חשיב כל שהותר אחד מהם ואפי' האחרון הותרו כולן. דנדר שהותר מקצתו הותר כולו. ולמ"ד פרטא הוי. הוה ליה נדרא לכל חד וחד ואע"פ שהותר אחד מהן בין ראשון בין אמצעי בין אחרון לא הותרו השאר שאין זה נדר שהותר מקצת מכללו הותר כולו:

והא גופא פלוגתא דר' יהודה ור"ש היא דר' יהודה סבר דכי האי גונא בווי"ן פרטא הוי דאף על גב דאמרינן בעלמא (ג) וי"ו מוסיף על ענין ראשון הכא נמי מוסיף הוא והוי"ו הזאת מוסיף על הנדר שהזכיר מתחלה כאילו אמר קונם לזה וקונם לזה ור"ש סבר כללא הוי שהוי"ו הזאת אלזה קמא קאי שכולל כלם בנדר אחד עד שיאמר נדר לכל אחד ואחד בפירוש ומתני' דהכא כוותיה דקתני סיפא שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד ומשמע דדוקא שהזכיר קרבן לכל אחד ואחד הא לאו הכי אלא דאמר לזה ולזה ולזה כללא הוי וכשהותר אחד מהן יצאו כלם בפתח שלו ולהכי אוקימנא בגמ' כר"ש ובמסכת קידושין [דף מד. ודף מו.] נמי גבי התקדשי לי בתמרה זו איכא סתמא כר"ש מיהו התם בשבועות [דף לו: לח.] דהוי עיקר פלוגתייהו רהטא כולה סוגיין דלא כר"ש ואיכא סתמא דלא כוותיה וההיא עיקר ועלה סמכינן דהא הכא אפשר דהוי קמייתא והוה ליה סתם ואח"כ מחלוקת שאין הלכה כסתם וכיון דכן הדרינן לכללא דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וכן דעת מורי הרב נר"ו כדכתיבנא התם וכן פסק שם רבינו מאיר הלוי ז"ל דלא כר"ש אבל רבינו הגדול ז"ל פסק בכאן בהלכותיו כר"ש משום דסתם מתני' כוותיה:

גמרא **כתב רבינו** ז"ל אוקימנא בפרק ארבעה נדרים כר"ש דאמר עד שיאמר שבועה לכל א' ואחד. פירוש דתנן התם בפרק שבועת הפקדון [דף לו:] לענין קרבן שבועת הפקדון שהוא בכופר ונשבע והודה היו חמשה תובעין אותו ואמר שבועה שאין לך בידי כלום ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת ר"ש אומר אינו חייב אלא אחת עד שיאמר בפי' שבועה לכל אחת ואחת וכתב רבינו ז"ל ואשכחן מאן דפסק שאני נהנה לזה ולזה ולזה הותר הראשון הותרו כלם הותר האחרון האחרון מותר וכלן אסורין לזה לזה בלא ווי"ן צריכין פתח לכל אחד ואחד אלמא קסבר האי מרבנן ז"ל דכי אוקימנא בגמרא בשתלאן זה בזה לאו דוקא דאמר בהדיא פלוני כפלוני אלא דמסתמא נמי נעשה כמי שתלאן זה בזה וקא פסק בפלוגתא דכלל ופרט דלא כר"ש פירוש אלא כר"מ דאמר דכל היכא דאיכא ווי"ן הוי כללא וכי ליכא ווי"ן הוי פרטא כדאיתא התם ואנן לא סבירא לן הכי לא כפסקא דיליה ולא כפירושא דיליה פי' לא במאי דפסיק בלא לך לא לך ולא במאי דפריש הכא במתני' דנעשה כמי שתלאן זה בזה קאמרינן חדא דהא גמרא בהדיא קאמר כגון שתלאן זה בזה כלומר שאמר כן בפי' דאי לא הוה ליה למימר בהדיא נעשה

כמי שתלאן ואפילו נימא בתולה אותן זה בזה הוה אפשר דנעשה כמי שתלאן זה בזה כדאמרינן התם [בגיטין עג: יבמות כה:] באומר מעת שאני בעולם דבעי למימר נעשה כאומר ואיכא דכוותה במכילתין לעיל [בריטב"א סוף פרק א'] אבל השתא דאמר כגון שתלאן זה בזה ודאי דוקא משמע ועוד דאי האי לישנא דאיכא ווי"ן ה"ה כתולה וכולהו לבד מקמא נתפסין נינהו התם גבי שבועה לא לך ולא לך בין לרבי יהודה דאמר חייב על כל אחת ואחת בין לר"ש דאמר אינו חייב אלא אחת לא הוה להו למימר הכי אלא לומר שאינו חייב אלא על הראשונה בלבד דשארא נתפסין נינהו ולא לך כדקאמר קאמר וכן בהיה חבירו תובעו ואמר שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבדה נימא דה"ק שבועה שאין לך פקדון ותשומת יד כפקדון וגזל כתשומת יד ואבדה כגזל ולא ליחייב אלא על קמא בלחוד היכא דאית ביה בלחודיה שוה פרוטה דאילו אידך נתפסין נינהו ולא מצטרפי לקמא ולא מיחייב עלייהו דנתפסין בלחוד נינהו וכן היכא דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ורמונים או שלא אשתה יין ושמן ודבש נימא דלא מיחייב אלא על קמא ושארא נתפסין נינהו דהא אמרת דכי איכא ווי"ן (א) באומר זה בזה הוא דהוי כשבועה כדכתיבנא בפרק ואילו מותרין [דף יד.] ואנן לא תנן הכי התם בשבועה אלא חייב על כל אחת ואחת אלא ודאי ש"מ דלא הוי מתפיס עד דפריש בהדיא זה כזה ובודאי דוקיא דמילתא הכי הוא דכיון דאיכא ווי"ן חשיב פרטא משום דאמרינן וי"ו מוסיף על ענין ראשון הוי כאומר ושבועה לא לך וגבי קונמות נמי וי"ו מוסיף על ענין ראשון וכמאן דקאמר קונם לזה וקונם לזה הוא ולקי תרתי והיכי איפשר לענין היתר דזה כזה קאמר ונימא דהותר הראשון הותרו כלם הא ודאי ליתא וכי תימא דבנזירות [נזיר דף כ:] קתני שאם אמר אחד הריני נזיר ושמעו חביריו ואמר כל א' מהם זה אחר זה ואני ואני הותר הראשון הותרו כלם דאלמא כל חד וחד בדחבריה מתפיס איכא למימר דלא דמיין כלל דהתם (ב) חד מבתראי לא אדכר בפומיה נזירות כלל הילכך כי קאמר ואני אדחבריה מיתפיס למימר דליהוי כותיה הילכך כי ליתיה לקמא ליתנהו לבתראי דתלו ביה אבל הכא האי דאמר לבסוף ולזה ולזה איהו גופיה אמר בפומיה מעיקרא קונם שאני נהנה וכי אמר בתר הכי ולזה ולזה קאי אקונם דקאמר וכאילו אמר בהדיא קונם בכל חד וחד:

ואשכחן נמי בתלמוד ירושלמי בפרק שבועת הפקדון דהיכא דאמר שבועה שאין לך בידי חטין ושעורים וכוסמין ונמצא שאין בידו חטים אינו פטור על השאר ואפילו לר"ש היכא דאית בהו שוה פרוטה אלא במתפיס בפי' שאמר שעורים יהו כחטים וחטים יהיו ככוסמין והכי נמי איתא בנזירות אלמא כל היכא דאיהו אמר מעיקרא שבועה או קונם

כי אמר בתר הכי כך וכך לא חשיב מיתפיס עד דפריש הכי בהדיא דלימא זה כזה ומאי דפסיק נמי דכי אמר לזה לזה בלא ווי"ן הוי פרטא וצריך פתח לכל אחד ואחד ליתא דהא אזלא כר' מאיר דס"ל הכי כדאיתא בפ' שבועת הפקדון [דף לח.] ובודאי דליתא לדר' מאיר במקום רבי יהודה ור"ש דהא קיימא לן דר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה כ"ש דהכא (נמי) פליג עליה נמי ר"ש אלא עיקר פיסקא או כר' יהודה או כר"ש:

וכתב מרן ז"ל עיקר פסקא דוקיא כר' שמעון וכדכתיבנא:

גרסי' במס' תענית פרק מאימתי מזכירין תניא להן כל איניש די איתא עלוי מן קדמת דנא ייסר. פי' גבי ימים טובים הכתובים במגילת תענית איתנייה שאותן ימים טובים שתקנו חכמים הם אסורין בהספד ובתענית וקאמר שאם יש על שום אדם קבלת תענית מן קדמת דנא יאסר באכילה ובשתייה כדמפרש ואזיל כיצד יחיד שקבל עליו תענית כל השנה כלה ופגעו בו ימים טובים הכתובים במגלת תענית אם נדרו קודם לגזרתנו. פירוש שכבר היה מקובל עליו תענית יום זה קודם שגזרו עליו חכמים שיהא יו"ט והיינו מאותם שהיו בדור ההוא תדחה גזרתנו מפני נדרו שאין כח בגזרת חכמים לבטל נדר שהיה מקובל עליו מקודם לכן ואם גזרתנו קודמת לנדרו ידחה נדרו מפני גזרתנו כלומר שאם אחר שגזרו חכמים אותן ימים טובים קבל עליו להתענות אע"פ שקבל עליו קודם שיגיע אותו היו"ט לא יאסר בתעניתיה ומסתברא דטעמא דמילתא משום דקי"ל לוה אדם תעניתו ופורע ואפי' כשקבל עליו יום ידוע כדמוכח בפ' יציאות השבת [דף יא.] מההיא עובדא דרב [יהושע] דעבדו ליה עגלא תילתא ולא אכל ואמר בתעניתא יתיבנא א"ל לוזפיה מר וליפרע דהא אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע א"ל בתענית חלום יתיבנא ואם אי' דבשקבל עליו יום ידוע אסור ללוותו מאי האי דאמרי ליה ולוזפיה מר וליפרע דילמא יום ידוע היה מקובל עליו אלא ודאי (אפילו במקבל) דהא דרב אפילו במקבל יום ידוע הוא וטעמא דמילתא משום דקבלת תענית אינו נדרי איסור ולא ידות נדרים לאסור עליו מאכל ומשתה באותו יום אלא צערא הוא דקביל עליה לעשות מצות תשובה באותו יום ואין במשמע שיהא זה (ג) נדרי הקדש ג"כ לעשות זה באותו יום עצמו אם יוכל או ביום אחר ואפילו לעשות הנאה לחבירו מחליפו ביום אחר כדאמר ליה ולוזפיה מר וליפרע כדי שנשמח עמך ואם לאו דהוה תענית חלום הוה עביד דליכא קפידא בהכי ודמיא קצת למאי דאמרינן [ערכין דף ו.] גבי סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה דלא קפידא באותו סלע יותר מסלע אחרת ורשאי ללוותה לפי שעה וליתן אחרת במקומה הכי נמי לא שנא. והיינו דאמרינן עלה במסכת תענית [דף יב:] בטעמא דמילתא וכי נדר הוא ובלישנא בתרא אמרינן לא יהא אלא נדר כלומר אפי' היה נדר

מצינו לו היתר כ"ש זה שאינו נדר כלומר נדר איסור אבל ודאי נדר הקדש הוא והשתא היינו טעמא דתניא בהא ברייתא שאם גזרת חכמים קודמת לנדרו ידחה נדרו מפני גזרתם ואילו היו נדרי איסור ממש והא קי"ל דנדרים חלין אפילו על שבתות וי"ט כדאיתא לעיל [דף טז: סו.] ודין הוא דנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות לבטל מצות עשה או לקיימם משום דחכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה אלא ודאי כל בנדר גמור כשם שחל נדר על שבתות כ"ש שהוא חל על ימים טובים של דבריהם אלא דהכא משום דלא הוי נדר גמור דאפילו לדבר הרשות רשאי ללותו (ד) הוא שילוה אותו מפני מצות חכמים דהיינו ימים טובים של מגילה:

ר' חזקיה ור' יודן תרויהון אמרין ר' ירמיה בשם ר' אבא חד אמר מתענה ואינו משלים וחרנא אמר היה לוקה ואינו צריך היתר חכם כלומר שאוכל בו ביום בלא היתר חכם שאינו נדר אלא קבלת תענית בעלמא אלא שהיה לוקה מכת מרדות של דבריהם מפני שהוציא בפיו קבלה לשוא וכן אמר במקבל להתענות בי"ט ושבת שהיה לוקה מכת מרדות ואוכל ושותה והא דלקי בשקבל עליו דרך קפידא לאותו יום שאין לו תשלומין ואפ"ה ידחה נדרו מפניהם מיהו היינו ביחיד אבל צבור שגזרו תענית על הצרות ופגעו בהן ימים טובים של מגילת תענית אין מפסיקין שאין כח בתקנה זו לעקור תענית שגזרו צבור והרי זה נכון מפי מורי נר"ו:

כתב רבינו ז"ל איכא מאן דפריש וכו' ומפורש הוא בעצמו מתוך מה שכתבנו:

מתני' **פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו** ואומרים לו אילו היית יודע בשעה שנשבעת לגרש את אשתך שלמחר אומרים עליך כך ווסתו של פלוני שמגרש את נשיו ועל בנותיך יהו אומרים בנות גרושה הן ומה ראתה אמן של אלו להתגרש כלומר ודאי לא היה בעלה מגרשה אלמלא מצא בה ערות דבר וזה קלון לבנותיך שיאמרו כאמה בתה ואמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר הרי זה מותר פי' שמתירין לו בפתח זה:

קונם שאני נושא לפלונית כעורה והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה מותר. פי' אפי' בלא פתח היתר דנדר טעות הוא וכדמפרש ואזיל לא מפני שהיתה כעורה ונעשית אחר כך נאה שחורה ונעשית לבנה קצרה ונעשית ארוכה דא"כ הוה ליה כעין נולד ואין מותר מאליו אלא שהנדר טעות שנמצא דלא היתה כדבריו בשעה שנדר ואע"ג דהא תנא ליה נדרי טעות [דף כה:] אפשר דהא עדיפא ליה דלא מוכחא מינתא כולי האי דהוי קפידא אלא כמראה מקום ותנא לה התם לאפוקי מפלוגתא דרשב"ג דשרי אפילו בכעורה ונעשית נאה שחורה ונעשית לבנה דחשיב ליה כתולה נדרו בדבר ורבנן פליגי עליה:

ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה. פי' שקשטוה בבגדים ובקשוטי הנשים א"ל רבי ישמעאל בני מזו נדרת א"ל לאו והתירו ר' ישמעאל. פירשו בו שהתירו שלא על ידי פתח דלא הוי נולד אלא כתולה נדרו בדבר ורבנן פליגי עליה דסברי דלא חשיב תולה נדרו בדבר אלא בשתלה בדבר שהיה ונסתלק לגמרי כגון מת הכלב ונהרג הנחש או רשע ועשה תשובה גמורה משא"כ בזו ומודים חכמים שע"י פתח זה מתירין לו ולפום מאי דפרישית לעיל דלרבנן אפילו בהנהו דלעיל בעי פתח אלא שפותחין לו בדבר ההוא בהא דהכא היה מתיר ר' ישמעאל בלא פתח כלל דחשיב ליה כנדר טעות שהוא היה סבור שלא יסתלק כיעורה ע"י תכשיטי הנשים ותמרוקיהן ולא חשיב נולד שהרי דרך הנשים להתקשט ורבנן חשיבי ליה כתולה נדרו בדבר ואין מתירין לו אלא בהתרת חכם ע"י פתח זה כנ"ל:

מעשה לסתור. פי' דמעיקרא (ה) אמר רב דכעורה ונעשית נאה אינו מותר והדר אמרת דמותר ופרקינן חסורי מחסרא והכי קתני והלכתא כרבנן:

דף סו:

נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. פירוש ואפילו בנדרים שנדרה קודם שתתארס שהארוס מפר עם האב בקודמים והוא שנתארסה בו ביום שנדרה או ביום שמוע האב עד שלא נתקיים הנדר והכי מוכח בגמרא ובגמרא מייתי לה מדכתיב ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה וליכא לאוקומה בנשואה דוקא דהויה קדושי משמע והוי"ו דואם היו תהיה לאיש מוסיף על ענין ראשון דקאי באב למימרא דשניהם מפירין נדריה:

דף סז.

הפר האב ולא הפר הבעל הפר הבעל ולא הפר האב אינו מופר ואינו צריך לומר שאם קיים אחד מהם שאמר לה קיים ליכי שאין חבירו יכול לשוב להפר:

מת האב. פי' בתוך ימי האירוסין אפילו קודם יום שמוע או בו ביום שלא נתקיים הנדר:

מת הבעל נתרוקנה לרשות האב. פי' בין שמת הבעל לאחר שהפר בין שמת ביום שמוע קודם שהפר וקודם שיקיים:

בזה יפה כח האב מכח הבעל בדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מפר בבגר והאב אינו מפר בבגר. פי' לאחר שבגרה אין לו רשות בהפרת נדריה דכתיב בנעוריה בית אביה בין בנדרים שנדרה קודם בגרות ולא שמע האב עד שבגרה בין בנדרים שנדרה

לאחר שבגרה והארוס מפר בבגר כגון שקדשה לאחר שבגרה דאילו קדשה בנערות ובגרה אחר כך הרי הבגרות כמיתה שמוציאה מרשות האב ולא נתרוקנה לרשותו דבגרות כמיתה לענין זה וצריכה היתר חכם והכי מפרש בגמ':

גמ' **למה לי למיתני ואצ"ל שקיים אחד מהם**. פי' פשיטא דהשתא הפר זה בלא זה אינו כלום קיים אחד מהם מיבעיא שאין חבירו מפר ומפרקינן כי אצטריך ליה כגון שהפר האחד וקיים האחר וחזר המקיים בו ביום ונשאל על הקמתו וקיימא לן [דף סט.] נשאלין על ההקם בו ביום וחזר והפר לה בו ביום מהו דתימא הא עקריה להקם דיליה וכמאן דלא הוי כלל דמיא והוי לה הפרה דתרוייהו בלא הקם בינתים קמ"ל דעד דמפירין שניהם בבת אחת כלומר שלא יהא בין הפרתו של זה להפרתו של זה שום הקם וצריך לחזור הראשון להפר שניה בו ביום דהפרה ראשונה כמאן דליתה דמיא והאי בבת אחת דאמרינן לאו דוקא אלא כל שאין הקם בינתים בת אחת קרי ליה ולעולם דהפר כל אחד מהם ביום שמוע דיליה דלבתר יום שמוע הא לא מצי מפר וזהו שפי' רבינו ז"ל שיחזור אף האחר ויפר פעם אחרת עם זה לומר דהיינו (א) אחת דקאמר תלמודא:

דף סז:

כתב רבינו ז"ל ולא מיבעיא בנדרים שנדרה וכו' עד שהבעל מפר בקודמים משום שותפותיה דאב. פירוש דאע"ג דאין בעל מפר בקודמין דהיינו נדרים שנדרה קודם שנכנסה לחופה ולא שמע בהם עד אחר שנכנסה לחופה התם הוא טעמא משום דבתר נשואין כולה הפרה דבעל היא שאין לאביה רשות בה אבל עכשיו דמן האירוסין דאיכא בהדיה שותפותיה דאב אגב האב מפר הבעל נמי בקודמין לאירוסין כשם שהוא שותף בנדרים שנדרה לאחר אירוסין:

דף סח.

מת הבעל נתרוקנה רשות לאב מנא לן אמר רבה דא"ק ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה מקיש הויה ראשונה להויה שניה מה הויה ראשונה אב מפר לחודיה אף הויה שניה אב מפר לחודיה. פירוש כפילא דלישנא דהיו תהיה דריש למימרא דכי היכי דבזמן שקודם הויה ראשונה היה האב לבדו מפר כך באותו זמן האב לבדו מפר מפני שנתרוקנה לו רשות הארוס וטעמא דמילתא משום דמן האירוסין האב עיקר והבעל טפל דהא תלמודא טעמא דהפרת נדרים כר' פנחס דאמר [דף עג:] כל הנודרת על דעת בעלה נודרת כלומר דאומדן דעת דמוכח הוא שעל רצונו נודרת ובאלו נדרים דאיכפת ליה כגון נדרי עינוי

נפש או שבינה לבינו התנית בפירוש שיהא נדרה נדר אם ירצה הבעל ולא יפר ביום שמוע והיינו דאשמעינן קרא דהא לא חשיב דברים שבלב אלא אומדנא דמוכח אי נמי אתא קרא וחדית בטעמא דאפילו אשה שפירשה שאינה נודרת על דעת בעלה בטלה דעתה אצל כל אדם ואין פיה ולבה שוים והבעל מפר כדינו וכן פירשו בתוס' הילכך מן האירוסין שאין לבה גס בו אינה נודרת לגמרי על דעתו של ארוס אלא שהתורה עשאתו סניפין לאב מפני שנכנסה לרשותו קצת ומש"ה כשמת קודם הקמה חשיב כמאן דליתיה ונתרוקנה רשותו לאב:

ואימא ה"מ לנדרים שלא נראו לארוס. כלומר שלא שמע בהם ארוס עד שמת אבל נדרים שנראו לארוס לא מפר אב וצריך היתר חכם ומהדרינן אי בנדרים שנראו לארוס לא אצטריך האי קרא דמבנעוריה בית אביה נפקא דכיון שנתאלמנה מן האירוסין הרי היא ברשות אביה לגמרי כמו שהיתה קודם אירוסין אלא כי אצטריך קרא לנדרים שנראו לארוס שנתרוקנה במיתתו רשותו לאב. כך היא הגירסא בכל הספרים:

תניא אימתי אמרו מת הבעל שנתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל קודם שימות או ששמע והפר או ששמע ושתק ומת בו ביום כלומר שלא פשע בהפרה ולא קיים הנדר אבל אם שמע וקיים או ששמע ושתק פי' ומת ביום שלאחריו אין האב יכול להפר לה. שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשותו לבעל שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר אלא בשותפות:

ואיכא למידק דבבא קמייתא דקתני שמע אביה והפר לה וכו' זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשותו לבעל לא אתיא שפיר דכיון שכבר הפר האב חלקו קודם שמת לא שייך למימר בהא לא נתרוקנה רשותו לבעל שהרי הרשות שהיה לו לאב כבר נעשה בחייו וכשמת לא היה לו רשות בזה שיתרוקן לבעל ולא שייך הא למימר אלא כשמת האב קודם שמוע או ביום שמוע עד שלא יפר ולא יהא לו פנאי להפר שהיה רשותו קיים במיתתו ואפ"ה לא נתרוקנה לבעל ובהאי בבא הוה ליה למנקט טעמא שאין הבעל מפר אלא בשותפות לומר שאע"פ שכבר הפר האב את חלקו ולא נשאר אלא חלקו של בעל אותו חלק שלו אינו יכול להפר אותו אלא בשותפות יש לומר דמאי דנקטי זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשותו של אב אינו רשות חלקו שלו אלא רשות שיש לו בחלקו של בעל שאינו יכול להפר אלא עמו ולהכי נקט רבותא דלא מיבעיא אי לא הפר חלקו שאין הבעל יורש וקם תחתיו באותו חלק אלא אפילו הפר האב חלקו ונשאר

לו רשות בחלקו של בעל ומת אין הבעל קם תחתיו באותו רשות שאפילו רשות שיש לאב בחלקו של בעל לא נתרוקנה לבעל. תו קשיא לן לבבא תנייתא דקתני שמע בעלה והפר לה וכו' זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשותו לאב כיון שכבר הפר הבעל חלקו בחייו כבר גמר רשותו והיאך שייך לומר שנתרוקנה רשותו לאב בשלמא למאן דאמר בגמ' [דף סט.] בעל מיקלש קליש שלא נסתלק חצי האיסור בהפרתו של בעל עד שיבא אב ויפר אלא שהחליש כת האב (או האיסור כולל) שפיר שייך למימר נתרוקנה רשות לאב דמאי דעבד בעל אזל ליה וכמאן דליתיה דמי וכוליה היתר דאב הוא אלא למ"ד דבעל מיגז גייז כלומר שמבטל חצי איסור הנדר לגמרי קשיא כיון שהפר הבעל חלקו (ג) לאב מה שנשאר לו לעשות שנתרוקן לאב ויש לומר דמשום דאין האב מפר חלקו אלא בשותפותיה דבעל וכאילו יש לבעל רשות בחלקו של אב קתני דההוא רשות נתרוקנה לאב והא דלא אשמעינן רבותא דאפילו בלא הפר הבעל נתרוקנה רשות חלקו ממש לאב וכ"ש רשות שיש לו בחלקו של אב משמע ליה לתנא דהא הוי רבותא טפי סד"א כיון שכבר הפר הבעל חלקו אין רשותו שבחלקו של אב כלום להורישו לבעל וכיון שכן שוב אין האב מפר אלא בשותפות קמ"ל שהאב במקום הבעל לגמרי כאילו הוא קיים ואפילו רשות גרוע שבחלקו של אב יורש כל שכן כשלא הפר שיש כאן רשות מרובה להורישו לאב אי נמי אשמעינן דכשהפר ומת אין בהפרתו כלום וכמי שלא הפר דמי ונמצא מוריש לאב זכות כל חלקו וזכות שיש לו בחלק האב ומיירי כשלא נתארסה לאחר שאם נתארסה לאחר פלוגתא היא לקמן בברייתא [דף עא.] תו קשיא לן לבבא תליתאה דקתני שמע בעלה והפר ולא הספיק האב לשמוע עד שמת האב אינו יכול להפר שאין הבעל מפר אלא בשותפות אמאי לא נקט הכא זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשותו לבעל שהרי לא נשתייר כאן להפר אלא חלקו של אב ומה שאין הבעל מפירו מפני שלא נתרוקנה רשותו של אב ויש לומר דאין ה"נ והכי קאמר דאע"ג דבעל הפר חלקו בחיי האב ולא נשאר אלא חלקו של אב אין לו הפרה שרשות האב אלים טפי שלא להתרוקן לגבי בעל שאפילו חלקו של בעל עצמו אין לו הפרה בחיי האב אלא מפני שותפותו של אב והיאך תתרוקן לו רשותו של אב כנ"ל:

דף סח:

אבל מורי רבינו נר"ו משנה הגרסא לגוונים אחרים ואומר דה"ק בבא קמייתא שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת האב זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשותו לבעל שמע בעל ולא הפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל

זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשותו לאב שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב אין הבעל יכול להפר אלא בשותפות ע"כ ואיברא דלהאי גירסא אדחו כלהו פרוקי דקי"ל לעיל ואתיא מתניתין כפשטה שפיר אלא דלא אשכחן האי גרסא בשום נסחא כלל וקיומי נסחי אפילו בדוחק טפי עדיף וצריך את למידע דכל היכא דאמרינן ולא הספיק האב לשמוע עד שמת או לא הספיק הבעל לשמוע עד שמת לאו דוקא דה"ה ששמע ונטרפה דעתו ולא הספיק להפר ולא אתינא אלא למעוטי כל שהיה יכול להפר ולא הפר בו ביום שהוא כאילו קיים ונקטינן ולא הספיק לשמוע משום דשכיח טפי כגון שלא היה בעיר או שנעלם ממנו אבל שמע ולא הספיק להפר כגון שנטרפה דעתו כ"כ לאלתר לא שכיח:

תשלום ברייתא שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל כלומר אין צריך (ג) הבעל להפר אלא חלקו של בעל שכבר הפר מחיים חלק עצמו וההיא הפרה מהני ולא מיפקעא משום דמית בעל בינתים ובת אחת חשיבא ואע"פ שמת הבעל לאחר הפרת האב כמה ימים כיון שלא שמע עד יום שמת ואילו היה קיים היה מפר חלקו (ד) של אחר מפר ביום שמיעה שלו ואינם צריכים להפר ביום אחד אף עכשיו שמת ונתרוקנה רשותו לאב הרי הוא כאילו הוא קיים והאב מפר ביום מיתתו של בעל שהיה יום שמוע שלו חלקו של בעל אע"פ שהוא אחר כמה ימים להפרתו של (ה) בעל והיינו דאתא לאשמעינן בהך בבא א"ר נתן הרי הן דברי ב"ש אבל לב"ה אינו יכול להפר כלומר אינו יכול להפר עכשיו חלקו של בעל לבדו וצריך לחזור ולהפר הכל ומיהו מפר הכל ואפי' לאחר כמה ימים להפרתו דהפרה קמייתא אזלא לה ויום זה כיום שמיעה שלו חשוב כיון שלא היתה העכבה משלו עד עכשיו:

דף סט:

ואמרינן (בדף סט.) במאי קא מיפלגי ב"ש סברי מיגז גייז בעל כלומר שחלקו של בעל מסויים הוא ומפר חצי האיסור ולפיכך אע"פ שהפר האב חלקו זה ימים כשמת הבעל ביום שמיעה יכול האב להפר אותו חלק של בעל בו ביום שהרי מסויים הוא ואינו צריך לחזור ולהפר הכל ביחד וב"ה סברי בעל מיקלש קליש כלומר שאין חלקו של בעל מסויים אלא שמחליש כח האב שאינו יכול להפר אלא עמו אי נמי שמחליש כח האיסור וכיון שאין חלקו מסויים עכשיו שמת אין בו כדי שיהא האב כדאי להפר אותו החלק בעצמו אלא עם הבעל ואפשר דמודו ב"ה שאם מת הבעל ביום שמוע דאב שמפר האב

חלקו של בעל בלחוד וחשיבא חדא הפרה כיון דביום אחד הוא וכן נראה מדברי רבינו ז"ל בהלכות והלכתא כרבי נתן ואליבא דב"ה דסוגיין כוותיה:

כתב רבינו ז"ל והיכא דשמע אביה והפר לה ובתר כמה יומי שמע ארוס והפר ביום שמעו הויא הפרה דאפילו למ"ד בעל מיקליש קליש כי איתנהו לתרוייהו כל חד וחד מקליש לנפשיה ורחמנא אמר ביום שמעו דנפשיה ולא ביום שמעו דחבריה. פי' דלא פליגי ב"ה אלא משום דמית בעל וכיון שאין חלקו מסויים אין בו כדאי להיות כח באב להפר אותו בפני עצמו לאחר כמה ימים אבל אי הוה בעל קיים הוה מפר תדע דהא קתני ברייתא דלעיל או ששמע והפר או ששמע ושתק ומת בו ביום פי' ומשמע ששמע ושתק ולא מת בו ביום אלא ביום שלאחריו אין יכול להפר משום דפשע והוי כמאן דקיים. דאלמא שמע והפר אע"פ שמת (בו) ביום שלאחריו נתרותנה רשות לאב יכול הוא להפר ואי ס"ד דכי איתיה לבעל נמי בחיים והפר לא מצי מפר אב נמי דידיה אלא ביום שמעו דבעל כי מת היכי נתרוקנה לאב רשות בעל שאפילו בחלקו אין לו בו הפרה אלא לאו ש"מ דכל חד וחד דנפשיה מקליש ביום שמעו מר דהוא קמא מקליש ליה ממלקות ואכתי איסורא רכיבא עליה ומר דהוא בתרא מקליש מאיסורא ומיהו כי נתרוקנה לו רשות חברו ודאי מסתברא לן דבעינן בו ביום דליכא דמפר אלא ביום שמיעה והיינו דקתני מתני' בה"א אינו יכול להפר וכדפרישית ע"כ:

בגמ' **איבעיא לן בעל שאמר לאשתו או לבתו קיים ליכי** (כי) היום ולמחר מופר ליכי מהו מי אמרינן כיון דקיימיה היום תו לא מצי מפר או דילמא מופר ליכי מחר מהשתא קאמר ואת"ל דלא מהני. קיים ליכי שעה ומופר ליכי לאחר מכאן מהו מי אמרינן כיון דקיימיה (א) או דילמא הואיל וכולי יומא בר הפרה הוא ובר הקמה הוא כי אמר בהדיא מופר ליכי לאחר שעה מהני ולא איפשיטא ולחומרא ומאן דאמר לחבריה שדי נתונה לך היום ולמחר תהא שלי הרי זו נתונה לו לעולם דכיון דפסקה ליום אחד פסקה לגמרי וכדכתיבנא במס' גיטין גבי היום אי את אשתי וכבר כתבתי מקצת בפרק קמא:

דף עא.

מתני' **נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום ונתארסה בו ביום**. פי' אע"ג דלא הוה לה למעבד הכי לכתחלה עד שתמתין ג' חדשים כדאי' ביבמות [מא.]:

אפי' למאה. ביום אחד זה אחר זה:

אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. ואפי' נדרים שנראו לארוס ראשון ומת ביום שמוע עד שלא יתקיים הנדר ואע"ג דתני לעיל מת הבעל נתרוקנה רשות לאב שאני הכא דבשעת

הפרה נתארסה לאחר ובגמ' שם מייתי לה מדכתיב ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה נדרים שהיו עליה כבר זה הכלל כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת דהיינו שלא נשאת בינתים אביה ובעלה מפירין נדריה כלומר שניהם צריכים בהפרתה אבל נשאת בינתים שוב אין האב מפר אלא בעל בלחוד:

שם גמ' **תניא נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדדיה כיצד**. כלומר היכן נצרכה לומר כן שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע. פי' דקא קתני ששמע ולא הספיק להפר דרישא בנדרים שלא נראו לארוס מיירי. עד שמת פי' ואפילו לאחר כמה ימים להפרת האב כדפרישית לעיל:

ונתארסה לאחר בו ביום. כלומר בו ביום שמת הבעל שאם ביום שלאחריו כבר נתקיים ע"י האב שנתרוקנה לו רשות ארוס הראשון ולא הפר לה ולהכי נקט דוקא בו ביום. ואפילו למאה אביה ובעלה מפירין נדריה (לא כ"ש) כיון שלא (ב) נדרים אלו לארוס ראשון שלא הספיק לשמוע:

הכי גרסינן שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל. פי' ונתארסה לאחר דארישא קיימינן דקתני ונתארסה חוזר האב ומפר חלקו של בעל. פי' אע"פ שכבר הפר הבעל חלקו ההיא הפרה לא מהניא ונתרוקנה רשות לאב וחוזר האב ומפר חלקו של בעל בפני עצמו וחלק שלו בפני עצמו שאע"פ שנתארסה נתרוקנה לו רשות מכיון שנראו לארוס ראשון ואינו צריך בהפרה לסיוע ארוס אחרון א"ר נתן הרי הם (ג) ב"ש אבל ב"ה אומרים אין יכול להפר פי' האב לבדו בלא סיוע ארוס אחרון כיון שנתארסה בו ביום לאחר:

במאי קא מיפלגי. ב"ש סברי בנדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב. פי' לאב לבדו כאילו לא היה שם ארוס אחרון כלל מכיון שנראו לארוס ראשון ואין בו חלק לארוס אחרון שהרי האב קם במקום ארוס ראשון כאילו הוא קיים ומיגז גייז פי' וסברי ב"ש נמי דאב ובעל כל חד מינייהו מיגז גייז ולפיכך צריך כל אחד להפר חלק כל אחד בפני עצמו וב"ה סברי דאפילו בנדרים שנראו לארוס ראשון לא נתרוקנה רשות לאב אלא לארוס וסברי נמי דלאו מיגז גייז ולפיכך צריכין שניהם להפר הכל כאחד הא כל היכא דלא נתארסה ודאי בכל הנדרים נתרוקנה הרשות לאב לדברי הכל כסתם מתני' וכמו שפירשו רבותינו ז"ל בהלכות:

כתב רבינו ז"ל הדין היא נסחא דגמרא ופירושה וכו' עד וחזינן לרבוותא בהנך מילי פלוגתא ושקלא וטריא רבתי ונסחי נמי משבשן ומיחלפן בהו טובא ואנן כתבינן מאי דסבירא לן ודחזי לן למסמך עלה ע"כ:

דף עא:

איבעיא להו גירושין כשתיקה דמו או כהקמה דמו למאי נפקא מינה כגון דנדרה ושמע ארוס וגרשה ואהדרה ביומיה אי אמרת כשתיקה דמו מצי מפר לה כיון דהוה ליה יום שמוע אי אמרת כהקמה דמו לא מצי מפר אפילו בו ביום שכבר הקים אותו. ואסיקנא דמן הנשואין לא מצי מפר כדתנן נדרה בו ביום גרשה והחזירה בו ביום אין יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין (ד) משום שותפותיה דאב כל היכא דליכא הקמה ואתיא למיפשטה ממתני' דתנן נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום וכו' ש"מ גירושין כשתיקה דמו דאי ס"ד כהקמה דמו מי מצי מפר ארוס אחרון נדרא דאוקים ארוס ראשון. פי' והפרת האב לחודה לאו כלום היא ודחינן הכא במאי עסקינן בשלא שמע ארוס ראשון דבכי האי ודאי לא אפשר דליהוו גירושין כהקמה דהיכי מקיים מאי דלא שמע ופרכינן אי הכי מאי איריא בו ביום אפילו מאה ימים פירוש אי אמרת בשלמא כששמע בהן ארוס ראשון להכי בעינן בו ביום כי היכי דתיהוי הפרת אחרון ביום שמוע אלא אי אמרת בשלא שמע בהן ארוס ראשון אפילו לאחר כמה ימים נמי דקס"ד דאב נמי לא שמע בהו ומהדרי' דמיירי בשלא שמע ארוס וליכא הקמה דידיה ושמע אב דבו ביום מצי מפר אב חלקו מכאן ואילך לא מצי מפר וארוס אחרון לא מצי מפר אפילו חלקו של ארוס ראשון בלא סיוע האב ושותפותו ואי קשיא לך דהא אמרינן בגמ' אמתני' [דף עא.] מנה"מ דארוס אחרון מפר וכו' אלמא מתני' לשמואל בנדרים שנראו לארוס ראשון משמע ליה וכיון שכן לדידיה שפיר תפשוט בעיין ממתני' דגירושין כשתיקה דמו ואיכא למימר דההיא דשמואל לאו אמתני' קיימין אלא כולה מימרא דידיה הוא ואשכחן דכוותה בתלמודא הילכך ממתני' לא תפשוט ושמואל אליבא דנפשיה לאו בדוקא קאמר לה אלא למימרא דאם איתא דגירושין כשתיקה דמו אפילו בנדרים שנראו לארוס ראשון מצי מפר ארוס אחרון ומתני' דפליגי ב"ש וב"ה וסברי דארוס אחרון מפר אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון כדאיתא לעיל בהדיא לא תפשוט מינה בעיין דההיא כשהפר ארוס ראשון וגלי דעתיה דלא מקיים וכדגרסינן לעיל והכי דייק נמי כההיא גרסא מאי דקתני האב חוזר ומפר חלקו של בעל דאילו למאן דגריס שמע בעלה ולא הפר לה לא אתי שפיר לישנא דחוזר ותיקשי נמי אמאי לא פשיטנא בעיין מהתם אלא ודאי כדאמרן כנ"ל וכתב רבינו ז"ל ובעיין לא איפשיטא פי' וכיון דכן נקטינן לחומרא:

דף עב:

מתני' **דרך תלמידי חכמים עד שלא היתה בתו יוצאת מאצלו**. פי' קודם שתכנס לחופה אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין דאילו לבתר שנכנסה לחופה אין לו בה רשות ואין הפרתו כלום וכן הבעל עד שלא תכנס לחופה אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תכנסי לרשותי כלומר לחופה הרי הן מופרין שמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר. פי' שאין הבעל מפר בקודמין מכיון דליכא שותפות דאב וקמ"ל נמי דשתי הפרות אלו מצטרפות כיון דתרוייהו מן האירוסין:

גמ' **בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה**. פי' קודם שישמע שיאמר לה כל נדרים שנדרה אשתי יהיו מופרין ושמע אישה דוקא או לאו דוקא. פי' אלא אורחא דמילתא נקט קרא דלאו אורחא להפר קודם שמיעה:

דף עג.

ת"ש דתניא ושמע אישה [דף עג.] פרט לאשת חרש חרש דלאו בר משמע כלל אבל איניש דעלמא דבר משמע שמיעה לא מעכבא דאי לא ליתני פרט לשלא שמע אמאי נקט חרש וכי תימא לא שנא כדר' זירא דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו:

כתב רבינו ז"ל וה"ה לאב שאינו חרש דמפר בלא שמיעה ומתניתין נמי דייקא. פי' דתנן עד שלא יצאת בתו מרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין ומשמע אע"ג דלא שמעינהו כי אמר הכי ואע"ג דאיכא למדחי כדדחינן בגמרא סיפא דמתני' גבי בעל דאמר לכי שמענא ליהוו מופרין וכששמע קודם שתצא מרשותו מיהו דוקיא דמתני' מסתמא דלא קאמר הכי:

איבעיא להו מהו שיפר בעל לב' נשיו בבת אחת. פי' דאמר להו מופר לכן הא דכתיב ואם ביום שמוע אישה יניא אותה אותה דוקא ולא לה ולחברתה או לאו דוקא אמר רבינא ת"ש אין משקין שתי סוטות כאחת מפני שלבה גס בחברתה. פי' שעל ידי שיש להן צרות מחזיקות במרדן ולא מודו ואילו אנן בעינן שיודו כדי שלא ימחה השם שנכתב בקדושה על המים:

רבי יהודה אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר אותה לבדה. פי' דכתיב בסוטה והשקה את המים במפיק ה"א ודמי כמאן דכתיב והשקה אותה והוי קפידא אותה ולא לה ולחברתה ולכאורה משמע דת"ק סבר דאותה לאו דוקא וטעמא דהתם משום שלבה גס בחברתה ורבינא מדרבנן פשיט אבל רבינו ז"ל כתב והוא הנכון מסתברא

לן דפשטותיה דרבינא מדר' יהודה היא דאותה דוקא משמע דת"ק לא פליג אדוקיא דאותה אלא טעמא דקרא קא מפרש פי' ומאי דקאמר רבי יהודה לא מן השם הוא זה דמשמע דפליגי הכי קאמר דלא תימא טעמא משום ההיא דרשא בלחוד היאאלא גזירת הכתוב היא:

ות"ק ר"ש היא דדריש **טעמיה דקרא** ומה טעם קאמר מה טעם אמר הכתוב אותה לבדה כדי שלא יהא לבה גס בחברתה אלמא לגבי מדרש דאותה דוקא לדברי הכל היא וגבי נדרים נמי דוקא הוא ואי משכח בה ר"ש טעמא לימא וא"נ ליכא למדרש ביה טעמא דקרא לא מעקרא דרשא דאותה בהכין ואפילו לר"ש וכל דכן דאנן לא קיימא לן בעלמא כר"ש וכדכתיבנא בב"מ [דף קטו.] וסוגיין בעלמא בכי האי גוונא דאותה דוקא הוא כדאיתא ביומא בפ' טרף בקלפי [דף מב:] ובמכילתין נמי בפרקא בתרא [דף פו:] סוגיין דאותה דוקא וגבי גט [גיטין דף פז. ובקדושין יד.] נמי דרשינן וכתב לה ולא לה ולחברתה הילכך אם הפר לשתי נשיו כאחת אינו מופר. וכתב רבינו ז"ל ואשכחן לחד מרבוותא דפסק שהבעל מפר נדרי שתי נשיו כאחת. פי' דקסבר דרבינא מדת"ק פשיט דקסבר דאותה לאו דוקא כפשטא דמתני' ואנן כתבינן מאי דסבירא לן:

דף עג:

מתני' **בוגרת ששהתה שנים עשר חדש** משתבעה הבעל והכי איתא בפרק אע"פ [דף נז:] ואלמנה ששהתה שלשים יום ר' אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה כדתנן התם הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה יפר נדריה דחשבינן לה כאשתו וחכמים אומרים אין הבעל מפר עד שתכנס לחופה ואתיא למשנה אחרונה דתנן הגיע זמן אוכלת בתרומה דהויא כנשואה וקנין כספו ובית דין שלאחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ודר' אליעזר אפילו למשנה אחרונה דהא דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה דקנין כספו היא ומדרבנן הוא דלא אכלה משום סמפון או משום שמא תשקה לאחיה אבל הכא בנדרים אפילו מדאורייתא הבעל מפר דשאני הכא כדרב פנחס דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ומשתכנס לחופה קא סמכה דעתה והיא נודרת על דעתו כדי שיפר הוא לבדו וכדאיתא בגמ' [כאן דף עג:]:

דף עד.

שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין ר' אליעזר אומר יפר. כלומר כל אחד מהם ואוקימנא בגמרא כשעשה בה מאמר וקא סבר רבי אליעזר (א) כרבנן דאמרי מאמר קונה

קנין גמור אי נמי בשעמד בדין וברח ואיחייב לה במזונותיה וכדר' פנחס וכיון דאיחייב במזונותיה סמכה דעתה:

דף עד:

ר' יהושע אומר לאחד ולא לשנים. פי' אם היא שומרת יבם אחד יכול להפר ואפילו בשלא עשה בה מאמר דיש זיקה אבל אם יש לה שני יבמין אין אחד מהם לבדו מפר דקסבר אין ברירה כדאיתא בגמ' ומיהו ברירה דהכא לאו כברירה דעלמא היא כדכתיבנא בפרק כל הגט:

רבי עקיבא אומר לא לאחד ולא לשנים. ולאו משום דאין זיקה אלא כדקתני טעמא לפי שאין היבמה גמורה ליבם כשם שהארוסה גמורה (ב) לארוסה דארוסה בסקילה ויבמה בלאו בלחוד והלכתא כר"ע דאפילו יבם אחד אינו יכול להפר ואפילו חייב במזונותיה:

האומר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום. פי' שאין אדם מקיים דבר שלא בא לעולם:

אמר הרי הן מופרין ר' אליעזר אומר מופר וחכמים אומרים אינו מופר. וטעמא דרבנן כדמפרש בסיפא דהך מתני' אישה יקימנו ואישה יפרנו הוקשה הקמה להפרה לענין זה את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר את שלא בא לכלל הקם כגון זה לא בא לכלל הפר והלכתא כרבנן:

תניא האומר לאפוטרופוס. פי' לאשר על ביתו כל נדרים דתדור אשתי מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הפר לה והפר לה יכול יהו מופרין ת"ל אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי ר' יאשיה. פי' דדריש אישה בתרא דהוי מיותר והוי מיעוטא אישה ולא שלוחה:

א"ל ר' יונתן מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו. כתב רבינו ז"ל והלכתא כר' יאשיה ולא מבעיא בנדרים שתדור דודאי אין אפוטרופוס מפר. פירוש דהא איהו גופיה לא מצי מפר כרבנן דמתני':

דגרסי' בנזירות [ריש דף יב.] אמר ר' יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם. שחוששין בכל אחת מהן שמא קדש שלוחו לקרובתה:

דף עה.

אמר רבא ומודה ר' יוחנן באשה שאין לה בת ולא בת בת ולא אם (ג) אם ולא אחות ואע"פ שהיתה לה ונתגרשה לאחר מכן דשריא מאי טעמא כי משוי שליח במילתא דאיהו גופיה מצי עביד לה מילתא דאיהו גופיה לא מצי עביד לה לא מצי משוי שליח והכא בעידנא דמשוי שליח קרובתה של זו אשת איש היתה ופרכינן והא תניא האומר

לאפוטרופוס וכו' ופרקינן לה אליבא דר' אליעזר דאמר דאיהו גופיה מצי מפר וש"מ דלרבנן בנדרים הבאים אחר מכן לית דינא ולית דיינא דאין אפוטרופוס מפר אלא אפילו בנדרים שנדרה כבר אין אפוטרופוס מפר דאין שליחות להפרת נדרים כר' יהודה דר' יהודה בכולהו פליג מדכתיב אישה למעוטי שליח והא דנקט שתדור אליבא דר' אליעזר ולא נקט שנדרה אליבא דרבנן אורחא דמילתא קתני דאילו נדרים שנדרה כבר איהו גופיה מפר להו א"נ להודיעך כחו דר' (ד) נתן דאפילו בנדרים הבאים לאחר מכן מצי משוי שליח ומקילינן בהפרה תרי קולי אבל ודאי לר' יאשיה אפילו נדרים שנדרה אינו יכול לעשות שליח להפר אותה והלכתא כר' יאשיה דכיון דלא מכרעא שפיר בתלמודא הלכתא כמאן (דאמר) בשל תורה הלך אחר המחמיר וכדכתב רבינו הרב ז"ל ובבבא מציעא [דף צו.] הארכנו בה. כתב רבינו ז"ל ואיכא טעמי אחריני לרבינו הגדול הרי"ף ז"ל ולרבינו חננאל בפרק השואל ואנן לא בקיאינן בהו שפיר ולהכי לא כתבינן להו ע"כ:

דף עו:

מתני' **הפרת נדרים כל היום**. פי' אותו יום ששמע אביה או בעלה:
ויש בדבר להקל ולהחמיר. כדמפרש ואזיל כיצד נדרה בלילי שבת מפר בליל שבת וביום שבת עד שתחשך. פי' ואיכא כ"ד שעות להפרה והיינו להקל:
נדרה יום שבת עם חשכה מפר עד שלא תחשך שאם לא הפר וחשכה אינו יכול להפר. פי' דלא הוה ליה יום שמוע והיינו להחמיר שאילו היה הפרת נדרים מעת לעת היה מפר עד יום ראשון סמוך לחשכה:
גמ' **תניא הפרת נדרים כל היום ר' יוסי בר' יהודה אומר מעת לעת וכו'** ואין הלכה כאותו הזוג:

דף עז.

תנן התם מפירין נדרים בשבת ונשאלין לחכם בנדרים שהם לצורך השבת:
איבעיא להו מפירין נדרים בשבת כלומר ע"י בעל לצורך השבת דוקא הוא אבל שלא לצורך לא. דומיא דשאלה לחכם וכי קתני סיפא לצורך השבת אפילו אהפרה (א) מאי או דילמא מפירין נדרים אפילו (ב) לצורך השבת וכי קתני במתני' לצורך השבת אשאלה דחכם בלחוד קאי ופשטינן תנאי היא דלמ"ד הפרת נדרים כל היום טפי לא אפילו שלא לצורך השבת דאי לא מפר השתא לא מצי מפר למחר משא"כ בשאלה ולמ"ד הפרת

נדרים מעת לעת דוקא לצורך השבת אבל שלא לצורך השבת לא דהא אפשר להפר למחרתו והויא לה כשאלה לחכם שאינו מתיר לדברי הכל אלא לצורך השבת:

כתב רבינו ז"ל וכבר איפסיקא הלכתא כמאן דאמר הפרת נדרים כל אותו היום הילכך מפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך השבת וכי תימא ותפשוט ליה ממתני' דקתני סיפא נדרה עם חשכה מפר עד שלא תחשך וכיון דעם חשכה נדרה מכלל דשלא לצורך השבת נינהו ואפילו הכי קתני דמפר בו ביום בשבת עד שלא תחשך וי"ל דאין הכי נמי ואורחא דתלמודא הוא למידק מחדא בבא מאי דתני באידך בהדיא וכדאיתא בפרק חזקת הבתים הא שלשה מביא וקורא וכדכתיבנא התם אי נמי דלא פסיקא ליה דילמא דהא דנדרה עם חשכה היינו ע"ש עם חשכה ולא ביום שבת כנ"ל:

כתב רבינו ז"ל והיכא דנדרה שלא בפני בעלה ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה הפרתו הפרה דתניא אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שהפר לה אביה או בעלה והיא לא ידעה והיתה שותה יין שהיא צריכה כפרה ותנן נמי האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה יין ומטמאה למתים הרי זו סופגת את הארבעים הפר לה בעלה והיא לא ידעה והיא שותה יין ומטמאה למתים אינה סופגת את הארבעים:

תספוג מכת מרדות. פירוש מדרבנן והלכתא כרבי יהודה דליכא דפליג עליה ע"כ:

ונשאלין לחכם לנדרים שהם לצורך השבת. פי' אבל שלא לצורך שבת לא וחרמות שהצבור נוהגין להתיר במקצת מקומות דלא בעו שאלה כדכתיבנא בהאי מכילתא אומר מורי נר"ו שמתירין אותן בשבת דהוו להו כהפרה דלא בעי עיון ובדיקה וזימנין דלא אפשר להו אלא בשבת דהוי יום כנופיא דרבים ושאלה דחכם בנדרים שאינם לצורך שבת בדיעבד היתרא היא:

איבעיא להו בשלא היה אפשר להם מבעוד יום דוקא או אפילו בשהיה אפשר להם מבעוד יום נשאלין לצורך שבת מיהת תא שמע דאזדקיקו ליה רבנן לבריה דרב זוטרא בריה דר' זירא אפילו בנדרים שהיה אפשר להם מבעוד יום וכן הלכתא:

סבר רב יוסף למימר נשאלין לחכם נדרים בשבת ביחיד מומחה. ופי' דגמיר וסביר כדפסיקנא בפרקא קמא [דף ח:] אבל לשלשה לא מ"ט משום דמיחזי כדינא א"ל אביי כיון דסבירא לן הפרת נדרים אפילו מעומד ואפילו בקרובים ואפי' בלילה לא מתחזי כדינא פירוש ואפילו כי הוי ברחוקים וביום ומיושב ולא חיישינן דטעו אינשי בהא:

דף עז:

אמר רב נחמן הלכה נשאלין נדרים עומד ואפילו יחיד ובלילה ובשבת. פירוש לנדרים שהם לצורך השבת ובקרובים ואפילו היה אפשר להם מבעוד יום:

ת"ר האומר לאשתו כל נדרים שנדרת אי אפשי שתדורי אין כאן נדר לא אמר כלום. פי' שאין א' משתי אלו הלשונות לשון הפרה כראוי ואית דגרסי כל נדרים שתדורי ולאו דוקא אלא ה"ה שנדרת:

יפה עשית אין כמותך אם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימים. פי' וכל אחד משלשה לשונות אלו לשון הקם גמור הוא והרב אב ב"ד משמע דגריס כל נדרים שתדורי אי איפשי שתדורי לא אמר כלום ומפרש לה בהקמה דאע"ג דכי אמר כל נדרים שתדורי אי איפשי שתדורי משמע אין רצוני בנדרים שאת עתידה לידור אבל רוצה אני במה שנדרת אינו לשון הקמה עד שיוציא בפיו ולא גריס אין כאן נדר ולא נהירא:

לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי אכלי טלי ושתי והנדר בטל מאליו א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו. פי' בלבו ממש לאו דוקא דדברים שבלב אינם דברים אלא לומר שאינו צריך להשמיע לה אבל צריך להוציא בשפתיו בינו לבינו ודכוותה גבי ביעור חמץ [פסחים דף מט.] ומבטלו בלבו וגבי ברכת המזון לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא דהיינו שמוציא בשפתיו דאידך מהרהר בלבו מיקרי מיהו היינו גבי הפרה אבל גבי הקמה בגמר בלבו ממש סגי וכדקתני לעיל יפה עשית אין כמותך דהא בשתיקה תלייה רחמנא ויש גדולים וחכמים משתבשים בזה ומה שכתבנו עיקר מפי מורי נר"ו:

תניא בש"א מבטל בלבו בשבת. (פי') ה"ג ובחול מוציא בשפתיו. פי' בהדיא בכדי שישמיענה בה"א אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו פירוש אלא דבחול אם רצה אומר לה מופר ליכי בטל ליכי ובשבת אסור לומר לה כן בפירוש אלא הוא אומר בינו לבינו בטל ליכי ואומר לה טלי אכלי טלי ושתי ול"ג ובערב בחול מוציא בשפתיו וכו' וכן גורס הרמב"ם ז"ל נמצאת למד דבין בחול בין בשבת סגי בבטול בשפתיו אלא שבחול רשאי להפר בפירוש ולא בשבת כדקתני לא יאמר אדם לאשתו וכן דרך הרמב"ם ז"ל אלא [שלא] הסכים יפה בפירוש מבטלו בלבו. ומה שאמר בנזירות [דף סא.] חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו היינו דבאשתו צריך לבטל ולהפר בלבו משא"כ בעבדו כדבעיא למימר בסמוך ולא כמו שהקשה עליו הראב"ד בהשגותיו (ג) ומיהו מפרש וצריך שיבטל בלבו שיגמור בלבו שיהיה הפרה מה שאמר לה טלי אכלי שאם לא הסכים בלבו להפרה לא אמר כלום:

תניא ב"ש אומרים בשבת מבטל בלבו. כלומר שיגמור בלבו שיהא לשון זה הפרה כדאמרן ובערב למוצאי שבת בחול חוזר ומבטל בלבו בפירוש בשפתיו מפני מראית העין וב"ה אומרים אחד בשבת ואחד בערב אינו צריך לפרש ובבטול בלבו שעשה בשבת סגי הא בבא להפר בחול לדברי הכל לכתחלה צריך להוציא בשפתיו לשון הפרה גמורה ואין גמר לבו מועיל כלום וזה פי' משובש ומשבש הלשון ואין לסמוך עליו כלל. מפי מורי נר"ו:

מתני' **בנזירות נשים ועבדים יש להם נזירות**. פי' דכתיב ואמרת אליהם לרבות העבדים דחיילי עלייהו נזירות מהשתא כדאי' התם:

חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו. פי' אם נדר ליבטל ממלאכתו ע"י חלישות כופה אותו הרב לאכול ולעשות מלאכתו ואינו צריך להפר לו ולא לבטל בלבו ולא חיילי עליה כלל כל זמן שהוא ברשותו ואינו כופה את אשתו שהרי צריך להפר לה בהוצאה בשפתיו ממש שישמיע לאזניה או לבטל בלבו בינו לבינו ואינו כופה אותה סתם:

ובנדרים שאין בהן עינוי נפש ולא בטול מלאכה. נדרים חלים על העבד לגמרי וצריך שאלה לחכם ואם נדר בנזירות נמי חייל עליה נדרא אפילו כל זמן שהוא ברשותו כדאמרי' ואמרת אליהם לרבות את העבדים אלא שבעוד שכופהו לאכול ענבים ולשתות יין כדי שלא יכחוש ויבטל ממלאכתו הוא מותר בהן בלא הפרה ובטול נמצאת אומר שיש בעבד שלשה דינים נדרים שאין בהם עינוי נפש ולא בטול מלאכה דינו כבן חורין. יש בהן עינוי נפש או בטול מלאכה כופה אותו ואינו צריך הפרה כל זמן שהוא ברשותו ואפילו בעוד שאינו כופה אותו דהוה ליה נשבע להרע לאחרים דלא חיילא שבועה כדאיתא בשבועות [דף כז.]. יצא לחירות עומד בנדרו נדר בנזירות כל זמן שהרב כופהו לאכול ענבים ולשתות יין מותר וכל זמן שאינו כופהו בכך אסור מרבויא דקרא והיינו דאמרי חומר בעבדים מבנשים שהוא מפר נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו:

כיצד הפר לאשתו הפר עולמית. כלומר בנזירות ונדרי עינוי נפש הפר לעבדו ויצא לחירות משלים את נזירותו עבר מכנגד פניו כלומר אחר שכפאו [לשתות] יין ר"מ אומר לא ישתה דחייל עליה נזירות מהשתא רבי יוסי אומר ישתה פי' כל זמן שהוא עבד ואמרי' ת"ר למה רבו כופהו לנזירות אבל לא לנדרים וכו' ותירץ אביי דה"ק למה רבו צריך לכפותו כלומר לבטל בפירוש או לכופו:

בנזירות. דחייל נדרא מהשתא דכתיב ואמרת להם לרבות את העבדים:

ואינו צריך לכפותו. כלומר לבטל את נדרו בפי' או לכפותו בכל שעה לעבור על נדרו בנדרים דעינוי נפש דלא חייל עליה נדרא כלל כל זמן שהוא ברשותו מ"ט אמר קרא

להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא נשבע להרע לאחרים שאין הרשות בידו וגם זה כן נשבע להרע לרבו הוא בנשבע אבטול מלאכה או בנדרים שיש בהן עינוי נפש וזו שיטת רבינו ז"ל בהלכות ומפי מורי הרב נר"ו למדתיה:

א"ר יוחנן חכם שאמר. פי' היתר נדרים ושבועות בלשון בעל שאמר בטל לך ומופר לך לא אמר כלום אלא צריך [לומר] לשון (ד) הפרה כגון מותר לך שרי לך או מחול לך כדאמרינן הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו ונהגו לומר מותר לך שרי לך ג' פעמים:

וכן בעל שאמר הפרתו בלשון חכם. פי' שאמר מותר לך שרי לך וכיוצא בו לא אמר כלום אלא אומר לשון הפרה או לשון בטול דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר. פי' בפרשת ראשי המטות דנדרים כתיב זה הדבר ומיעוטא הוא דגבי חכם הוא דכתיב לא יחל אבל אחרים מוחלין לו ואומרים לשון התרה ולא לשון הפרה וגבי בעל הפרה כדכתיב אישה יפרנו ולא לשון התרה דזה הדבר מיעוטא הוא בשניהם לדון בו כפי מה שנכתב בו בלבד:

אמרינן בגמ' תניא חומר בהקם מבהפר ובהפר מבהקם חומר בהקם מבהפר שהשתיקה מקיימת אם שתק כל היום ואין השתיקה מבטלת:

דף עח.

קיים בלבו. פי' בלבו ממש בלא שום תנועת שפתים קיים. הפר בלבו אינו מופר עד שיוציא בשפתיו. קיים אין יכול להפר פי' אא"כ נשאל על הקמתו בו ביום. הפר אין יכול לקיים פי' לעולם ואפילו בשאלה וחומר בהפר כדר' יוחנן דאמר נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר:

כתב רבינו ז"ל והיכא דנדרה איתתא מן מידי ואתיא חברתה ואתפיסה בנדרה כגון דאמרה ואני ואתא בעל או אב והפר לה היא שריא וחברתה אסירא אע"ג דאתפיסה בה משא"כ בחנם. פי' דכי שרייה חכם לקמייתא אשתרייא אידך מ"ט חכם מעקר עקר ליה לנדר מעיקרו וכאילו לא נדרה דמי וכי בטל נדר מעיקריה בטלה לה התפסה:

דף עח:

בעל מיגז גייז מכאן ולהבא. פי' ומה שהיה קודם הנדר נשאר קיים וההתפסה שהיתה באותה שעה הרי היא קיימת והיכא דאתפיס בעל גופיה בנדרא דאתתיה דענוי נפש תו לא מצי מפר לה דכמאן דקיימיה לגמרי דמי. פי' דגלויי דעתא וגמר הלב סגי בהקמה כדלעיל וכיון דאתפיס לה הא גלי דעתיה דניחא ליה בנדרה:

א"ר חנינא השותק ע"מ למקיט. כלומר כדי להכעיסה שתק ולא הפר לה כל היום מפר ואפילו מכאן ועד עשרה ימים ולית הלכתא כוותיה דאותביה עליה מכמה מתנייתא ואסקינן בכולהון תיובתא דרבי חנינא תיובתא:

דף עט.

אלו נדרים שהוא מפר. פי' הבעל לאשתו או האב לבתו נדרים שיש בהן ענוי נפש אם ארחץ ואם לא ארחץ אם אתקשט ואם לא אתקשט. פי' קישוט פנים כגון כיחול או פיקוס דאילו קישוט שלמטה דברים שבינו לבינה א"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש דקסבר דרחיצה וקישוט פנים נמי דברים שבינו לבינה ואלו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות העולם עלי הרי זה יפר פי' משום עינוי נפש. פירות מדינה זו עלי יביא ממדינה אחרת פי' כיון שאפשר להביא לה ממדינה אחרת אין זה נדרי עינוי נפש אלא דברים שבינו לבינה להטריחו להביא ממקום אחר:

דף עט:

פירות חנוני זה עלי אינו יכול להפר. פי' משום עינוי נפש שהרי יכול להביא מחנוני אחר אבל דברים שבינו לבינה הוי שמטריחו:

ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. פי' שזה החנוני המקיפו ה"ז יפר אף משום עינוי נפש דברי ר' יוסי:

גמ' **נדרי עינוי נפש הוא דמפר שאין בהם עינוי נפש אינו מפר**. פי' אע"פ שהם בינו לבינה והא תניא בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מפר בדברים שבינו לבינה. פי' כפשטי' דלישנא דקרא ופרקינן אמרי הלין והלין הבעל מפר בין נדרי עינוי נפש בין דברים שבינו לבינה והויא הפרה לעולם דאפילו כי מגרש לה לא חייל עלה נדרא אלא נדרים של עינוי נפש מפר בין לעצמו בין לאחרים פירוש שאפילו כשתתגרש ותנשא לאחרים מותרת באכילת פירות וקשוט שאסרה על נפשה אבל אין בהם עינוי נפש אלא דברים שבינו לבינה כגון שאסרה מעשה ידיה על היהודים והרי בעלה בכלל ה"ז מופר לגבי עצמו לעולם ואפילו אחר שתתגרש. לגבי אחרים אינו מופר ואפילו בעודה תחתיו וכן כל כיוצא בזה:

והכי קתני אלו דברים שמפר בין לעצמו בין לאחרים נדרים שיש בהן עינוי נפש כתב רבינו ז"ל תשלום ברייתא זו בספרי אין לי אלא בעל שאינו מפר אלא דברים שבינו לבינה או של עינוי נפש האב מנין וכו' עד לא זכיתי לדון ת"ל אלה החקים וכו' בין איש לאשתו

בין אב לבתו על כרחך אתה מקיש את האב לבעל מה הבעל אינו מפר אלא נדרים שבינו לבינה או של עינוי נפש אף האב כן ואשכחן נמי בירושל' כו' כדכתיבא בהלכות עד ואע"ג דהא מילתא לא מיפרשא בגמ' דילן דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר הן צריכין זה לזה זה נועל וזה פותח ואשכחן נמי למקצת רבוותא בהא מילי דלא דייקי ולא מסתברי ולהכי לא כתבינן להו:

אם ארחץ היכי קאמרה אילימא דאמרה קונם פירות העולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחוץ ולא ליתסרון פירי דעלמא עלה. שהרי הנדר על הפירות ועל הרחיצה תנאי ואין בה ענוי נפש ועוד בהא לימא ר' יוסי אין אלו ענוי נפש דמשמע דנדרא גופיה לא הוי ענוי נפש וכיון דנדרא בקונם פירות ענוי נפש הוא ואי בעי למימר שאין קפידא בדבר דלא תרחוץ ולא ליתסרון פירי דעלמא עלה לא ה"ל למימר האי לישנא (א) וא"ל למימר אינו מפר משום ענוי נפש ופרישנא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום ת"ק סבר ניוול דחד יומא שמיה ניוול ואפילו רחיצה דחד יומא חשיב ענוי נפש ור' יוסי סבר ניוול דחד יומא לא שמיה ניוול ולית ביה משום ענוי נפש ולא תרחוץ ולא ליתסרון פירי דעלמא עלה והיינו דקתני אין אלו נדרי ענוי נפש שלא נאסרה אלא ליום א' ואמרינן תו אם לא ארחץ דתנן היכי דמי אילימא דאמרה תתסר הנאת רחיצה עלי אם לא ארחץ היום למה לה הפרה תסחי ותשתרי ואפילו לא רחצה אין בזה ענוי נפש שיהא הבעל מפר כיון שבידה לרחוץ ולא תאסר ופריש רבא דאמרה הנאת רחיצה עלי אם ארחץ היום ושבועה שלא ארחץ. פירוש היום ואיידי דמפרש אם לא ארחץ מפרש נמי אם ארחץ דרישא כדמעיקרא ודכוותה בתלמודא וכדכתיבנא בכתובות אבל בנדר שלא ארחץ לא מצי לאוקמוה דנדרים אינם חלים מדאורייתא על לא אעשה שהוא דבר שאין בו ממש ואשתכח השתא דבין בנדר בתנאי בין בשבועה דרחיצה דחד יומא אי הוי ניוול או לא פליגי ת"ק ור' יוסי וכן בסיפא דקשוט דאמרה הנאת קשוט עלי לעולם אם אתקשט היום ושבועה שלא אתקשט היום ואתי שפיר לישנא דמתני' ויש פירושים אחרים וזהו הנכון והלכתא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים:

ועוד דאמוראי אמרי כוותייהו ואע"ג דאמר רב הונא כוליה פרקין ר' יוסי היא מדקתני מעיקרא ר' יוסי אומר וכו' והדר קתני זימנא אחרינא דברי רבי יוסי דאלמא בעי למיתני דמכאן ואילך רבי יוסי [אפ"ה] כולהו לאו סתמי נינהו הילכך לא מיבעיא שלא ארחץ לעולם ושלא אתקשט לעולם אלא אפילו שלא ארחץ היום ושלא אתקשט היום נדרי ענוי נפש הוא דניוול דיומא שמיה ניוול וכדכתב רבינו ז"ל:

דף פא:

תניא נדרים שיש בהן ענוי נפש מפר בין לעצמו בין לאחרים. פי' שהנדר מופר אפילו כשנתגרשא ותנשא לאחרים ושאין בהן ענוי נפש בינו לבינה מיפר לעולם בינה לבין אחרים אינו מיפר כלל כיצד אמרה קונם פירות העולם עלי ה"ז יפר שהן נדרי עינוי נפש קונם שאני עושה לפי אבא לפי אביך לפי אחי לפי אחיך שלא אתן תבן לפני בהמתך ומים לפני בקרך אינו יכול להפר דהני לא משעבדי ליה עיקר שעבוד דליהוי בה הפרה ואף על גב דמשעבדא ליה בה כדאיתא בכתובות [דף סא: ע"ש] וכדכתיבנא התם בפרק אע"פ ולא חשיב הא נמי דברים שבינו לבינה. שלא אכחול ושלא אפקוס ושלא אשמש מטתי יפר משום דברים שבינו לבינה. וכגון דאמרה הנאת תשמישך עלי דהתם חייל אע"ג דמשעבדא ליה שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו וצריך הפרה אבל אי אמרה הנאת תשמישי עליך לא חייל כלל דהא משעבדא ליה ואין אדם אוסר נכסי חבירו על חבירו:

שלא אציע מטתך ושלא אמזוג לך את הכוס ושלא ארחץ פניך ידיך ורגליך אינו צריך להפר כלל. פי' דהא משעבדא ליה בהא עיקר שעבוד כדתנן במתני' [כתובות נט:] ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה והתם אמרינן שאפילו הכניסה לו (ב) ד' שפחות מצעת לו מטתו מיוחד דרך כבוד כדכתיב התם מיהו מתני' כפשטה בשלא הכניסה לו שפחה ואפ"ה גבי נתינת תבן לפני בקרו חייל נדרא (אע"ג) דלא משעבדא ביה שעבוד גמור בהא אבל בתוספות העמידוה כשהכניסה לו שפחה דלא משעבדא כלל בנתינת תבן לפני בקרו ומשעבדא בהצעת מטה ובמזיגת כוס כדאיתא התם ואין צורך להוציא הברייתא מפשטה:

דף פב.

אמר שמואל משמיה דלוי כל נדרים בעל מפר לאשתו חוץ מהנייתי על פלוני. והא פשיטא דלית בה משום עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה אלא דמשום סיפא נקט לה אבל הנאת פלוני עלי מפר. פי' מדין דברים של ענוי נפש ואותבינן עליה ממתני' דתנן קונם פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת ופרקינן מתני' ר' יוסי היא דחשיב להא דברים שבינו לבינה ושמואל דאמר (ו) דרבנן חשבי לה נדרי ענוי נפש אע"ג דלא מתסרא (ז) מיחיד כתב רבינו ז"ל ושמעינן מינה דהלכתא כרבנן דליכא אמורא דפליג אדשמואל ולוי דאמרי כוותייהו דרבנן ע"כ:

תוספתא נדרה שלא תטעום אחד מכל המינים בין מאכל רע בין מאכל יפה ואפי' לא טעמה אותו המין לעולם. פי' אבל עכשיו מצטערת מפני שאינה אוכלת ממנו יפר דנדרי עינוי נפש הוא. אמרה קונם פלפלין שאני טועמת אפי' לא היה לה מאותו המין מימיה יפר. פי' דכיון שאילו היה עכשיו היתה אוכלת ממנו נדרי ענוי נפש הוא כדאמרן:

דף פב:

אמר רב יהודה אמר שמואל נדרה משתי ככרות עיקר הפי' דלא סוף שנדרה משניהן כאחת אלא אפי' זה אחר זה באחת מתענה ממנו פי' שהוא דבר אהוב לה כגון פת נקיה ומצטערת כשאינה אוכלת ממנו ובאחת אינה מתענה פי' שהוא (ח) שנוי לה שאפי' לא נדרה לא תאכל ממנו כגון פת קיבר וכיוצא בו מתוך שהוא מפר למתענה מפר ג"כ לשאינה מתענה כלומר אע"פ שהדין היה נותן שלא יפר בעל בשאינה מתענה שאין בה עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה לא חלקה תורה בדיניה ומתוך (ט) תורה להפר בזו נתנה לו זכות להפר בזו כיון שיש בו ענוי נפש לאחרים הלכך מפר לאחד מהן שירצה או לשניהן אפי' בזה אחר זה ור' יוחנן אמר מפר למתענה ואינו מפר לשאינו מתענה פי' שאין הפרתו בשאינה מתענה הפרה כיון שאין בה עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה ולא דמי הא לתוספתא דלעיל דקתני אע"פ שלא טעמה מאותו המין יפר דשאני התם דלא (י) שנוי לה ואילו היתה לה אוכלת ממנו וקי"ל כרבי יוחנן. וי"מ דברים כצורתן שנדרה משתיהן כאחת וקאמר שמואל דכיון דחד נדרא הוו מגו דמהניא הפרה להא מהניא להא ולא שתועיל הפרה של זו לזו אלא דאף ע"ג דאי נדרה אשאינה מתענה באנפי נפשה לית לה הפרה השתא יש לה כפרה ור' יוחנן אמר דאפילו השתא נמי אין לה הפרה ומפר למתענה מיהו אע"ג דלא מהניא הפרה לשאינה מתענה מהניא למתענה מיהת ולא דמי להא דתנן [דף פז.] נדרה מתאנים וענבים כאחת והפר לתאנים אינו מופר לתאנים עד שיפר אף לענבים דשאני התם דחזי למשרי ענבים ולהכי לא משתרי תאנים עד דמשתרי ענבים אבל הכא דלא מצי מפר כלל לשאינה מתענה לא מתעכב מידי במתענה שיכול להפר והפירוש הראשון נכון יותר בעיני מורי רבינו נר"ו:

דף פג:

ובגמרא [דף פג.] אותבינן לר' יוחנן מדתניא האשה שנדרה בנזיר וננומאה ואח"כ הפר לה בעלה מביא חטאת העוף ואינה מביאה עולת העוף. פי' דכיון דהפר לה בעלה פטורה מקרבן נזיר. וחטאת העוף דמתיא מפרש במס' נזיר [דף כב.] משום ר' אליעזר הקפר

ואי אמרת מפר למתענה ואין מפר לשאינה מתענה דילמא [דף פג:] מיין הוא דאית לה צערא מיפר לה מטומאת מת דלית לה צערא לא מצי מפר לה ופרקינן אמרי טומאת מת נמי אית לה צערא דכתיב והחי יתן אל לבו ותניא ר' מאיר אומר מאי דכתיב והחי יתן אל לבו דברים של מיתה דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה כלומר יעלה על לבו שסופו לבוא לידי כך ויש לו להתעסק למי שבא לידי כך וה"ה דהוה מצי לתרוצי משום דרב יוסף דאמר אין נזירות לחצאין אלא דקושטא דמילתא בעי לאשמעינן דהא נמי נדר ענוי נפש הוא ושמעינן מינה דאיתתא דנדרא או דאשתבעא (כ) למיזל לבי מיתנא יכול בעלה להפר לה מדין נדרי עינוי נפש דהא נמי עינוי נפש הוא:

מתני' **קונם כהנים ולויים נהנים לי** יטלו על כרחו כהנים אלו ולוים אלו יטלו אחרים והן אסורין. ואקשינן בגמרא רישא אסיפא דרישא קתני יטלו על כרחו דאלמא אע"ג דאית ליה טובת הנאה ליתנן לכל כהן ולוי שירצה אינה ממון ולא מצי אסר להו ואילו סיפא קתני יטלו אחרים והם אסורים דחייל נדרא עלייהו אלמא טובת הנאה ממון ופריק רבא לעולם טובת הנאה ממון כדקתני סיפא ורישא דקתני יטלו על כרחו שאני תרומה דכיון דלא חזיא אלא לכהנים ואינו יכול למוכרה ולא ליתנה לשום אדם בעולם אלא לכהנים כי אסר לה עלייהו לא אשתאר ליה בגוה שום מידי ושויה כעפרא בעלמא ולית ליה בגוה ולא מידי וכי שקלי לה כהנים לאו מדידיה שקלי לה והרי זה כאוסר חבירו מנכסיו ומכרם לאחרים או הפקירם שהמודר מותר בהם ומעשר דקתני משום תרומת מעשר שבו דסבר לה כמאן דאמר אינה נפרשת אלא על ידי לוי וקי"ל כרבא וכדכתיבנא בפרקא קמא דקדושין ואיכא דמשמע ליה מהכא דכיון דאמרי דתרומה דלית ליה בגוה היתר אכילה ולא היתר הנאה כלל אינה חשובה ממון מאן דאסר נכסי עליה בקונם גמור ואתי אחרינא ושקליה לא מצי האי תבע ליה מידי דלאו ממוניה הוא כלל דלא חזי ליה לזבוניה ולא למיתביה לאחרינא ואפילו איתשיל עליה לסוף כיון דבשעתא דשקליה לא הוי ממוניה (ל) בזה ביה אידך ול"מ האי מיתשיל עליה כדאמרינן [נט.] בתרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי לאיתשולי עליה ולא נהירא דשאני התם דכהן אית ליה זכיה בתרומה מנפשיה מתחלת הפרשה ומכיון דאתי לידיה זכה ביה לגמרי והוה ממוניה גמור ולא מצי ישראל לאתשולי עליה אבל גבי קונם ישראל דזכי ביה מהיכא זכה ביה כיון דהאי לא אפקריה לגמרי אע"ג דלאו ממוניה דהאי חשיב השתא מכיון דמצוה לאתשולי אקונמות ולהכי חשיב דבר שיש לו מתירין (מה שאין כן בתרומה) ואפילו כי איתיה נמי ברשותיה דהאי מצי מריה קמא לאתשולי עליה וחכם עוקר את הנדר מעיקרו והוה ליה גזל בידא דחבריה וכן דעת מורי רבינו נר"ו:

כתב רבינו ז"ל ומאן דאסר נפשיה מן בריות שרי למשקל שכחה ופאה מ"ט עזיבה כתיבא בהו ולית בהו (א) לכהנים טובת הנאה:

דף פה.

מתני' **קונם שאני עושה על פי אבא על פי אביך** (ב) על פי אחיך אינו יכול להפר פירוש דליכא בהא משום ענוי נפש ולא משום דברים שבינו לבינה ולא איכפת ליה אי מתסר הנאתה עלייהו:

קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר. פי' דקסבר ת"ק דמעשה ידיה ואפילו העדפה דבעל הוי וכיון דמשעבדא ליה לא מצי מדיר להו שאין אדם אוסר נכסי חבירו על חבירו ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו דהיינו היותר על ה' סלעים כדאיתא בכתובות [דף נט.] וקסבר העדפה דידה היא וחייל עלה נדרא הילכך צריכה התרת חכם לאותו עודף דאילו בעל לא מצי מפר דליכא בהא עינוי נפש ואיידי דקתני רישא אינו צריך להפר נקט סיפא יפר:

ר' יוחנן בן נורי אומר יפר. כלומר צריכה התרה דאע"ג דהשתא משעבדא ליה דאפי' העדפה הוי דבעל ולא חייל עליה נדרא השתא שמא יגרשנה היום או מחר ולא משתעבדא ליה ההיא שעתא וחייל עלה נדרא ותהא אסורה לחזור לו דאיסורא מתלא תלי וקאי כדמפרש לקמן ורבנן לית להו ההוא טעמא וסברי דכיון דהשתא לא חייל לבסוף נמי לא חייל דהוה ליה כאוסר על אחרים דבר שאינו שלו לכשיהו שלו:

גמ' **אמר שמואל הלכה כר"י בן נורי**. פירוש דהשתא לא חייל נדרא אפילו אהעדפה אבל בתר גרושין חייל ואקשינן והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם פי' ומעשה ידיה אפילו הוו דידה מהשתא הא ליתנהו בעולם ואין אדם אוסר דבר שאינו בעולם על חבירו אבל על עצמו אוסר אותו כשם שאוסר על עצמו פירות חבירו שאינו שלו והכי איתא בהדיא בפ' אע"פ [שם]:

דף פה:

אמר רב הונא (ג) אמר רב יהושע באומרת יקדשו ידי לעושיהן וידים איתנהו בעולם. והוה ליה כמקדיש דקל לפירותיו:

ופרכינן אע"ג דידים איתנהו בעולם הא משעבדן ליה לבעל והיכי מצי למיסר נכסי חבירו על חבירו ופרקינן אמר רב אשי שאני קונמות דכקדושת הגוף נינהו. פי' דאע"ג דקדושת דמי' אינו מפקיע מידי שעבוד כדתנן מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו

שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון קונמות דהוו איסור חפצא וקדושת הגוף מפקיעין מידי שעבוד:

דף פו:

וכדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. פי' הקדש קדושת הגוף כגון קדשי מזבח וה"ה לכל איסורי הנאה כדאמרינן ביבמות [דף סו:] בההיא אצטלא דפרסוה אמיתנא וכן חמץ כגון שהרהין חמצו לישראל חבירו ועבר עליו הפסח איסור חמץ מפקיע מידי שעבוד וכן עשה עבדו אפותיקי לחבירו ושחררו הרי השחרור מפקיע מידי שעבוד וכבר הארכתי בפי' מימרא זו במקומות רבים הכא נמי קונם דידה מפקיע מידי שעבוד בעל:

ופרכינן ותקדוש מהשתא. פירוש דליפקע ליה קונם לשעבודיה דבעל מהשתא וליחול קונם לאלתר ומהדרינן אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל כלומר דאפקינהו מרשותה בעוד שהיא תחת בעלה דלא תיכול למיסרינהו בקונם. מיהו כיון דמדינא חייל נדרא וראוי לחול מעכשיו ומשום אולמא דתקנתא דרבנן הוא דרבע עלה אריא דלא חייל כי מגרש לה ומסתלק אריא הדר חייל למפרע מהשתא ולא חשיב דבר שאינו שלו ורבנן סברי דכיון דהשתא לא חייל מהאי טעמא נמי לא חייל (נמי) בתר השתא ויש בזה כמה פירושים וזהו הנכון מפי מורי רבינו נר"ו ובמקומה הארכתי:

מתני' **נדרה אשתו וסבור שנדרה (ד) אחותו**. פי' כגון ששמע מאחורי הכותל ולא הכיר או שהודיעוהו כן והפר על דעת (ה) אחותו דהויא לה הפרה בטעות:

נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן. פירוש שאסרה אשתו עליה יין בדין נזירות והוא סבור שאסרתו בתורת קונם והפר לה על דעת כן:

נדרת מן התאנים וסבור שנדרה מן הענבים או מן הענבי' וסבור שנדרה מן התאנים והפר לה על דעת כן ה"ז יחזור ויפר דהפרה בטעות לאו הפרה היא ואשמעינן תנא בין בטעות האוסר בין בטעות האיסור בין בטעות גוף המין הנאסר ומסתברא דדכותה בהקם לאו הקמה היא מדלא מני לה [סוף דף עח: ודף עט.] בחומר בהקם מבהפר ולרבותא נקט דאפילו בהפרה כי הויא בטעות לא הויא הפרה ובאידך מתני' הוא מפרש טעות דהקמה אפילו באנפא דקליש מהאי דלא הויא הקמה:

גמ' **כתב** רבינו ז"ל מתני' כגון דאמרו לו נדרה בתך ואמר מופר לה. פירוש דאפילו הפרה שלא בפניה הויא הפרה וה"ה להתרה דכל היכא שהוא עצמו נשאל על שבועתו כדכתיבנא לעיל:

ונמצא שהיא אשתו לאחר כדי דבור. פירוש בכי האי גוונא הוא דלא הויא הפרה כיון שלא יודע עד לאחר כדי דבור שאשתו היא אבל נמצא תוך כדי דבור והוא רוצה אף בהפרת אשתו וגמר בדעתו לכך אע"פ שלא חזר והפר לה הויא הפרה פירוש דקי"ל בכל דוכתא דכל תוך כדי דבור כדבור דמי והרי הוא כאילו עכשיו השלים דבורו על דעת אשתו ואמר מופר לך. ופירוש תוך כדי דבור בכל מקום כדי שאלת תלמיד לרב שלום עליך רבי:

וכתבו בתוס' דרבנן יהבו האי שיעורא בכל דוכתא כי היכי דאי מקלע ליה רביה מצי למיתן ליה שלמא ולא ליפסיד מידי ואין צריך בכל זה אלא שהחכמים אמרו שכדי שיעור זה רחושי מרחשן שפותיה דבור ראשון וכאילו הוא מדבר עדיין ואי אמרו לו סתם נדרה אשה בביתך וסבור שנדרה בתו והפר ונמצא שאשתו נדרה אע"פ שלא נמצא אלא לאחר כדי דבור ה"ז מופר והוא שרוצה בהפרת אשתו. פירוש דכיון שלא אמרה לו בפירוש שנדרה בתו אלא שא"ל סתם אשה נדרה והפר סתם הפרה היא ודכוותיה נמי שאמרו לו סתם אשתך נדרה והפר לה כסבור שנדרה מן התאנים ונמצא שנדרה מן הענבים הרי זה מופר אפילו לאחר כדי דבור והכי איתא בגמ':

דף פז.

מתני' **אמרה קונם תאנים וענבים שאני אוכלת קיים לתאנים כלו קיים**. פירוש אפי' לגבי ענבים ושוב אינו יכול להפר והוא שידע בכל הנדר:

הפר לתאנים אינו מופר. פירוש אפילו לגבי תאנים עד שיפר אף לענבי לענבים דהפרה גמורה בעינן ובין להפרה בין להקמה רואין הנדר כולו דבר אחד וגבי הקמה דתליא רחמנא בשתיקה הקמה קצת הויא הקמה לכולה אבל גבי הפרה עד שיפר הכל וגבי התרת חכם שהוא עוקר הנדר מעיקרו הוא דאמרינן [דף כה: ודף סו.] נדר שהותר מקצתו הותר כולו אבל לא בהפרת בעל ודכוותה בהיתר נידוי וחרם כדכתיבנא לעיל [בפ"ג] כדתנן בדכותה גבי התפסת אשה בחברתה כדאיתא לעיל [ספ"י]:

אמרה קונם תאנים שאני טועמת וענבים שאני טועמת הרי אלו ב' נדרים. פי' ואם קיים אחד מהם לא נתקיים אלא הוא ואם הפר אחד מהם הרי הוא מופר ובגמ' אמרינן זו דברי ר' ישמעאל דס"ל כסיפא דרישא דמתני' דהקמה במקצת הויא הקמה לכולה ואין הפרת מקצת מועיל עד שיפר הכל כאחד ור' עקיבא פליג ואמר דמקשינן הפרה להקמה והפרה במקצת נמי הויא הפרה לכולה והקמה במקצת דהויא הקמה לכולו נפקא לן מדכתיב יקימנו כלומר יקים ממנו דהיינו מקצתו יקימנו כולו ואמרינן אמר רבי חייא בר אבא

זו דברי רבי ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים מה הפרה מה שהפר הפר בלחוד ותו לא אף הקמה מה שהקים הקים ותו לא דסבירא להו דבין בהפרה בין בהקמה כי הוי במקצת להההוא מקצת מהני טפי לא מהני והכי מוכח לישנא וי"מ דלא מהני כלל אף למה שהפר או שקיים דסבירא להו בהפרה כר' ישמעאל וסברי דמקשינן הקמה להפרה לחומרא ויש שסבורים דלר' ישמעאל נמי הפר לתאנים מופר לתאנים ומאי דקתני אינו מופר עד שיפר אף לענבים למימרא דאינו מופר הכל אף לענבים עד שיפר בפי' ולא מחוור אלא כדאמרן והלכתא כרבנן:

גמ' **תניא חומר בהקם מבהפר וכו'** פרשתיו למעלה:

בעי רבא [דף סט.] קיים ליכי קיים ליכי ונשאל על הקמה ראשונה מהו מי חיילא שניה תחתיה או דילמא מעיקרא מעקר בקמייתא ת"ש דאמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו. ואם עברה על נדרה לוקה עד שישאל אף על השניה. והיכא דאמר לה קיים ליכי שעה וכו' כתבתי למעלה במקומו אשר הוזכר בגמרא [דף ע.]:

דף פז:

מתני' **יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירין**. פירוש שביום שמעו החריש לה כסבור שאין הבעל יכול להפר נדרי אשתו כלל וטוען כי לפי זה החריש לה. הרי זה יכול להפר ביום שידע שיכול להפר שזהו יום שמוע לו:

יודע אני שיש מפירין. כלומר שהבעל מפר נדרי אשתו או האב נדרי בתו אבל איני יודע שזה נדר כלומר שהיה נדר זה מהנדרים שהבעל מפר או שיהא זה צריך הפרה כלל ר' מאיר אומר לא יפר עכשיו לאחר יום שמוע כיוך שביום שמועה ידע שיש מפירין הוי ליה למיזל לגבי חכם דמקצת ידיעה ככל ידיעה וחכמים אומרים יפר דשמועה קמייתא לא הויא שמיעה:

דף פח:

ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקים עליה כיצד אמרה וכו'. פי' אע"ג דהאי לישנא דקרא הוא. לאו קרא גופיה נקטינן למדרשיה בהכי אלא לישנא דתנא הוא דתפיס בידיה לישנא דקרא דרך צחות והרי זה כעין מדרש ואינו מדרש ודכותה בתלמוד וכמו שכתב הרב בעל המאור בספר הצבא שלו:

אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום אינו יכול להפר. פי' דהא דאמרינן אין הבעל מפר בקודמין לא תימא בשחל הנדר קודם הנשואין אלא

כל שנדרה קודם הנשואין אע"פ שאינו חל אלא לאחר נשואין אינו מפר דבתר שעת נדר אזלינן ולאו בתר חלות הנדר:

דף פט.

נדרה והיא ברשות הבעל מפר לה. ומפרש ואזיל כיצד ולישנא קלילא הוא אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום פי' והוא הפר לה מיד:

אע"פ שנתארמלה או נתגרשה לתוך שלשים יום פירוש שאינה אשתו בזמן חלות הנדר ה"ז מיפר. פירוש כיון שהיא ברשותיה בשעת הנדר דלגבי הפרת בעל בתר שעת הנדר אזלינן בין לקולא בין לחומרא:

נדרה בו ביום נתגרשה בו ביום החזירה בו ביום אינו יכול להפר. פי' אותו נדר שנדרה קודם גירושין דגירושין כנשואין [לאחר] דמו (בשתיקה) דהא נמי בכלל דאין בעל מפר בקודמין:

זה הכלל כל שיצאת לרשות עצמה שעה א' אין יכול להפר. ואמרינן בגמ' דזה הכלל לאתויי מסר האב לשלוחי הבעל (א) או בנשואין שלוחי האב לשלוחי הבעל אין לפרש כמו שפי' רש"י ז"ל אלא הכי פירושא שאם נדרה כשהיא ארוסה מכיון שמסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל הוי כנשואין גמורים אף לענין נדרים שאין הבעל מפר בקודמין וקרי לה ברשות עצמה משום דאף בנדרים שנדרה עכשיו כשמסר האב לשלוחי הבעל אין הבעל מפר אפילו עם האב שאינה ברשות האב ולא ברשות הבעל עד שתכנס לחופה עד שיפר אותם הבעל דהא לא חשיב קודמין דהא למילי דעלמא חשיבא כנשואה משעת מסירה כדאיתא בכתובות [דף מח:] הילכך לנדרים דמן הארוסין חשיבא מסירה כנשואין שאינו מפר עוד ולענין נדרים דשעת מסירה חשיב נמי כנדר נשואין קצת אלא שאינו מפר עד שתהא לגמרי ברשותו דהיינו שתכנס לחופה. מורי רבי' נר"ו:

דף פט:

קונם שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה על פיך. פי' שאסרה נפשה מהנאת אביו או אביה אם בעלה נהנה ממנה שתלתה הקונם בתנאי זה ה"ז יפר. פי' דקונם זה ענוי נפש הוא אע"פ שלא אסרה עצמה. אלא מאיש ידוע ולר' יוסי הוו דברים שבינו לבינה מיהת כדפרישנא וקמ"ל הכא דאע"ג דאיסור קונם אכתי לא חייל עד שתעשה על פי

בעלה מ"מ הבעל מפר אף על פי שלא חל הנדר. ובפלוגתא דר' נתן ורבנן בברייתא דלקמן וסתמא כרבנן ופנים אחרים פירשו בו וזהו הנכון:

גמ' **תניא שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה על פיך ר' נתן אומר לא יפר**. פירוש דקסבר שאין הבעל מפר נדרי אשתו עד שיחול הנדר. וכן כל כיוצא בזה שהוא תלוי בקונם ולאפוקי נדרה בקונם לאחר שנתגרשה שאינו תלוי בתנאי אלא שלא הגיע זמנו עדיין ומהשתא חייל עליה לכשיגיע וההיא פלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא לעיל [דף פט.] במתניתא בגמ' ר' ישמעאל אומר לא יפר ר"ע אומר יפר דבתר זמן הנדר אזלינן. והלכה כוותיה ולא שייכא ההיא פלוגתא בהא דהכא כלל ומודה ר' נתן בההיא דר"ע:

וחכמים אומרים יפר. דסברי רבנן שהבעל מפר קודם שחל הנדר כלל:

נטולה אני מן היהודים אם אשמשך ר' נתן אומר לא יפר. כלומר אין יכול להפר עד שתשמשנו ויחול הנדר:

וחכמים אומרים יפר. אפי' קודם שתשמשנו מטעמא דפרישנא:

כתב רבינו ז"ל והלכתא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דסתם מתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני' ועוד דסוגיין בריש פירקין [דף פ'] אם ארחץ ואם לא ארחץ אליבא דרבנן שייכא. פירוש דפרישנא דאמרה קונם רחיצה עלי (היום) אם ארחץ היום וקתני דיפר אפי' קונם שתרחץ היום אע"פ שלא חל הנדר דהכי פשטא דמימרא. ואע"ג דאמרי' בגמרא ההוא גברא דאמר תתסר הנאתה דעלמא. פירוש לאו כולהו הנאות דעלמא דא"כ הוה ליה נדר שאי אפשר לקיימו כנודר שלא יישן ג' ימים אלא שנדר ממקצת הנאות העולם או מכל הנאות העולם ממקצת בני העולם שהיה אפשר להתקיים ע"י אחרים ואסר אנפשיה הכי (א) אתנסיב אתתא בדלא תאני איהו הילכתא פי' והיה הנדר תלוי בתנאי זה וכל כמה דלא נסיב מקמי דליתני הלכתא לא חייל נדרא איסורא דעלמא עליה אזיל רהיט במגלא ותובליא פי' בהבלי העולם ובמלאכתו ולא שנה הלכות. אתא רב אחא בר רב הונא ושבשיה כלומר פתהו בדברים ואנסביה אתתא ונתכוין רב אחא שיחול הנדר כשינשא ואז יוכל להתיר לו נדרו ולא קודם לכן שאין חכם מתיר עד שיחול הנדר כדבעינן למימר קמן:

דף צ.

ושרקיה טינא. כי מיד נאסר באותו מלבוש כיון שנשא שהיה זה בכלל נדרו ונשאר ערום ויחף וכרוך בטיט ואתייה לקמיה דרב חסדא פי' שנתחרט ורוצה להתיר נדרו. ואמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא. כלומר דידע דליכא התרה עד שיחול הנדר. אלא

רב אחא דגברא רבה הוא דקסבר דכי היכי דפליגי ר' נתן ורבנן בהפרה. פירוש וסבר ר' נתן דליכא הפרה עד שיחול הנדר הכי נמי פליגי בשאלה לחכם כלומר דלרבי נתן אין חכם מתיר עד שיחול הנדר. ומדשבחוהו דעבד כר' נתן משמע לכאורה דהלכתא כוותיה וההיא לא מכרעא דרבא שבוחי שבחיה משום דעבד הכי לאפוקי נפשיה מפלוגתא ולא למימרא דהלכתא כר' נתן אלא כרבנן ואליבא דרבא דסבר דבשאלה לחכם פליגי רבנן (ב) ואז הוא הדין דכיון דהלכתא כרבנן שחכם מתיר נדר שתלוי בתנאי קודם שיחול הנדר דהיינו כ"ז שלא נתקיים התנאי:

ורב פפי פליג עליה ואמר מחלוקת בהפרה דר' נתן סבר אין בעל מפר עד שיחול הנדר דכתיב והפר את נדרה אשר עליה כלומר נדרה שחל ולישנא יתירא דריש ורבנן סברי בעל מפר אע"פ שלא חל הנדר דכתיב מפר מחשבות ערומים אבל בשאלה לחכם דברי הכל אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר דכתיב לא יחל דברו ודרשינן מיניה [ברכות דף לב. וחגיגה דף י.] הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו ולהכי נקט קרא האי לישנא ולא לישנא אחרינא דשייך בהתרה למשמע מיניה נמי דבעי' חלות הנדר ומסתברא דהלכתא כרבא דהוא בתרא אלא דרבואתא ז"ל פסקי לחומרא כרב פפי הילכך אין חכם מתיר עד שיחול הנדר או השבועה ודוקא כגון הא דאמרן שהוא תלוי בתנאי ולא חל כלל עד שעשה אותו תנאי אבל הנודר או נשבע לעשות דבר לאחר ל' יום וכיוצא בו מהשתא חייל נדרא כשהגיע זמנו ויש לו שאלה אפי' תוך שלשים יום וכן כל כיוצא בזה מפי מורי נר"ו ושלא כדעת מקצת החכמים ז"ל ונדוי על תנאי נמי יש לו התרה קודם שיחול דומיא דהפרת בעל. מיהו לאו היינו מאי דאמרינן במס' מכות [דף יא:] נדוי על תנאי צריך הפרה כדפרישית בכלל הלכות נדוי:

תניא קונם שאני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו. כלומר שכלל בנדרו שאם ישאל על נדרו יהא מודר מאותו חכם שאשאל לו:

נשאל על הראשון ואח"כ נשאל על השני. פי' נשאל על הראשון אותו שנדר עליו תחלה בלא תנאי ואח"כ על החכם שאינו נשאל על החכם תחלה שהרי עדיין לא נאסר בו ולא חל עליו איסורו עד ששאלו לו. והיינו כרב פפי ורבא דחי לה בגמ' (ג) מידע הוי קמא והוי בתרא דילמא ראשון ושני לאו דוקא אלא דקמ"ל דבהא נמי איכא שחלה וישאל על מי שירצה תחלה מיהו פשטא דמתניתא כרב פפי רהטא מדקתני הראשון והשני. והיינו דנקטי רבוותא כוותיה לחומרא. ומי שנשבע ואמר שהוא נשבע ע"מ שלא יהא היתר לשבועתו לעולם אינו נשאל על זה חוששין שמא דעתו לומר שנשבע על דעת רבים שאין לו התרה לפום מאי דכתיבנא דלא בעינן שישבע בפניהם ויש מקילין בדבר זה מיהו

אם נשבע שלא ישאל על שבועתו יש לו התרה אף לזה וישאל על שבועת שאלה תחלה וזה פשוט:

דף צ:

שם מתני' **בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה**. פי' יוצאות בגט ונוטלות כתובה דהיינו מנה מאתים אבל לא תוספת דאדעתא דהכי לא אקני לה והכי משמע בכתובות [דף נד: ודף נו.] ולא נפקא לן מינה מידי דלית הלכתא כמשנה ראשונה: **האומרת טמאה אני לך**. פרישנא בגמרא באשת כהן שטוענת שנאנסה והיא אסורה לו וכיון דבאונס הוי ליכא לאפסודה כתובתה:

והאומרת השמים ביני ובינך. כלומר שאינו נזקק לה כראוי דהיינו שאינו יורה כחץ דהיינו ודאי פירושא דהאי לישנא דאילו בטענה שאינו נזקק לה כלל אף הוא יודע בדבר כמותה מיהו זמנין דאיהי טענה הכי סתם אפי' על שאינו נזקק לה כלל אבל ב"ד מפרשין דבריה ואומרים לה מה דעתה בלשון זה וזו יוצאה מבעלה כיון שאינו ראוי להוליד כיון דאתיא בטענה דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה דאי לא אמרינן לה זילי לא אפקדת אפריה ורביה כדאיתא בסוף פרק הבא על יבמתו [דף סה:]:

והאומרת נטולה אני מן היהודים. פי' שאסרה עליה הנאת תשמיש כל היהודים ובעלה בכלל [לעיל דף טו: ודף פא:] דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ואמרי בני משנה ראשונה שזו ג"כ יוצאת ונוטלת כתובה אע"פ שהיא גרמה איסור לעצמה ונתנה אצבע בין שיניה דגלי אדעתה שהתשמיש קשה לה מחמת חולי שיש לה בגופה או דבר שמזיק לה התשמיש. ולאו לאפוקה נפשה מבעלה עבדא וכיון דכן כופין אותו לגרש וליתן כתובה דלא גרע הא ממקמץ ומצרף נחשת שכופין כדאיתא בכתובות [דף עז.]:

חזרו לומר שלא תהא אשה. נאמנת בדבר מכל אלו:

שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה. פי' כשאינו מאמינה אבל אי קים ליה בגוה דקושטא קאמרה הרי היא אסורה לו בין על פיה בין על פי עד אחד ואפי' בעובד כוכבים שאינו בתורת עדות וכדפרישנא במס' קדושין (בפרקא בתרא) [בפרק ג' דף סו.]. ובדלא קים ליה בגוה ולא מהימן לה הוא דלא מפקי' שאין דבר שבערוה פחות משנים והיינו כולהו עובדי דמייתו לקמן בשמעתין ומה שכתוב בתוס' שתקן רבינו גרשום ז"ל שאם מאמינה בכך היה משמתין ליה מפני שגרם איסור זה היינו היכא דלא קים ליה בגוה:

והשתא דאמרינן דכי לא מהימן לה לא מתסרא ליה לדידה נמי ליכא איסורא ולא מבעיא באשת כהן שנאנסה (ד) שלא הוזהרה דמשתריא לכהן פסול שלא לינשא לכהונה ובני אהרן הוא שהוזהרו בכך כדאיתא בקדושין אלא אפילו להאכילה בתרומה דאמרי' בגמרא דלא מהימנא ומשתריא בה דאע"ג דזונה ודאי אסירא בתרומה והוה לן למימר דשויתא אנפשה חתיכה דאיסורא אפי' הכי משום דהך חזקה דנתנה עיניה באחר אלימא והיא לא באה מתחלה ליאסר בתרומה אלא לאסור עצמה לבעלה אומדן דעתא דמוכח הוא דקא משקרא דכי היכי דלא מהימנא לגבי בעלה לא מהימנא נמי לגבי נפשה לאתסורי בתרומה וב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה משום מיגדר מילתא כדאיתא ביבמות [דף צ:]:

השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה. כלומר אין ב"ד נזקקין אליה ואין מאמינים אותה אלא שיעשו דבריהם דרך פיוס הן לפייסה שלא תאמר כן ותתן לבה על בעלה הן לפייסו אם רואין שקטטה מתרבה ביניהם ובירושלמי [כאן הלכה יב] אמרו יעשה סעודה ויפייס. ופירשו השמים ביני לבינך כמו שהשמים רחוקים מן ארעא כך הדא אתתא רחיקא מבעלה:

האומרת נטולה אני מן היהודים יפר חלקו. פי' דהא דברים שבינו לבינה הוא ומופר לגבי דידיה הילכך יפר חלקו ואפילו נדרה על דעת רבים דלגבי הפרה לא מהני מידי ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים לאחר שתתגרש או תתאלמן ואם לא רצה להפר וקיים לה נותן אצבע בין שיניה ויוציא ויתן כתובה הכי איתא במסכת כתובות [דף עא.] וקיימא לן כמשנה אחרונה:

שם גמ' **אמר רב פפא בדיק לן רבא אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או אין לה כתובה כיון דאונס לגבי כהן כרצון לגבי ישראל דמי ואין לה כתובה**. פי' כי היכי דאשת ישראל שזינתה ברצון אין לה כתובה כך אשת כהן שנאנסה כיון דאסירא ליה אין לה כתובה או דילמא אמרה ליה אנא הא חזינא דאנוסה הייתי ולא גרמתי אני ונסתחפה שדהו ואמרנא ליה מתני' היא האומרת טמאה אני לך יש לה כתובה במאי אילימא באשת ישראל אי ברצון כלום יש לה כתובה אי באונס מי מיתסרא ואלא באשת כהן ואי ברצון כלום יש לה כתובה מי גרעא מאשת ישראל ברצון אלא לאו באונס וקתני יש לה כתובה:

דף צא.

איבעיא להו אמרה לבעלה גרשתני מהו. ופשיט רב המנונא נאמנת ואפילו למשנה אחרונה דקתני האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה דלא מהימנא התם הוא

דמשקרא פי' דאיכא למיחש דמשקרא והדבר קרוב לומר כן משום דידעה דבעלה לא ידע בה אבל גבי גרשתני נאמנת דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והוינן בה השמים ביני לביניך דמשנה אחרונה תהוי תיובתיה דרב המנונא דקתני שאינה נאמנת והא הכא דידעה דבעלה ידע בה פירשו בו דהא בכלל השמים ביני לביניך זימנין דבעיא למימר שהיא רחוקה ממנו כרחוק השמים מן הארץ שאינו נזקק אליה כלל ובהא בעלה ידע בה קושטא דמילתא ומהדרינן התם נמי היא גופא אמרה נהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי (א) מיפרשא דהיינו שאינו יורה כחץ כדמוכח לישנא ובהא הוא דלא מהימנא משום דעבידא דמשקרא כיון דלא ידע בה בעלה אבל אם טוענת שאינו בא עליה כלל מהימנא כיון דבעלה ידע בה לא משקרא והוי כאומרת גרשתני שנאמנת ומיהו לא מהימנא ביורה כחץ משום האי מגו דהוה ליה ממעיז לשאינו מעיז ואפשר לפרש דמעיקרא נמי הכי סברינן לה כשדעתה לומר שאינו יורה כחץ אלא דקס"ד שהיא סבורה שבעלה יודע בדבר ואמרי' דהא נמי מעיזה פניה שיודעת היא ג"כ שאין בעלה יודע ביורה כחץ:

כתב רבינו ז"ל והלכתא כרב המנונא דסוגיין בכולהו תנויי כוותיה. פי' דבכוליה תלמודא פרכינן ומפרקינן אליבא דידיה ולהימנא מדרב המנונא כדאיתא (בשבועות) ביבמות [דף קטז.] וכתובות [דף כב:] וגיטין [דף סד: ודף פט:] ודוכתי אחריני וכבר פסקה רבינו הגדול אלפסי ז"ל בהלכות כתובות וגיטין. כתב עוד רבינו ז"ל ומדקא מדמי ליה למתניתין דיוצאות ונוטלות כתובה שמעי' מינה דברב המנונא נמי נאמנת לענין כתובה כדין משנה ראשונה ועוד שהרי מספר כתובה נלמוד שכך כותב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי כדאיתא בהאשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ע"כ נראה מדברי רבינו ז"ל מאי דכתבי רבוואתא ז"ל דהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת אף להנשא והיינו דקאמר דכיון שנשאת נוטלת כתובה משום מדרש כתובה דומיא דאשה שאמרה מת בעלי דאמרינן התם [יבמות דף קיז.] דכיון שנאמנת לינשא נוטלת כתובתה דמספר כתובתה נלמוד ובודאי דהא דשמעתין לאו ראיה היא כלל לדין זה רצה לומר שתהא נאמנת לינשא דהא מתני' דטמאה אני לך דמדמינן לה צריכה היא גט וזה פשוט וכדקתני בהדיא יוצאות ונוטלות כתובתן וכיון דכן אימא לך דרב המנונא נמי גט הוא מצריכה מיהו איכא שמעתתא אחריתי בכתובות וסדר נשים דרהטי פשטייהו בהאי שטתא דלרב המנונא מהימנא לאינסובי וה"ה נמשקל כתובה דהא בהא תליא כדכתב רבינו ז"ל מיהו הא ודאי קשיא טובא ואין הדעת סובלתו שנהא מתירין ערוה החמורה בדבורה הקל משום חזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ואם האמינה תורה מי שאמרה מת בעלי משום דמילתא דעבידא לאיגלויי והוי מילתא דפומבי וכאילו אנו

כולנו מעידים בדבר ואין בכאן מי שיכחישנה היאך תהא היא נאמנת לאחרים בדבר שמכחיש לה בעלה והוא דבר שאינו עשוי להתגלות אם אומרת אמת משום חזקה רעועה שאינה מעיזה פניה בפני בעלה הא ודאי ליכא למימר וכי אשכחן מימרי דאמרי הכי בהדיא הוה לן לדחוקי נפשין ולעיולינהו בקופא דמחטא כל דכן דלא אשכחן לה להדיא והנהו שמעתתא דמוכחן פשטייהו הכי הא כתיבא בהדיא במסכת כתובות ובמסכת גיטין פירושא מעליא הילכך נקטינה מילתא דהא דרב המנונא ליתא אלא דומיא דמתני' למשנה ראשונה לאפוקי נפשה מתותי בעלה:

ולענין שאם פשטה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט ממנו כדאיתא בשלהי גטין [פט:] ולעולם לא שריא לה לאנסובי לאחריני עד דאית לה גיטא מבעלה ולא כייפינן ליה לגרשה דהא (אמאי) אם היא גרושה כדבריה הרי היא גרושה ואנן הוא דלא מהימני לה ומה תביעה יש לה עליו לכופו ואפילו נתקדשה לאחר שהיא אסורה לו מספקא כדאמרן איהי גרמה אנפשה ולא כייפינן ליה שאם אין אתה אומר כן נמצא כל אדם מוציא שלא לרצונו דמקבלה קדושי מאחריני קמי בעלה או דאמרה ליה גרשתני ואזלא ומקדשא ולא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה אלא ודאי לא כייפינן לי' ותהא עגונה כל ימיה וכי הדרה ואמרה לא גרשתני לאו כל כמינה דהא שויא עלה חתיכה דאיסורא היכא דאיקדשא לאחרים והשתא דאתית להכי דלא שריא לה לאינסובי ליכא תו מדרש כתובה דלא קרינן לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי ובמתניתין דנפקא בגט ומנסבא אי נמי התם ביבמות דמהימנא לאנסובי אית לה כתובה אבל בהא דלא מנסבא לית לה כתובה ולא מדמי' לה הכא במתני' אלא לענין הימנותא דאיסורא וחומרא אבל לכתובה ושאר מילי לא מדמינן לה ואלו דברים ברורים ומי שאינו חולק עליהם עונה אחריהם אמן מפי רבינו נ"ר (האי רבינו היינו הרא"ה רבו של הריטב"א ועיין שיטה מקובצת כתוב ג"כ דעת הרא"ה אבל הריטב"א ז"ל [דעתו] כהרמב"ן עי"ש):

כתב עוד רבינו ז"ל ומיהו איכא למידק אשמעתין דהכא את אמרת דכל מילתא דידע בה בעלה כי מכחשה ליה איהי מהימנא דלא מיחצפא ביה ודלא ידע בה בעלה ולא מצי מכחיש לה לא מהימנא דילמא משקרא ביה ואילו התם בפרק הבא על יבמתו משמע איפכא דאמרינן התם גבי מתניתין דשהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה הוא אומר מינה פירוש היא גורמת שאינה ראויה והיא אמרה מיניה פירוש דאינו יורה כחץ א"ר [אמי] דברים שבינו לבינה היא ונאמנת מ"ט איהי קים לה ביורה כחץ איהו לא קים ליה דאלמא ביורה כחץ דבעלה לא קים ליה איהי מהימנא ואילו במילתא דאיהו קים ליה נמי כגון שאינו נזקק לה איהו מהימן כל היכא דמכחיש לה

ומסתברא לן בפירוק האי קושיא דכל היכא דאתיא איהי לאפוקי נפשה בטענתא פי' דאמרה דבעיא חוטרא לידה ומרא לקבורה וטעין עליה מילתא אי ההיא מילתא דטעין מילתא דלא קים ליה לבעל כגון מתני' דאמרה בתוך עשר שאינו יורה כחץ דכל תוך עשר אינו חייב להוציאה והיא רוצה לצאת ממנו בטענה דבעיא חוטרא לידה ומרא לקבורה כיון דהיא היא תבעה גירושין חוששין שמא עיניה נתנה באחר ולא מהימנא כמשנה אחרונה ואי מילתא דידע בה בעלה היא פי' כגון שטוענת גרשתני או שאינו בא עליה כלל אמרינן חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה למיתי לבי דינא מנפשה בדלא תבעי לה לאפוקי נפשה מבעלה בטענה דשיקרא אבל שמעתא דהתם דיבמות לאו על הדין אורחא אמירא פירוש דההוא מיירי כשהוא בא עליה להוציאה בעל כרחה ואמתני' קיימינן דתנן שהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה פירוש כופין אותו לגרש כשאין לה בנים ולא שתהא אסורה לו כשאינה יולדת דהא אמאי אלא כדי שלא יבטל ממצות פריה ורביה ויהיו לו בנים וכל שיש לו זרע כדי פריה ורביה או נשים ראויות לפריה ורביה לא נאסר באשה שאינה ראויה להוליד ואין כופין אותו להוציא וכי נסיב איתתא אחריתי הא אמר רבא נושא אדם כמה נשים והוא דאפשר בסיפוקייהו מיהו לא אמר שישא אחרת עם הראשונה דאגידא ביה לא יהבי ליה אחריתי מסתמא ולכך אמר לו מן הסתם שיוציא ויתן כתובה ועלה קאמרינן דהיכא דשהה עמה עשר שנים ולא ילדה דמיחייב לאפוקה וקא אתא לאפוקה משום דלאו בת אולודי היא אע"ג דקאמרה איהי הא דשהאי גבך ולא אולודי מינך הוא פירוש והוא דליהוי מיחייב לאפוקה כיון דמכחיש לה ואיך עיקר טענתם אלא על הכתובה קים ליה לבעל בטענתה ומכחיש לה בברי ואמר דמינה הוא ולית לה כתובה וידע ודאי דשקרא טענה עליה דינא הוא דבעל מהימן גבי כתובה דהמוציא מחבירו עליו הראיה וליכא למימר הכא חזקה אין אשה מעיזה פניה דהא איהו דמפיק לה ואיהי לא תבעה גירושין והויא הך טענה דידה כשאר כל תביעות דעלמא דליכא למימר בהו חזקה אינה מעיזה פירוש וכאילו אין בידה כתובה וטוען שפרעה והיא טוענת שלא נתפרעה דלא מהימנא בחזקה זו שאינה מעיזה פניה וכן הדין בשטוענת עליו שאינו בא עליה והוא מכחישה שאינה נאמנת כיון שהוא בא להוציאה אבל כי לא קים ליה ביעל במילתא ואיהי קים לה כגון יורה כחץ בהא אמר רבי אמי דכיון דאיהו אתי לאפוקה דלדידה דאתיא בברי הימנוה רבנן דלאו כל כמיניה לאפסודה איהו בכתובה בטענת שמא. הדין הוא פירוקא דהא שמעתתא ופירוקא תריצא ומעליא הוא ובהכי סליק פירקא. וסליק לה מסכת ברחמי שמיא: